

รายงานการวิจัย

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles
Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society

สาขาวิชาการประถมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2555

บทคัดย่อ

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2555). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และเพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ ในด้านความประพฤติของนักเรียน [กายภาวนา (Physical Development) และศีลภาวนา (Social Development)] จิตใจของนักเรียน [จิตตภาวนา (Emotional Development)] และปัญญาของนักเรียน [ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)]

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ปีการศึกษา 2554 จำนวน 42 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบท แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2) แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบท แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการณ์การเรียนด้านกาย (กายภาวนา) 4) แบบสังเกตพฤติกรรมการณ์การเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) 5) แบบสังเกตพฤติกรรมการณ์การเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) 6) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) 7) แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน 8) แบบบันทึกการสอนของผู้สอน 9) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้คะแนนเฉลี่ย ค่าร้อยละ เปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง และทดสอบค่าที และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ายู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$)

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๆ ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธา และเสนอปัญหาข้อสงสัย 2) ขั้นสังเกต 3) ขั้นสัมผัส 4) ขั้นสำรวจ 5) ขั้นสืบค้น 6) ขั้นสังสมปัญญาและลงข้อสรุป และ 7) ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

3. ผลการพัฒนาพฤติกรรมการณ์การเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการณ์การเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการณ์การเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงๆ ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Abstract

Kittichai Suthasinobon. (2012). The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society

The objectives of this research were 1) to develop of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society; 2) to learn about the efficiency of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society for grade 6 students.

The sample used was 42 grade 6 students from Anubal Nakhon Nayok School of 2011 academic year. The instruments used included: 1) instructional model evaluation questionnaire, 2) lesson plans based on Buddhist principles, 3) student physical behavior observation form, 4) student social behavior observation form, 5) student emotional behavior observation form, 6) achievement test, 7) student journal, 8) teacher journal, and 9) student opinion record form. Numerical data were analyzed for means, percentage, t-test dependent sampling. And the qualitative data were analyzed using content analysis.

The research findings were as follows:

1. The experts' opinion towards the teaching model was highly positive ($X=4.71$)
2. The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society composed of 7 steps: 1) Confident Building & present problem 2) Observation 3) Perception 4) Exploration 5) Investigation 6) Wisdom development & Conclusion and 7) Evaluation & Implementation.

3. The three aspects of students behaviors, physical, social skill, and emotional behaviors have significantly improved from 33.33% before the implementation on the teaching model to 66.66% to 100% after the implementation. Students post test achievement scores were also significantly higher than their pre test scores at .01 level.

It can be concluded that the Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society principles can be used effectively.

ประกาศคุณูปการ

งานฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กรุณาให้ทุนอุดหนุนวิจัย ประจำปี 2554 และกรุณาให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผศ.ดร.ทิพวัลย์ คำคง มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ดร. ขวนพิศ ชุมคง มหาวิทยาลัยทักษิณ ดร.บรรเจิดพร สู่แสนสุข สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. และ ดร. กนกนุช ขำภักตร์ วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย และขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนอนุบาลนครนายก สายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกท่าน ที่กรุณาร่วมงานวิจัยโดยเป็นผู้วิจัยร่วม ตลอดจนให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการวิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณอาจารย์อรรัญญา สุธาสิโนบล ที่คอยให้กำลังใจ และเป็นคู่คิดที่ดีตลอดมา ขอขอบใจเด็กหญิงศรินารถ สุธาสิโนบล และเด็กหญิงอภิชญา สุธาสิโนบล ที่สละเวลาอันมีค่าของตนเอง เพื่อให้เวลากับคุณพ่อในการวิจัย โดยปฏิบัติตัวเป็นลูกที่ดีตลอดมา

คุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเป็นเครื่องบูชาแก่คุณครูทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนผู้วิจัยให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และที่ยิ่งใหญ่นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทุกกลมหายใจเข้าออก เพื่อให้อยู่ในโลกอย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติ และสืบทอดความดีงามในพระพุทธศาสนาตลอดไป

กิตติชัย สุธาสิโนบล

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บัญชีตาราง	(ก)
บัญชีภาพประกอบ	(ข)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำกรวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	5
ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
สมมติฐานของการวิจัย	9
ทฤษฎีและกรอบแนวคิดของโครงการวิจัย	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	29
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง	42
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน	52
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน	58
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	71
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	73

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	87
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	87
วิธีการดำเนินการวิจัย	88
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	102
การวิเคราะห์ข้อมูล	114
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	117
ข้อวิจารณ์	167
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	187
สรุปผลการวิจัย	192
อภิปรายผล	199
ข้อเสนอแนะ	202
บรรณานุกรม	206
ภาคผนวก	214
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยร่วม	215
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	217
ภาคผนวก ค คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนฯ	250
ภาคผนวก ง ตัวอย่างภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม	285
ประวัติย่อผู้วิจัย	288

บัญชีตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอน	55
2	โครงสร้างเวลาเรียนโรงเรียนอนุบาลนครนายก ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลนครนายก กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน	72
3	โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลนครนายก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	73
4	การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นแนวพุทธกับแนวสากล เพื่อพัฒนาารูปแบบ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ	84
5	คำดัชนีความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบันตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	104
6	คำดัชนีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	108
7	ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ	120
8	แสดงผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	125
9	สรุปวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	137
10	เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์คะแนนเป็นร้อยละ และการแปลความหมายของคะแนน	140
11	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	141

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	143
13	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม	144
14	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	147
15	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	148
16	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม	149
17	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	151
18	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	153
19	คะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	154
20	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	156
21	วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	158
22	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ปัญญาภาวนา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของหน่วยการเรียนรู้ แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	159

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
23	วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	161
24	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	161
25	วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	164
26	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและคำร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของฉบับรวม	164
27	วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับรวม	165
28	แสดงผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	198

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย	10
2	เหตุผลสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	12
3	ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	13
4	แนวการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ	16
5	การบูรณาการแบบแยกออกจากกันเป็นส่วน	18
6	การบูรณาการแบบเชื่อมโยง	18
7	การบูรณาการแบบซ้อนกัน	18
8	การบูรณาการแบบเรียงลำดับ	19
9	การบูรณาการแบบมีส่วนร่วม	19
10	การบูรณาการแบบโยงใย	20
11	การบูรณาการแบบเส้นด้าย	20
12	การบูรณาการแบบบูรณาการ	21
13	การบูรณาการแบบใส่ใจ	21
14	การบูรณาการแบบเครือข่าย	22
15	ระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี	35
16	กระบวนการแห่งการศึกษา	38

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบที่		หน้า
17	การดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	97
18	แสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน กับแนวคิด ทฤษฎี หลักการตามแนววิถีพุทธและแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล	93
19	การดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ	101
20	แสดงภาพโรงเรียนอนุบาลนครนายก	118
21	แสดงหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทย	124
22	เปรียบเทียบคำร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	142
23	เปรียบเทียบคำร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	143
24	เปรียบเทียบคำร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม	145
25	เปรียบเทียบคำร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน	147

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบที่		หน้า
26	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	149
27	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	150
28	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวตน	152
29	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	153
30	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	155
31	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯ ตามแนวพุทธ ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวตน	157
32	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	160
33	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม	163

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบที่		หน้า
34	เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภานา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับรวม	166
35	รายละเอียดการจัดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบันในแต่ละขั้นตอน	180
36	รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	193

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2504 จนถึงสิ้นสุดการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2549) ประเทศไทยประสบกับปัญหาหนักอยู่ 3 ประการตลอดช่วงระยะเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมา 40 กว่าปี คือ 1) การขาดความสมดุลในการพัฒนา เช่น เน้นการก่อสร้างโดยลืมนึกถึงสิ่งแวดล้อมและคุณภาพคน 2) การขาดภูมิคุ้มกัน คือ ไม่สามารถป้องกันวิกฤติต่างๆ รวมทั้งไม่สามารถสร้างปัญญาความรู้ให้พึ่งพาตนเองได้ และการไม่มีความยืดหยุ่น คือ ไม่สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ 3) การเจริญเติบโตมีเพียงด้านปริมาณ แต่คุณภาพลดน้อยลง (สรรเสริญ วงษ์ชะอุ่ม, 2544) โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ประเทศไทยประสบกับปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 นับเป็นการลงโทษประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจากการลงทุนในหลายๆ โครงการที่ไม่เหมาะสม ไม่โปร่งใส (UNDP, 2007) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549-2554) ที่ได้รื้อฟื้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจังก็ยังไม่สามารถก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้น เนื่องจากมุ่งพัฒนาแต่เพียงในด้านเศรษฐกิจมากเกินไปเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ ซึ่งขาดความเชื่อมโยงในเชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (2545: 124) ได้กล่าวถึงปัญหาทางด้านสังคมซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าศีลธรรมได้เสื่อมถอยลง เห็นได้จากข่าวอาชญากรรมตามหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีให้เห็นกันอยู่ทุกวันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างตะวันตกทำให้ผู้คนละทิ้งความคิด และคุณธรรมจึงส่งผลให้คุณธรรมทางด้านจิตใจลดต่ำลงเกิดปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย ซึ่งสรุปสาเหตุของปัญหาได้ 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมของการบริโภคหรือความต้องการวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม มีโจรผู้ร้าย ทั้งโจรในเครื่องแบบและโจรผู้ร้ายจริง

ประเด็นที่สอง ปัญหาความเสื่อมทางด้านจิตใจ จากการแสวงหาความเจริญด้านวัตถุ หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้คุณค่าด้านจิตใจลดลง และจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่โรงเรียนแยกออกจากวัดทำให้เยาวชนสมัยใหม่ไม่สนใจศาสนา และคำสอนทางศีลธรรม ขาดการอบรมด้านจิตใจจึงส่งผลให้วัยรุ่นขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ขาดความซื่อตรงเริ่มจาก พฤติกรรมทุจริตในการสอบเข้าโรงเรียนหรือการเข้าทำงานโดยใช้อำนาจเงิน ดังนั้น เมื่อไปทำธุรกิจก็ไม่มีความซื่อสัตย์ และขาดความคิดสร้างสรรค์ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ประเวศ วะสี (2547: 270-271) ได้กล่าวไว้ว่า

...ล้วนเกิดขึ้นจากอำนาจและภาวะครอบงำทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกิดจากศูนย์อำนาจทางโลกตะวันตกที่ชักนำให้มนุษย์ในสังคมโลกมีความรู้สึกนึกคิดที่เหมือนกันหรือมีความประพฤติคล้ายกันในลักษณะสังคมโลกาภิวัตน์ (globalization) ผลที่ตามมาก็คือ ภาวะล่มสลายของศีลธรรม ที่จะนำไปสู่การทำลายความเป็นมนุษย์ชาติ...

จากกรอบวิสัยทัศน์และทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ได้สรุปคุณภาพของคนไทยช่วงที่ผ่านมาพบว่า ยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากระบบการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้ยังปรับไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ไม่ได้สร้างคนให้คิดเป็น ทำเป็น และมีคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543: 10) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549-2554) ที่ได้เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจังก็ยังไม่สามารถก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) นอกจากนี้ จากรายงานการวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีการนำร่องการใช้หลักสูตรในโรงเรียนต้นแบบ และโรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเข้าสู่หลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่ปัญหาอุปสรรคของการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเพื่อเพิ่มทักษะและเตรียมความพร้อมผู้เรียนในช่วงชั้นถัดไปยังไม่ได้นำมาใช้มากนักในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้ง ครูผู้สอนบางส่วนยังไม่สามารถปรับและพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาสาระที่ทันต่อประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 21)

นอกจากนี้จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน และจากรายงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการต่างๆ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542: 2; รุ่ง แก้วแดง, 2543: 35-47) สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจำนวนมากยังใช้วิธีการสอนแบบยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย มุ่งเน้นสอนเนื้อหา ส่งเสริมการท่องจำมากกว่ามุ่งให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนคิดไม่เป็น ขาดความเข้าใจในการเรียนรู้ ไม่สามารถบูรณาการเนื้อหาสาระต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ผู้เรียนไม่สามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ระดับสติปัญญาของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้เท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนไม่สามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ขาดความสามารถในการควบคุมจิตใจให้จดจ่อกระตือรือร้นกับสิ่งที่ควรสนใจ และขาดความสามารถทางปัญญาในการเรียนรู้การคิด และการปฏิบัติ

ปัจจุบันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่ได้รื้อฟื้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: ข) และการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ที่มีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์ห้อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งการกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: ฉ-ช)

ดังนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายมุ่งให้เกิดความสมดุลและความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเป็นอย่างดี หลักการของปรัชญานี้ตั้งอยู่บนทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถต้านทานต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ได้แก่ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ก่อนที่จะรื้อฟื้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้สัมฤทธิ์ผลนั้น ต้องสร้างพื้นฐานจิตใจที่มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม และดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ปัจจุบันได้มีการปฏิรูปการศึกษาในหลายประเทศ ในระยะแรกของการปฏิรูปการศึกษานักการศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับกระแสของทฤษฎีการศึกษาใหม่ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ปัญญาเป็นฐาน ที่สามารถควบคุมความประพฤติที่ถูกต้อง จิตใจที่มั่นคง และ

การใช้ปัญญาในการเรียนรู้ ที่สามารถเข้าใจสรรพสิ่งต่างๆ และการจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ความรู้ใหม่ๆ ได้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งมีความรู้ที่แยกส่วนเฉพาะด้านเกิดใหม่ตลอดเวลา อันมีผลจากการวิจัยและพัฒนา แต่การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าวิชาต่างๆ ที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (Jacobs, 2001: 5-12) ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกใช้ และดัดแปลงวิธีสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน โดยนำแนวคิด เทคนิค และวิธีการเข้ามาช่วย เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงแก่นของความรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างจริงจัง มีการระดมความคิดภายในกลุ่ม เป็นการพัฒนาด้านสังคมให้กับผู้เรียน (Slavin, 1995: 49-69) และวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่เป็นวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม รู้และเข้าใจถึงความเป็นจริงของธรรมชาติที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง คือ **การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ** (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548: 4)

จากความสำคัญดังกล่าว ได้มีนักการศึกษาของไทยเสนอวิธีการจัดการศึกษาที่นำความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ มาเชื่อมโยงกับพุทธศาสตร์ โดยมีแนวคิดที่ว่าสาระความรู้ต่างๆ กับพุทธศาสตร์เป็นเรื่องที่เข้ากันได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากพุทธศาสตร์ เป็นเรื่องความเป็นจริงของธรรมชาติ ถ้าผู้เรียนเรียนรู้อย่างบูรณาการกลมกลืนแล้ว ผู้เรียนจะมีชีวิตที่ดั่งงาม และดำเนินชีวิตได้อย่างสงบเย็นและเป็นประโยชน์ อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก, 2543: 27; ประเวศ วะสี, 2543: 9-11; พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 1)

จากแนวคิดข้างต้น พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 13) ได้เสนอแนวทางในการจัดการศึกษาตามแนวพุทธ กล่าวคือ เป็นการศึกษาเพื่อรู้ความจริงของธรรมชาติ และพัฒนาคนบนฐานของธรรมชาติโดยยึดถือทางสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และตรงกับความจริง ไม่ให้สุดโต่ง ฝืนที่สุด ซึ่งจะพลาดจากตัวความจริง ที่เป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธานุสสา สามารถสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ การจัดการศึกษา ตามแนวพุทธ เป็นการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้าไปในการจัดการเรียนการสอน มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การพัฒนานักเรียนให้สามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นโดยใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าว จัดผ่าน**ระบบไตรสิกขา** ที่นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติทั้ง **ศีล สมาธิ และปัญญา** ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกคาย (โยนิโสมนสิการ) ให้กับนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 12-13) ซึ่งผลที่เกิดจากการพัฒนานักเรียน นักเรียนจะสามารถ 1) พัฒนาตนเองด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ 2) พัฒนาตนเองทางด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม 3) พัฒนาตนเองทางด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง และ 4) พัฒนาตนเองทางด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 602-604)

จากสภาพและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อพัฒนานักเรียนทางด้าน**ความประพฤติ** [กายภาพนา (Physical Development) และ ศีลภาพนา (Social Development)] **พัฒนาด้านจิตใจ** [จิตตภาพนา (Emotional Development)] และ **พัฒนาด้านปัญญา** [ปัญญาภาพนา (Wisdom Development)] ของนักเรียน เพื่อจะนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติของนักเรียน [กายภาพนา (Physical Development) และ ศีลภาพนา (Social Development)] จิตใจของนักเรียน [จิตตภาพนา (Emotional Development)] และ ปัญญาของนักเรียน [ปัญญาภาพนา (Wisdom Development)]

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 210 คน โดยจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 42 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ที่ผู้สอนสามารถติดต่อเพื่อสร้างเครือข่ายกันได้สะดวก ทั้งผู้บริหาร และครูผู้สอนยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยสามารถประสานงาน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมผลการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัย

1. **ตัวแปรอิสระ** รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. ตัวแปรตาม

2.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2.2 ผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ (กายภาพนาและศีลภาพนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาพนา) และ ด้านปัญญา (ปัญญาภาพนา) ของนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในครั้งนี้ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ประยุกต์ใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงพัฒนา โดยการนำความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ4 และหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วย วิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีล (Morality) หรือความประพฤติหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งสงบสุข ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดี และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) โดยแบ่งขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักการตามแนวพุทธที่ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ แล้วสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญถึงความเหมาะสม และกำหนดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. **แนวพุทธ** หมายถึง แนวทางดำเนินชีวิต (Way of life) ที่เป็นทางสายกลางที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม ที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ที่มุ่งเน้นให้เข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง โดยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งในเรื่อง การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้าง และสังคมมีความสุข

2. **เศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง การดำรงชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระของสังคม และไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความพอประมาณ มีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยคำนึงถึงการดำเนินชีวิตด้วยความรู้และเข้าใจ มีทักษะกระบวนการ และการจัดการความรู้รอบด้าน และมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียรพยายาม ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต สละส่วนที่เกินออกไป มีการแบ่งบันเพื่อเกื้อกูลสังคม

3. รูปแบบการการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการเรียนการสอน โดยใช้หลักการตามแนวพุทธ 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย เป็นขั้นที่เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ซึ่งเกิดจากความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การสวดมนต์ ฝึกสมาธิในลักษณะต่างๆ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ความจริงด้วยตนเอง ด้วยการสนทนา อภิปราย ถามคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน พร้อมทั้งเตรียมบุคลิกภาพครูที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน แสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจต่อผู้เรียน พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่เรียน เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา (ปรโตโฆสะ)

3.2 ขั้นสังเกต เป็นขั้นที่นักเรียนเก็บรายละเอียดของสิ่งที่ตนเองสงสัย และนักเรียนร่วมกันอภิปรายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียน เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนรู้

3.3 ขั้นสัมผัส เป็นขั้นที่นักเรียนใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเรียนรู้ และปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิด

3.4 ขั้นสำรวจ เป็นขั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดเพื่อมองหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องของสิ่งแวดล้อมต่างๆในการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวเพื่อพัฒนาไปสู่การมองแบบองค์รวม

3.5 ขั้นสืบค้น เป็นขั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

3.6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป เป็นขั้นที่นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสังสมประสบการณ์และปัญญา นำไปสู่การสรุป องค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

3.7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่นักเรียนประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึก แบบทดสอบ หรือจัดเก็บผลงานในแฟ้มสะสมงาน และปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองหรือชีวิตจริง สู่อำนาจสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม กระตือรือร้น จิตใจจดจ่อและใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ

4. ผลการเรียนรู้ หมายถึง ผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในการพัฒนานักเรียนด้าน ความประพฤติ ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านความประพฤติ แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

(1) **ด้านกาย (กายภาวนา)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ในการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือวัตถุ ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกต พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์ ได้แก่

- ดูแลรักษาสีสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม
- ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม
- ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม
- ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม

(2) **ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ ในการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกต พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ ได้แก่

- ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กาย วาจา ใจอย่างสร้างสรรค์
- มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

4.2 ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ในการพัฒนาด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์ ใน 3 ด้าน ได้แก่

- (1) **ด้านคุณภาพจิต** ได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น
- (2) **ด้านสมรรถภาพจิต** ได้แก่ มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม
- (3) **ด้านสุขภาพจิต** ได้แก่ ไร้เรงแจ่มใส อารมณ์ดี และสงบสุขเสมอ

4.3 ด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้ ซึ่งพิจารณา จากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา)

5. บริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หมายถึง สังคมไทยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคมอยู่ร่วมกัน ได้อย่างปกติสุข โดยดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่ต้องพิจารณาซึ่ง ประกอบด้วย

5.1 องค์ประกอบด้านลักษณะ ได้แก่

(1) **ความพอประมาณ** ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตด้วยความพอดี ไม่น้อยเกินไป และไม่ มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ยึดมั่นบนทางสายกลาง

(2) **ความมีเหตุผล** ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(3) **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตด้วยการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ และเตรียมพร้อมรับมือกับการแก้ปัญหาต่างๆ โดยไม่ประมาท

5.2 องค์ประกอบด้านเงื่อนไข ได้แก่

(1) **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตด้วยความรู้และเข้าใจ มีทักษะกระบวนการ และการจัดการความรู้อย่างรอบคอบ

(2) **เงื่อนไขคุณธรรม** ประกอบด้วย การดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียรพยายาม ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

6. คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หมายถึง เอกสารประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การแนะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ได้แก่ คำนำ ความเชื่อพื้นฐาน หลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 การแนะนำหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ โครงสร้างเนื้อหา การเชื่อมโยงมโนทัศน์ หลักการ และแผนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ฝั่งวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มสาระการเรียนรู้ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ชื่อแผน ระดับชั้น ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงตามแนวพุทธ

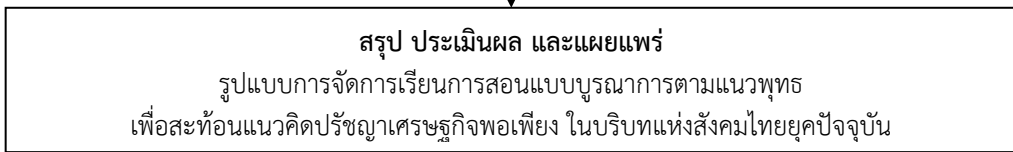
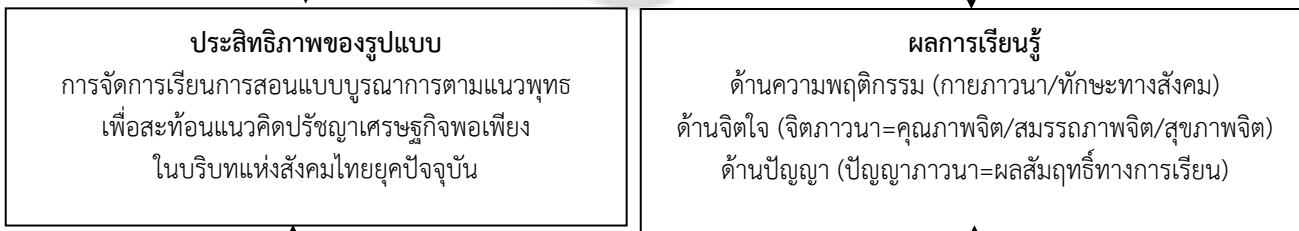
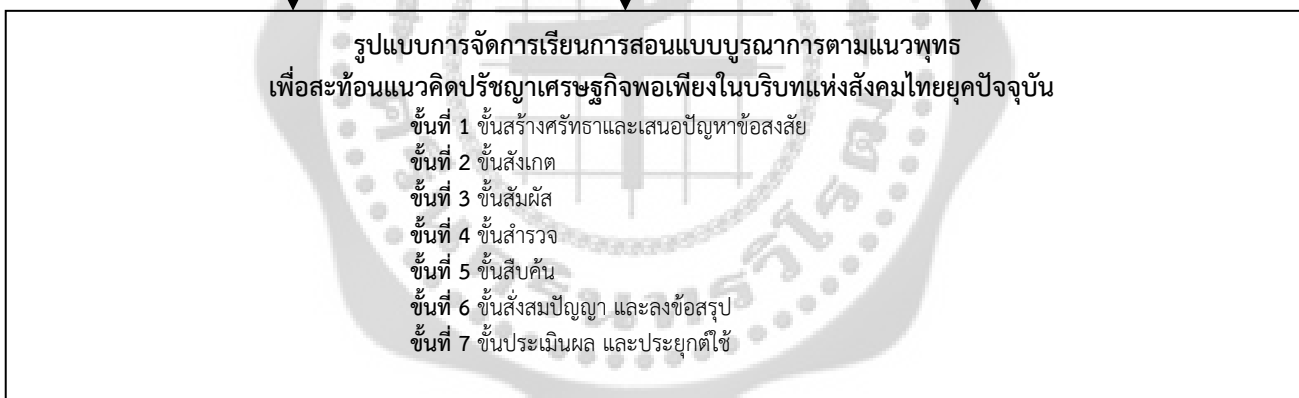
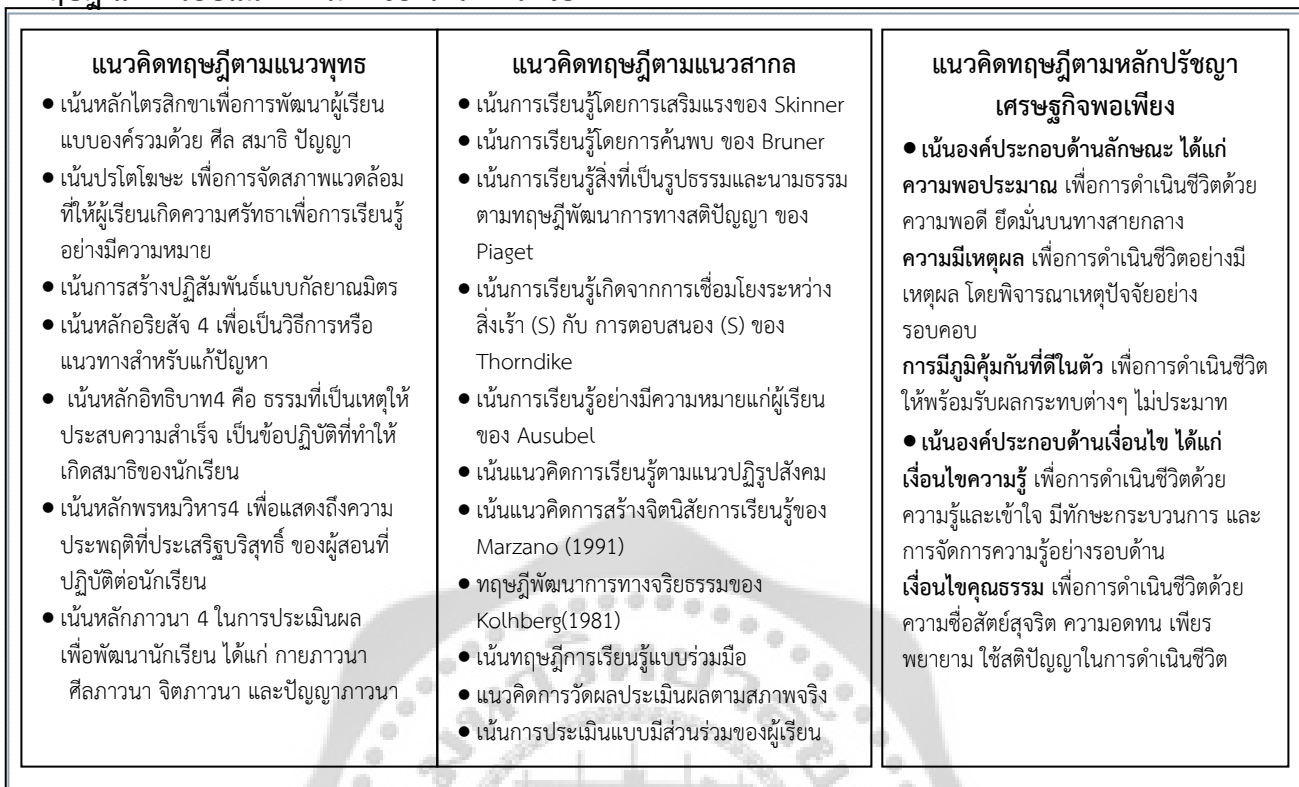
ตอนที่ 3 เอกสารสำหรับผู้เรียน ได้แก่ ใบกิจกรรม ใบความรู้ และแบบทดสอบ

สมมติฐานของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยคะแนนของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.0

2. ผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤตินักเรียน [กายภาพนา (Physical Development) และศีลภาพนา (Social Development)] จิตใจของนักเรียน [จิตตภาพนา (Emotional Development)] และปัญญาของนักเรียน [ปัญญาภาพนา (Wisdom Development)] หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎี และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน
6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการบูรณาการ (Integration) เกิดขึ้นจากความคิดของ จอห์น ล็อก (John Locks) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่ได้ชี้ให้เห็นความจริงว่า เด็กสนใจเฉพาะสิ่งจำเป็น และใช้ได้บ่อยในชีวิต เพราะเด็กไม่มีเวลา และกำลังพอที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด จะต้องเลือกสอนเฉพาะสิ่งจำเป็นที่จะสามารถใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ต่อมา จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอว่าการให้การศึกษาแก่เยาวชนนั้น ควรให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่นำไปสู่ความเข้าใจกิจกรรมพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้เยาวชนเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ขึ้นโดยธรรมชาติ และมีความเชื่อว่า เราสามารถเชื่อมโยง มโนทัศน์ของวิชาต่างๆ ที่มีในหลักสูตร ได้อย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไป และด้วยวิธีการเชื่อมโยงจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือเรื่องที่จะเรียนรู้ต่อไป (John Dewey. 1933) ซึ่งแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ นำไปสู่หลักการบูรณาการในเวลาต่อมา

1.1 ทำไมต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

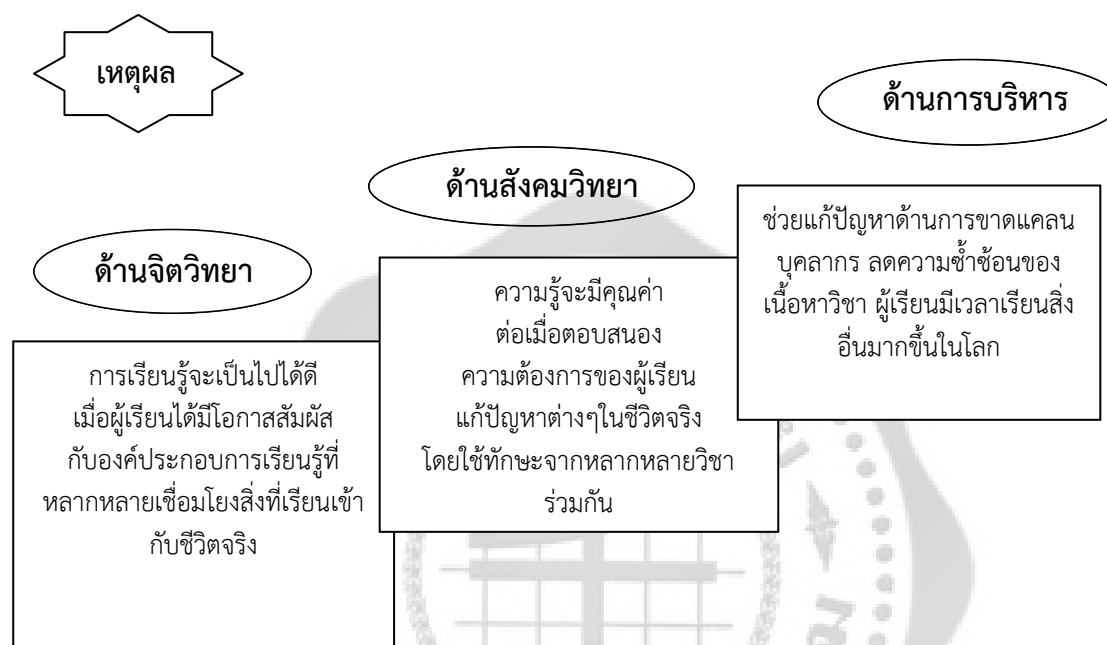
ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เหตุผลสำคัญที่จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ประกอบด้วยกัน 3 ด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1.1.1 ด้านจิตวิทยา เรามักจะมองว่า การเรียนรู้จะเป็นไปได้ด้วยดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสที่จะสัมผัสกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการเรียนรู้ที่หลากหลายเหล่านั้นจะต้องเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

1.1.2 ด้านสังคมวิทยา ซึ่งเรา คงจะต้องมีความเชื่อร่วมกันว่า ความรู้จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อความรู้นั้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริง โดยการใช้การผสมผสานทักษะต่างๆ จากหลากหลาย วิชาด้วยกัน ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในมุมมองทางด้านสังคมวิทยา

1.1.3. ด้านการบริหาร การบริหารถือเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่เราไม่ควรที่จะมองข้าม เพราะว่า การบริหารจะช่วยแก้ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากร และสามารถลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถมีเวลาเรียนรู้สิ่งอื่นๆ มากขึ้น ซึ่งนับวันจะมีมากมายในโลกยุคปัจจุบัน

จากเหตุผลทั้ง 3 ด้าน น่าจะสามารถสนับสนุนคำตอบที่ว่า ทำไมต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้กับผู้เรียน นอกจากนี้อาจจะมีเหตุผลปลีกย่อยอีกมากมายที่นักการศึกษาต่างๆ ได้ให้เหตุผลไว้เมื่อพิจารณาแล้วก็ไม่น่าที่จะเป็นประเด็นที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้

ภาพประกอบ 2 เหตุผลสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

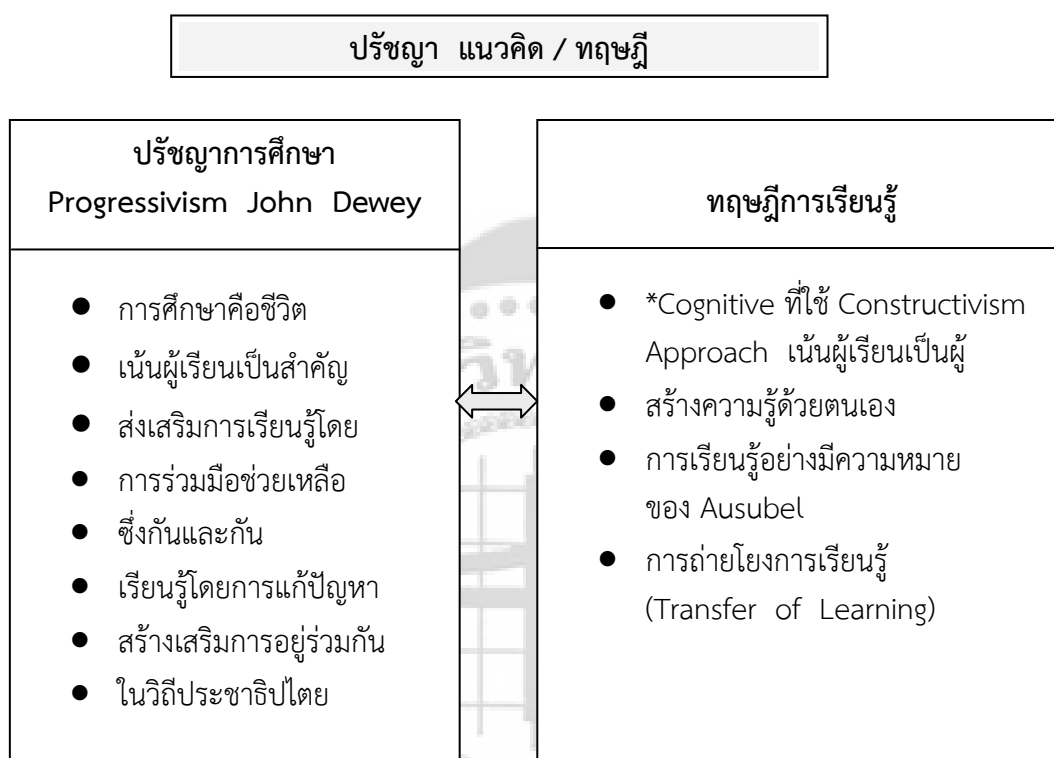
1.2 ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การบูรณาการ เป็นการผสมผสานประสบการณ์เรียนรู้ต่างๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากคำกล่าวข้างต้น เมื่อมองย้อนกลับไปถึงกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละวันเป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายหลายลักษณะ ไม่มีผู้เรียนคนใดเรียนรู้อย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่เกี่ยวข้องกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งการเรียนรู้มักจะเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ต่างๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนทั้งสิ้น ซึ่งการผสมผสานองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้เป็นการบูรณาการ (Beane. 1991: 9; Travers & Revore. 1990: 9)

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถอธิบายเกี่ยวกับปรัชญา แนวคิด/ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

ปรัชญาทางการศึกษา Progressivism ตามแนวคิดของ John Dewey ซึ่งมีจุดเน้นที่ยึดแนวทางการศึกษา คือชีวิต เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันในแนวทางประชาธิปไตย

ทฤษฎีการเรียนรู้ เน้นทฤษฎีการเรียนรู้ในแนวทาง Cognitive ที่ใช้ Constructivism Approach เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการที่ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ตามแนวความคิดของ Ausubel นอกจากนี้ ยังเป็นการเรียนรู้ในลักษณะของการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) อย่างเป็นระบบ มีกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ดังสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดปรัชญาการศึกษาในแนวของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนอย่างเป็นกระบวนการและใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ที่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.3 ความหมายของการบูรณาการ

คำว่า **บูรณาการ** เป็นศัพท์บัญญัติที่มุ่งให้มีความหมายตรงกับคำว่า Integration ในภาษาอังกฤษ ศัพท์นี้อธิบายไว้ในภาษาเดิมว่า เป็นคำนามที่ใช้ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายกระบวนการและผลผลิตทางการศึกษาโดยแนวคิดทางการศึกษานั้น คำว่า Integration อาจใช้ร่วมกับคำอื่นอีกหลายคำ เช่น หลักสูตรที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน เรียกว่า **หน่วยบูรณาการ** (Integrated course of study) หรือ การสอนบูรณาการในแผนการสอนที่รายวิชาไม่แยกจากกันอย่างที่เคยสอนมาก่อน มีการจัดเรื่องที่เรียนเป็นหน่วยหรือกลุ่มวิชาต่อเนื่องกันไปเรียกว่า

โปรแกรมบูรณาการ (Integrated program) หรือ การจัดหลักสูตรซึ่งไม่แยกสอนวิชาต่างๆ ออกจากกัน โดยเด็ดขาด ให้แต่ละวิชาสัมพันธ์กัน และให้เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เรียกว่า หลักสูตรบูรณาการ (Integrated curriculum) เป็นต้น

ดังนั้น บูรณาการ อาจพิจารณาได้เป็นสองนัยคือความหมายโดยทั่วไปของคำว่า บูรณาการ ประการหนึ่ง และความหมายเฉพาะทางศึกษาศาสตร์ อีกประการหนึ่ง โดยนัยแรก บูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ ซึ่งก็คือทำให้หน่วยย่อยๆ ที่สัมพันธ์กันทำหน้าที่อย่างกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนความหมายอีกนัยหนึ่งซึ่งกล่าวเฉพาะ เจาะจงลงไปถึงองค์ความรู้ในสาขาวิชาทางศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ บูรณาการ หมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่ดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการ เรียกว่า การเรียนการสอนแบบบูรณาการ (Integrated instruction) คือเน้นที่องค์รวมของเนื้อหามากกว่าองค์ความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญยิ่งกว่าการบอกเนื้อหาของผู้สอน

นอกจากนี้ยังได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “บูรณาการ” (Integration) ไว้ดังนี้

การบูรณาการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมรายวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วนำมาแสดงออก ในเชิงกิจกรรมหรือโครงการเดียวกัน (Good. 1973: 308) หรือการนำเอาศาสตร์ต่างๆ ที่มีความ สัมพันธ์เกี่ยวข้องมาผสมผสานกัน เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน (ธีระชัย ปุณณโชติ 2544: 1) เป็นการ สร้างความรู้และประสบการณ์ขึ้นใหม่ในลักษณะของการผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน (Beane. 1991: 9; UNESCO. 1981: 10) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนเป็นสำคัญ (Teavess & Revore. 1990: 9)

ส่วนความหมายของการสอนแบบบูรณาการ ลาร์ดิเซบอล และคณะ (Lardizabal, et al. 1970: 141) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการสอนเพื่อจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เน้นความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ ให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาพัฒนาบุคลิกภาพ และทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์

สำหรับหน่วยการเรียนรู้แบบหัวเรื่อง (Thematic unit) หรือหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated unit) หรือแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary unit) นั้น หมายถึง หน่วยการเรียนรู้ที่มุ่งศึกษามโนทัศน์ (Concept) หรือหัวข้อเรื่อง (Theme) ใดๆ โดยนำสาระการเรียนรู้ของวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทำให้ต้องใช้สื่อ กิจกรรม และเทคนิคที่หลากหลายของวิชาต่างๆ มาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น **สรุปได้ว่า** การบูรณาการ หมายถึง ลักษณะของการผสมผสานเนื้อหาวิชาหรือวิธีสอนเพื่อส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในอันที่จะรวบรวมความคิด มโนทัศน์ ความรู้ ทักษะ และมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาพร้อมที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การบูรณาการ โดยการนำความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ความเป็นองค์รวม และกำหนดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

1.4 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ

ลักษณะสำคัญโดยรวมของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ดี (Integrated curriculum & instruction) ประกอบด้วย 5 ลักษณะ ดังนี้ (UNESCO. 1981)

1.4.1 เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ (Integration of knowledge and learning process)

1.4.2 เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และพัฒนาจิตใจ (Integration of cognition and affection)

1.4.3 เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการกระทำ (Integration of knowledge and conduct)

1.4.4 เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนกับสิ่งที่ป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน (Integration of school learning with the actual life of the learners)

1.4.5 เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ (Integration of subject areas)

1.5 ความสำคัญของการสอนแบบบูรณาการ

ในชีวิตมนุษย์นั้น ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ จะผสมผสานกัน มิได้แยกออกเป็นส่วนๆ มนุษย์จำเป็นต้องใช้ทักษะหลายประการในการเรียนรู้และแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต การสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ป็นไปในชีวิตจริง ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา รวมทั้งส่งเสริมผู้เรียนให้มีโอกาสใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ ตลอดจนทักษะต่างๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ ความสำคัญของการบูรณาการ สามารถเชื่อมโยงวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันในการสอน ด้วยเหตุผล ดังนี้

1.5.1 สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ ในลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ เหล่านั้นกับชีวิตจริง

1.5.2 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างมันทัศน์ในศาสตร์ต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

1.5.3 ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning)

1.5.4 ขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่างๆ ในหลักสูตร

1.5.5 สามารถตอบสนองต่อความสามารถทางพหุปัญญาของผู้เรียน (Multiple intelligence)

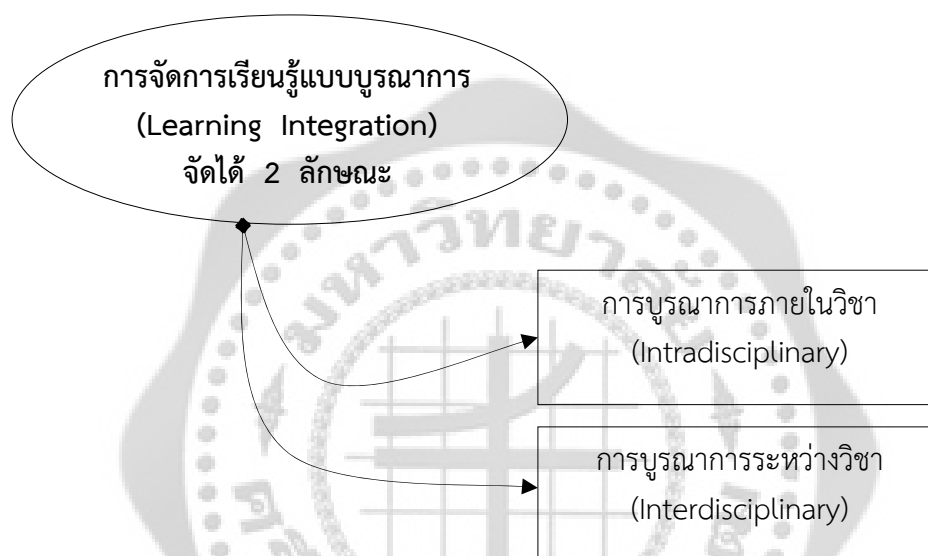
1.5.6 กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างเสริมความรู้ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ การใช้หน่วยบูรณาการทางการสอนยังช่วยให้ผู้สอนได้รับความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปปฏิบัติการสอนได้อย่างผสมกลมกลืนต่อเนื่อง จัดเรียงลำดับตามเหตุการณ์ของกิจกรรมที่มุ่งเสริมการเรียนการสอนทุกรูปแบบไว้อย่างครบถ้วน เป็นการลดภาระแก่ผู้สอนให้สอนอย่างได้ผล

อาจกล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้กับเหตุการณ์รอบๆ ตัว หรือเนื้อหาอื่นๆ ซึ่งมีผลทำให้ความรู้ไม่ถูกเก็บไว้ในสมองแต่เพียงลำพัง แต่ถูกเชื่อมโยงไปใช้จนเกิดความหมาย เป็นความรู้ใหม่ที่ซับซ้อนกว่าเดิม

1.6 แนวการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ Learning Integration สามารถจัดเป็นแนวการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary) และการบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) ดังรายละเอียด ดังนี้

ภาพประกอบ 4 แนวการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1.6.1 การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary) มีแนวทางให้พิจารณาดังนี้

- 1) เป็นการบูรณาการที่เกิดขึ้นภายในขอบเขตของเนื้อหาเดียวกัน
- 2) หลักการบูรณาการภายในสาระวิชาเดียวกันที่ใช้มากที่สุด คือ สาระวิชาทางภาษา

หรือกระบวนการทางภาษา ซึ่งประกอบด้วย การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการดู

1.6.2 การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary) มีแนวทางให้พิจารณาดังนี้

1) เป็นการเชื่อมโยงหรือรวมศาสตร์ต่างๆ ตั้งแต่ 2 สาขาวิชาขึ้นไป ภายใต้หัวข้อเรื่อง (Theme) เดียวกัน

2) เป็นการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ความเข้าใจและทักษะต่างๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อการแก้ปัญหาและการแสวงหาความรู้ ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ลึกซึ้งใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น

1.7 รูปแบบของการบูรณาการ (Model of integration)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการมีรูปแบบสำคัญๆ ดังนี้ (Frazee&Rudnitski. 1995: 137-141)

1.7.1 แบบวิทยาการพื้นฐาน (Discipline based) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนในวิชาหนึ่งสอดแทรกเนื้อหาของวิชาอื่นๆ เข้าไปในการสอนของตน เป็นการวางแผนการสอนและสอนโดยผู้สอนเพียงคนเดียว

1.7.2 แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สอนต่างวิชากันแต่วางแผนการสอนร่วมกัน โดยระบุสิ่งที่ร่วมกันและตัดสินใจว่า หัวเรื่อง/มโนทัศน์/ปัญหาเดียวกันนั้นจะสอนอย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานที่มอบหมายให้ผู้เรียนทำจะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา

1.7.3 แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นรูปแบบที่ผู้สอนต่างวิชามาร่วมกันสอนเป็นทีม ร่วมวางแผนและกำหนดหัวเรื่อง/ปัญหาร่วมกัน และดำเนินการสอนผู้เรียนกลุ่มเดียวกัน มอบหมายงานหรือโครงการให้ผู้เรียนทำร่วมกันเป็นงานชิ้นเดียว

1.7.4 แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นการสอนที่ผู้สอนแต่ละคนต่างสอนวิชาของตนเอง ไม่ได้ออกแบบให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันระหว่างต่างวิชา แต่จะมีการสอนแบบบูรณาการเฉพาะที่ระบุไว้ในแต่ละวิชาเท่านั้น ผู้สอนแต่ละคนในต่างวิชาไม่ได้มีส่วนแบ่งการทำกิจกรรมของผู้เรียนด้วยกันเพียงแต่ให้เวลาแล้วมอบหมายงาน หรือปัญหาให้ผู้เรียนกลับไปดำเนินการกันเอง

1.7.5 แบบบูรณาการ (Integrated) เป็นการบูรณาการทั้งมโนทัศน์ ทักษะ เจตคติและความเชื่อ ตลอดจนเนื้อหา ทำให้เป็นการสอนที่ต้องอาศัยความหลากหลายวิธีที่สามารถเป็นไปได้ ผู้เรียนสามารถเลือกที่จะฝึกในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ ตามความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างอิสระ

ในบางกรณีการบูรณาการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

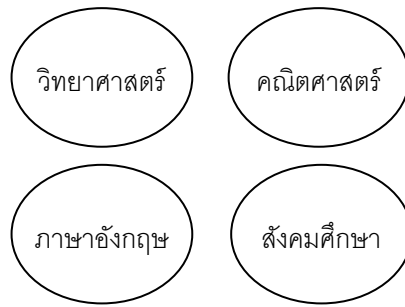
1. บูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นการผสมผสานเนื้อหาวิชาของการหลอมรวมแบบแกนหรือแบบสหวิทยาการ นอกจากนี้ นี่อาจจะเป็นการผสมผสานของเนื้อหาวิชาในแง่ทฤษฎีกับการปฏิบัติหรือเนื้อหาวิชาที่สอนกับชีวิตจริง โดยจะบูรณาการส่วนทั้งหมด (Total integration) หรือจะบูรณาการบางส่วน (Partial integration)

2. บูรณาการเชิงวิธีการ คือ การผสมผสานวิธีการเรียนการสอนแบบต่างๆ โดยใช้สื่อประสม และใช้วิธีการประสมให้มากที่สุด

นอกจากนี้ ฟอ์กาที (Fogarty. 1991: 1-110) นักการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอรูปแบบบูรณาการไว้ 10 รูปแบบ ซึ่งสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ บูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน (Within single disciplines) บูรณาการข้ามวิชา (Across several disciplines) และบูรณาการภายในตัวผู้เรียน (Inside the mind of the learner) ก็ระหว่างผู้เรียน (Between the learners) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มบูรณาการภายในสาขาวิชาเดียวกัน

1.1 แบบแยกออกจากกันเป็นส่วน (Fragmented model) เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่แยกเป็นรายวิชาเดี่ยวๆ มีลักษณะเฉพาะตัว ผู้เรียนเรียนรู้แต่ละวิชาโดยไม่นำความรู้ไป บูรณาการกับวิชาอื่นๆ แม้ว่าจะมีมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ ทำให้ผู้เรียนขาดความเชื่อมโยง ที่ชัดเจน และเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้น้อย แต่ผู้สอนสามารถเลือกสอนเนื้อหาสำคัญของแต่ละวิชาที่ตนรับผิดชอบให้ลึกและกว้างได้ตามความเหมาะสม และความจำเป็น

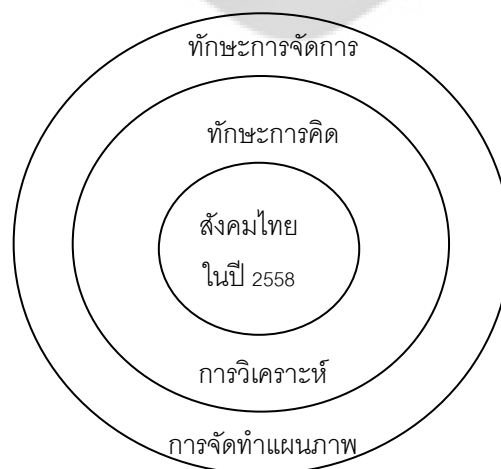
ภาพประกอบ 5 การบูรณาการแบบแยกออกจากกันเป็นส่วน

1.2 แบบเชื่อมโยง (Connected model) เป็นการบูรณาการภายในวิชา โดยเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกันภายในขอบเขตของแต่ละวิชา อาจเชื่อมโยงหัวข้อ (Topic) ทักษะ (Skill) เจตคติ (Attitude) และมโนทัศน์ (Concept) ไปยังเรื่องต่อไปนี ซึ่งผู้สอนจะมั่นใจในการที่จะเชื่อมโยงเนื้อหาภายในวิชาของตนเอง และทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของมโนทัศน์และทักษะได้ชัดเจนขึ้น

ภาพประกอบ 6 การบูรณาการแบบเชื่อมโยง

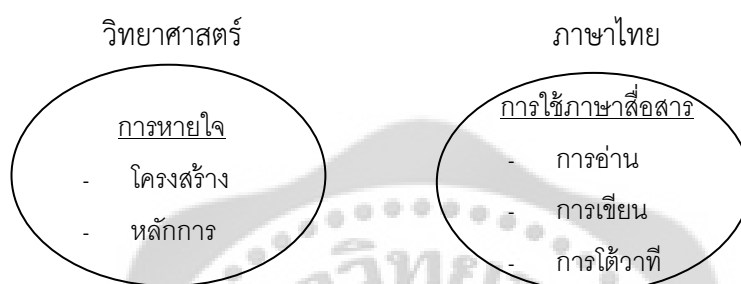
1.3 แบบซ้อนกัน (Nested model) เป็นการบูรณาการภายในวิชาเดียวกันแต่มีการนำทักษะการคิด ทักษะทางสังคม และทักษะด้านเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจง เข้ามาบูรณาการเป็นหัวข้อหรือหน่วยการเรียนรู้ เป็นรูปแบบที่ผู้สอนคนเดียวสามารถบูรณาการด้วยตนเอง การบูรณาการแบบซ้อนกันนี้ถ้าจัดทำอย่างไม่รอบคอบ การบูรณาการที่หลายเป้าหมายในบทเรียนเดียว อาจทำให้ผู้เรียนสับสน และละเลยการเรียนรู้มโนทัศน์หลักของกิจกรรม เพราะได้รับงานเกี่ยวกับการเรียนรู้หลายอย่างพร้อมกัน แต่ในทางตรงกันข้ามการนำทักษะหลายทักษะมาบูรณาการในเนื้อหาที่จะสอนเป็นการเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 7 การบูรณาการแบบซ้อนกัน

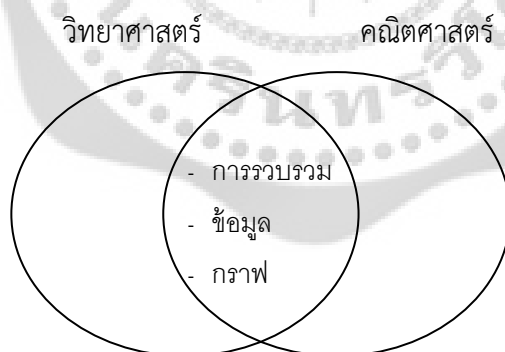
2. กลุ่มบูรณาการข้ามวิชา

2.1 แบบเรียงลำดับ (Sequenced model) เป็นการบูรณาการการสอน ข้ามวิชา โดยนำหน่วยการเรียนรู้ที่สอนต่างวิชากัน มาพิจารณาความใกล้เคียงของเนื้อหาแล้วนำมาเชื่อมโยง ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้ชัดเจน และจัดสอนในช่วงเวลาเดียวกันซึ่งแต่ละวิชายังคงสอนตามแผนการสอนของตนเพียงแต่เชื่อมโยงบางหัวข้อ และจัดเรียงลำดับหน่วยการเรียนรู้ใหม่ให้เหมาะสม ทำให้แนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนเรียนจะมุ่งไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องลดความสับสนและความน่าเบื่อ ซึ่งต้องมีความยืดหยุ่นของเวลาที่ใช้ในการวางแผน และทำตารางสอนร่วมกันโดยอาศัยการประนีประนอมความคิดเห็นและความต้องการของผู้สอนทุกคน

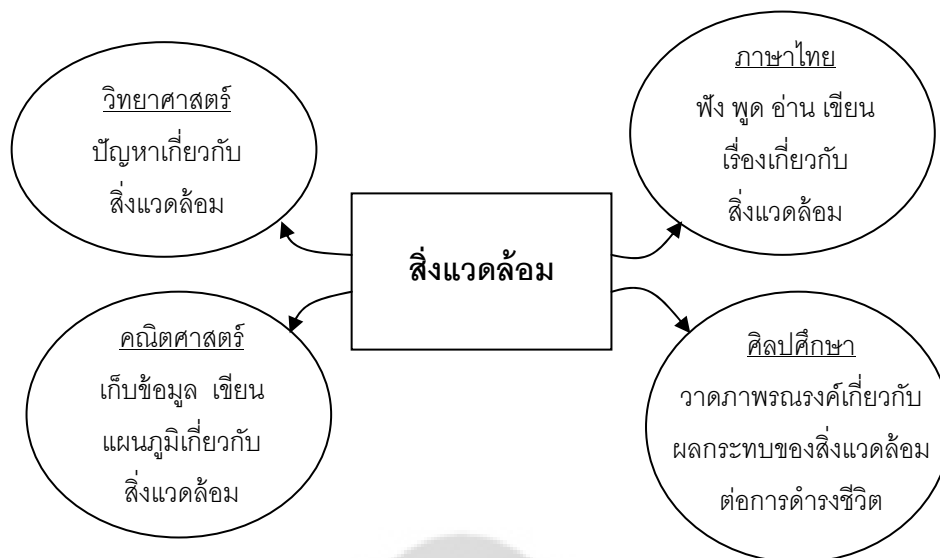
ภาพประกอบ 8 การบูรณาการแบบเรียงลำดับ

2.2 แบบมีส่วนร่วม (Shared model) เป็นการบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างวิชา ผู้สอนวางแผนการสอนร่วมกัน ในส่วนที่มีมโนทัศน์ ทักษะ หรือเจตคติคาบเกี่ยวกัน ต้องการความยืดหยุ่นเรื่องเวลา การประสานความคิด และทักษะการทำงานกลุ่มของผู้สอนทุกวิชา โดยอาจจัดเป็นหัวข้อ หรือโครงการร่วมกัน ที่ทำให้ผู้เรียนถ่ายโยงมโนทัศน์ง่ายขึ้น ผู้สอนแต่ละวิชาจะสอนไปตามปกติในหัวข้ออื่น

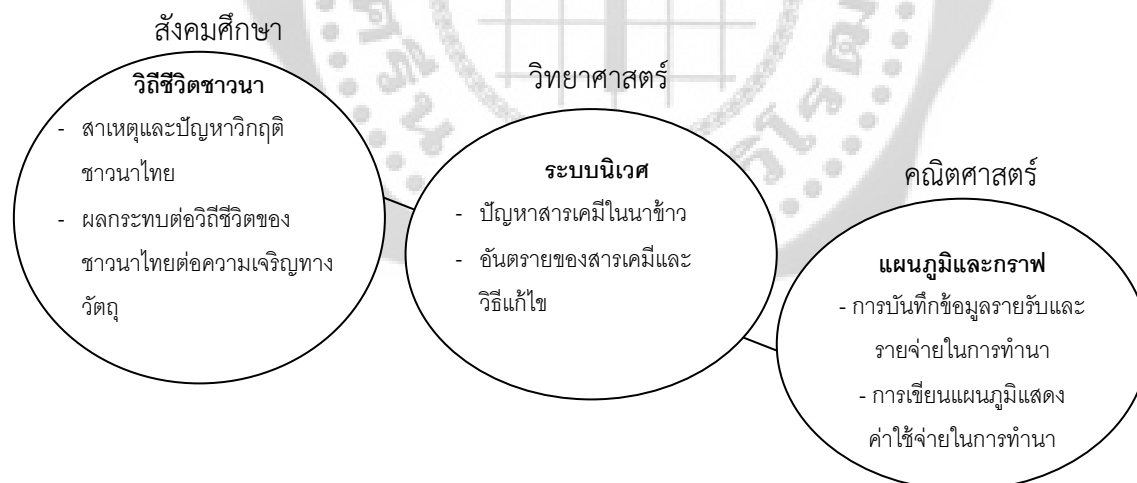
ภาพประกอบ 9 การบูรณาการแบบมีส่วนร่วม

2.3 แบบโยงใย (Webbed model) เป็นการบูรณาการที่กำหนดประเด็น (theme) ขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรหรือบริบททางสังคม แล้วเชื่อมโยงไปสู่วิชาต่างๆ ว่า แต่ละวิชามีมโนทัศน์ใดบ้างที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ในประเด็นที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นจะกำหนดเนื้อหาเพื่อให้อสอดคล้องกับประเด็นที่ตั้งไว้ แล้วผู้สอนแต่ละคนก็ทำการสอนเรื่องนั้นๆ ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินงานร่วมกันและการเลือกประเด็นที่เหมาะสม ซึ่งการเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคม ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน

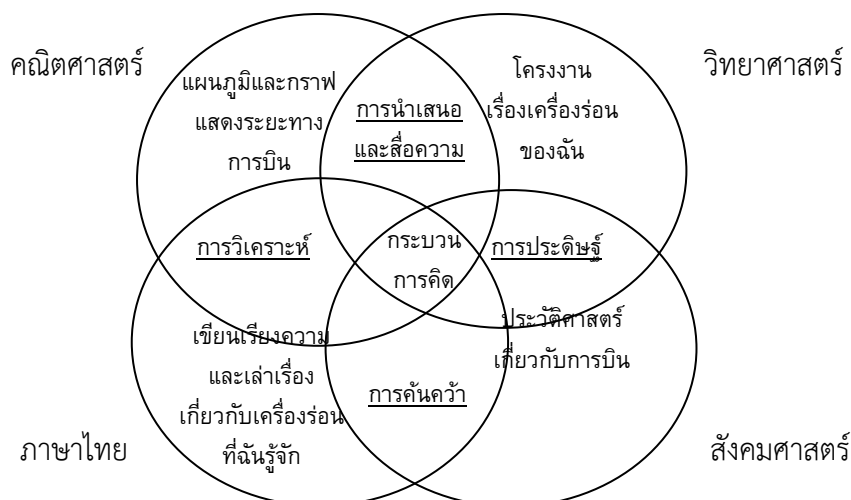
ภาพประกอบ 10 การบูรณาการแบบโยงโย

2.4 แบบเส้นด้าย (Threaded model) เป็นการบูรณาการที่ใช้ทักษะเป็นตัวหลักในการกำหนดเนื้อหา ตลอดจนการเรียนการสอนในแต่ละวิชาให้สัมพันธ์กับทักษะ ที่กำหนด เช่น ทักษะการคิด ทักษะแก้ปัญหา ทักษะความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น แต่ละวิชายังคงแยกกันในเนื้อหา ผู้สอนทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมวางแผน รับรู้ และลงมือปฏิบัติ เมื่อจบการศึกษาผู้เรียนจะได้ทักษะที่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

ภาพประกอบ 11 การบูรณาการแบบเส้นด้าย

2.5 แบบบูรณาการ (Integrated model) เป็นการบูรณาการความหลากหลายของ หัวข้อทางวิชาการที่สัมพันธ์กันของวิชาหลัก 4 วิชา หลอมรวมโดยมีทักษะ มโนทัศน์ และเจตคติ ที่เหมือนกันเป็นหลักในการบูรณาการ จึงต้องการการระดมความคิดในการวางแผนและกำหนดเวลา สอนร่วมกันของผู้สอน ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาและสร้างแรงจูงใจให้เรียนต่อเนื่องไป

ภาพประกอบ 12 การบูรณาการแบบบูรณาการ

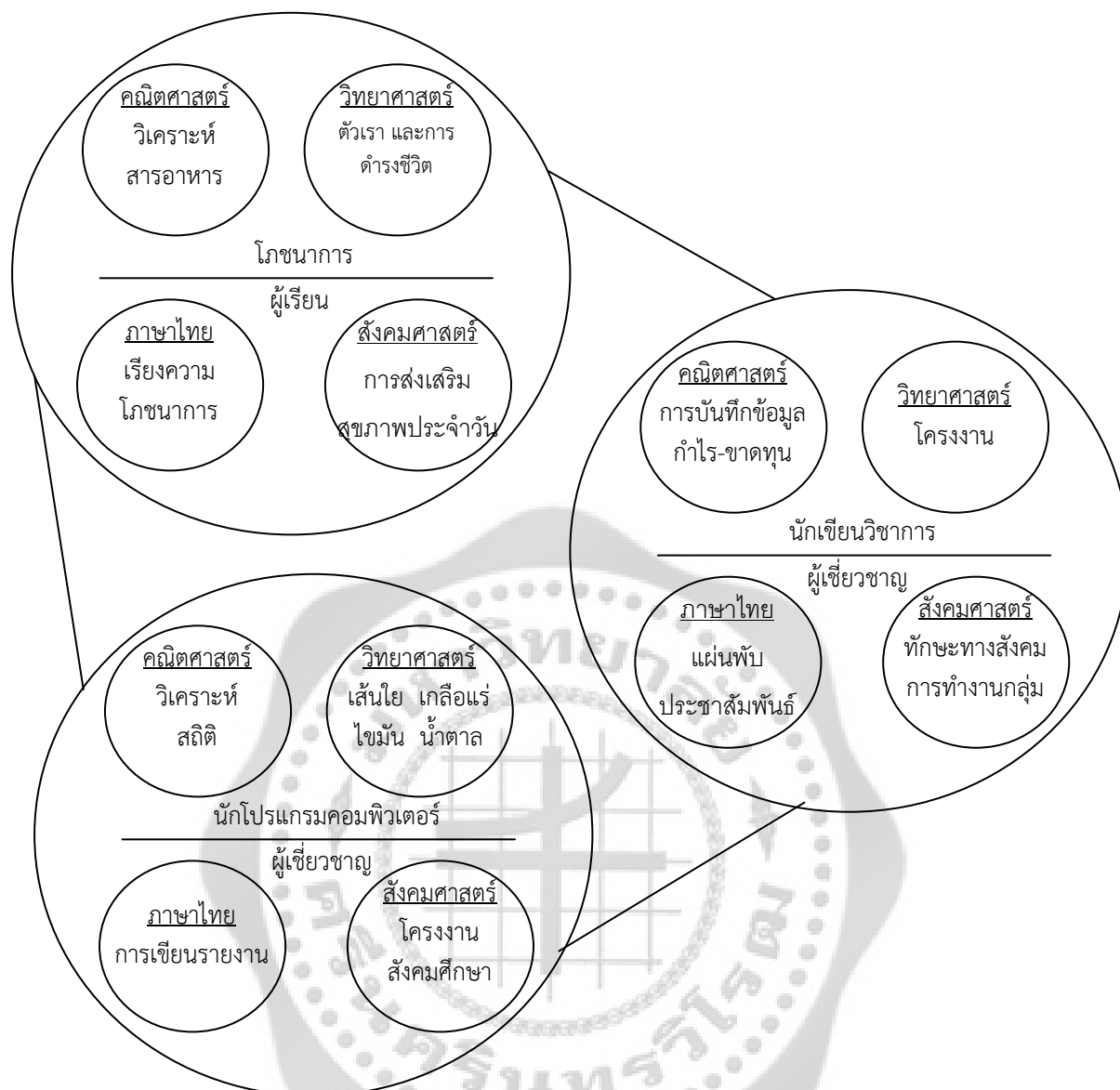
3. กลุ่มบูรณาการภายในตัวผู้เรียนและระหว่างผู้เรียน

3.1 แบบใฝ่ใจ (Immersed model) เป็นการบูรณาการที่ยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักในการบูรณาการไปยังสาขาอื่นๆ ผู้เรียนขึ้นมาตนเอง เนื่องจากผู้เรียนมีความสนใจที่หลากหลาย อาจทำให้เน้นความสนใจผู้เรียนได้เพียงบางกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนเหล่านั้นจะเกิดแรงจูงใจต่อการเรียน และได้รับความรู้กว้างขวาง

ภาพประกอบ 13 การบูรณาการแบบใฝ่ใจ

3.2 แบบเครือข่าย (Networked model) เป็นการบูรณาการที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการบูรณาการโดยเลือกเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญ และแหล่งเรียนรู้ ที่จำเป็นด้วยตนเอง ผู้เรียนเท่านั้นที่จะรู้ถึงความซับซ้อนและมิติต่างๆ ในขอบเขตที่ตนสนใจ เป็นการผลักดันให้ผู้เรียนได้รับรู้ในเรื่องที่ตนสนใจมากขึ้น

ภาพประกอบ 14 การบูรณาการแบบเครือข่าย

1.8 เทคนิคการบูรณาการ

กระบวนการออกแบบหลักสูตรบูรณาการ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้ (Newell.1994)

1.8.1 ระดมความคิดจากผู้ชำนาญการในวิชาที่เกี่ยวข้อง (Assembling an interdisciplinary team) เพื่อผสมผสานให้เกิดการบูรณาการ โดยการอภิปราย การโต้แย้ง และการหาข้อสรุป

1.8.2 เลือกหัวข้อ (Selecting the topic) ได้แก่ การเลือกประเด็น แนวคิด ที่จะสามารถผสมผสานองค์ความรู้ต่างๆ ได้

1.8.3 ระบุรายวิชาที่มีการผสมผสานกัน (Identifying disciplines) กระบวนการบูรณาการต้องเลือกวิชาที่มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

1.8.4 พัฒนาส่วนปลีกย่อยของเนื้อหาสาระ (Developing the subtext) เป็นการพัฒนารายละเอียดจากหัวข้อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

- 1.8.5 โครงสร้างของหลักสูตร (Structuring the course) กำหนดความสัมพันธ์ของแนวคิด (Conceptual glue) ซึ่งเชื่อมโยงแต่ละวิชาเข้าด้วยกัน
- 1.8.6 เลือกประเด็นที่สนใจให้ผู้เรียนค้นคว้า (Selecting reading)
- 1.8.7 การกำหนดแผนงาน (Designing assignments)
- 1.8.8 การเตรียมรายละเอียดประมวลการสอน (Preparing the syllabus)

นอกจากนี้ เทคนิคการจัดกิจกรรมการบูรณาการ (The Integrative activity technique) ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ (Lardizabal, et al. 1970: 144-148) ดังนี้

1. ขั้นเริ่มหน่วยการเรียนรู้ (Initiating the unit) โดยผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเผชิญกับปัญหาอย่างท้าทายด้วยคำถามว่า เราจะแก้ปัญหานี้อย่างไร ต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง และอะไรเป็นปัญหาย่อยที่ต้องแก้ไขก่อนปัญหาใหญ่ หรืออาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น สร้างบรรยากาศห้องเรียนให้เร้าความสนใจ การใช้สื่อต่างๆ และการศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

2. ขั้นชี้แนะประสบการณ์ (Point of experiencing) ผู้เรียนเริ่มปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตามที่ตนเองสนใจ โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำและจัดกิจกรรมประสบการณ์ที่จำเป็นเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและพัฒนาความสามารถของตนอย่างพอเหมาะ มีการแบ่งกลุ่มและหน้าที่กันทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล การอ่าน การเขียน และแปลความหมาย เป็นต้น

3. ขั้นกิจกรรมสรุป (Culminating activities) เพื่อให้ผู้เรียนสรุปบทเรียน จัดระบบความคิด และพัฒนาการด้านการสื่อสาร กับการแสดงออก ซึ่งเป็นช่วงของการแลกเปลี่ยนความรู้หรือรายงาน เพื่อนำเสนอผลงานของตน เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ฝึกการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ การเสนอผลงานนั้นผู้เรียนสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น จัดแสดงนิทรรศการ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร หรือโครงการ เป็นต้น

4. ขั้นการประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่มีการเรียนการสอน เน้นการประเมินตนเอง และการประเมินผลโดยกลุ่ม เพื่อตรวจสอบและใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของตนเองและกลุ่มต่อไป

ส่วนหลักในการจัดกิจกรรมการสอนแบบบูรณาการ ควรนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ เน้นให้ความสำคัญผู้เรียนมากกว่าเนื้อหา แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ควรใช้เวลาสอนต่อเนื่องกันดีกว่าหน่วยการเรียนรู้ที่เสร็จในเวลาเรียน และควรสอดคล้องกับปัญหาในชีวิตจริง ผู้สอนใช้เทคนิคในการผสมผสานเนื้อหาวิชา และกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ให้สัมพันธ์กันภายในขอบข่ายของเรื่องที่ศึกษา

1.9 แนวปฏิบัติในการบูรณาการ

การจัดการบูรณาการในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งให้เกิดบูรณาการในหลักสูตรให้มากที่สุด คือ ให้มีการผสมผสานความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ เข้าไว้เป็นกลุ่มประสบการณ์ซึ่งจะต้องจัดให้มีการบูรณาการเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กันไปด้วย

ด้านการสร้างบทเรียนนั้น ต้องสร้างให้เนื้อหา และแผนการสอน เป็นกลุ่มก้อนไม่กระจัดกระจาย โดยจัดเป็นหน่วยบูรณาการทางการสอน เพื่อสะดวกทั้งผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้

1.9.1 ศึกษาขอบข่ายและรายละเอียดเนื้อหา และทำเนื้อหาให้ง่าย สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและเหมาะกับวัยผู้เรียน

1.9.2 พยายามพัฒนาเนื้อหานั้นให้เป็นปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องประสบในชีวิตประจำวัน

1.9.3 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอน

1.9.4 กำหนดกิจกรรมผู้เรียน

1.9.5 การสัมพันธ์ในเนื้อหาวิชาอื่นๆ จะต้องทำเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์กันการสอนต่อเนื่องกันไปได้อย่างดี ต้องกำหนดว่า จะสัมพันธ์กับวิชาใดวิชาหนึ่งในเรื่องใดบ้าง ทั้งต้องระบุว่า จะสัมพันธ์หรือเรียนสืบเนื่องต่อกันในเรื่อง หรือวิชาใด

1.9.6 การประเมินผลการเรียนการสอน ต้องพิจารณาว่าจะประเมินโดยวิธีใดบ้างอย่างหลากหลายด้านวิธีการนั้น เมื่อพิจารณาคำว่า วิธีบูรณาการ (Integrated approach) หมายถึง วิธีสอนซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งการทำกิจกรรมนี้เกี่ยวข้องกับศักยภาพที่สัมพันธ์กับสาขาวิชา หรือเนื้อหาวิชามากกว่าหนึ่งวิชาหรือหนึ่งสาขาจึงจำเป็นต้องใช้วิธีสอนหลากหลายวิธีประกอบกันแต่โดยทั่วไปใช้หลักการ (UNESCO, 1981: 10) ดังนี้

1) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2) เน้นกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง

3) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี จัดคู่มือการเรียน และให้ข้อมูลป้อนกลับกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4) เลือกใช้วิธีสอนที่นิยมให้เหมาะสมกับเนื้อหา ได้แก่ การอภิปราย การแสดง บทบาทสมมติ การใช้กรณีตัวอย่าง การทำกิจกรรมและเกมต่างๆ การสอนโดยใช้โครงการ และการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

1.10 การจัดเนื้อหาวิชาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการต้องยึดหลักสำคัญที่ต้องยึดความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ประสบการณ์และการเรียนรู้ควรเป็น “หน่วย” (Unit) ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคการผสมผสานเนื้อหา วิชา และกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ให้สัมพันธ์ในขอบข่ายเรื่องที่จะศึกษา ลักษณะทั่วไปของหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1.10.1 มุ่งเน้นปัญหา ปัญหานั้น มีความสำคัญที่จะศึกษา และเกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาต่างๆหลายแง่มุม คำตอบของปัญหาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ ระหว่างปัจจุบันกับอนาคต หรือผลกระทบปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อวัฒนธรรม หรือวัฒนธรรมที่มีต่อเมือง เป็นต้น

1.10.2 เหมาะสมกับระดับผู้เรียน สื่อการสอนหรืออุปกรณ์ต้องไม่ยากจนเกินไปเกินกว่าที่ผู้เรียนจะเข้าใจได้ การจัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและท้าทายความสามารถไม่ง่ายจนเกินไป

1.10.3 ส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในทุกๆด้าน ด้านความเจริญงอกงาม ลำดับขั้นของประสบการณ์ เช่น การอ่าน การสังเกต การพูด การฟัง การวาดและการเขียน กิจกรรมทักษะด้านต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมที่ต้องการใช้ความสามารถทางสมองในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา

1.10.4 เป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกปัญหา วัสดุ อุปกรณ์ วางแผนกิจกรรมและประเมินผลให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

1.10.5 การวางแผนหน่วยการเรียนรู้ต้องระลึกรวมว่า ทำอย่างไรจึงจะเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. หน่วยการเรียนรู้การสอนคือ กลุ่มหัวข้อย่อยที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน นำมาจัดลำดับก่อนหลัง ภายในหัวข้อที่เรียกว่า “หน่วย” และใช้เวลาต่อเนื่องกัน อาจเป็น 2-4 สัปดาห์ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทเรียน

2. หน่วยแต่ละหน่วยมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง คือ ประกอบด้วยความมุ่งหมาย ปัญหาในการทำกิจกรรม การวัดและประเมินผล

3. หน่วยแต่ละหน่วยสามารถสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องได้

4. หน่วยการเรียนรู้การสอนสามารถใช้เทคนิควิธีสอนหลายวิธีที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจมากที่สุดวิธีการผสมผสานเนื้อหาเพื่อให้เกิดการบูรณาการ โดยอาศัยวิธีการจัดแกน (Core) ขึ้น มาก่อนแล้วนำเอาความรู้หรือเนื้อหาวิชาใดก็ได้ที่เหมาะสมมาเสริมให้แก่นั้น เต็มหรือสมบูรณ์ แกนที่จะนำมาสร้างเป็นหน่วยบูรณาการนั้น มีทั้งหมด 5 ประเภทด้วยกันคือ

4.1 แกนที่เป็นหัวเรื่อง ก่อนที่จะทำการกำหนดหัวเรื่องอะไรนั้นจะต้องตั้งคำถามว่าต้องการให้ผู้เรียนเรียนอะไร หลังจากนั้นกำหนดหัวเรื่องขึ้นมา แล้วดึงเอาเนื้อหาสาระหรือความรู้หลายๆวิชาที่เห็นว่าสัมพันธ์กับเรื่องนี้เข้ามาผนวกรวมกันไว้ เช่น ตั้งหัวเรื่องว่า “ชุมชนของเรา” ในเรื่องนี้จะมียาละเอียดหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพภูมิอากาศ การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา ฯลฯ

4.2 แกนที่เป็นปัญหา จะต้องพิจารณาว่า อะไรบ้างที่ในสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ที่ผู้เรียนควรมีความรู้ ความเข้าใจ เมื่อเลือกได้แล้วก็กำหนดเป็นหัวเรื่อง เช่น ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาคอร์ปชัน ฯลฯ การที่ผู้เรียนจะแก้ปัญหานั้น จะต้องอาศัยความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ

4.3 แกนที่เป็นกิจกรรม จะต้องพิจารณาก่อนว่ากิจกรรมใดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในหลายๆวิชา และต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน เมื่อกำหนดได้แล้วก็บรรจุกิจกรรมเหล่านั้น ในหน่วยนั้น ๆ จากง่ายไปหายาก

4.4 แกนที่เป็นความคิดรวบยอด ต้องพิจารณาก่อนว่าต้องการให้นักเรียนมีความคิดรวบยอดในเรื่องใด เช่นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ธรรมชาติ ความเสมอภาค ฯลฯ เมื่อได้ความคิดรวบยอดแล้วก็กระจายเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เช่นการเสนอความคิดรวบยอดเรื่อง “การพึ่งพาอาศัยกันและกัน” พอกระจายเนื้อหาออกเป็นคร่าวๆตามลำดับความยากง่ายดังนี้การพึ่งพาอาศัยในครอบครัว ในชั้น เรียน ในโรงเรียน ในชุมชน ในประเทศ และระหว่างประเทศ

4.5 แกนที่เป็นค่านิยม ก่อนอื่นต้องพิจารณาก่อนว่า เราต้องเน้นค่านิยมอะไรหลังจากที่เลือกได้แล้วโดยคำนึงถึงวัยของผู้เรียนแล้วนำค่านิยมที่จำเป็นมาเน้นหรือสอดแทรกเข้ามาในเนื้อหาตอนใดตอนหนึ่งที่เห็นว่าเข้ากันได้ขณะที่ทำการสอน

แนวโน้มใหม่ทางการศึกษามีจุดเน้นอยู่ 2 ประการ คือความสนใจ ความสามารถและความต้องการของผู้เรียนกับการปรับมาตรฐานความเป็นอยู่ของสังคม ซึ่งได้กล่าวถึง เทคนิคการสอนบูรณาการว่า มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดการบูรณาการของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง ผสมผสานวิชาในงามุมต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น เพราะปัญหาต่างๆเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้น ไม่ได้แบ่งออกเป็นแ่งมุมใด โดยเฉพาะการบูรณาการ มีจุดเน้นที่การพัฒนาบุคลิกภาพอย่างผสมผสานกลมกลืน เทคนิคการสอนแบบบูรณาการ เป็นการสอนที่มีปัญหาทำนองเดียวกับชีวิตจริง เป็นแกนกลางและมีการสร้างประสบการณ์แก่ผู้เรียนให้กว้างขึ้นให้มีการผสมกลมกลืนระหว่างบุคลิกภาพส่วนตัวและสังคมของผู้เรียน เทคนิคการสอนเหล่านี้จะช่วยครูให้สอนเป็นหน่วยได้

1.11 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ นักเรียนได้เรียนรู้จากการได้คิดและปฏิบัติจริงตามความสนใจและความถนัดของตนเองอย่างมีความสุข เรียนรู้จากกลุ่มอย่างเป็นองค์รวม และเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้น การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนดังกล่าวต้องสอดคล้องกับสภาพจริง คือการประเมินความสามารถ เริ่มตั้งแต่การประเมินการคิดวางแผน กระบวนการทำงาน คุณธรรม จริยธรรมระหว่างการทำงาน ความตั้งใจ จนมีผลงานที่สำเร็จเป็นชิ้นงานตามเป้าหมายวิธีการประเมินจะต้องหลากหลายที่ต่อเนื่อง โดยมีการประเมินตลอดเวลาตามกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้วิธีการสังเกต ตรวจสอบรายงาน บันทึกการปฏิบัติงาน การให้ความร่วมมือภายในกลุ่มการประเมินชิ้นงานหรือบางครั้งอาจมีการประเมินความรู้ควบคู่กันไปด้วย

นอกจากนี้ ควรมีการประเมินแบบอิงการปฏิบัติ (Performance-Based) และการประเมินแบบอิงการสังเกต (Observation-Based) ซึ่งช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถบูรณาการการเรียนการสอนกับการประเมินผลเข้าด้วยกัน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษารวมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการสอนกับการประเมินจะไม่แยกจากกัน ทั้งครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการสอนและการประเมิน จึงทำให้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสัมพันธ์กับชีวิตจริงมากที่สุด

1.12 บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆดังนี้

1.12.1 ด้านการเตรียมการ

1) เตรียมกรอบแนวคิดในเรื่องที่จะสอน โดยหัวข้อแต่ละตอนได้จากการบูรณาการระหว่างวิชา หรือผสมผสานระหว่างวิชา ในหลักสูตร

2) เตรียมคำถามหลักหรือคำถามสำคัญ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์หรือได้ปฏิบัติ

3) เป็นแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ที่ผู้เรียนซักถาม ปรัชญาเพื่อค้นคว้าความรู้

1.12.2 ด้านการดำเนินการ

1) เป็นผู้นำเสนอ (Presenter) เช่น เสนอประเด็นปัญหา เหตุการณ์ในเรื่องที่จะสอนเป็นผู้สังเกต (Observer) โดยสังเกตผู้เรียนขณะที่ตอบคำถามทำกิจกรรมทั้งพฤติกรรมด้านอื่นๆของผู้เรียน

2) เป็นผู้กระตุ้นใจ (Motivator) โดยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง

3) เป็นผู้เสริมแรง (Reinforcer) เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ

4) เป็นผู้ชี้แนะ (Director) สนับสนุนให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

5) เป็นผู้จัดบรรยากาศ (Director) เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งด้านกายภาพ สังคมและจิตใจเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

6) เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการ (Process Oriented) มากกว่าเนื้อเรื่องหรือเนื้อหาสาระ (Content Oriented)

1.12.3 ด้านการประเมิน

1) เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflector) ชี้แนะ วิพากษ์ วิจารณ์ ข้อดี ข้อด้อย เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข พฤติกรรมการเรียน

2) เป็นผู้ประเมิน (Evaluator) โดยประเมินผลเป็นระยะๆ ประเมินพฤติกรรม ด้านการค้นคว้าหาความรู้ และผลงานซึ่งอาจเป็นองค์ความรู้หรือผลงาน

1.13 บทบาทและกิจกรรมของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

หลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ควรคำนึงถึงกิจกรรมของ กระบวนการกลุ่มมาใช้ดังนี้

1) ควรแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่มละ 4 คน ที่มีระดับความสามารถที่แตกต่างกัน คือ ผู้เรียนมีระดับความสามารถสูง 1 คน ผู้มีระดับความสามารถปานกลาง 2 คน และผู้มีความสามารถต่ำ 1 คน ในการแบ่งกลุ่มจะต้องให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ากลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจและมีความสนใจ เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีความเหมาะสม และมีความสามารถพอกัน

2) แต่ละกลุ่มเลือกคณะกรรมการที่ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน คณะกรรมการ

3) มีการประชุมร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อวางแผนในการทำกิจกรรมร่วมกัน

4) สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ ในการทำกิจกรรมตามที่ได้วางแผนไว้ โดยที่นักเรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในการเรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการคิดในทุกๆ สถานการณ์ที่กำหนดให้อย่างเป็นธรรมชาติเหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริง

4.2 ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ดำเนินการเรียนด้วยตนเอง เพื่อให้การเรียนเป็นไปอย่างสนุก ตื่นเต้นมีชีวิตชีวา และทำทหายอยู่ตลอดเวลา

4.3 เรียนในห้องเรียน(Class) และสถานการณ์จริง (Reality) เพื่อพัฒนาสังคม กระฉับ กระเฉง ว่องไวในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4.4 ทำงานด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ทำงานเดี่ยว งานคู่ หรืองานกลุ่มด้วยความเต็มใจ และด้วยเจตคติที่ดีต่อกัน

4.5 ตอบคำถามสำคัญหรือคำถามหลัก ที่เป็นตัวกำหนดประสบการณ์ของตนเอง หรือประสบการณ์ในชีวิตจริง

4.7 มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์

4.8 มีความสามารถในการสื่อสาร เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะทางสังคม รวมทั้งมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในกลุ่ม ในห้องเรียนและครู

4.9 สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดสรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ผู้เรียนจะต้องเปลี่ยนสภาพการเรียนรู้จากเดิมที่รอรับการถ่ายทอดจากครู มาเป็นแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและเป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานมาจากการเชื่อมโยงความเป็นจริงของผู้เรียนเอง ให้ผู้เรียนได้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการเรียนตามแนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมิใช่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้แต่ไม่เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงในการดำรงชีวิต

1.14 คุณค่าและประโยชน์ของการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

คุณค่าและประโยชน์ของการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1.14.1 ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ความรู้ที่ได้เรียนไปแล้วจะถูกนำมาสัมพันธ์กับความรู้ที่จะมาเรียนใหม่ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

1.14.2 ช่วยจัดเนื้อหาความรู้ให้มีลักษณะเหมือนชีวิตจริง คือการผสมผสานและสัมพันธ์เป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะหรือรูปแบบที่เอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตจริง

1.14.3 ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพปัญหาสังคมได้ดีกว่า การกระทำหรือปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมเป็นผลรวมมาจากหลายๆสาเหตุ การที่จะสามารถเข้าใจปัญหาได้และสามารถที่จะแก้ปัญหาได้ควรพิจารณาปัญหา ที่มาของปัญหาอย่างกว้างๆใช้ความรู้จากหลายๆวิชาสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ๆขึ้น

1.14.4 ช่วยให้การสอนและการศึกษามีคุณค่ามากขึ้นแทนที่จะเป็นขบวนการถ่ายทอดความรู้ หรือสาระแต่เพียงประการเดียว กลับช่วยให้สามารถพัฒนาทักษะ ที่จำเป็นให้เกิดความคิดรวบยอดที่กระจ่างถูกต้อง และสามารถใช้ในการปลูกฝังค่านิยมที่ต้องการได้อีกด้วย

1.14.5 ทำให้เกิดการบูรณาการขึ้นทำให้วัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนไปจากที่ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไปเป็นเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นค่า และนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

1.14.6 ช่วยเหลือและแก้ไข ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุกด้าน

1.14.7 ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่างๆ ซ้ำกันหลายครั้งโดยไม่รู้สึกรู้หาย

1.14.8 ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดระดับสูง คิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.14.9 ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการทำงานกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป จนถึงเพื่อนทั้งชั้นเรียน ตามที่กำหนดในกิจกรรม เพื่อพัฒนาทักษะมนุษย์สัมพันธ์

1.14.10 ผู้เรียนได้สร้างเรื่องตามจินตนาการที่กำหนดเป็นการเรียนรู้ด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง วิถีชีวิตผสมผสานกันไป

1.14.11 ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปยังสิ่งไกลตัว เรียนเกี่ยวกับตัวเรา บ้าน ครอบครัว ชุมชน ประเทศไทย เพื่อนบ้านและโลก ตามระดับความซับซ้อนของเนื้อหาและสติปัญญาของผู้เรียน

1.14.12 ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนาน เห็นคุณค่าของงานที่ทำและงานที่จะไปนำเสนอต่อเพื่อน ชุมชน ทำให้เกิดความตระหนัก เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.15 ข้อควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สิ่งที่ควรคำนึงในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีดังนี้

1.15.1 ครูจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานของนักเรียนให้ดี ให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดที่ชัดเจนกว้างขวางเสียก่อนที่จะพยายามให้เกิดการบูรณาการเข้าด้วยกัน

1.15.2 ต้องแน่ใจว่าความคิดรวบยอดที่จะนำมาบูรณาการนั้น อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

1.15.3 ต้องมีการสร้างบรรยากาศการเรียนให้นักเรียนสบายใจที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการ

- 1.15.4 การดำเนินการสอนทุกครั้ง นักเรียนต้องรู้จักมุ่งหมายการสอนโดยละเอียด
- 1.15.5 ในการสอนสิ่งใหม่ ครูต้องใช้พื้นฐานของนักเรียนให้เป็นประโยชน์
- 1.15.6 ครูต้องเป็นแบบอย่างในการแสดงพฤติกรรมที่มีการบูรณาการให้แก่นักเรียน
- 1.15.7 จะต้องมีความมุ่งหมายที่แน่นอนว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร
- 1.15.8 ในการสอนแต่ละครั้งต้องสอดแทรกคุณสมบัติที่ต้องการเน้นในตัว of นักเรียน
- 1.15.9 จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้สึกสังเกต วิเคราะห์ วิวิจารณ์ อภิปรายถกเถียงกันด้วยเหตุผล และจัดบรรยากาศในและนอกห้องเรียนให้ท้าทายและเร้าความสนใจของผู้เรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยมีลักษณะการจัด การเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็น องค์กรวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา มีขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้หลักการตามแนวพุทธ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นสังเกตขั้นสัมผัส ขั้นสำรวจขั้นสืบค้น ขั้นสังมปัญญา และลงข้อสรุป และขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ

2.1 ความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547: 9-11) กล่าวว่า วิถีพุทธ เป็นแนวทางดำเนินชีวิต (Buddhist way of life) ที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวไทยซึ่งได้รับการกลมกลืนมาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกของประเทศชาติไทย จนกล่าวได้ว่า **วิถีพุทธ** คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ ซึ่งพุทธธรรมหรือพุทธศาสนาเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน การอยู่ การดู การฟัง เป็นจนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวช ผู้มุ่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจน

พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า **ไตรสิกขา** คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขาและอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัด อบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย มีความยากง่ายตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลาย ในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอนแต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกวัตถุนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเริ่มห่างเหินจากวิถีชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และจากการที่เป็นฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต

ดังนั้น ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ตามแนวพุทธในการศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ผู้วิจัย จึงมีแนวความคิดที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ โดยนำหลัก พุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาเยาวชนไทย ให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ ที่มีคุณสมบัติของการเป็นทั้งคนดี มีปัญญา มีความสุขอย่างแท้จริง

2.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ

การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ มีลักษณะเด่น คือ สถานศึกษาจะจัดการศึกษา ตามปกติ ที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัด การศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวม ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตใน สถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นคือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษา จะแสดงถึงการ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่ผู้เรียนได้ ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือ ด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดีที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 12-13)

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ต้องคำนึงสิ่งต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 36-40; พระพรหมคุณาภรณ์, 2546: 18-20)

1. หลักการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และ การปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้เข้าใจ ความจริง โดยจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมพร้อมทั้ง ประสาน ความร่วมมือวัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

2. หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ ได้แก่ ปรโตโฆสะ (ตามหลักกัลยาณมิตร) โยนิโสมนสิการ ไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักภาวนา 4

3. ครูผู้สอน จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ โดย เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม อ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่ เสมอ

4. กระบวนการเรียนรู้ จะต้องพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยจัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) พร้อมทั้งสร้างเสริมให้เกิด **วัฒนธรรม แสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา** เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ ของสรรพสิ่ง

5. การวัดผลและประเมินผลตามแนวพุทธ ดำเนินการวัดประเมินผลตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการ หลากหลาย เหมาะสม และมีจุดเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการวัดประเมินผล สามารถทำได้ ครอบคลุมตามหลักภาวนา 4 ได้แก่ ด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (ด้านกายภาวนา) ด้านพฤติกรรมที่มี

ต่อคนอื่น (ศีลภาวนา) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญาที่มีความคิด ความรู้ที่ถูกต้อง (ปัญญาภาวนา) ซึ่งข้อมูลจากการวัดประเมินผลที่เหมาะสม รอบคอบ จะช่วยให้การพัฒนาต่อเนื่อง และมีความชัดเจนได้มาก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดการนำความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอน ได้กำหนดขั้นตอนการเรียนการสอนไว้เป็น 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญาและลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้ โดยแบ่งการวัดผลออกเป็น 4 ด้าน คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาต่อเนื่อง และมีความชัดเจนมากขึ้น

2.3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตาม

แนวพุทธ

จุดเริ่มต้นของกระบวนการของการศึกษาหรือการพัฒนาปัญญานั้น กระบวนการศึกษาภายในตัวบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม และอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน ถ้าได้รับการถ่ายทอดชักจูงเรียนรู้จากแหล่งที่ถูกต้อง รู้จักการพิจารณาโลกและชีวิตให้ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง จะทำให้เกิด สัมมาทิฐิ นำไปสู่การศึกษาที่ถูกต้อง ในทางตรงกันข้ามถ้าได้รับอิทธิพลภายนอกไม่ถูกต้อง ทำให้เกิด มิจฉาทิฐิ นำไปสู่ความไร้การศึกษา และแหล่งที่มาเบื้องต้นที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นแกนนำและเป็นตัวยืนของกระบวนการศึกษาทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 16-18)

การเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธนั้น ได้นำหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนา จำนวน 7 หลักธรรม ซึ่งถือว่าเป็นทฤษฎีทางการศึกษามาสร้างเป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ ได้แก่ ปรโตโฆสะ (กัลยาณมิตร) หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 หลักอิทธิบาท 4 หลักพรหมวิหาร 4 และหลักภาวนา 4 ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 621)

1. ปรโตโฆสะ (กัลยาณมิตร)

ปรโตโฆสะ คือ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง อธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่นในสิ่งที่ ดิฉาม ถูกต้องจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม อาจเรียกว่า วิธีการแห่งศรัทธา

กัลยาณมิตร คือ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้เชื่อมโยงให้บุคคล ติดต่อกับโลกทางสังคมอย่างถูกต้อง เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน อันเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนามนุษย์ กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วย คุณสมบัติที่จะ สั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่วยสอน หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรจะต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนดี เป็นคนมีปัญญา และเป็นคนมีคุณธรรม โดยเฉพาะมีคุณสมบัติพื้นฐานที่เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ดังนี้

(พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 622-633)

- 1) ปีโย (นารัก) คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้
- 2) ครู (นาคเรพ) คือ มีความประพฤติควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย
- 3) ภาวนิโย (นาคเรณูใจ) คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอย่อย่าง และรำลึกถึง ด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ
- 4) วัตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) คือ พูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
- 5) วจนักขโม (ทนต่อถ้อยคำ) คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามแม้จุกจิก ตลอดจนคำล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์
- 6) คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา (แถลงเรื่องกล้าศึกได้) คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อน ให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
- 7) โน จัญฐาเน นิโยชะเย (ไม่ชักนำไปในอธรรม) คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร

หลักกัลยาณมิตรจะเป็นพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระสงฆ์ หรือบุคคลอื่นนอกเหนือจากนี้ก็ได้แต่ต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นคนดี เป็นคนมีปัญญา และเป็นคนมีคุณธรรม ครูที่เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์จะทำให้ศิษย์รู้สึกมีความมั่นคง อบอุ่นทางจิตใจ เนื่องจากสามารถนั่งฟังได้ ทั้งในเรื่องเรียน และเรื่องส่วนตัว ความเป็นกัลยาณมิตรทำให้ศิษย์เกิดความศรัทธา เคารพเชื่อฟัง ดังนั้นคำแนะนำสั่งสอนของครูจึงมีอิทธิพลต่อศิษย์เป็นอย่างมาก

2. หลักโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 669-670) ได้กล่าวถึง โยนิโสมนสิการ ไว้ว่า ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย ทางส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ จึงหมายถึง การทำในใจโดย แยกกาย ซึ่งเป็นหลักของการคิดที่ทำให้มนุษย์มีความสามารถที่รู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ วิธีคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทางจนถึงผลสุดท้ายที่เกิด แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปทานของตนเองเข้าไปจับ ในที่สุดก็จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา

โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยภายในของมนุษย์ คือ ความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างตื้นๆ ผิวนิ เป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นเหตุให้เกิดปัญญา โยนิโสมนสิการ มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 670-671)

1. อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง

2. ปณมสนิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้หรือมีลำดับ มีขั้นตอน เล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผลเป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสนกระโดดไปกระโดดมา ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักชวนนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3. การณมสนิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัย พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุ ให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

4. อุปาทกมสนิการ แปลว่าคิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิดการพิจารณาที่ทำให้เกิดคุณธรรม เช่น ปลูกเรือให้เกิดความเพียร การรู้จักคิดในทางที่ทำให้หายหวาดกลัว ให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง

โยนิโสมนิการที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งนั้น อาจมีครบทั้ง 4 ข้อ หรือเกือบครบทั้งหมดนั้น หากจะเขียนลักษณะทั้ง 4 ข้อนั้นสั้นๆ คงได้ความว่า **คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล และคิดเร้ากุศล** ถ้าบุคคลคิดเองไม่เป็น ก็ไม่รู้จักใช้โยนิโสมนิการ ก็ลายณมิตรจึงต้องอาศัยศรัทธาเข้ามาช่วยเหลือ จะเห็นได้ว่าสำหรับลักษณะ 3 ด้านแรกของโยนิโสมนิการ กัลยาณมิตรช่วยได้เพียงชี้แนะส่องนำให้เห็นช่อง แต่ตัวบุคคลผู้นั้นจะต้องคิดพิจารณาเข้าใจด้วยตนเอง วัตถุประสงค์ของความคิดอย่างเดียวกัน แต่ใช้โยนิโสมนิการกับโยนิโสมนิการย่อมให้ผลต่อชีวิตจิตใจและพฤติกรรมไปคนละอย่าง ตัวอย่างเช่น คนหนึ่งคำนึงถึงความตายด้วยโยนิโสมนิการ ก็เกิดความหวาดหวั่น หดหู่ ท้อถอย ไม่อยากทำอะไร หรือฟุ้งซ่าน คิดวุ่นวายอีกคนหนึ่ง คำนึงถึงด้วยโยนิโสมนิการกลับทำให้เกิดความสำนึกในการที่จะละเว้นความชั่ว ใจสงบ เกิดความไม่ประมาท กระตือรือร้นเร่งทำสิ่งดีงาม **โยนิโสมนิการไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา** คือให้เกิดสัมมาทิฐิ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552: 676-727) ได้ประมวลวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนิการ มาใช้ในการปฏิบัติไว้ ซึ่งแม้จะมีหลากหลายวิธี แต่เมื่อว่าโดยหลักการ ก็มี 2 แบบ คือ **โยนิโสมนิการที่มุ่งสกัดหรือกำจัดอวิชชาโดยตรง** และ **โยนิโสมนิการที่มุ่งเพื่อสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ** โยนิโสมนิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติธรรมจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้ ส่วนโยนิโสมนิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นๆ ซึ่งมุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้เป็นผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงขึ้นไป เพราะเป็นเพียงขั้นขัดเกลากิเลส วิธีคิดแบบโยนิโสมนิการสามารถประมวลเป็นแบบใหญ่ๆ ได้ 10 วิธี ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปและยกตัวอย่างคำถามที่ส่งเสริมกระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนิการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2552: 669-709)

1. **วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย** หมายถึง การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผล ให้รู้จักสภาวะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา อาจเรียนว่า **วิธีคิดแบบอทัปปัจจยตา** (คิดตามความเป็นไปตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย) หรือ **คิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท** (สภาพที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น) จัดเป็นวิธีโยนิโสมนิการแบบพื้นฐาน

2. **วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ** หมายถึง การคิดที่มุ่งให้มองและให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของสิ่งต่างๆ โดยการวิเคราะห์ แยกแยะ พิจารณาให้เห็นรายละเอียดของแต่ละอย่าง ที่เกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อย พร้อมทั้งพิจารณาไปพร้อมๆ กัน ซึ่งต้องอาศัยวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และหรือวิธีคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย เข้าร่วมพิจารณาไปพร้อมๆ กัน

3. **วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์** หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา หมายถึง การคิดที่รู้เท่าทันและยอมรับความจริงของสิ่งทั้งหลาย ตามธรรมดาที่เกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ ประดังประดัง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน (**อนิจจัง**) มีสภาวะถูกบีบคั้นกดดัน ไม่อาจคงอยู่ ในสภาพเดิมได้ ต้องมีความแปรปรวนเปลี่ยนแปลง (ทุกข) ไม่มีใครเป็นเจ้าของครอบครองได้จริง เพราะเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่เป็นไปตามใจอยาก (**อนัตตา**) **รู้เท่าทันว่าสิ่งทั้งหลายเป็นธรรมชาติ**

4. **วิธีคิดแบบอริยสัจ** หรือคิดแบบแก้ปัญหา หมายถึง วิธีคิดตามเหตุและผล หรือเป็นไปตามเหตุและผล ได้แก่ **ทุกข** คือ ตัวปัญหา **สมุทัย** คือ สาเหตุของปัญหา **นิโรธ** คือ ภาวะสิ้นปัญหา และ **มรรค** คือ วิธีการ หรือข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขปัญหามาจากสาเหตุที่แท้จริง เพื่อบรรลุจุดหมายคือภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่**ความดับทุกข** ซึ่งวิธีคิดแบบอริยสัจ มีลักษณะทั่วไป 2 ประการ คือ **ประการแรก** เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุ เพื่อแก้ไขที่ต้นเหตุ จัดเป็น 2 คู่ คือ **คู่ที่หนึ่ง: ทุกขเป็นผล เป็นตัวปัญหา ที่ไม่ต้องการ สมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงจะพ้นจากปัญหาได้ คู่ที่สอง: นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการเข้าถึง มรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมาย คือภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่ความดับทุกข**

5. **วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์** หรือวิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย หมายถึง การคิดพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง**หลักการกับความมุ่งหมาย** นำไปสู่การปฏิบัติถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และสอดคล้องกับข้อปฏิบัติย่อยที่ส่งผลแก่หลักการใหญ่ตามที่ต้องการ

6. **วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก** หรือพิจารณาให้ครบทั้ง**อัสสาหะ** (ความยินดี) **อาทีนวะ** (ข้อบกพร่อง) และ **นิสสรณะ** (ความไม่ยั่งยืน) หมายถึง วิธีคิดที่ให้พิจารณา สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริง ทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ มองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายนั้น คืออะไร เป็นอย่างไร

7. **วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม** หรือการพิจารณาเกี่ยวกับการใช้สอยหรือบริโภค หมายถึง วิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาความอยากเข้ามาครอบงำจิตใจ จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ **ประเภทที่ 1 คุณค่าแท้** หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์จากสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตน เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต คุณค่านี้อาศัยปัญญา เป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา เป็นคุณค่าที่สนองปัญญา **ประเภทที่ 2 คุณค่าเทียมหรือคุณค่าพอกเสริม** หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ที่มนุษย์พอกเพิ่มให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพการบริโภคที่ไม่จำเป็น คุณค่านี้อาศัยตัณหา (ความอยาก) เป็นเครื่องตีราคาหรือวัดราคา

8. **วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม** หรือเร้ากุศล หมายถึง วิธีคิดที่สกัดกั้น บรรเทาและขัดเกลาความอยาก (ตัณหา) โดยเป็นข้อปฏิบัติสำหรับส่งเสริมความคิดเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ซึ่งนำเอาประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตมาปรุงแต่งในทางที่ดีงาม ทำให้เกิดความคิด และการกระทำที่เป็นประโยชน์ พร้อมกับสร้างนิสัยที่ดีงามให้แก่จิตใจ

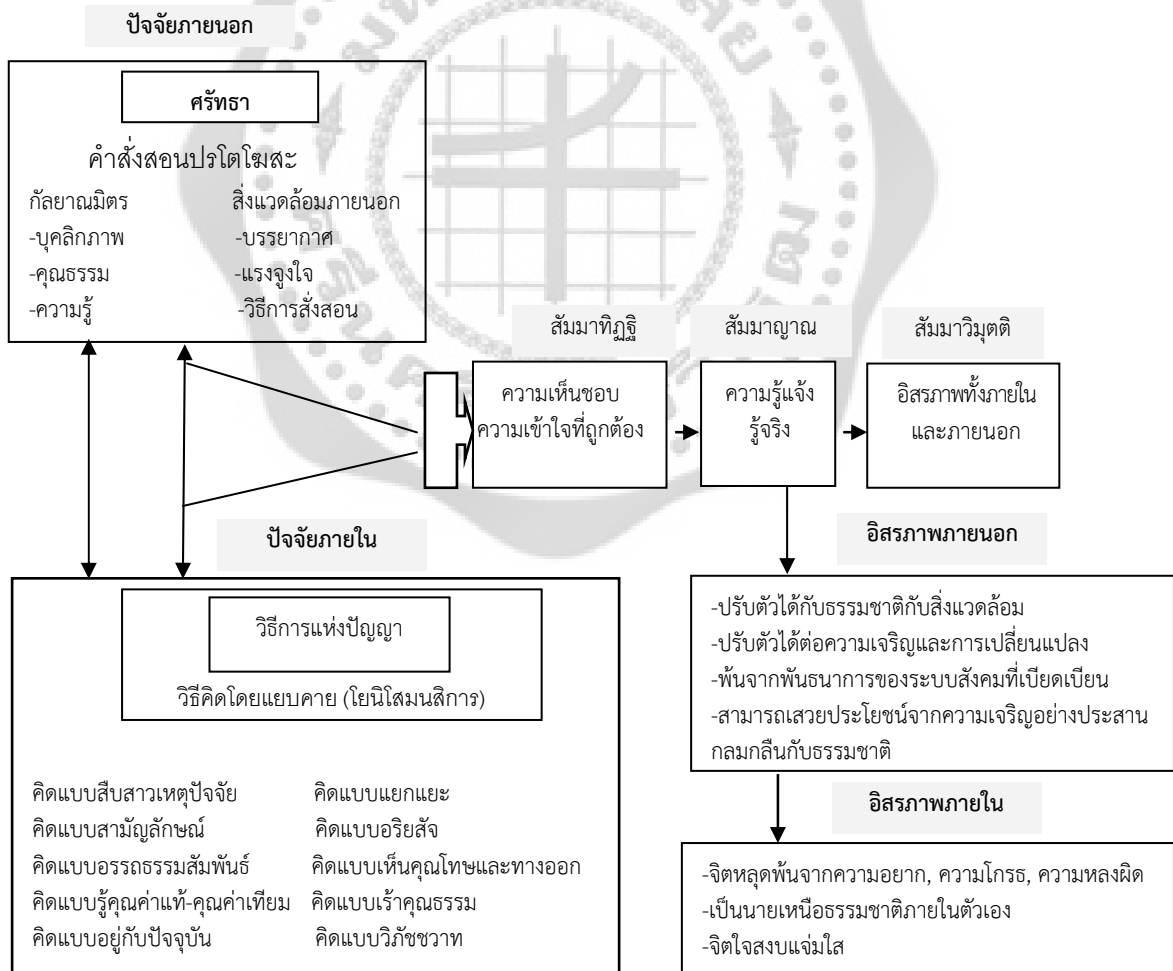
9. **วิธีคิดแบบเป็นอยู่กับปัจจุบัน** หรือวิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ หมายถึง วิธีคิดที่เป็นเพียงการมองอีกด้านหนึ่งของการคิดแบบอื่น ๆ ที่เป็นอยู่ขณะในปัจจุบันที่เป็นแนวทางความรู้ด้วยพลังของปัญญา ที่มีสติสัมปชัญญะต่อสิ่งที่กำลังคิด

10. **วิธีคิดแบบวิรักษวาท** หมายถึง วิธีคิดที่แสดงออกโดยการพูดถึงสิ่งที่ตนเองคิด ซึ่งเป็นการมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านครบทุกแง่มุมทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่เดียว

หรือบางแง่ขึ้นมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปทั้งหมด เป็นวิธีคิดวิเคราะห์ในลักษณะต่างๆ กัน เช่น จำแนกโดยแง่ของความเป็นจริง จำแนกโดยส่วนประกอบ จำแนกโดยการลำดับ

โยนิโสมนสิการเป็นตัวนำที่ทำให้การศึกษาเริ่มต้น หรือเป็นแกนนำของการพัฒนาปัญญาในการศึกษา ควรพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งกลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด คือ เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใด ความคิดก็จะมุ่งเข้าสู่ความชอบหรือไม่ชอบทันที เนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์มาก่อนในตอนนั้นเองที่โยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัดกั้นความคิดนั้นแล้วเป็นตัวนำเอากระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่จะพิจารณาตามสภาวะตามเหตุปัจจัย เป็นลำดับไม่สับสน มีเหตุผลและเกิดผลได้คนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่ายๆ ได้โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิดให้อยู่ในแนวทางที่ติงามตามทางที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาก่อนแล้ว และเมื่อพิจารณาเห็นความจริงและรู้ว่าคำแนะนำสั่งสอนนั้นถูกต้องติงามมีประโยชน์ ก็ยิ่งมั่นใจและเกิดศรัทธาขึ้นเอง เกิดเป็นการประสานกันระหว่างปัจจัยภายนอกกับภายใน

โยนิโสมนสิการเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของการศึกษา การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง ซึ่งจุดที่ต้องเน้นในเรื่องกิจกรรมการศึกษา ก็คือ กัลยาณมิตรที่ระลึกอยู่เสมอว่าปรโตโฆสะที่ตินั้น จะต้องเป็นเครื่องปลูกเร้าโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เล่าเรียน และผู้เข้ารับการศึกษอบรม จากคำ อธิบายหลักศรัทธาและโยนิโสมนสิการข้างต้น สุมน อมรวิวัฒน์ (2533: 159-160) นำมาจัดระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี ดังนี้

ภาพประกอบ 15 ระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี

ที่มา: สุมน อมรวิวัฒน์ (2533: 159-160)

3. ไตรสิกขา (กระบวนการของการศึกษา)

แก่นนำแห่งกระบวนการของการศึกษา ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ เมื่อมีสัมมาทิฏฐิเป็นแก่นนำและเป็นฐานแล้ว กระบวนการแห่งการศึกษาภายในตัวบุคคลก็ดำเนินไปได้กระบวนการนี้ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ เรียกว่า ไตรสิกขา (สิกขา หรือหลักการการศึกษา 3 ประการ) คือ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549: 10-11; 2552: 914-915)

1) การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ เรียกว่า **อริสีลสิกขา** เรียกกันง่ายๆ ว่า **ศีล**

2) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า **อริจิตตสิกขา** เรียกกันง่ายๆ ว่า **สมาธิ**

3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ความรู้เป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไข้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่างๆ ตบกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระโปร่งใสเบิกบาน เรียกว่า **อริปัญญาสิกขา** เรียกกันง่ายๆ ว่า **ปัญญา**

หลักการการศึกษา 3 ประการนี้ จัดวางขึ้นไว้โดยอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่า วิธีการแก้ปัญหาของอารยชนเป็นฐาน วิธีแก้ปัญหแบบนี้เรียกว่า **อริยมรรค** แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอารยชน หรือวิถีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ อริยมรรคนี้มีองค์ประกอบที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดของการปฏิบัติ 8 ประการคือ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549: 11-14; 2552: 601-603)

1) ทศนะ ความคิดเห็น แนวความคิด ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่ตั้งามถูกต้องมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกับความเป็นจริง หรือตรงตามสภาวะ เรียกว่า **สัมมาทิฏฐิ** (เห็นชอบ)

2) ความคิด ความดำริตริตรอง หรือคิดการต่างๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เช่น คิดในทางเสียสละ หวังดี มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลและความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความเห็นแก่ตัว ความคิดจะได้จะเอาหรือความเคียดแค้น ชิงชัง มุ่งร้ายคิดทำลาย เรียกว่า **สัมมาสังกัปปะ** (ดำริชอบ)

3) การพูด หรือการแสดงออกทางวาจา ที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหก หลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อเลื่อนลอย แต่สุภาพ นิ่มนวลชวนให้เกิดไมตรีสามัคคีกัน ถ้อยคำที่มีเหตุผล เป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อประโยชน์ เรียกว่า **สัมมาวาจา** (วาจาชอบ)

4) การกระทำที่ตั้งงาม สุจริต เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทำให้อยู่ร่วมกันได้ดี ทำให้สังคมสงบสุข คือ การกระทำหรือทำการต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกาย การทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น การล่วงละเมิดสิทธิในคุ้มครองหรือของรักของหวงแหนของผู้อื่น เรียกว่า **สัมมากัมมันตะ** (กระทำชอบ)

5) การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น เรียกว่า **สัมมาอาชีวะ** (อาชีพชอบ)

6) การเพียรพยายามในทางที่ตั้งงามชอบธรรม คือ เพียรหลีกเลี่ยงป้องกันสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรระลึกรักษาสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างสรรค์สิ่งดีงามหรือกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรส่งเสริมพัฒนาสิ่งดีงามหรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เพิ่มพูนเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนเพียบพร้อมไพบูรณ์ เรียกว่า **สัมมาวายามะ** (พยายามชอบ)

7) การมีสติกำกับตัว คุมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลานั้นๆ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน ระลึกได้ถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ หรือธรรมที่ต้องใช้ในเวลานั้นๆ เวลานั้นๆ ไม่หลงไหลเลื่อนลอย ไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเผอเรอ โดยเฉพาะสติที่กำกับทันต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่เฝ้าหวงหรือย่ำยามาฉุดกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย เรียกว่า **สัมมาสติ** (ระลึกชอบ)

8) ความมีจิตตั้งมั่น จิตใจดำเนินอยู่ในกิจในงานหรือในสิ่งที่กำหนด (อารมณ์) ได้สม่ำเสมอ แน่วแน่เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกหวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่เครียดกระด้าง เข้มแข็ง เองาน ไม่หดหู่ท้อแท้ พร้อมทั้งจะใช้งานทางปัญญาอย่างได้ผลดี เรียกว่า **สัมมาสมาธิ** (จิตมั่นชอบ)

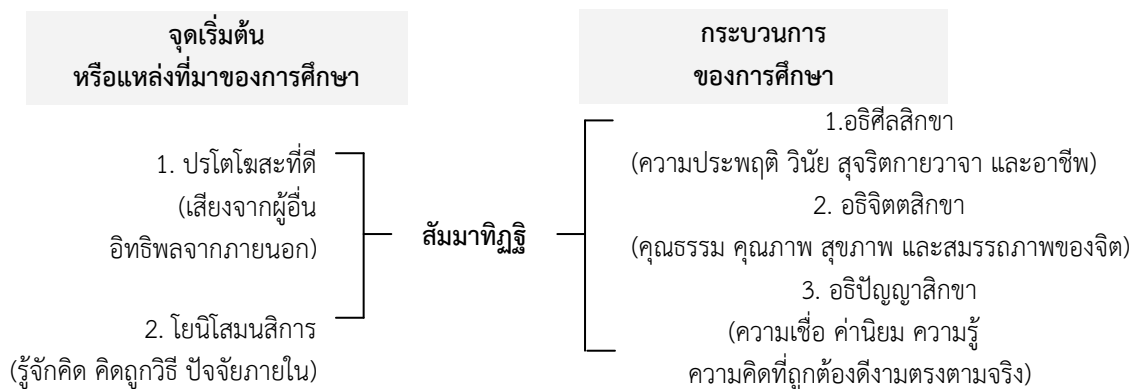
หลักการศึกษា 3 ประการ หรือ **ไตรสิกขา** นั้น ก็จัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้เกิดผลตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค (มรรควิธีแก้ปัญหา หรือมรรคแห่งความดับทุกข์) คือ เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 แห่งมรรคนั้นเกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ

1) อธิศีลสิกขา (ศีล) คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความ สัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยะชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

2) อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคล มีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยะชนเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี

3) อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาทิสฺฐิ (เห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยะชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่างๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

จากสิ่งที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า สัมมาทิสฺฐิ ที่เป็นแกนนำแห่งกระบวนการของการศึกษานั้นจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยแห่งสัมมาทิสฺฐิ 2 ประการ ดังนั้น ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา จุดสนใจที่ควรเน้นกันเป็นพิเศษคือ เรื่องปัจจัยแห่งสัมมาทิสฺฐิที่เป็นจุดเริ่มต้น เป็นแหล่งที่มาของการศึกษา คำที่พูดกันว่าการให้การศึกษา ก็อยู่ที่ปัจจัย 2 ประการนี้เอง ส่วนกระบวนการของการศึกษาที่เรียกว่า **ศีล สมาธิ ปัญญา** นั้น เพียงแต่รู้เข้าใจไว้เพื่อจัดสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูล และคอยเสริมคุณกระตุ้นเร้าให้เนื้อหาของ การศึกษาหันเหดำเนินไปตามกระบวนการนั้น ซึ่งกระบวนการแห่งการศึกษา อาจสรุปแนวคิดได้ดังภาพประกอบ 16 ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2549: 14)

ภาพประกอบ 16 กระบวนการแห่งการศึกษา

ที่มา: พระพรหมคุณภรณ์ (2549: 14)

4. หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 คือ หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นแก่นแท้หรือหัวใจของศาสนา เป็นสัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งมีความลึกซึ้งมาก อริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐหรือความจริงของอริยบุคคล เพราะผู้ใดรู้อริยสัจ 4 ด้วยปัญญา ผู้นั้นจะกลายเป็นผู้ประเสริฐหรือเป็นอริยสัจ ถือได้ว่าอริยสัจเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมดจะสรุปไว้ในอริยสัจ 4 ทั้งสิ้น อันประกอบด้วยองค์ 4 สรุปได้ดังนี้ (พระพรหมคุณภรณ์, 2552: 893-897)

4.1 ทุกข์ คือ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาอาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส คนเราเมื่อแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งไปได้ ปัญหาใหม่ก็อาจเกิดติดตามมาให้แก้ไขอีกได้ตลอดเวลา สรุปได้ว่า ความทุกข์หรือปัญหาอาจเกิดกับใครก็ได้ทุกคน เราจะต้องไม่ประมาทต้องพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับความจริง

4.2 สมุทัย คือ ความจริงว่าด้วยเหตุแห่งความทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสาเหตุ ต้องเกิดจากอะไรบางอย่าง ไม่ใช่มีขึ้นลอยๆ สาเหตุที่แท้จริงของความทุกข์ คือ ความอยากที่เกินพอดี ซึ่งเรียกว่า ตัณหา เช่น ความอยากได้อย่างโน้นอย่างนี้อันเกิดจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจอยากได้บ้านสวยๆ อยากมีรถยนต์ อยากมีเงินมากๆ ก็เกิดการฆ่าลายธรรมชาตีมมีการตัดต้นไม้ทำลายป่าได้ ทำลายสิ่งแวดล้อมที่อยู่คู่กับสิ่งมีชีวิตมาเป็นเวลานานเพื่อตอบสนองความอยากของมนุษย์ พระพุทธเจ้าสอนว่า สรรพสิ่งเกิดจากเหตุ สรรพสิ่งจะดับหรือหมดไปก็เพราะเหตุ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น เป็นไปหรือดับสลายไปเฉยๆ โดยไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย พุทธอีกนัยหนึ่งพระพุทธศาสนามีได้สอนให้เชื่อในเรื่องบังเอิญ ในบางครั้ง บางกรณี ที่เราคิดว่ามันเป็นไปโดยบังเอิญ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัยนั้น เป็นเพราะว่าเรามองไม่เห็นหรือไม่เข้าใจเหตุหรือปัจจัยของมัน จึงทึกทักเอาว่า สิ่งนั้นเกิดขึ้นหรือดับไปโดยบังเอิญ

4.3 นิโรธ คือ ความจริงว่าด้วยความดับทุกข์ ความทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายนั้นดับได้เมื่อความทุกข์เกิดจากสาเหตุ ถ้าเราดับสาเหตุเสีย ความทุกข์หรือปัญหานั้นก็ย่อมดับไปด้วย หากดับทุกข์หรือปัญหาได้หมดสิ้น ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า นิพพาน จึงเหลือแต่ความสงบสุขอย่างยิ่ง

4.4 มรรค คือ ความจริงว่าด้วยวิถีทางแห่งความดับทุกข์/ปัญหา มีองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

4.4.1 เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) คือ เห็นสิ่งต่างๆ ตามที่เป็นจริง

4.4.2 ดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) คือ ไม่ลุ่มหลงมัวเมากับความสุกสกาวทางกาย ไม่พยายาบท และไม่คิดทำร้ายผู้อื่น

4.4.3 เจรจาชอบ (สัมมาวาจา) คือ การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบคาย และไม่พูดสิ่งไร้สาระ

4.4.4 กระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) คือ ไม่ทำลายชีวิต ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดทางกาม

4.4.5 เลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) คือ การทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริตไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่ทำกิจการในสิ่งที่เป็นผลร้ายต่อคนทั่วไป

4.4.6 พยายามชอบ (สัมมาวายามะ) คือ ความพยายามที่จะป้องกันมิให้ความชั่วเกิดขึ้น ความพยายามที่จะกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป ความพยายามที่จะสร้างคุณความดี ที่ยังไม่เกิดขึ้น และความพยายามที่จะรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ตลอดไป

4.4.7 ระลึกชอบ (สัมมาสติ) คือ การไม่หลงลืม รู้ตัวอยู่เสมอว่ากำลังเห็นสิ่งต่างๆ ตามที่เป็นจริง

4.4.8 ตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) คือ การที่สามารถตั้งจิตให้จดจ่อกับสิ่งใด สิ่งหนึ่งได้นาน

การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติหลักธรรมเป็นสิ่งสำคัญของการดำเนินชีวิต หากคนเราไม่ศึกษา ไม่ตระหนักและไม่ศรัทธา ย่อมเป็นผู้ดำรงอยู่ด้วยความประมาท และอาจกระทำการใดๆ ที่เป็นต้นเหตุของปัญหาชีวิตขึ้นมาได้ ซึ่งคุณค่าของหลักพุทธธรรม อริยสัจ 4 ช่วยให้นักเรียนสังเกตพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง ทำให้เกิดความกระจ่างทางปัญญา ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เสมอ ถึงแม้ปัญหาหนึ่งจะยุติไปแล้วก็อาจเกิดปัญหาใหม่ให้เราต้องติดตามแก้ไขตลอดเวลา การนำหลักพุทธธรรมนี้มาใช้เพื่อแก้ปัญหาด้วยสติ ด้วยปัญญา ด้วยเหตุผล และมุ่งมั่นสืบสาวราวเรื่องให้ถึงต้นตอของปัญหาด้วยตนเองตามความจริง ทำให้เกิดแสงสว่างแห่งปัญญา ที่เป็นเครื่องนำทางของชีวิต

5. หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสอนภิกษุให้เจริญอิทธิบาท อันประกอบด้วย องค์ 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเป็นทางช่วยให้เกิดความสำเร็จในสิ่งที่พึงประสงค์

อิทธิบาท หมายถึง หนทางแห่งการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ความถูกต้อง และเข้าถึงประโยชน์สุข ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ คือ (พระธรรมปิฎก, 2546: 842-846)

5.1 ฉันทะ คือ ความรักและความพอใจในสิ่งนั้น มีความรักและความรับผิดชอบต่องาน ต่อหน้าที่ของตน เมื่อมีความชอบและความพอใจในหน้าที่ของตน ก็สามารถเอาชนะความเบื่อหน่าย ความเกียจคร้าน และความย่อท้อได้

5.2 วิริยะ คือ ความพากเพียร ความบากบั่น ความขยัน ความมุมานะที่จะเอาชนะความยาก ลำบาก ความเกียจคร้าน ความเบื่อหน่าย มุ่งที่จะกระทำหน้าที่การงานให้สำเร็จตามที่ได้อำนาจหมายไว้ วิริยะที่จะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันให้สิ่งที่เราทำสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากเรามีความพอใจหรือรักในสิ่งที่ทำเพียงประการเดียว แต่ไม่พากเพียรที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ เช่น ความเกียจคร้าน ความย่อท้อ ความเบื่อหน่าย กลัวร้อน กลัวหนาว กลัวฝน กลัวเหนียว ฯลฯ ความสำเร็จย่อมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้

5.3 จิตตะ คือ การเอาใจใส่ ฝึกฝน ตรวจตรา ดูแลกิจการธุระที่เรารับผิดชอบอยู่เสมอ จิตตะมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นอย่างมาก คือ ในการทำหน้าที่การทำงานต่างๆ หากมีฉันทะ และวิริยะ กิจการนั้นย่อมดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นหลักประกันว่า จะประสบความสำเร็จเสมอไปถ้าหากขาด จิตตะ เพราะการขาดความเอาใจใส่ ดูแล อาจสร้างความเสียหายขึ้นแก่งานที่เรารับผิดชอบ

5.4 วิมังสา คือ การไตร่ตรอง พิจารณาหรือใช้ปัญญาในการประกอบกิจการงาน รู้จักคิดหาข้อบกพร่องหรือหนทางที่จะทำให้กิจการนั้นๆ สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย กิจการงานที่จะสำเร็จลงได้นั้น จะต้องมีการพิจารณาแผนงานให้ถี่ถ้วน มีการวางแผนเป็นขั้นตอน แล้วดำเนินการ ไปตามลำดับ ถ้าเราทำงานที่ใหญ่เกินไปเมื่อเทียบกับเวลาและความสามารถแล้ว งานอาจล้มเหลวได้ ทั้งนี้เราจะต้องพิจารณาว่างานที่กำลังกระทำอยู่นั้นเพื่ออะไร สำคัญกว่าอะไร สิ่งใดต้องทำก่อน สิ่งใดต้องทำทีหลัง เมื่อเสร็จงานชิ้นนี้แล้วจะทำอะไรต่อไป เมื่อไม่เสร็จตามกำหนดเวลาหรือไม่เสร็จครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ จะแก้ไขอย่างไร เรื่องเหล่านี้จะต้องพิจารณา ไตร่ตรอง หาหนทาง แก้ไขไว้ก่อน

อาจสรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่มุ่งหวังความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการดำรงชีวิต มีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งเริ่มต้นด้วย **ฉันทะ** คือ ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิดความพากเพียร หรือ **วิริยะ** ซึ่งเป็นการกระทำสิ่งต่างๆ ที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ ทำให้เกิด **จิตตะ** คือ ใจจดใจจ่อ เอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ไม่ทอดทิ้งที่นำไปจากความรู้สึกของตัว ซึ่งต้องใช้สมาธิในการทำสิ่งต่างๆ ให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรอง ทดสอบ ทดลอง เพื่อหาคำตอบและแนวทางแก้ปัญหาไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งก็คือ **วิมังสา** ทั้งนี้ในทุกขั้นตอนของ อิทธิบาท ต้องมีสติและสมาธิเป็นเครื่องกำกับไปสู่ปัญญาที่ชัดเจนในการดำเนินงานหรือกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ

6. พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม มี 4 ประการ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์. 2550: 20)

6.1 เมตตา ความรัก คือ ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์ และความสุข

6.2 กรุณา ความสงสาร คือ อยากรช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

6.3 มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่น เบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงาม ประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน

6.4 อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดี หรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม

7. ภาวนา 4

ภาวนา 4 (ในภาษาบาลี ให้ความหมายว่า “พัฒนา” คือ วัฒนา นั่นเอง) แปลว่า การทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้มีขึ้น หรือฝึกอบรม แปลงง่าย ๆ ว่า การพัฒนา หรือการเจริญ ภาวนา 4 เป็นตัวชี้วัดด้านผลผลิตที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์จากผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พระพรหมคุณภรณ์ (2546: 18-20) ได้กล่าวถึง การดำเนินการวัดผลประเมินผลโดยใช้หลักภาวนา 4 ไว้ว่า “การวัดผลประเมินผลต้องวัดตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการหลากหลายเหมาะสม สามารถทำได้ครอบคลุม ทั้งด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (ด้านกาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ด้านศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (ด้านจิต) และด้านความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง (ด้านปัญญา) ซึ่งรวมเป็นภาวนา 4 (พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางจิตใจ พัฒนาการทางปัญญา) ซึ่งเป็นข้อมูลจากการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม รอบคอบ จะช่วยให้การพัฒนาต่อเนื่อง และมีความชัดเจนมากขึ้น

ภาวนา 4 คือ การพัฒนา 4 ด้าน ดังนี้ (พระพรหมคุณภรณ์, 2546: 18-20)

7.1 กายภาวนา เป็นการพัฒนากาย การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี โดยรู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูล เป็นคุณ กล่าวคือ **ประการแรก** รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตาหู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา และ**ประการที่สอง** กินใช้ด้วยปัญญา เสพบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีอย่างฉลาด ให้พอดีที่จะได้ผลตรงเต็มตามคุณค่าที่แท้จริง ไม่ลุ่มหลง มัวเมา ไม่ประมาทขาดสติ

7.2 ศีลภาวนา เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยตั้งอยู่ในวินัย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และมีอาชีวะสุจริต ไม่ใช่ กาย วาจา และอาชีพในทางที่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย แต่ใช้เป็นเครื่องพัฒนาชีวิตของตน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างสรรค์สังคมส่งเสริมสันติสุข

7.3 จิตตภาวนา เป็นการพัฒนาจิตใจ คือ การทำจิตใจให้เจริญองงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข **สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต** คือ งามงามด้วยคุณธรรม เช่น มีน้ำใจ เมตตากรุณา เผื่อแผ่ เอื้ออาทร มีเมตตา มีศรัทธา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น **สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต** คือ มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง ขยันหมั่นเพียร พยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น **สมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต** คือ มีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอิ่ม โปร่งโล่ง ผ่องใส สงบ และเป็นสุข

7.4 ปัญญาภาวนา เป็นการพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติ และแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้เข้าใจ หยั่งเห็นความจริง เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทัน เห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ บรรลุถึงความบริสุทธิ์ปลอดพ้นจากกิเลสสิ้นเชิง มีจิตใจเป็นอิสระสุขเกษมไร้ทุกข์

กล่าวโดยสรุป ผลที่ได้จากจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ จะต้องพัฒนา นักเรียน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) จึงจะสมบูรณ์รอบด้าน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักไตรสิกขา หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ4 และหลักอิทธิบาท 4 โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแล้ว และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549ก) เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงในที่นี้จะนำเสนอเกี่ยวกับความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักพิจารณาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจพอเพียงตามทฤษฎีของบุคคลต่างๆ ตามลำดับดังนี้

3.1.1 ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง ในปี พ.ศ. 2517 หลังเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเวลาที่ประเทศไทยอยู่ในระยะที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยเบ่งบาน” ประเทศไทยมีรัฐบาลชุดพระราชทานที่นำโดย ศาสตราจารย์ สฤษดิ์ ธรรมาภรณ์ นับเป็นการเปิดยุคใหม่ของประชาธิปไตยและการเรียกร้องความเป็นธรรมในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไป สภาวการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นมีการชุมนุมเรียกร้องสิทธิมากมาย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศถูกปิดกั้นในการที่จะใช้สิทธิดังกล่าวมานาน ตั้งแต่ยุคเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นับแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ซึ่งปัญหาสังคมก็มีมากเช่นกัน เพราะก่อนหน้านี้ประเทศไทยถูกใช้เป็นฐานทัพของอเมริกาเพื่อทำสงครามกับเวียดนาม เกิดปัญหาโสเภณี เมียเช่ากับเด็กลูกครึ่งเป็นการสะท้อนถึงความไม่มีสุขของสังคมขณะนั้น

การชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในยุคนั้น เป็นการสะท้อนปัญหาเศรษฐกิจของชาติ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติติดต่อกันมาถึง 3 แผนแล้ว ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2504 จนถึงปี พ.ศ. 2517 นับเป็นช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ซึ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า โดยที่รัฐเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานจากเงินกู้ต่างประเทศและหาทางชำระหนี้ด้วยการเร่งการส่งออกสินค้าเกษตร ได้ขยายพื้นที่เพาะปลูก ลดพื้นที่ป่า และส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก ผลที่ตามมาคือเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาช่องว่างของการกระจายรายได้เพิ่มขึ้น โดยที่ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวในอัตราสูงกว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศมาก ขณะที่การจ้างงานของภาค อุตสาหกรรมก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีปัญหาการกระจายรายได้แตกต่างกันมากตามมา เนื่องจากประโยชน์ของการพัฒนาส่วนใหญ่ของประเทศไปตกอยู่กับคนส่วนน้อย

ในสังคม จึงเป็นที่มาของปฐมพระบรมราชโองบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517

...การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความพอ กิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วกว่าแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้นซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...

หลังจากที่ได้พระราชทานพระบรมราชโองบาทนี้แล้ว พระองค์ท่านได้ทรงเน้นอีกครั้ง ในพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2517

...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอดแต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...

พระบรมราชโองบาทและพระราชดำรัสนี้เป็นแนวทางสำคัญที่ขัดแย้งกับทิศทางการพัฒนาประเทศในขณะนั้น เมื่อทิศทางการพัฒนามีได้เปลี่ยนไปในทางที่มีพระราชประสงค์ พระองค์จึงยังคงทรงงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายเพื่อสร้างความ “พออยู่พอกิน” ให้กับพสกนิกรของพระองค์

ในปี พ.ศ. 2523 – 2529 ยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรง เริ่มจากวิกฤติการณ์ของราคาน้ำมันในโลกรั้งที่สองและมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ปัญหาภาวะตึงตันด้านตลาดภายในประเทศ ภาวะราคาสินค้าเกษตรทั่วโลกตกต่ำลงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานอันเป็นผลของความสำเร็จของการปฏิวัติเขียว ประกอบกับประเทศไทยขณะนั้นได้สร้างหนี้สินเกินตัวอันเกิดจากการโหมซื้ออาวุธด้วยเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยสูงและมีระยะการคืนหนี้ระยะสั้นในยุครัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ประเทศไทยได้รับผลดีจากการลงทุนจากต่างประเทศ แต่สิ่งที่ตามมาคือราคาที่ดินในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับธุรกิจซื้อขายที่ดิน ตลอดจนผู้มีที่ดินจำหน่ายต่างมีการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จากนั้นเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับที่ดินเริ่มชะลอตัวลงในปี พ.ศ. 2534 และพลเอกสุจินดา คราประยูร เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ และหมดอำนาจลงเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เศรษฐกิจของประเทศไทยก็ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วอันเป็นผลของการขยายตัวของการส่งออก

ในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2538 ถือได้ว่าเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของไทยขยายตัวในอัตราสูงและต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน แต่ก็มิได้แก้ปัญหาคอขวดของชาชนบทเป็นจำนวนมากได้ ที่ซ้ำร้ายไปกว่านั้นคือเกษตรกรจำนวนมากต้องสูญเสียที่ดินเนื่องจากที่ดินมีราคาแพงเกินไป และเกิดปัญหาสังคมในรูปแบบใหม่ที่เริ่มเป็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาโรคเอดส์ และยาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า จึงเป็นการตอกย้ำว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้นำ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในรูปของ “ทฤษฎีใหม่” ออกเผยแพร่เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 และทรงย้ำทฤษฎีใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2538 และจากนั้นมาก็จะทรงย้ำประเด็นนี้ในพระราชดำรัสเป็นประจำทุกปี (คณะกรรมการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2546) ดังเช่น

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 “...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด- อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง มีความคิดจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เป็นพระราชดำรัสที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาแนวคิดที่เป็นกระบวนทัศน์ (paradigm) ใหม่ ดังนี้

...เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy คำว่า Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่...Sufficiency Economy นั้นไม่มีในตำราเพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่...และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า เราจะสามารถที่จะไปปรับปรุง หรือใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น... (กรมพัฒนาที่ดิน, 2549)

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2543 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2549)

...ทั้งหมดที่พูดอย่างนี้คือเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้ำแล้วย้ำอีกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อใครก็ต่อว่า ไม่มี Sufficiency Economy แต่เป็นคำใหม่ของเราก็ได้ก็หมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง...

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2546 (กรมพัฒนาที่ดิน, 2549)

...ความสะดวกจะสามารถสร้างอะไรได้มาก นี้คือเศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าต้องรู้จักขั้นตอน ถ้าไม่ทำอะไรให้เร็วเกินไปพอเพียง ถ้าไม่เร็วช้าไปก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักกำหนดโดยไม่ให้คนอื่นเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียงคงได้ศึกษามาแล้ว เราพูดมาแล้ว 10 ปี ต้องปฏิบัติด้วย...

1.2 หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อกำหนดกรอบการพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาแต่ปวงชนชาวไทย ดังนี้

...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติ มีปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี...

1.4 หลักพิจารณาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานมาดังกล่าวข้างต้นจะพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ประกอบด้วย กรอบแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง คำนียามของความพอเพียง เงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวปฏิบัติและผลที่คาดหวังของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549)

1.4.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

1.4.2 คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ

1.4.3 คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะร่วมกัน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งแต่ละคำมีความหมายดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

1.4.4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

1.4.5 แนวทางปฏิบัติ/ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

จากคำนิยามของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้เป็น 3 หลัก กับ 2 เงื่อนไข ดังนี้

หลักที่ 1 คือการเดินสายกลางไม่สุดโต่ง มีความพอดี เหมาะสมกับอัตภาพของตนเอง

หลักที่ 2 คือการใช้เหตุผลในการตัดสินใจไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจหรือตัดสินใจอย่างปัจจุบันทันด่วน ต้องอาศัยความรู้และเหตุผลในการตัดสินใจ

หลักที่ 3 คือ การมีภูมิคุ้มกันจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะจากสิ่งที่มีอิทธิพลที่อยู่ นอกเหนือจากการควบคุมของเรา ดังนั้นเราจึงไม่ควรทำในสิ่งที่มีความเสี่ยงเกินไป ไม่หวังผลเลิศจนเกินไปนัก และอย่าโลภมาก เพราะบางครั้งเหตุการณ์ภายนอกซึ่งอยู่นอกเหนือจากการควบคุมของเราอาจจะก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ และผลกระทบจากความผิดพลาดนี้อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่เราได้ ฉะนั้นเราหากเรารู้เท่าทัน และไม่ประมาทในการทำหรือตัดสินใจในสิ่งใดๆ แล้ว แม้จะมีเหตุการณ์ที่เราไม่คาดคิดเกิดขึ้น เราก็สามารถตั้งรับและยังพออยู่ได้

สำหรับ 2 เงื่อนไขนั้น เงื่อนไขที่ 1 คือ คุณธรรม หมายถึง ภาวะที่เป็นคุณประโยชน์แก่ตนเองและสังคมที่จะต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติ ปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภและไม่ตระหนี่ ในการปฏิบัติหรือการตัดสินใจใดๆ นั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ มีความเพียร มีความอดทน ไม่ฝืนหวนหรือคาดหวังอย่างลมๆ แล้งๆ ไม่เกียจคร้าน สิ่งที่ดีๆ มีคุณค่า นั้นมักไม่เกิดจากการกระทำที่ง่าย ๆ การหวังอยากได้ผลเร็ว ๆ เป็นการข้ามขั้นตอนของความสำเร็จที่แท้จริง ความซื่อสัตย์จะทำให้ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งจะทำให้เกิดความสำเร็จที่งดงามตามมา

เงื่อนไขที่ 2 มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้ หมายถึง การมีข้อเท็จจริงข้อมูลและประสบการณ์ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งกับกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ อย่างรอบด้าน 2) ความรอบคอบ หมายถึง การนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และมีความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำหลักวิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ และ 3) ความระมัดระวัง ความรู้ต่างๆ เหล่านี้มีได้มาจากในตำราเพียงอย่างเดียว ยังรวมถึงความรู้ที่มาจาก การสั่งสมประสบการณ์ด้วย ในการใช้ความรู้มาประกอบการวางแผนและปฏิบัติโครงการหรือกิจกรรมใดๆ จะต้องอาศัยความรอบคอบ และความระมัดระวังไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ความรู้เหล่านั้นเกิดคุณประโยชน์อย่างแท้จริง และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น

1.5 การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สามารถทำได้ดังนี้

1.5.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า

“...ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

1.5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจาก การประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพ ของตนเป็นหลักสำคัญ...”

1.5.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า

“...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

1.5.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางในชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือให้มีโอกาสที่สามารยยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง...”

1.5.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ลดละสิ่งยั่วยุกิเลสให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่า

“...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น...”

หลักความพอดี สามารถยึดหลักสำคัญของความพอดีได้ 5 ประการ คือ ความพอดีด้านจิตใจ ความพอดีด้านสังคม ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพอดีด้านเทคโนโลยี ความพอดีด้านเศรษฐกิจหากขยายความออกไปได้ดังนี้

ความพอดีด้านจิตใจ: ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร
ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

ความพอดีด้านสังคม: ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จัก
ผืนก้ำกั้ว และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและ
รอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้
มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

ความพอดีด้านเทคโนโลยี: รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควร
พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเองและสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเรา

ความพอดีด้านเศรษฐกิจ: เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน
สมควรตามอัตภาพ และฐานะของตน

1.6 เศรษฐกิจพอเพียงตามพระคัมภีร์ของบุคคลต่างๆ เพราะเหตุที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี
ความเป็นนามธรรมสูง จึงยากต่อการทำความเข้าใจที่ตรงกันและยากต่อการนำไปปฏิบัติดังพระราช
ดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม
พ.ศ. 2542 “เศรษฐกิจพอเพียงเมื่อแปลแล้วเป็นภาษาอังกฤษก็ไม่เข้าใจความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
ก็เลยบอกว่าถ้าไม่เข้าใจจะอธิบายใหม่ ก็ได้อธิบายใหม่เมื่อปีที่แล้ว วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ก็รู้สึกว่าได้
อธิบายอย่างแจ่มแจ้ง ยืดยาว ใครต่อใครก็พยักหน้าว่าดี ทำไปทำมาก็ถามกันว่าจะทำอย่างไร” และ
พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2543 “เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติ ยากที่สุด
เพราะว่า คนหนึ่งนั่งอยู่ที่นี้ อีกคนอยากนั่งเก้าอี้ตัวเดียวกันจะนั่งได้ไหม นี่ก็พูดมาหลายปีแล้ว แต่ละคนก็
สั่นหัวว่านั่งไม่ได้ เพราะว่าเตือรื้อนเบียดเบียด”

ดังนั้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้
เสียก่อนจึงจะนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ได้มีบุคคลต่างๆ หลากหลายสถานะได้ตีความและกล่าวถึง
“เศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ในกาลและโอกาสต่างๆ กัน ในที่นี้จะขอนำเสนอพระคัมภีร์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ
พอเพียง ของบุคคลต่างๆ พอเป็นสังเขป ดังนี้

ประเวศ วะสี (2540) ได้อธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้ ในเรื่องเศรษฐกิจ
พอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสดำรัสนั้น พระองค์ทรงย้าขอให้เรามีพออยู่พอ
กิน ขอให้เรารักกัน รู้จักการให้ ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึงพอเพียงสำหรับทุกคน ไม่ใช่บางคน
รวยเหลือเกินทิ้งคนอื่นให้ไม่พอเพียง การพอเพียงก็ต้องพอเพียงสำหรับทุกคน และต้องพอเพียงในทุกๆ
เรื่องไม่ว่าจะเป็น สิ่งแวดล้อม ปัญญา ความเข้มแข็งทางสังคม วัฒนธรรม เมื่อพอเพียงในทุกๆ เรื่องแล้ว
ก็จะเกิดความสมดุล ซึ่งก็หมายถึงความปกติสุข ประเวศ วะสี (2548) ยังได้อธิบายต่อไปอีกว่า
“เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนฐานของความเพียร มีสัมมาชีพ การพึ่งตนเอง การประหยัด การไม่ทำลาย
สิ่งแวดล้อม การรู้ความพอดี การมีไมตรีจิตต่อกัน การพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น นั่นคืออยู่บนพื้นฐานของความ
ดีนั่นเอง”

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า ไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากคนจน ไม่ใช่เศรษฐกิจที่ต้องมาห่อตัว ร่ำรวยได้แต่ต้องร่ำรวยอย่างยั่งยืน และต้องกระจายอย่างทั่วถึง ประกอบด้วยหลักสามประการและหนึ่งฐานใหญ่ คือ 1) ให้ใช้เหตุผลอย่าใช้กิเลสเป็นเครื่องนำทาง ต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางในการพัฒนาประเทศว่าจะไปทางไหนไม่จำเป็นต้องตามกระแสโลก 2) ทำอะไรพอประมาณ คือ ตรวจสอบศักยภาพของตนเองก่อน 3) ทำอะไรให้มีภูมิคุ้มกันตลอดเวลา เพราะไม่รู้ว่าพรุ่งนี้จะมีอะไรเกิดขึ้น จึงต้องมีวิสัยทัศน์ ส่วนฐานใหญ่ที่สำคัญเพื่อการรองรับ คือ คนต้องมีจริยธรรมและคุณธรรม มีธรรมาภิบาล

เกษม วัฒนชัย (2549) ภูมิคุ้มกันในตัวเราที่ดีก็คือ empowerment คือ ทำให้เข้มแข็ง ถ้าเข้มแข็งทางการเงิน ก็คือว่า ครอบครัวต้องมีเงินออม ไม่มีหนี้ ถ้ามีหนี้ก็เป็นเรื่องความอ่อนแอ แต่ถ้ามีเงินออม มากก็เป็นเรื่องของความเข้มแข็ง โดยมีเงื่อนไข สำคัญคือเรื่องคุณธรรม จะเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จะต้องสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นก่อน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางปฏิบัติตนสำหรับประชาชนทุกระดับ โดยยึดทางสายกลางให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อนำปรัชญานี้ไปใช้ต้องกระตือรือร้น ต้องทำงานหนัก ดังนั้นจึงต้องถามตัวเองก่อนว่าพร้อมจะทำงานหนักหรือไม่ องค์ประกอบของความพอเพียงมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความพอประมาณไม่สุดโต่ง จะลง หุน จะซื้อของ ต้องพอประมาณ 2) ต้องมีเหตุผลอธิบายได้ 3) ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกภายใน ส่วนความพอประมาณ ก็คือความพอดี พอเหมาะต่อความจำเป็น พอควรแก่อดีตภาพ มีระบบภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านวัตถุ ด้านธุรกิจ ฐานะการเงิน ด้านสังคม ถ้าครอบครัวเข้มแข็ง โรงเรียนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ก็หมายความว่าภูมิคุ้มกันเราดี แนวทางการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ได้ผลดี ต้องมี 3 เงื่อนไข คือ 1) หลักวิชา ไม่ได้ทำตามอารมณ์ ไม่ได้ทำตามกระแส ไม่ได้ตัดสินใจตามผลประโยชน์ของใคร แต่ใช้หลักวิชาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกคน 2) ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต 3) เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ต้องรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน เรื่องความเพียร

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2549) กล่าวถึงหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาตนเอง ยึดอยู่ในทางสายกลาง สามารถสู้กับความเสี่ยงที่เกิดกับความเปลี่ยนแปลง ไม่เป็นเหยื่อของความเปลี่ยนแปลงที่เราไม่สามารถควบคุมได้ หลักของเศรษฐกิจพอเพียงจะตอบรับกับความเปลี่ยนแปลงและจะเป็นตัวแก้ไขปัญหาด้านมิติของโลกาภิวัตน์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่สูตรสำเร็จ แต่สามารถนำไปใช้เป็นสูตรสำเร็จได้กับทุกแห่งภายใต้สถานการณ์หลากหลาย โดยคำนึงถึง “ภูมิสังคม”

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549) กล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ให้พัฒนาบนพื้นฐานดั้งเดิมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต เริ่มจาก “การพึ่งตนเอง” ต้องรู้จักประมาณตน ทำอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาท สิ่งเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ทำอะไรอย่างเป็นขั้นตอนไม่รีบร้อน ไม่ก้าวกระโดด รู้จักเลือกสรรและใช้อย่างพอเหมาะ สมเหตุสมผล พิจารณาหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เสี่ยง หรือ ส่งผลกระทบอย่างมากๆ ในด้านต่างๆ ยึดหลักในการพิจารณาด้วยเหตุผลหาทางออกที่ซึ้งทั้งส่วนดีและส่วนเสีย หรือ “ทางสายกลาง” ที่เลือกทางที่ดีที่สุด มีความไม่ยึดติดมองประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ในด้านเศรษฐกิจรู้จักประหยัดอดออม ใช้จ่ายพอดีตัว ไม่สร้างหนี้สิน

เกินความจำเป็น ไม่ทะเยอทะยานฟุ้งเฟ้อ ด้านสังคมไม่แก่งแย่งแข่งขันมีการให้และการแบ่งปัน ด้านต่างประเทศต้องไม่มุ่งเน้นแสวงหาประโยชน์ให้ประเทศจนเกินความต้องการ ไม่ต้องแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับประเทศอื่นๆ ทำให้เราเป็นที่ศรัทธาเชื่อถือแก่สังคมโลก

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549ข) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ได้ทุกเรื่อง เราต้องวิเคราะห์ว่าการดำเนินการและผลที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับความพอเพียงหรือไม่ วัดกันที่เหตุว่าใช้ความรู้ทางหลักวิชา อย่างรอบรู้ รอบคอบหรือไม่ ความคิดและการกระทำอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ชยัน อดทน ไม่เบียดเบียนกัน มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันหรือไม่ และวัดกันที่วิธีปฏิบัติคือความพอเพียงโดยตรง ทำแบบพอประมาณ กับทรัพยากรทุน ศักยภาพ ภูมิสังคม มีเหตุมีผลหรือไม่ มีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงใหม่ และสุดท้ายวัดกันที่ผลว่ามีการจัดการให้เกิดความก้าวหน้าอย่างสมดุล และความสามารถที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุหรือเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรมหรือไม่ นอกจากนี้ ปรียานุช พิบูลสรารุช (เดลินิวส์, 2550) ยังได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการบริโภคว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ กาย วาจา ใจต้องพอเพียง แนวคิดพอเพียง คือพอดี พอเหมาะพอควร สมดุล ใช้เหตุและผล การบริโภคให้พอเพียงต้องมีหลักพอประมาณมาช่วยดู ตามกาลเทศะ ความต้องการของร่างกาย คิดว่ากินอย่างไรให้สุขภาพแข็งแรงยั่งยืนในอนาคต ไม่ใช่แค่อิ่ม อย่ากินเพราะอยาก สติจึงเป็นตัวสำคัญในการทำให้พอเพียง จะรู้ได้อย่างไรว่าผู้ใดรู้จักพอแล้วก็ต่อเมื่อผู้นั้นรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง (2549) อธิบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า 1) ดำเนินไปในทางสายกลาง คือมีความ “พอดีพอเหมาะ” ไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป ไม่เร็วเกินไปและไม่ช้าเกินไป หรือไม่มากจนเกินไปและไม่น้อยจนเกินไป ฯลฯ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขขององค์ประกอบต่างๆ ที่แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา 2) เป็นเหตุเป็นผลตามกฎธรรมชาติ ต้องอาศัยการประมาณอย่างมีเหตุมีผล และอย่างเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดความพอดีพอเหมาะในการประพฤติปฏิบัติต่างๆ 3) อาศัยความรู้และคุณธรรม และต้องใช้ความรู้รอบคอบ ระมัดระวัง และพิจารณาในหลายแง่หลายมุมด้วยความรู้ และอาศัยจริยธรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการปฏิบัติในขั้นตอนนั้นๆ เข้ามาใช้ควบคู่พร้อมกันไปด้วย 4) รongรับกระแสโลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเสมือนคลื่นลูกใหญ่ที่โถมซัดเข้าไปทุกประเทศในโลก จึงต้องมีรากฐานที่แข็งแรงให้กับชีวิต ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ เพื่อให้มีหลักยึดที่มั่นคง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการใช้ “ปัญญา” ปรับตัวให้เข้ากับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่าง “พอเพียงพอเหมาะ พอประมาณ” ในทิศทางที่จะสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญยิ่งขึ้น ตาม “ทางสายกลาง”

จากทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงของบุคคลต่างๆ ซึ่งมีทั้งการให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง การอธิบายทำความเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง และการนำไปประยุกต์ใช้ ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านความหมาย เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายที่อิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ ความสันโดษ ทางสายกลาง ความไม่ประมาท และหลักสัปปุริสธรรม ครอบครัวด้านต่างๆ ของบุคคล ดังนี้ 1) ด้านความรู้ คือ มีปัญญา รู้จักตน ใช้หลักวิชาในการดำเนินงาน 2) ด้านคุณธรรม เช่น ความเพียร มีสติ สัมปชัญญะ ความเสียสละ ความเกื้อกูล ซื่อสัตย์ สุจริต มีธรรมาภิบาล 3) ด้านคุณลักษณะ

เช่น ความรอบคอบ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดและอดออม มีการช่วยเหลือแบ่งปัน มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความเข้มแข็ง อดทน กล้าหาญ ไม่เบียดเบียน 4) ด้านสมรรถนะ คือ สามารถพึ่งตนเองได้ และเอื้อเฟื้อผู้อื่น และ 5) ด้านลักษณะของผู้ที่มีเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่พอกิน ไม่มีหนี้สิน ประกอบสัมมาชีพ มีวิสัยทัศน์ ไม่มั่งงาย มีความพอดี มีไมตรีจิตต่อกัน และไม่ฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยาน

2. ด้านขอบเขตเศรษฐกิจพอเพียงมิได้หมายถึงเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงด้านสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และมีใช้เน้นพัฒนาเฉพาะด้านเศรษฐกิจเท่านั้นแต่เป็นการพัฒนาคนในทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ จิตใจ คุณธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ชีวิตและฐานะความเป็นอยู่ นำไปสู่การพัฒนาสังคม และประเทศชาติในที่สุด

3. ด้านเป้าหมาย เป้าหมายสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงคือความอยู่รอดและความผาสุกร่วมกันของทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว สร้างสังคมที่ดำรงมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

4. ด้านความทันสมัย เศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งที่ทันสมัยทำให้รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์และสามารถตั้งรับกับความรุนแรงของกระแสได้อย่างเป็นสุขและปลอดภัยโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ที่ดำรงของตนไป นอกจากนี้ยังมีความเป็นวิทยาศาสตร์คือตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล สามารถนำไปปฏิบัติและพิสูจน์ได้

5. ด้านระดับการนำไปใช้ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับตั้งแต่ระดับจุลภาค คือ ตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับมหภาค คือ สังคม ประเทศ และนานาชาติประเทศ ซึ่งสามารถยืนยันได้จากคำกล่าวสุนทรพจน์ เพื่อถวายสดุดีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของนายโคฟี อนัน (2006) เลขาธิการสหประชาชาติเมื่อครั้งทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้กล่าวถึงการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนานานาชาติไว้ว่า

...โครงการพัฒนาและปรัชญาแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นแนวทางในการพัฒนาของพระองค์ท่านและสำหรับประชาชนทุกหนแห่ง รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ นื่องค์การสหประชาชาติมีปณิธานที่จะส่งเสริมประสพการณ์ และแนวทางปฏิบัติในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่าน เพื่อจุดประกายแนวความคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาชาติ...

6. ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ก่อนที่จะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้นั้นต้องสร้างพื้นฐานด้านคุณธรรม และความสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นในตน หรือในชุมชน หรือในสังคม หรือในประเทศเสียก่อน ขึ้นอยู่กับว่าจะนำไปประยุกต์ใช้ในระดับไหน การปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องใดๆ ต้องสอดคล้องกับหลักวิชาของเรื่องนั้นๆ และต้องอาศัยความรู้ในเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย และกำกับด้วยคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเพียร ความไม่ประมาท เป็นต้น หลังจากปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงแล้วพิจารณาผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามหลักเหตุและผล มีความพอดีและเกิดความสมดุลขึ้นหรือไม่ คือ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น ไม่สร้างความเสียหายให้กับตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม แม้กาลจะล่วงผ่านไปก็ไม่เกิดพิษภัยใดๆ ตามมา และมีภูมิคุ้มกันต่ออันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ประยุกต์ใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงพัฒนา โดยการนำความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วย หลักไตรสิกขา หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ4 และหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วย วิถีวัฒนธรรม แสวงปัญญา ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีล (Morality) หรือความประพฤติหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งสงบสุข ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดี และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยกกาย (โยนิโสมนสิการ)

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

4.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา นอกจากหลักสูตรซึ่งกำหนดว่าจะต้องสอนอะไรให้กับผู้เรียนแล้ว องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและนักการศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสนใจ คือ การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความพยายามในการคิดหาวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในการเรียนตามที่ต้องการ ซึ่งการดำเนินการที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จดังกล่าว ก็คือ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

4.2 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เป็นลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมเกี่ยวกับองค์ประกอบซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้นๆ มีบรรยากาศและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีหลักการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ ซึ่งมีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ทีศนา แฉมมณี, 2545: 3-4; บุญชม ศรีสะอาด, 2537: 140; Saylor et al., 1981: 271)

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอน ยังเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นเพื่อวางเงื่อนไข และเตรียมสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่คุณสอนกำหนด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปใช้สอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม วิธีคิด และแสดงออกถึงความสามารถที่จะเรียนรู้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้โดยง่าย และมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Joyce and Weil, 1996: 7; Regolith, 1983: 4)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการจัดการเรียนการสอน จึงหมายถึง แบบแผนการเรียนการสอนที่มีกระบวนการที่วางไว้อย่างเป็นระเบียบโดยมีการจัดองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ วิธีการสอน อย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ ต่อไป

4.3 แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

การได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนั้น จะต้องผ่านกระบวนการออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนหลัก เป็นระยะๆ ในแต่ละระยะหรือแต่ละขั้นตอนจะมีผลลัพธ์ (Product) และมีการถ่ายทอดส่งต่อไปยังขั้นตอนต่อไป จนถึงขั้นสุดท้ายจึงมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุง ดังนั้นขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวอาจประกอบด้วย (Gomel, 2001; วารินทร์ รัตมีพรหม, 2542: 45-89)

1. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการสำรวจปัญหา หรือประเมินความต้องการ และวิธีการทั้งวิเคราะห์กิจกรรม ผู้เรียนและแหล่งเรียนรู้ แล้วนำมากำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน และพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การออกแบบ (Design) เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับการตั้งวัตถุประสงค์ กำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ออกแบบสื่อและออกแบบสื่อที่ต้องการใช้
3. การพัฒนา (Developing) เป็นกระบวนการให้รายละเอียดเนื้อหาความรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน แบบวัด สื่อและวัสดุการสอน ซึ่งรวมทั้งการเขียนในรูปพิมพ์เขียว (Blueprint) แสดงกระบวนการต่างๆ และการผลิตวัสดุอุปกรณ์ ที่จะใช้ในการเรียนรู้
4. การนำไปทดลองใช้ (Implementation) ในบริบทของสภาพที่เป็นจริง
5. การประเมินผลหรือการควบคุม (Evaluation or control) เพื่อใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ และนำไปปรับปรุงรูปแบบให้ดีขึ้น

ขั้นตอนต่างๆ อาจมีความหลากหลาย บางรูปแบบอาจเปลี่ยนชื่อขั้นตอน หรือนำบางขั้นตอนไปแทรกไว้ในขั้นตอนอื่น เนื่องจากไม่สามารถจะตัดตอนออกจากกันได้ ต้องทำต่อเนื่องกันไปหรือสลับกันอยู่บ้าง เช่น ขั้นตอนการออกแบบและขั้นของการพิจารณา (วารินทร์ รัตมีพรหม, 2542: 47) และนอกจากขั้นตอนการออกแบบ และพัฒนา เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ดังกล่าวข้างต้นแล้ว Saylor *et al.* (1981: 294-299) ได้เสนอสิ่งที่ควรพิจารณาในการเลือกดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. มีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุ
2. การมีโอกาสสูงสุดที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายหลายๆ ประการ
3. ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจของผู้เรียน
4. การพิจารณาหลักการพื้นฐานทางทฤษฎี และหลักการเรียนรู้ประกอบ
5. ความสะดวกในการใช้เครื่องมือและแหล่งเรียนรู้ และความยืดหยุ่นในการปรับใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ

Joyce and Weil (1996: 11-25) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนไว้ สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรต้องมีปรัชญา และทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ก่อนที่จะมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ควรต้องมีการวิจัย เพื่อเป็นการทดสอบทฤษฎี รวมถึงการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบฯ และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเป็นหลักประกันที่เชื่อถือได้ว่ารูปแบบฯ นั้นใช้ได้สะดวก และได้ผลดีในสถานการณ์จริง ซึ่งการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนอาจจะออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อการพิจารณาใช้

รูปแบบๆ กล่าวคือ ถ้านำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลัก จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้ถ้าเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งอาจทำให้ได้ผลสำเร็จลดน้อยลง

4.4 การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

Joyce and Weil (2004) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไว้ในหนังสือ “Models of Teaching” ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เขียนไว้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีการนำเสนอด้วยการอธิบายตัวรูปแบบ ทฤษฎีที่รองรับ และส่วนสำคัญอื่นๆ สามารถสรุปการนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งซึ่งเป็นที่มาของการสอน (Orientation to the Model) ประกอบด้วย เป้าหมายของรูปแบบการสอน ทฤษฎีที่รองรับรูปแบบ หลักการ และแนวคิดหรือโมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ส่วนที่ 2 เป็นการอธิบายตัวรูปแบบการสอน (The Model of Teaching) โดยนำเสนอเป็นเรื่องราว อย่างละเอียด และเน้นการปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถจำแนกอธิบายเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. โครงสร้างของรูปแบบ (Syntax หรือ Phases) กล่าวถึง การให้รายละเอียดว่า รูปแบบการสอนนั้นมีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงรายละเอียดของขั้นตอนและลำดับขั้นตอนของกิจกรรมที่ใช้สอน

2. ระบบทางสังคม (Social System) เป็นการอธิบายการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน เช่น บทบาทของผู้สอนในการเป็นผู้นำกิจกรรม เป็นผู้อำนวยการ ความสะดวก เป็นผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้จัดการ เป็นต้น

3. หลักของการตอบสนอง (Principles of Reaction) เป็นการอธิบายถึงการแสดงออกของผู้สอนต่อผู้เรียน การตอบสนองสิ่งที่ผู้เรียนได้กระทำ อาจได้แก่ การปรับปรุงพฤติกรรมโดยการให้รางวัล เมื่อผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่ามีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะกำหนดให้มีการโต้ตอบพฤติกรรมของผู้เรียนแตกต่างกันไป

4. ระบบในการสนับสนุน (Support System) เป็นการแนะนำส่วนที่อธิบายถึงสิ่งที่จำเป็นในการใช้รูปแบบแต่ละรูปแบบ หรือเงื่อนไขต่างๆ ที่เอื้อต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้นๆ เช่น การให้ผู้เรียนฝึกในสถานการณ์จริง การทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) ส่วนนี้เป็นการนำเสนอคำแนะนำ และข้อสังเกตการใช้รูปแบบการสอนนั้น ที่จะช่วยให้การใช้รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพ เช่น การเลือกประเภทของเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละรูปแบบ ระดับชั้น และอายุผู้เรียน สถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่จัดให้เอื้อต่อการใช้รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบ นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำอื่นๆ เพื่อให้การใช้รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากการเรียนการสอน (Instructional and Nurturing Effects) ด้วยความเชื่อพื้นฐานว่ารูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากการเรียนการสอน ผลโดยตรงคือ ผลที่เกิดจากการสอนของครูหรือเกิดจากกิจกรรมที่จัดขึ้นตามขั้นตอนของรูปแบบการสอน ผลทางอ้อมคือผลที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสอนตามรูปแบบนั้น เป็นสิ่งที่คาดคะเนไว้ว่า จะเกิดผลไปกับการสอน ซึ่งสามารถใช้เป็นสิ่งที่พิจารณาเลือกรูปแบบการสอนไปใช้ด้วย

นอกจากส่วนสำคัญทั้ง 4 ส่วน ดังกล่าว ทุกๆ รูปแบบยังมีการเสนอภาพ (Scenario) หรือ เหตุการณ์ในห้องเรียนก่อนการอธิบายถึงที่มาของรูปแบบการสอน เป็นการเล่าเรื่องกิจกรรมของครูและ ผู้เรียนปฏิบัติ เป็นการจำลองเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในห้องเรียน นับได้ว่าเป็นการนำเสนอรูปแบบการ สอนที่สมบูรณ์ ผู้สอนสามารถฝึกฝนตนเองใช้รูปแบบการสอนได้อย่างราบรื่น และเกิดประสิทธิภาพมาก ที่สุด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อเสนอของ Joyce & Weil (2004) มาปรับปรุงเป็นแนวคิดในการ ดำเนินการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ โดยดำเนินการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในลักษณะเชื่อมโยงเนื้อหาสาระต่างๆ กับหลักพุทธธรรมตามแนวพุทธ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผล และปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ

4.5 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่นำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ย่อมมีโอกาส ประสบความสำเร็จได้มาก เพราะความรู้เกี่ยวกับ การเรียนรู้ของมนุษย์นี้ สามารถนำไปใช้ในการจัดสภาพ ชั้นเรียน เลือกยุทธวิธีการสอน เลือกวิธีการ และสิ่งต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนา รูปแบบการจัดการ เรียนการสอน เพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับธรรมชาติและวุฒิภาวะของ ผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด/ทฤษฎีต่างๆ มาสังเคราะห์สู่การพัฒนา รูปแบบ การจัดการเรียน การสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ โดยมี สาระสำคัญดังเสนอในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน

นักทฤษฎี	สาระของทฤษฎี	หลักการสอน
1. ทฤษฎีพัฒนาการ ทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) 1.1 Piaget (Carin,1997: 38-40 citing Piaget, 1960)	1. กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาทางสติปัญญา เริ่มจากผู้เรียนมี ปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เมื่อสิ่ง ใหม่ๆ เข้ากับประสบการณ์เดิมของตน ได้ จะผ่านกระบวนการดูดซับเข้า โครงสร้างความคิด (Assimilation) หรือผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนโครง สร้าง (Accommodation) จาก ประสบการณ์เดิมให้เข้ากับ ประสบการณ์ใหม่ จนเข้าสู่สมดุลและ เกิดการเรียนรู้	1. จัดประสบการณ์ และสิ่งเร้า ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถดูดซับเข้า โครงสร้างของความรู้เดิมได้ (Assimilation) และปรับเปลี่ยน โครงสร้าง (Accommodation) เพื่อดัดแปลงหรือปรับปรุง โครงสร้างความคิด ประสบการณ์ เดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ โดยประสบการณ์และสิ่งเร้าจะ ต้องน่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนรู้จัก คิดวิเคราะห์เชื่อมโยงจนสามารถ พัฒนากระบวนการดังกล่าว

ตารางที่ 1 (ต่อ)

นักทฤษฎี	สาระของทฤษฎี	หลักการสอน
	<p>2. พัฒนาการทางสติปัญญาตามวัยแบ่งเป็น 4 ชั้น ดังนี้</p> <p>2.1 ชั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor) แรกเกิด-2 ปี: อยู่ในระยะปรับตัว มีปฏิกริยาต่อสภาพจริงรอบๆ ตัวที่เป็นรูปธรรม การแสดงออกสัมพันธ์กับภาษาและสัญลักษณ์น้อยมาก</p> <p>2.2 ชั้นปฏิบัติการคิด (Pre-operational) อายุ 2-7 ปี: ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ไม่สามารถใช้เหตุผลที่ลึกซึ้ง และไม่สามารถคิดย้อนกลับ (Reversibly)</p> <p>2.3 ชั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete operational) อายุ 7 - 11 ปี: คิดแยกแยะและคิดย้อนกลับได้ ยอมรับความคิดผู้อื่น รู้จักใช้เหตุผล</p> <p>2.4 ชั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal operational) อายุ 11-14 ปี: มีความคิดแบบผู้ใหญ่ ตั้งสมมติฐานสืบเสาะและเข้าใจความสัมพันธ์ทางทฤษฎีอธิบายสิ่งที่ซับซ้อนได้</p>	<p>2. การสอนทักษะต้องคำนึงถึงเด็กตามระดับพัฒนาการและช่วงอายุนั้นๆ โดยจัดประสบการณ์ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับระดับพัฒนาการโดยผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 3 เป็นระยะที่สามารถติดตามแบบแผนทางตรรกวิทยาได้ และสามารถเรียนรู้ได้โดยการกระทำ คิดแก้ปัญหาแบบซับซ้อน และเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นนามธรรมชนิดซับซ้อนได้กิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาสัญลักษณ์ต่างๆ ในการทำงานร่วมกัน</p>
	<p>3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญา 4 ประการ ได้แก่</p> <p>3.1 วุฒิภาวะ</p> <p>3.2 ประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ</p> <p>3.3 อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางสังคม</p> <p>3.4 กระบวนการสร้างความสมดุล (เป็นกระบวนการเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในการปรับตัว) ขั้นตอนการเรียนรู้</p>	<p>3. ผู้สอนต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนแต่ละคนและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญา และหาแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเรียงลำดับกิจกรรมให้ต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการไปตามลำดับ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

นักทฤษฎี	สาระของทฤษฎี	หลักการสอน
1.2 Bruner (Bruner, 1960: 33)	<p>1. ชั้นเรียนรู้โดยการกระทำ (Enactive representation) เรียนรู้จากการกระทำมากที่สุดเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตในลักษณะถ่ายทอดประสบการณ์ด้วยการกระทำ</p> <p>2. ชั้นเรียนรู้โดยการรับรู้ภาพในใจ (Iconic representation) พัฒนาการทางปัญญา อาศัยการใช้ประสาทสัมผัสมาสร้างภาพในใจ</p> <p>3. ชั้นการเรียนรู้โดยสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ (Symbol representation) เป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการสติปัญญามนุษย์ เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม ใช้สัญลักษณ์ ตัวเลขฯ</p>	<p>1. การสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจอย่างจริงจังได้ไม่ว่าผู้เรียนจะมีวุฒิภาวะใด โดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม</p> <p>2. ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน ทำเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป</p> <p>3. วิธีสอนแบบค้นพบด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้คงทน ถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ดี</p>
2.ทฤษฎีของกลุ่มวิเคราะห์งาน (Job Analysis)	<p>การเรียนรู้แบ่งเป็น 6 ระดับ ตามพฤติกรรม ความซับซ้อนของการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ความรู้ ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า</p>	<p>ผู้สอนควรจำแนกพฤติกรรมเป็นทักษะย่อยๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และค่อยๆ พัฒนาไปสู่พฤติกรรมระดับสูง โดยเรียงลำดับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจากน้อยไปสู่ที่ซับซ้อนมากขึ้น</p>
2.1 Bloom		<p>การสอนจะต้องมีการเรียงลำดับทักษะเบื้องต้น โดยผู้สอนควรวิเคราะห์กิจกรรมที่สอนว่าผู้เรียนจะต้องมีทักษะใดเป็นพื้นฐานมาบ้างจนกระทั่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ</p>
2.2 Gagne' (Romiszowski,1987: 168-171; citing Gagne's,1974)	<p>การเรียนรู้มีลำดับขั้นเป็นระบบ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ชั้นสัญญาณ (Signal learning) 2. ชั้นตอบโต้สิ่งเร้า (Stimulus- response learning) 3. ชั้นลูกโซ่ (Chaining) 4. ชั้นความสัมพันธ์ของคำ (Verbal association) 5. ชั้นจำแนกแยกแยะ (Discrimination learning) 6. ชั้นมโนทัศน์ (Concept learning) 7. ชั้นหลักการ กฎเกณฑ์ (Principle learning) 8. ชั้นแก้ปัญหา (Problem solving) 	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

นักทฤษฎี	สาระของทฤษฎี	หลักการสอน
3. ทฤษฎีการสร้างเสริม ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของ Vygotsky (Nicholl, 1998 ; citing Vygotsky)	พฤติกรรมการณ์เรียนรู้ของมนุษย์ เกิดจากสาเหตุ 3 ประการ ดังนี้ 1. ประสบการณ์ที่ติดตัวมาแต่เกิด 2. ประสบการณ์ที่ได้จาก ประสบการณ์ของผู้อื่น 3. ปรับธรรมชาติให้ตอบสนอง ความต้องการของตนโดยใช้สมอง	ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาการทางสมองเน้นพัฒนาการที่เหนือความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนที่เรียกว่าเขตการพัฒนาใกล้เคียง (Zone of proximal evelopment) โดยใช้สถานการณ์ที่ใกล้เคียงความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนแต่อยู่ในขอบเขตของศักยภาพที่เด็กจะทำได้ด้วยการช่วยเหลือจากเพื่อน และผู้สอน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ โดยการนำเอาทฤษฎี หลักการ และความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้พัฒนานักเรียนดังกล่าวจัด ผ่านระบบไตรสิกขา ที่นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีล (Morality) หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็ง และสงบสุข และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) นำไปสู่พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ที่สมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและคุณภาพต่อไป

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

5.1 บริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบันกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไปทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการบริหารภาครัฐที่อ่อนแอ

โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สามารถรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งความเสี่ยงจากความเสื่อมถอยของค่านิยมที่ดิ่งงามในสังคมไทย ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเสถียรด้านความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องนาภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ของประเทศให้เข้มแข็ง ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในมิติการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่สังคมไทยต้องเผชิญและเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมนาไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน โดยมีแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: ฉ-ช)

1. การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชนสู่สังคมที่มีคุณภาพ สามารถจัดการความเสี่ยงและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1.1 การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส ยึดประโยชน์ส่วนรวมและเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาประเทศ

1.2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน

2. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่ทิศทางการเติบโตในรูปแบบใหม่ ที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง เพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการในภาคการผลิตและบริการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และผู้ประกอบการในภาคเกษตร ให้ใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับสู่การผลิตและการให้บริการบนฐานความรู้ และที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้มีการเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานการพึ่งพาซึ่งกันรวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ประกอบด้วย

2.1 การสร้างความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองและเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง

2.2 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยและระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม มุ่งปรับโครงสร้างการค้าและการลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาบริการที่มีศักยภาพ พัฒนาภาคอุตสาหกรรมสู่อุตสาหกรรมฐานความรู้เชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ควบคู่ไปกับการปฏิรูปกฎหมายและกฎ ระเบียบต่างๆ และบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจของประเทศที่เข้มแข็งและขยายตัวอย่างมีคุณภาพ

2.3 การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศกับความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ บนพื้นฐานของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกให้ความสำคัญกับการพัฒนาความร่วมมือแบบหุ้นส่วนการพัฒนาที่ยั่งยืนและยึดผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาค สร้างปฏิสัมพันธ์ในความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่นให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง

3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสสมดุลของระบบนิเวศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล รักษาและใช้ประโยชน์ การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาและ

ขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ สร้างภูมิคุ้มกันด้านการค้าจากเงื่อนไขด้านสิ่งแวดล้อมและเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีประชาคมโลกเพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกันสามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตให้คนในสังคมไทย

โดยสรุป บริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบันกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ให้แก่ ปังเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 พร้อมทั้งขยายกรรณาทุนของประเทศที่มีศักยภาพจาก 3 ทุน ทั้งทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็น 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ก้าวสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยนำความรู้และจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทยมาปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สร้างความยั่งยืนของภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล มุ่งสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นธรรม

5.2 วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้แนะทิศทางการพัฒนาประเทศระยะกลาง เพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ระยะยาว ที่ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้เห็นพ้องร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ดังรายละเอียด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 8-9)

5.2.1 วิสัยทัศน์และพันธกิจ การพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูง ดังนี้

วิสัยทัศน์

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

พันธกิจ

1) สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วนได้รับการเสริมพลังให้สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส เป็นธรรม

2) พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

3) พัฒนารฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

4) สร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

5.2.2 วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาคนในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข
- 2) เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ
- 3) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ คุณภาพ และยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายการผลิตสินค้าและบริการบนฐานปัญญา นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ
- 4) เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ

เป้าหมายหลัก

- 1) ความอยู่เย็นเป็นสุขและความสงบสุขของสังคมไทยเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง สัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลดลง และดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันไม่ต่ำกว่า 5.0 คะแนน
- 2) คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะดีขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น
- 3) เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่เหมาะสมตามศักยภาพของประเทศให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.0 ต่อปี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ให้มีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40.0
- 4) คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพิ่มประสิทธิภาพการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

ตัวชี้วัด

1) ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข ดัชนีความสงบสุข สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10.0 กับกลุ่มที่มีรายได้น้อยร้อยละ 10.0 สัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจน สัดส่วนแรงงานนอกระบบที่สามารถเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม และดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน

2) จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงโครงข่ายคมนาคมและอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา อัตราการป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ และดัชนีความอบอุ่นของครอบครัว

3) อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ ผลผลิตการผลิตรวม อันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

4) คุณภาพน้ำและอากาศ ร้อยละของพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ และสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อหัวเปรียบเทียบกับลำดับขั้นการพัฒนาที่แสดงโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว

5.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็ว คาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็งควบคู่ไปกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 10-16)

5.3.1 ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้ความสำคัญกับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังรายละเอียดดังนี้

1) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยควบคู่กับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง โดยมุ่งปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีฐานการพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืน พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มีความหลากหลายและแข็งแกร่งมากขึ้น ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม ปรับโครงสร้างภาษีทั้งระบบให้สนับสนุนการกระจายรายได้และเป็นเครื่องมือสร้างความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและการถือครองทรัพย์สิน พัฒนาการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชนในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนในสังคมไทย รวมทั้งยกระดับคุณภาพระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น

2) การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ มุ่งพัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีคุณภาพและมีช่องทางการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง การจัดหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย การเข้าถึงระบบสาธารณสุขปโภค พัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการเงินฐานรากและระบบการออมที่หลากหลาย เสริมสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และพัฒนาระบบฐานข้อมูลในการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนตามสิทธิ และสามารถเข้าถึงบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคม และมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคม พัฒนามาตรฐานระบบการคุ้มครองผู้บริโภคเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค ส่งเสริมบทบาทสตรีในระดับการบริหารและการตัดสินใจทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

4) การสานสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้มีคุณค่าร่วมและตระหนักถึงผลประโยชน์ของสังคม และเสริมสร้างการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส มีระบบตรวจสอบและการรับผิดชอบที่รัดกุม โดยสร้างค่านิยมใหม่ที่ยอมรับร่วมกันบนฐานของความไว้วางใจและเกื้อกูลกันในสังคม ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาลนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ มีระบบถ่วงดุลอำนาจการตรวจสอบที่เข้มงวดและรอบด้าน พัฒนาข้าราชการให้มีคุณภาพสูง มีคุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ปฏิรูปการเมืองไทยทั้งระบบให้เป็นประชาธิปไตยของมวลชน สร้างความเท่าเทียมในกระบวนการยุติธรรมและเพิ่มช่องทางในการรับข้อร้องเรียนและให้ความช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้เสียหาย และผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสนับสนุนการใช้สื่อเพื่อสังคมทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น และสังคมออนไลน์ให้เป็นพลังหนุนเสริมการพัฒนา

5.3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังรายละเอียดดังนี้

1) การปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม เป็นการส่งเสริมคู่สมรสที่มีความพร้อมให้มีบุตรเพิ่มขึ้นและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่เป็นอยู่ ปัจจุบันสนับสนุนการกระจายตัวและส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาสและทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่

2) การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมการเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ปลูกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิต

และบริโภคที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เรียนรู้การรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ

3) การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยสร้างเสริมสุขภาพคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ พัฒนาความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเองครอบครัว ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งการส่งเสริมการแพทย์ทางเลือก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพของประเทศ การพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุขให้เหมาะสมทั้งการผลิตและการกระจายบุคลากรตลอดจนการใช้มาตรการการเงินการคลังเพื่อสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมในองค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชน ประชาชน และสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย รวมถึงส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสนับสนุนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาบทบาทของสถาบันหลักทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และสร้างความเป็นเอกภาพในสังคม สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมร่วมกับประชาคมโลกโดยเฉพาะประชาคมอาเซียนให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร

5.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโลกในยุคศตวรรษที่ 21 และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนทั้งในเชิงสถาบัน ระบบ โครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยหลายประการ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554:39-41)

1) โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ขณะที่การย้ายถิ่นของประชากรส่งผลให้ความเป็นเมืองสูงขึ้น ช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 11 ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2568 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประชากรวัยสูงอายุมากที่สุดถึงเกือบ 1 ใน 3 ของประชากรสูงอายุทั้งประเทศ ขณะเดียวกันคนไทยส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ที่ถูกต้องและเหมาะสม ส่งผลต่อความไม่สมดุลระหว่างปริมาณและคุณภาพของประชากรของประเทศ นอกจากนี้ การย้ายถิ่น

ของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองอย่างต่อเนื่องทำให้มีการขยายตัวของความเป็นเมืองมากขึ้น โดยสัดส่วนประชากรในเขตเมืองเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 31.1 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 45.7 ในปี 2553

2) คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่ยังมีปัญหาด้านสติปัญญา คุณภาพการศึกษาและมีพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพ ผลการพัฒนาตามช่วงวัย พบว่า กลุ่มวัยเด็ก ระดับเซเว่นปีญญามีค่าเฉลี่ยลดลงจาก 91 เป็น 88 ในช่วงปี 2540-2552 (องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ที่ 90-110) เด็กอายุ 0-5 ปีที่มีพัฒนาการสมวัยมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 72.0 เหลือเพียงร้อยละ 67.0 ขณะเดียวกันยังมีภาวะโภชนาการเกินและโรคอ้วนจากพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม โดยในปี 2549 เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีภาวะโภชนาการเกินถึงร้อยละ 10.6 และคาดว่าอีก 10 ปีข้างหน้า 1 ใน 5 ของเด็กปฐมวัยจะเป็นโรคอ้วนส่วนเด็กวัยเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50.0 และมาตรฐานความสามารถของผู้เรียนในเรื่องการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณ์ญาณ และคิดสร้างสรรค์ค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ จากพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพทำให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเพิ่มสูงขึ้น อัตราการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปีเพิ่มจาก 54.9 ต่อประชากรหญิงอายุ 15-19 ปีพันคนในปี 2548 เป็น 56.2 ในปี 2553 ขณะที่กลุ่มวัยทำงาน ภาพรวมกำลังแรงงานมีการศึกษาสูงขึ้น โดยปี 2553 มีกำลังแรงงานจบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 45.4 และสัดส่วนนักเรียนสายอาชีพต่อสายสามัญอยู่ในอัตรา 40 : 60 แต่การเรียนต่อในสายอาชีวศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางของประเทศ ขณะเดียวกันอัตราเพิ่มของผลิตภาพแรงงานในช่วงปี 2550-2551 โดยเฉลี่ยยังคงอยู่ในระดับต่ำเพียง ร้อยละ 1.8 นับเป็นจุดอ่อนต่อการขยายการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและเพิ่มผลิตภาพโดยรวมของประเทศ อีกทั้ง แรงงานในกลุ่มอายุ 25-59 ปี ที่เป็นวัยใช้กำลังแรงงานยังขาดการออกกำลังกาย โดยมีเพียงร้อยละ 19.7 เท่านั้นที่ออกกำลังกาย กลุ่มวัยสูงอายุ แม้จะมีอายุยืนยาวขึ้นแต่ประสบปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น โดยพบว่าร้อยละ 31.7 ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือ เบาหวาน ร้อยละ 13.3 และหัวใจร้อยละ 7.0 ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของภาครัฐในอนาคต

3) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การแพร่ระบาดของยาเสพติด และการเพิ่มขึ้นของการพนันเป็นปัญหาสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การก่ออาชญากรรมที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงปี 2548-2552 สะท้อนได้จากภาพรวมคดีอาญาที่สำคัญทั้งการก่อคดีต่อชีวิต ร่างกายและเพศ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และคดียาเสพติด ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ผลกระทบจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนไทยเข้าสู่วงจรการเสี่ยงโชคมากขึ้น เช่น เล่นพนันบอล หวยใต้ดิน หวยหุ้น เป็นต้น ทั้งนี้ จากสถิติการจับกุมคดีตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 พบว่าในปี 2553 มีการจับกุมผู้เล่นการพนันจำนวน 163,553 คนขณะเดียวกันกลุ่มเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มเล่นการพนันมากขึ้น

4) สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีแนวโน้มเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์ ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุขและสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยที่หลากหลายในรูปแบบการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกันขณะเดียวกันมีการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าส่วนรวม ทั้งนี้ จากการจัดอันดับคะแนนดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันทั่วโลกบ่งชี้ถึงความไม่สมดุลของธรรมาภิบาลการปกครองและปัญหาคอร์รัปชันในประเทศ

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่มีความเอื้อเพื่อแผ้วถางช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป จากโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว ครัวเรือนที่อยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติ และครัวเรือนที่มีอายุรุ่นเดียวกัน สองรุ่น และรุ่นกระโดด (ตายาย-หลาน) หรือครัวเรือนที่เป็นเพศเดียวกันพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีความเปราะบางจนนำไปสู่ปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้น

5) สื่อมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนค่อนข้างน้อย สื่อทางสังคมในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่การเผยแพร่สื่อต่างๆ ยังไม่มีบทบาทต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรมสะท้อนได้จากรายการโทรทัศน์ในหนึ่งชั่วโมงของรายการที่ออกอากาศทั้งหมด มีภาพของความรุนแรงมากที่สุด ภาพที่ตอกย้ำการสร้างอคติเชิงลบต่อผู้อื่น ภาษาก้าวร้าว ความไม่เหมาะสมทางเพศ ขณะที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม และบางส่วนเป็นเว็บไซต์ที่เข้าข่ายลามกอนาจาร ใช้ภาษาที่หยาบคาย รวมถึงเนื้อหาที่รุนแรง ขณะที่เกมคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก พบว่า ปี 2550 ร้อยละ 42.2 ของเด็กและเยาวชนติดเกมออนไลน์ ซึ่งเกมส่วนใหญ่ที่นิยมเล่นเน้นการต่อสู้ ใช้ความรุนแรง มีเนื้อหาทางเพศ และการใช้ภาษาในเกมที่ไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม

6) บริบทการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกก่อให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคี รวมทั้งความร่วมมือในประชาคมอาเซียน ความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ในปี 2553 มีแรงงานข้ามชาติที่ถูกกฎหมายจำนวน 378,078 คน และผิดกฎหมายจำนวน 955,595 คน ทั้งนี้ ในปี 2558 จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะฝีมืออย่างเสรีตามกรอบความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีข้อตกลงร่วมกันถึงคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพ เพื่อให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานใน 7 สาขา ได้แก่ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม วิชาชีพสำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์และนักบัญชี และในระยะต่อไปจะเปิดในสาขาอื่นๆ รวมทั้งแรงงานกึ่งทักษะฝีมือด้วย ซึ่งจะมีผลทำให้ประเทศต้องมีเกณฑ์เพื่อเป็นมาตรฐานในการประเมินความสามารถของแรงงานที่จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานในภูมิภาคอาเซียน

5.5 การประเมินความเสี่ยงการพัฒนาคคนในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนาคคนและสังคมที่ผ่านมามีต้องเผชิญกับความท้าทายจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบันทางสังคม และปัจเจกบุคคล โดยมีความเสี่ยงที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 42)

5.5.1 โครงสร้างประชากรมีความไม่สมดุลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศ

5.5.2 คุณภาพชีวิตของประชาชนยังมีความเสี่ยงจากความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการแพร่ระบาดของยาเสพติด

5.5.3 ความเสื่อมถอยทางคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมไทย ส่งผลให้สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอ คนในสังคมขาดความไว้วางใจและขาดการมีส่วนร่วมทางสังคม

5.5.4 การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีส่งผลกระทบต่อการทำงานและคุณภาพชีวิต

5.6 การสร้างภูมิคุ้มกันการพัฒนาคนในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยเสี่ยงในอนาคตที่คาดว่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคน การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต บนหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร อดทน มีสติใช้ปัญญา จะนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง สามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนและสังคมไทย ในประเด็นสำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 43-44)

5.6.1 คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

5.6.2 คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย สร้างจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานในการก้าวไปสู่สังคมที่มีความใสใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น ตลอดจนนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศในอนาคต

5.6.3 สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง ทาหน้าที่และบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และชุมชนให้เป็นสถาบันหลักในการพัฒนาความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม

5.7 วัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาคนในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบัน

5.7.1 วัตถุประสงค์

1) เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2) เพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยให้ได้มาตรฐานสากล และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย

3) เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงและเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

5.7.2 เป้าหมายการพัฒนา

1) คนไทยทุกคนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งมีอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัย

2) คุณภาพการศึกษาได้รับการยกระดับสู่มาตรฐานสากล ต่อยอดองค์ความรู้สู่นวัตกรรมและโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น

3) โอกาสในการเข้าถึงระบบสุขภาพที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพลดลงอย่างเป็นองค์รวม

4) สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน มีบทบาทในการบ่มเพาะและหล่อหลอมเด็ก เยาวชนและคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเข้มแข็งมากขึ้น

5.7.3 ตัวชี้วัด

1) คุณภาพของประชากร มีอัตราเจริญพันธุ์รวมของประชากรไทยไม่ต่ำกว่า 1.6 และ ระดับค่าเฉลี่ยเซเวียร์ปัญญาของเด็กไม่ต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากลที่ระดับ 100

2) คุณภาพคนโดยรวม ในปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็น 12 ปี ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมือง เพิ่มสัดส่วนประชากรที่สามารถเข้าถึงโครงข่ายคมนาคมและอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงให้ได้ร้อยละ 80.0 ของประชากรทั่วประเทศ จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็น 15 คนต่อประชากร 10,000 คน อัตราเพิ่มของผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.0 ต่อปี อัตราเพิ่มของการเจ็บป่วยด้วยโรคหัวใจ เบาหวาน หลอดเลือดสมอง ความดันโลหิตสูง และมะเร็งลดลง และอัตราการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาสูบ และการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยลดลง

5.7.4 สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง

1) ดัชนีครอบครัวอบอุ่นอยู่ในระดับดีขึ้น และจำนวนผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองเพิ่มขึ้น

2) การเรียนรู้ของคนในชุมชนเพิ่มขึ้น

3) คนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้านและชุมชนเพิ่มขึ้น

5.8 แนวทางการพัฒนาคนในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในอนาคต สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง สถาบันทางสังคม และปัจเจกบุคคล จำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกและภูมิภาค โดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน ดังนั้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความเพียร มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและหนุนเสริมสถาบันทางสังคมให้แข็งแกร่งและเอื้อต่อการพัฒนาคน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 45-50)

5.8.1 การปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม ส่งเสริมให้คนไทยมีบุตรที่มีคุณภาพและมีการกระจายตัวประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ส่งเสริมคู่สมรสที่มีความพร้อมให้มีบุตรเพิ่มขึ้นและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่เป็นอยู่ปัจจุบัน สนับสนุนการกระจายตัวและส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส และทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่

- 2) การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
- 3) พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม

และจริยธรรม

- 4) พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และสติปัญญาทางอารมณ์ที่เข้มแข็งสามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
- 5) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 6) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม
- 7) สอดแทรกการพัฒนาคนทุกช่วงวัยด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่วัฒนธรรม

การถือกุศล

- 8) สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

5.8.2 การส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม สร้างเสริมสุขภาวะควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพระบบบริการสาธารณสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) การสร้างเสริมสุขภาวะคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ
- 2) พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง

5.8.3 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) สร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน
- 2) ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
- 3) สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม
- 5) เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะให้คนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในวิถีชีวิต
- 6) พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน
- 7) ส่งเสริมภาคประชาสังคมและองค์กรธุรกิจเอกชนในการทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลไกภาครัฐ
- 8) พัฒนาบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่พักใจในวิถีชีวิต
- 9) พัฒนารูปแบบของสถาบันทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลนครนายก ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6.1 วิสัยทัศน์

โรงเรียนอนุบาลนครนายกมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ได้มาตรฐาน การศึกษาชาติมีคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ สร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ใช้สถานศึกษาเป็นฐานสนองความต้องการของ ท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนเป็นส่วนร่วมในการพัฒนาปีการศึกษา 2554

6.2 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลนครนายก มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

6.2.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรม ในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจา ต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อ ตนเองและสังคม

6.2.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

6.2.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

6.2.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จัก หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

6.2.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยี ด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

6.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลนครนายกโรงเรียนอนุบาลนครนายก มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และ 8) มีความกตัญญู กตเวทิต์

ตาราง 2 โครงสร้างเวลาเรียนโรงเรียนอนุบาลนครนายก ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนอนุบาลนครนายก กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ระดับประถมศึกษา					
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6
● กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	240	240	240	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์1	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม						
<ul style="list-style-type: none"> ● ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ● หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ● เศรษฐศาสตร์ ● ภูมิศาสตร์ ● ประวัติศาสตร์ 	80	80	80	80	80	80
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาอังกฤษ 1	40	40	40	80	80	80
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	880	880	880	840	840	840
● กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
กิจกรรมแนะแนว	40	40	40	40	40	40
กิจกรรมนักเรียน(ลูกเสือ/ยุวกาชาด)	40	40	40	40	40	40
ชุมนุม	40	40	40	40	40	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์*	(10)*	(10)*	(10)*	(10)*	(10)*	(10)*
● รายวิชาเพิ่มเติม						
วิทยาศาสตร์2 (โครงการวิทยาศาสตร์)				40	40	40
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	1,000 ชั่วโมง/ปี					

- กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ 10 ชั่วโมงในแต่ละระดับชั้น สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ลูกเสือ/ยุวกาชาด/แนะแนว/ชุมนุม) และสาระการเรียนรู้

ตาราง 3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลนครนายก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายวิชา / กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม. / ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	880
ท16101 ภาษาไทย	160
ค16101 คณิตศาสตร์	160
ว16101 วิทยาศาสตร์	80
ส16101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	80
ส16102 ประวัติศาสตร์	40
พ16101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ16101 ศิลปะ	80
ง16101 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	80
อ16101 ภาษาอังกฤษพื้นฐาน	80
รายวิชาเพิ่มเติม	80
ว16201 วิทยาศาสตร์ 2 (โครงการวิทยาศาสตร์)	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
☑ กิจกรรมแนะแนว	40
☑ กิจกรรมนักเรียน	
ลูกเสือ / ยุวกาชาด	40
ชมรม ชุมนุม	40
☑ กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	*(10)
รวมเวลาเรียนทั้งสิ้น	1000

* กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ 10 ชั่วโมงในแต่ละระดับชั้น สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (ลูกเสือ/ยุวกาชาด/แนะแนว/ชุมนุม) และสาระการเรียนรู้

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ได้จัดกลุ่มงานวิจัย เป็น 4 กลุ่ม คือ ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ประกอบด้วยงานวิจัย ดังนี้

ระดับปฐมวัย: 3 คน มีรายละเอียดดังนี้

นุชจรรย์ ม่วงอยู่ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็ก

ปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กปฐมวัยมีคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านความรู้ และเทคโนโลยี หลังจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์

นภสินธุ์ เสือดี (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ สำหรับนักเรียนปฐมวัย ทัศนศึกษา: โรงเรียนบ้านหนองขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ สำหรับนักเรียนปฐมวัย ชั้นอนุบาล 1 และอนุบาล 2 โรงเรียนบ้านหนองขาม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี **ผลการวิจัยพบว่า** ได้นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณด้านเนื้อหาในระดับดี และด้านเทคโนโลยีในระดับดีมาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณปรากฏว่า นักเรียนมีพัฒนาการของคะแนนค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณเพิ่มขึ้น และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพปรากฏว่า นักเรียนปฐมวัยมีการพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณอยู่ในระดับ ดีมาก

อภาภัทร ไชยประสิทธิ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธ: ทัศนศึกษา โรงเรียนทอสี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธ: ทัศนศึกษา โรงเรียนทอสี ตามองค์ประกอบคือ ด้านสาระที่ควรรู้ ด้านครูผู้สอน ด้านการจัดกิจกรรมเน้นเด็กเป็นสำคัญ ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน **ผลการวิจัยพบว่า** 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) การจัดประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนทอสี มีการดำเนินการตามองค์ประกอบ ด้านสาระที่ควรรู้ ครูผู้สอน การจัดกิจกรรมเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ได้ครบในทุกองค์ประกอบ และพบว่ามีความเหมาะสมกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถทำให้นักเรียนมีพัฒนาที่ดีขึ้นในทุกด้าน และยังเอื้อต่อการพัฒนานักเรียนปฐมวัยเป็นองค์รวมตามหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ พุทธกรรม จิตใจ ปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อีกด้วย

ระดับประถมศึกษา: 7 คน มีรายละเอียดดังนี้

บำรุง แสนณรงค์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขต คลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน **ผลการวิจัยพบว่า** 1) การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาในรายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรม

พื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน เป็นดังนี้ 2.1) ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในรายด้าน คือ ด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกันส่วนในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ผ่านการอบรมจะมีส่วนร่วมมากกว่าที่ไม่ผ่านการอบรม 2.2) ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี 2.3) ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

นฤมล พึ่งแก้ว (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 ให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด **ผลการวิจัยพบว่า** ได้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี และมีคุณภาพด้านสื่ออยู่ในระดับดี ส่วนผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 92.86 ของนักเรียนทั้งหมด

กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ **ผลการวิจัยพบว่า** 1) ผู้บริหารและครูผู้สอนพึ่งพาตนเองด้านจิตใจด้วยการปฏิบัติตนให้มีความสุขทางกายและทางใจ มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดถือหลักธรรมทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ 2) ผู้บริหารและครูผู้สอนพึ่งพาตนเองด้านสังคมด้วยการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในครอบครัว มีการทำกิจกรรมและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันในการทำงาน แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 3) ผู้บริหารและครูผู้สอนพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ใช้ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่และนำวัสดุที่เหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ 4) ผู้บริหารและครูผู้สอนพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยีโดยการเลือกและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาหาข้อมูลและการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วและใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ใน

การดำเนินชีวิต และ 5) ผู้บริหารและครูผู้สอนพึงพาตนเองด้านเศรษฐกิจด้วยการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง พออยู่ พอกิน และดำรงชีวิตตามฐานะของตนเอง

ปิ่นมณี ศรีนวล (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและการสร้างโปรแกรมพัฒนาการปฏิบัติตนตามแนวทางความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อสร้างโปรแกรมพัฒนาการปฏิบัติตนตามแนวทางความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 **ผลการวิจัยพบว่า** 1) นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ทั้งในด้านความหมายและด้านความสำคัญอยู่ในระดับมาก อีกทั้งเจตคติต่อความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ทั้งในด้านความคิดด้านความรู้สึกและด้านแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ส่วนการปฏิบัติตนตามแนวทางความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ทั้งในด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผลและ ด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีอยู่ในระดับปานกลาง 2) ความรู้เกี่ยวกับความเป็นอยู่อย่างพอเพียงและเจตคติต่อความเป็นอยู่อย่างพอเพียงกับการปฏิบัติตนตามแนวทางความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2553). ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 **ผลการวิจัยพบว่า** 1) รูปแบบจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก ($\bar{X} = 4.71$) 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธา 2) ขั้นปัญญาอุคคิธรรม 3) ขั้นพัฒนาปัญญา 4) ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และ 5) ขั้นสรุปและประเมินผล สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ใช้ชื่อว่า Science Buddhist Instructional Model 3) ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์ จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรกส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุรียา กำธร. (2553). ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรและหาคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร **ผลการวิจัยพบว่า** หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ เนื่องจาก 1) ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 และด้านความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86 2) ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิตร โดยรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.66 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

Parson (2004) นักศึกษาปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย Wilmington ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้องค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกรด 3 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ทำการวิจัย 2 โรงเรียน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนำเครื่องมือการวิจัยที่เป็นแบบทดสอบด้านการอ่านที่เรียกว่า GMRT (Gates Macintyre Reading Test) และ DSTP (The Reading Portion of the Delaware State Testing Program) มาวัดผล พบว่า มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับมัธยมศึกษา: 9 คน มีรายละเอียดดังนี้

สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข (2551). ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิตมัธยม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนราชวินิต มัธยมทั้ง 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาหลักสูตรและการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ขั้นตอนการจัดการอบรมและการศึกษาความรู้ 3) ขั้นตอนการสร้างหลักการกระบวนการเรียนรู้ 4) ขั้นตอนการจัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ 5) ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ 6) ขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรทดลอง รวมทั้ง เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนราชวินิต มัธยม ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิต มัธยมทั้ง 6 ขั้นตอน พบว่า ครูมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า 1.1) ครูมีส่วนร่วมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาหลักสูตรและการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการจัดการอบรมและการศึกษาความรู้ และขั้นตอนการสร้างหลักการกระบวนการเรียนรู้ 1.2) ครูมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการจัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และขั้นตอนการประเมินผลหลักสูตรทดลอง 2) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิต มัธยม สรุปจากการจัดสนทนากลุ่มได้ 3 ด้าน ดังนี้ 2.1) การเขียนแผนการสอน ครูส่วนใหญ่ทุกกลุ่มสาระมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการเขียนแผนให้เชื่อมโยงในแต่ละประเด็นของ 3 หัวข้อ 2 เงื่อนไขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมนั้นยาก

และไม่มั่นใจในการปฏิบัติ ข้อเสนอแนะคือ เบื้องต้นให้เขียนแผนย้อนกลับจากการปฏิบัติ และเชิญผู้เชี่ยวชาญมาช่วยให้คำแนะนำ และสร้างมาตรฐาน ในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

เอกพงษ์ ดิษแสง (2551) ผลการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาและเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการได้รับโปรแกรมการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาที่มีต่อปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร **ผลการวิจัยพบว่า** 1) นักเรียนภายหลังที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนามีปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาจะมีปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการได้รับโปรแกรมการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาที่มีต่อปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาโดยรวม โดยนักเรียนชายที่ได้รับโปรแกรมจะมีปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กาญจนา ญาติมิ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและสหกรณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และเพื่อศึกษาผลสำเร็จจากการนำโครงการขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ **ผลการวิจัยพบว่า** ได้บทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและสหกรณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 มีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก และด้านสื่ออยู่ในระดับดี และมีประสิทธิภาพ 91.11/91.33

จิรภัทร กิรติคำเกิงสกุล (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 **ผลการวิจัยพบว่า** ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา (แก้วเกาะสะบ้า) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกสำรวจสติและการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการต่อปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน ศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ ฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาที่มีต่อปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาของนักเรียน และเพื่อ

ศึกษาผลของโปรแกรมพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาที่มีต่อปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน **ผลการวิจัยพบว่า** 1) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนา มีระดับปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาองค์รวมสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนา มีระดับปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาองค์ประกอบย่อย ด้านความรู้สึก ด้านความคิด และ ด้านพฤติกรรม สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) นักเรียนกลุ่มที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนา มีระดับปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาองค์รวมสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการพัฒนา มีระดับปรีชาเชิงอารมณ์

Garcia (2005) นักศึกษามหาวิทยาลัย California ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบรูปแบบการเรียนการสอนแบบ 5E ที่เริ่มจากขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Engagement) ขั้นสำรวจและค้นพบ (Exploration) ขั้นอธิบาย (Explanation) ขั้นขยายความรู้ (Expansion) และขั้นประเมินผล (Evaluation) และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครู สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนโดยใช้ภาษาสเปนในห้องเรียนวิทยาศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าในการวางแผนการถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของครู และเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 **ผลการวิจัยพบว่า** รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบ 5E ช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ดี นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนสูงขึ้น และนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิทยาศาสตร์

Henson (2004) นักศึกษาปริญญาเอกสาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัย Alliant International ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลการฝึกทักษะความสามารถด้านสังคม โดยใช้กิจกรรมนอกห้องเรียน สำหรับนักเรียนวัยรุ่น โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อฝึกความสามารถในการเข้าสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กอายุ 15-18 ปี โดยใช้โมเดลการฝึกทักษะความสามารถในการเข้าสังคม โมเดลนี้ได้รับการพัฒนาจากทฤษฎีทางจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยาสังคม ประกอบ ด้วยเทคนิคหลากหลายวิธี **ผลการวิจัยพบว่า** การฝึกทักษะความสามารถด้านสังคมโดยใช้กิจกรรมนอกห้องเรียน (The Skills Training Outdoor Relational Model-STORM) นี้ เป็นเครื่องมือในการฝึกทักษะความสามารถในการเข้าสังคมให้กับผู้เรียน และส่งผลให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม เพราะตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาในการเรียนการสอน

Ivancic (2004) นักศึกษาด้านศาสนาแห่ง Saint Mary Seminary and Graduate School of Theology ได้ทำการวิจัยเรื่อง โมเดลการสอนพระคัมภีร์ในวิชาศิลปะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณของนักศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งงานวิจัยได้ใช้วิชาศิลปะบูรณาการในการสอนพระคัมภีร์และใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Howard Gardner เป็นพื้นฐานในการสร้างโมเดลการเรียนการสอน **ผลการวิจัยพบว่า** โมเดลดังกล่าวสามารถนำเอาวิชาศิลปะมาบูรณาการในการเรียนการสอนวิชาศาสนาได้อย่างสัมพันธ์กัน และนักเรียนได้รับการพัฒนาด้านจิตวิญญาณเพิ่มมากขึ้น

Misicho (2004) นักศึกษาปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย Pittsburgh ได้ทำการวิจัยเรื่องโมเดลการเรียนการสอนด้านบูรณาการระหว่างวิชาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ดำเนินการวิจัยในวิชาแคลคูลัส และวิชาฟิสิกส์ กลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งแยกเป็น 2 กลุ่มวิชา มีทีมงาน

ดำเนินการสอนตามโมเดลที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้โมเดลดังกล่าว จะต้องได้รับการเตรียมความพร้อม และจะต้องลงทะเบียนในการเรียนทั้ง 2 วิชา นอกจากนี้สิ่งที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของกำหนดการในการสอนตามโมเดล มีผลต่อความสามารถของนักเรียน

ระดับอุดมศึกษา: 2 คน

ชรินทร์ มั่งคั่ง (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทย สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจริยธรรมที่ต้องการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทย พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน และศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอนที่เสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทย สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) จริยธรรมที่ต้องการเสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประกอบด้วย 10 จริยธรรม คือ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเมตตา ความยุติธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความอดทน ความเสียสละ และความสามัคคี 2) รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทยที่พัฒนาขึ้นได้ใช้กรอบแนวคิดปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธธรรมกับปรัชญาการศึกษาแนวปฏิรูปนิยม ทฤษฎีพัฒนาการเชิงจริยธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการประเมินตามสภาพจริง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความตระหนักโดยวิเคราะห์สถานการณ์เชิงจริยธรรม (A-Awareness) ขั้นที่ 2 การเลือกประเด็นโดยประเมินตนเองเพื่อเลือกวิธีการเรียนรู้ (S-Selection) ขั้นที่ 3 การวางแผนโดยกำหนดเป้าหมายและขั้นตอนการเรียนรู้ (P-Plan) ขั้นที่ 4 การปฏิสัมพันธ์โดยลงมือปฏิบัติเพื่อสืบค้นความรู้ (I-Interaction) ขั้นที่ 5 การสะท้อนคิดเพื่อแบ่งปันความรู้ (R-Reflection) ขั้นที่ 6 การแสดงผลงานโดยเพิ่มสะสมผลงาน (E-Exhibition) สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนนี้ใช้ชื่อว่า “ASPIRE” 3) แผนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 พลังอำนาจแห่งตน หน่วยที่ 2 รังสรรค์งานสอน หน่วยที่ 3 เรียนรู้ร่วมกัน และกิจกรรมที่นำมาบูรณาการในแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทย 10 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมครูในอุดมคติ คุณค่าหนังสือนอกเวลา ประสบการณ์ความดี ครูแห่งชาติ สำนักดีสังคมดี ครูภูมิปัญญาล้านนา วันว่างวันเวลาที่สำคัญ ปฏิบัติธรรมสร้างสมาธิ ห้องเรียนศึกษา และชุมชนศึกษา 4) คุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทยของนักศึกษามีค่าร้อยละความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน โดยได้จากการประเมิน 3 ฝ่าย คือ นักศึกษาประเมินตนเอง เพื่อน และผู้สอน แล้วนำค่าร้อยละมาเปรียบเทียบครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ผลการเปรียบเทียบนักศึกษามีร้อยละความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น ดังนี้ การครองตน ร้อยละ 38.44 การครองคน ร้อยละ 63.92 การครองงาน ร้อยละ 59.15 และการมีจิตสำนึกสาธารณะ ร้อยละ 54.48 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทยได้

ทิพวัลย์ คำคง (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโตโสภ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อ ศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโตโสภที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา และการสะท้อนการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโตโสภ

สู่สังคมภายนอกและโรงเรียนต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโศกจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านปรัชญา วิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมาย และหลักสูตรของโรงเรียนการจัดการศึกษายึดตามปรัชญาศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา การศึกษา แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน นักเรียนได้ปฏิบัติจริงทั้งด้านคุณธรรมและการทำงานในสถานประกอบการของชุมชน ผลการจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวมีคุณธรรม และมีความรู้ นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมมี 4 ประการ คือ 1) การยึดพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ 2) ความศรัทธาของผู้ปฏิบัติต่อพุทธศาสนาและสมณะโพธิรักษ์ อันเป็นผู้นำสูงสุด 3) การมีบุคลากรที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริง และ 4) ชุมชนอันประกอบด้วยบ้าน วัด และโรงเรียนประสานกันเป็นหนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และดำเนินไปในทิศทางเดียวกันคือ บุญนิยม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคมี 4 ประการคือ 1) บุคลากรของโรงเรียนมีความขัดแย้งกันในด้านความคิด 2) มีปัญหาในเรื่องการสื่อสารของบุคลากรในโรงเรียน 3) ขาดผู้ดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง 4) ผู้ปกครองบางคนสนับสนุนให้นักเรียนทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน ในด้านการเผยแพร่การจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่โรงเรียนและสังคมภายนอก โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโศกได้เสนอการจัดการศึกษาที่มีเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับโรงเรียนภายนอก การจัดนิทรรศการ การเป็นที่ศึกษาดูงาน และผ่านสื่อหนังสือ วิทยุ และโทรทัศน์ รวมทั้งการต่อยอดทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีหลักสูตรบริหารศาสตรบัณฑิต สาขาเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พบว่า การวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีมิติของการวิจัยในหลายด้าน ได้แก่ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตาม แนวพุทธ และการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งผลให้นักเรียน มีความประพฤติกฎที่ถูกต้อง จิตใจที่ดีงาม และมีความรู้ความเข้าใจ และกระบวนการคิดที่สามารถไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาการปฏิบัติงานของครูด้านการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายโครงการโรงเรียนวิถีพุทธไปปฏิบัติ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา การศึกษาคู่มือการบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แต่ยังไม่มีการทำการวิจัยที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับเนื้อหาวิชาต่างๆในระดับประถมศึกษา ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤตินักเรียน [กายภาพนา (Physical Development) ด้านทักษะทางสังคมของนักเรียน [ศีลภาพนา (Social Development)] ด้านจิตใจของนักเรียน [จิตตภาพนา (Emotional Development)] และด้านปัญญาของนักเรียน [ปัญญภาพนา (Wisdom Development)] เพื่อสะท้อนและพัฒนาความเป็นบริบททางสังคมไทยในยุคปัจจุบันให้ดีขึ้นและยั่งยืนต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อเสนอของ Joyce and Weil (2004) มาปรับปรุงเป็นแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ โดยจะดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ **ขั้นตอนที่ 1** การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน **ขั้นตอนที่ 2** การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน **ขั้นตอนที่ 3** การทดลองใช้ และ**ขั้นตอนที่ 4** ประเมินผลและปรับปรุงรูป และ**ขั้นตอนที่ 5** การเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จากแนวคิดทฤษฎี หลักการ การเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎีที่เป็นแนวพุทธกับแนวสากล เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ สามารถเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี หลักการต่างๆ ดังสรุปในตารางที่ 4 ดังนี้

ตาราง 4 การเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นแนวพุทธกับแนวสากล เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ

แนวคิดทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล
<p>ปรโตโฆสะ(หลักกัลยาณมิตร) ปรโตโฆสะ คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่า ซักจูงของผู้อื่น ที่เป็นกัลยาณมิตร</p> <p>กัลยาณมิตร คือ มีเพื่อน ผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา ซึ่งจะช่วยสนับสนุน ซักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างตลอดจนอุดหนุนเกื้อกูล แก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี</p> <p>หลักโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ มองสิ่งทั้งหลายด้วยความพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะ วิเคราะห์ดูด้วยปัญญา ที่คิดเป็นระบบ ตามสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง</p> <p>หลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติในการเรียนรู้ และการฝึกฝนอบรมพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ตั้งงามยิ่งๆขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุด มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ</p>	<p>การเรียนรู้โดยการเสริมแรงของ สกินเนอร์ (Skinner)</p> <p>1. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก แบบออกเป็น 2 ลักษณะคือ</p> <p>1.1 การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น ได้แก่ คำชมเชย รางวัล เป็นต้น</p> <p>1.2 การเสริมแรงทางลบ (Negasitive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำออกใช้แล้ว ทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น ได้แก่ คำตำหนิ เสียงดัง เป็นต้น</p> <p>การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่พฤติกรรมระดับสูงของ บลูม (Bloom) โดยการเรียนรู้พื้นฐานเริ่มจาก...</p> <p>1. การจำ: ความสามารถระลึกหรือจดจำข้อมูล</p> <p>2. ความเข้าใจ: ความสามารถอธิบายความคิดหรือความคิดรวบยอด</p> <p>3. การนำไปใช้: ความสามารถนำข้อมูลไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ไปจากเดิม</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล
<p>1. อธิศีลสิกขา (ศีล) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางด้านความประพฤติ เพื่อให้ดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบให้ถูกต้อง</p>	<p>4. การวิเคราะห์: ความสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างส่วนต่างๆ</p>
<p>2. อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตใจเพื่อให้เกิดคุณธรรม เพื่อให้มีจิตใจเข้มแข็ง (สมาธิ) สงบ ตั้งมั่น</p>	<p>5. การสังเคราะห์: ความสามารถสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ หรือความคิดเห็นมุมมองใหม่ๆ</p>
<p>แนวแน่ พร้อมปฏิบัติงานอย่างได้ผลโดยเฉพาะการใช้ปัญญา</p>	<p>6. การประเมินค่า: ความสามารถพิสูจน์หรือตัดสินใจ</p>
<p>3. อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น</p>	<p>การเรียนรู้โดยการค้นพบ ของ บรูเนอร์ (Bruner)</p>
<p>หลักอริยสัจ 4</p>	<p>ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ต้องคำนึงถึงขั้นพัฒนาการการเรียนรู้ 3 ขั้น ดังนี้</p>
<p>อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้เป็นวิธีการหรือแนวทางสำหรับแก้ปัญหา มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ</p>	<p>1. ผู้เรียนจะเรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อม โดยผ่านการกระทำหรือการลงมือปฏิบัติ (Enactive stage)</p>
<p>1. ทุกข์ เป็นการกำหนดปัญหา</p>	<p>2. ผู้เรียนจะเรียนรู้ผ่านการมองรูปภาพหรือตัวแบบ (Iconic stage)</p>
<p>2. สมุทัย เป็นการเกิดขึ้นของทุกข์ หรือสาเหตุแห่งทุกข์</p>	<p>3. ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งต่างๆโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน และการจัดลำดับ (Symbolic stage)</p>
<p>3. นิโรธ เป็นการดับทุกข์อย่างมีเป้าหมายหรือแนวทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์</p>	<p>การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของ Piaget</p>
<p>4. มรรค เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลหรือเป็นการดับทุกข์ ซึ่งหมายถึง อริยมรรค ซึ่งเป็นทางอันประเสริฐ เป็นวิถีทางแห่งความดับทุกข์</p>	<p>1. เชื่อว่า คนเราทุกคนตั้งแต่เกิด มีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เรียนรู้จากการกระทำ (Action) โดยมีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ การจัดและรวบรวม (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) ดังนี้</p>
<p>หลักอิทธิบาท 4</p>	<p>1.1 การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่างๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบ และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาที่ซึ่งปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม</p>
<p>ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ</p>	<p>1.2 การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อ</p>
<p>1. ความพอใจ (ฉันทะ) ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้นให้ประสบความสำเร็จ</p>	<p>1.2 การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อ</p>
<p>2. ความเพียร (วิริยะ) ได้แก่ ความไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ไม่ท้อถอย ท้อแท้ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก</p>	<p>1.2 การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อ</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล
<p>3. ความคิดจดจ่อ (จิตตะ) ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อ เผ่าคิดเรื่องนั้นๆ มีใจอยู่กับงาน ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน</p> <p>4. การใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน ไตร่ตรอง (วิมังสา) ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณา หมั่นใคร่ครวญ ตรวจสอบ หาคะเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องในกิจ ที่ทำ รู้จักทดลอง และคิดค้นหาทางปรับปรุง</p> <p>หลักพรหมวิหาร4</p> <p>หลักพรหมวิหาร4 หมายถึง ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ของผู้สอนที่ปฏิบัติต่อนักเรียน มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ</p> <p>1. เมตตา เป็นความรัก ความปรารถนาดี อยากระหว่างนักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตา และคิดทำประโยชน์แก่ผู้เรียน</p> <p>2. กรุณา เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของนักเรียน</p> <p>3. มุทิตา เป็นความยินดี เมื่อนักเรียนอยู่ดี มีสุข มีจิตใจผ่องใส ร่าเริง เบิกบาน อยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อนักเรียนได้ดี มีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้น</p> <p>4. อุเบกขา เป็นความวางใจเป็นกลาง</p> <p>ปัญญาวัตรธรรม 4 ประการ คือ</p> <p>สัพปุริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู/อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี</p> <p>สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษา โดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี</p> <p>โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกต้อง</p> <p>ธัมมานุธัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม</p>	<p>อยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ</p> <p>1) การซึมซาบหรือการดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะการซึมซาบ หรือการดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ใน โครงสร้างทางสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะมีการตีความ หรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม</p> <p>2) การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เป็นการเปลี่ยนแปลงของความรู้ที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญา</p> <p>การวิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะเป็นพื้นฐานสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ของ Gagne</p> <p>1. ทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้นตอนของ Gagne มีดังนี้</p> <p>1.1 การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้</p> <p>1.2 การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ</p> <p>1.3 การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว</p> <p>1.4 ความสามารถในการจำ (Retention Phase)</p> <p>1.5 ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase)</p> <p>1.6 การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase)</p> <p>1.7 การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase)</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล
<p>หลักภาวนา 4</p> <p>ภาวนา 4 เป็นการพัฒนาการของนักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับ ไตรสิกขา แล้วคือตัวเดียวกัน คือ กายภาวนา และศิลปภาวนา เป็นเรื่องศีล จิตภาวนา เป็นเรื่องสมาธิปัญญาภาวนา เป็นเรื่องปัญญา ในหลัก ไตรสิกขา เพื่อความชัดเจนในการประเมินผลการพัฒนานักเรียน ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านกายภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือ วัตถุ 2. ด้านศิลปภาวนา หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม 3. ด้านจิตตภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิ เป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมา ทางเจตจำนง 4. ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ ความคิด และการปฏิบัติ 	<p>1.8 การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง</p> <p>การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า (S) กับการตอบสนอง (S) ของ Thorndike</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike มีดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ 1.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำซ้ำๆ บ่อยๆ เป็นการเน้นถูกต้องระหว่างการเชื่อมโยงและการตอบสนองที่สมบูรณ์ 1.3 กฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) หมายถึง การที่อินทรีย์ได้รับความพึงพอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองมั่นคง ในทางกลับกัน การที่อินทรีย์ไม่ได้รับความพึงพอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลง <p>การเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียนถ้าผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อนของ Ausubel</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานความรู้เดิม โดยมีหลักการสำคัญคือ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การจัด การเรียงข้อมูลข่าวสารที่ต้องการให้กับผู้เรียนอย่างเป็นหมวดหมู่ 1.2 นำเสนอกรอบ หลักการกว้างๆ ก่อนที่จะให้เรียนรู้ในเรื่องใหม่ 1.3 การจัดแบ่งบทเรียนเป็นหัวข้อที่สำคัญ และบอกให้ทราบเกี่ยวกับหัวข้อสำคัญที่เป็นความคิดรวบยอด จะช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ได้ดี เพราะต้องมีการค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหา หาคำตอบด้วยตนเอง

ตาราง 4 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล
	พัฒนาการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development) พัฒนาการด้านสติปัญญา (Wisdom Development)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นแนวพุทธ เชื่อมโยงและเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นสากล เพื่อให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นสิ่งยืนยันเกี่ยวกับแนวความคิดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และศึกษาผลการเรียนรู้ ในด้านความประพฤติของนักเรียน [กายภาพนา (Physical Development) และศีลภาพนา (Social Development)] จิตใจของนักเรียน [จิตตภาพนา (Emotional Development)] และปัญญาของนักเรียน [ปัญญาภาพนา (Wisdom Development)] ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ใช้วิธีการวิจัย และพัฒนา (Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. การดำเนินงานเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 210 คน โดยจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 42 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ที่ผู้สอนสามารถติดต่อเพื่อสร้างเครือข่ายกันได้สะดวก ทั้งผู้บริหาร และครูผู้สอนยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยสามารถประสานงาน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมผลการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้

วิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ

1. วิธีการดำเนินการวิจัย มีวิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อสร้างกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบท ปรัชญา เป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและสภาพการจัด การเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่างๆ และหลักพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพผู้เรียน สภาพและปัญหาอุปสรรคการเรียนการสอน เอกสารที่ใช้ประกอบการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดองค์ประกอบและจุดเน้นของกระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ

1.2 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธฯ และเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน ผู้วิจัยประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และทำความเข้าใจ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ วิธีการจัดการเรียนการสอน และรายละเอียดต่างๆ กับครูผู้สอนโดยนำแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ให้ครูไปทดลองใช้เบื้องต้น เพื่อหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับเวลา สถานการณ์ ลักษณะกิจกรรม และเนื้อหาว่ามีความเหมาะสมเพียงใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม (Reflect) และนำแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธฯ ไปให้ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ผู้วิจัยร่วม) โรงเรียนอนุบาลนครนายก ทดลองใช้จริงในชั้นเรียน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุง ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองใช้ มาพิจารณาปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่มีประสิทธิภาพ

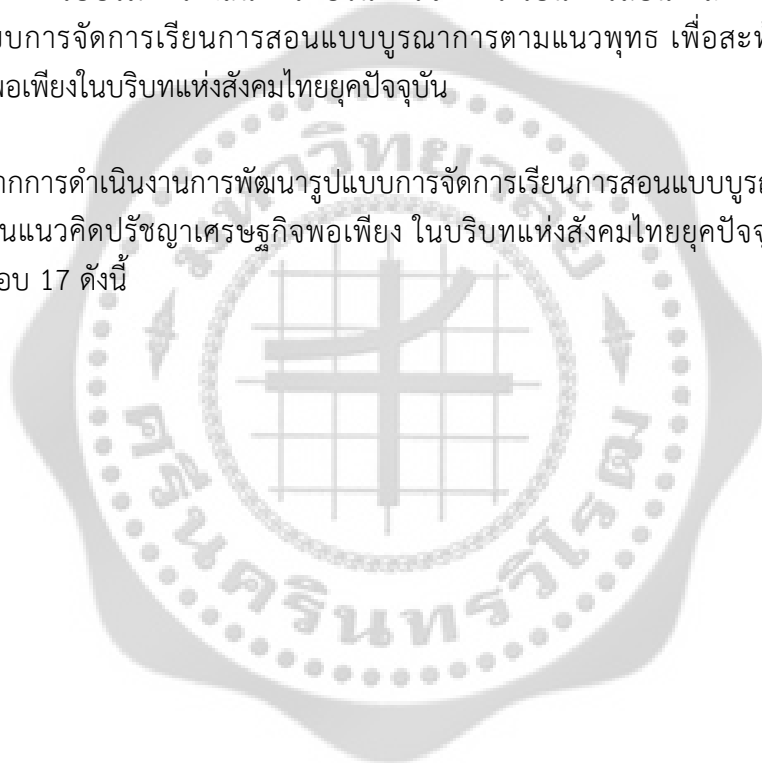
ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ ผู้วิจัยเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

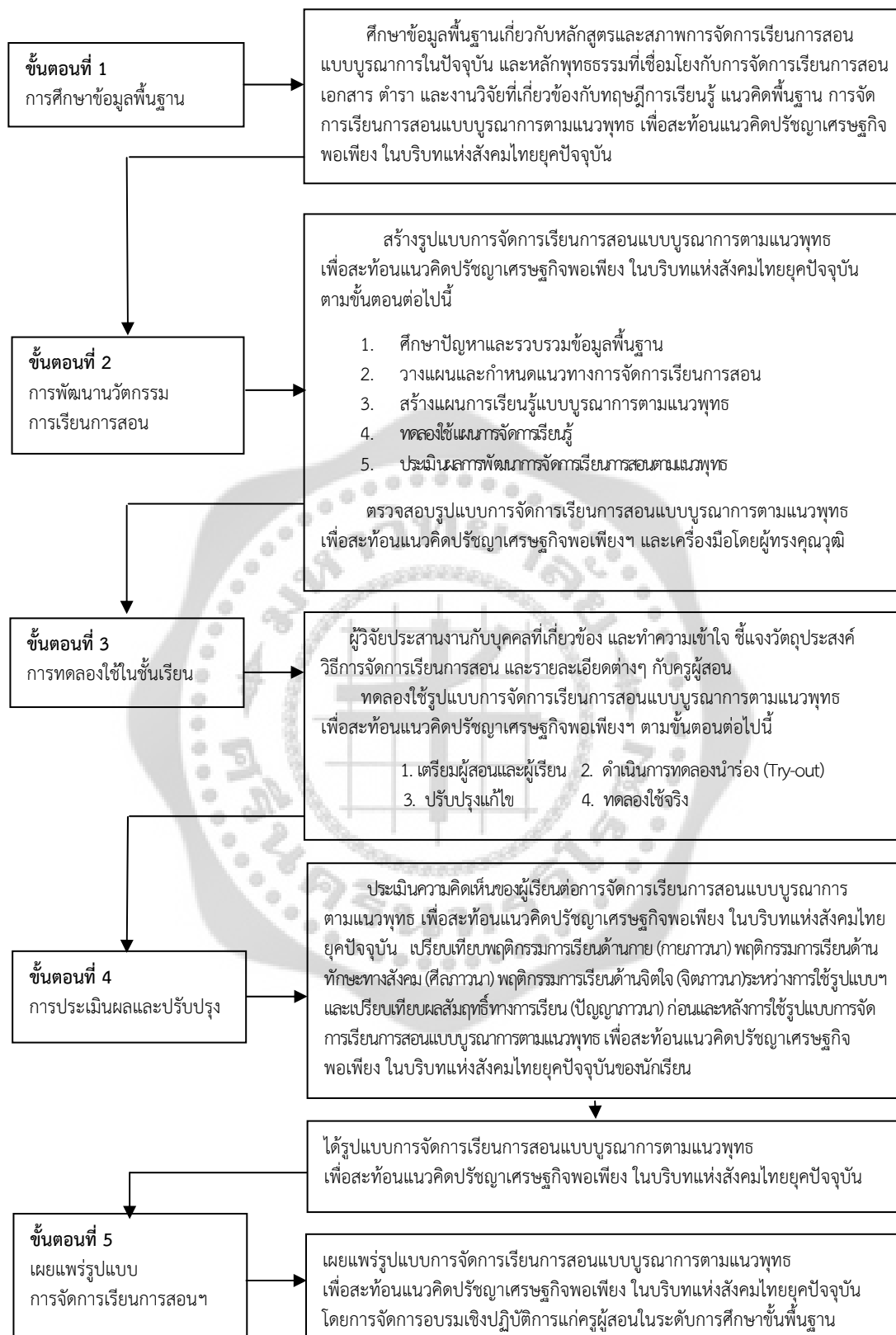
ในขั้นนี้ ดำเนินการโดยการเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมปฏิบัติการให้แก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 เรื่อง ดังนี้

5.1 การอบรมความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ

5.2 การอบรมการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากการดำเนินงานการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน แสดงเป็นภาพประกอบ 17 ดังนี้

ภาพประกอบ 17 การดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

รายละเอียดของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง และขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบฯ ดังรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อเป็นการสร้างกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรและสภาพการจัดการเรียนการสอนปัจจุบันเป็นการวิเคราะห์ปัญหา (Problem analysis) หรือการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs assessment) วิเคราะห์ผู้เรียนและแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยอาศัยหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบภายในของหลักสูตรตามวิธีการของ Gow (สังต์ อุทรานันท์, 2532: 155-157; อ้างถึง Gow, 1977) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร พิจารณาความสอดคล้องระหว่างปรัชญา จุดประสงค์ของหลักสูตร บทเรียน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวพุทธ

1.2 ศึกษาสภาพการเรียนการสอน โดยพิจารณาผู้สอน สภาพผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้ต่างๆ แบบบูรณาการ ในระดับชั้นประถมศึกษา

1.3 ศึกษาโอกาสการเรียนรู้ โดยพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาสาระในสาระการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากเอกสาร ตำรา แบบเรียนที่เกี่ยวข้อง และพื้นฐานการเรียนรู้ในหัวข้อ “มหัศจรรย์ในตัวฉัน, สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว, ล้อมรั้วสังคม” เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้สมบูรณ์

1.4 วิเคราะห์ผู้เรียน การได้มีโอกาสรับแรงเสริม การกำหนด วางแผนการเรียนของตนเอง และการประเมินผลตนเอง ตลอดจนความหลากหลายของรูปแบบ วิธีการ และกลวิธีในการสอนตามแนวพุทธ

แหล่งข้อมูล เพื่อศึกษาในหัวข้อ 1.1 และ 1.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร และโอกาสการเรียนรู้ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสาร ตำรา แบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา “มหัศจรรย์ในตัวฉัน, สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว, ล้อมรั้วสังคม” ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอน และสิ่งเร้า ในหัวข้อ 1.2 และ 1.4 ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลและหลักฐานต่อไปนี้

แบบรายงานการประเมินคุณภาพโรงเรียน แบบรายงานตนเองของโรงเรียน (Self study report) แบบรายงานประจำปีของโรงเรียน แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ธรรมนูญโรงเรียน แผนระยะยาว 5 ปี ของโรงเรียน มาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน รายงานการประเมินผลโครงการ แบบสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครูและคู่มือนักเรียน แหล่งเรียนรู้ สมุดประจำตัวผู้เรียน แฟ้มสะสมงานของผู้สอนและผู้เรียนทางด้านวิทยาศาสตร์

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ และแนวคิดพื้นฐานเพื่อการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน

การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (ฉบับร่าง) โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มาเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาปัญหาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

วิธีดำเนินการ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ สสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

2. การวางแผนและกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการ ได้แก่ วิเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย ตามแนวพุทธธรรม 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบอริยสัจ โดย สาโรช (2515) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์และรูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดย สมุน อมรวีวัฒน์ (2544) เทคนิคการเรียนการสอนแบบอารยวิถี โดย วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2548) และการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ โดย กิตติชัย สุธาสิโนบล (2553) มาใช้กำหนดองค์ประกอบ ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การนำความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระ การเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ได้กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไว้เป็น 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญาและลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ และแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นสากล ดังแสดงไว้ในภาพประกอบ 18 ดังนี้

ขั้นตอน การจัดการเรียนการสอน	แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ตามแนววิถีพุทธ	แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นสากล
<p>ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและ เสนอปัญหาข้อสงสัย</p>	<p>ปรโตโฆสะ (หลักกัลยาณมิตร) หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ4 หลักอิทธิบาท4 หลักพรหมวิหาร4 หลักภavana4</p>	<p>การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและ นามธรรม ของ <i>เพียร์เจ (Piaget)</i></p>
<p>ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต</p>		<p>การเรียนรู้โดยการค้นพบ ของ <i>บรูเนอร์ (Bruner)</i></p>
<p>ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส</p>		<p>การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่ พฤติกรรมระดับสูง ของ <i>บลูม (Bloom)</i></p>
<p>ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ</p>		<p>การวิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้เรียน จะต้องมีทักษะเป็นพื้นฐานสู่การ แก้ปัญหาต่างๆ ของ <i>กาเย่ (Gagne)</i></p>
<p>ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น</p>		<p>การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ของ <i>ธอร์นไดค์ (Thorndike)</i></p>
<p>ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และ ลงข้อสรุป</p>		<p>การเรียนรู้โดยการเสริมแรง ของ <i>สกินเนอร์ (Skinner)</i></p>
<p>ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและ ประยุกต์ใช้</p>		<p>การเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน ถ้าผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อน</p>

ภาพประกอบ 18 แสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน กับแนวคิด ทฤษฎี หลักการตามแนววิถีพุทธ และแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เป็นสากล

โดยในแต่ละขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยเชื่อมโยงแนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้จะเน้นการจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อต่อการพัฒนานักเรียนรอบด้านจัดการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรม แสวงปัญญา ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม การพัฒนานักเรียนโดยเชื่อมโยง หลักพุทธธรรมแบบองค์รวม ผ่านกระบวนการไตรสิกขาการเรียนรู้ส่งเสริมศักยภาพในการคิดและ แก้ปัญหาที่แยกคาย ตามหลักโยนิโสมนสิการ และหลักอริยสัจ 4 การเรียนรู้อย่างมีความสุขโดย ครูผู้สอนมีลักษณะของผู้มีพรหมวิหาร4 เพื่อให้นักเรียนเกิดศรัทธาในการ ดำเนินงานต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย ตามหลักอิทธิบาท 4 ตลอดจนการประเมินผลตามสภาพจริงด้วย วิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักท้าวนา 4 (พัฒนาการด้านกาย, พัฒนาการด้านสังคม, พัฒนาการด้านจิตใจ และพัฒนาการด้านปัญญา)โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง ภายใต้ ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาตามแนวอริยสัจ ทฤษฎีการเรียนรู้ แบบสร้างเสริมความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) หลักการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่ แยกคาย ตามหลักโยนิโสมนสิการ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรม ซึ่งสามารถ นำเสนอขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

3. การสร้างแผนการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการ ได้แก่ การสร้างแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการ ผสมผสานความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมความ คิดเห็นจากผู้ชำนาญการในด้านเนื้อหา และผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอน จำนวน 5 ท่าน หาข้อสรุปในการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยนัดหมายประชุม เพื่อปรึกษาความคิดเห็น ตรวจสอบคุณภาพ ปรับปรุงแก้ไข มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรกลุ่มสาระต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ คู่มือการวัดผลประเมินผล เพื่อพิจารณาขอบข่ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรม

3.2 กำหนดกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จัดเรียงลำดับความคิด เพื่อเป็นกรอบเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียน เวลาที่ใช้ กิจกรรม สื่อ และ แนวทางในการประเมิน ตลอดจนการเรียงลำดับขององค์ประกอบ และความสอดคล้องระหว่าง องค์ประกอบต่างๆ เพื่อหาทางให้เกิดความผสมผสานกัน

3.3 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่ใช้สอน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการเรียนรู้ ในการเรียนการสอน เนื้อหาแต่ละหน่วยจะดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งแต่ ละหน่วยอาจใช้เวลาจัดกิจกรรมแตกต่างกันตามความเหมาะสม

3.4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยสังเคราะห์และรวบรวมแนวคิดหลักการของ พระพรหมคุณาภรณ์ (2547) ดังนี้

3.4.1 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนทุกด้าน โดยเชื่อมหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วย **หลักกัลยาณมิตร พรหมวิหาร 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 และหลักอิทธิบาท 4** มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

3.4.2 เชื่อมโยงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระและหลักพุทธธรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม ตามแนววิถีพุทธ

3.4.3 เน้นกระบวนการควบคุมกำกับผลงาน โดยเรียนรู้อย่างมีความสุข และมีความหมาย

3.4.4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล

3.4.5 กิจกรรมส่งเสริมบรรยากาศในชั้นเรียน ปลุกฝังการคิดแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญา มีความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ

3.5 การจัดลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้จัดในรูปแบบของหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีส่วนประกอบ คือ หัวเรื่อง (Theme), ระดับชั้น, ใช้เวลาการจัดกิจกรรมประมาณ, ผังวิเคราะห์สาระการเรียนรู้,มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด, สาระสำคัญ, สาระการเรียนรู้, สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, ชิ้นงาน/ภาระงาน, การวัดผลประเมินผลชิ้นงาน, การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน, สื่อการเรียนการสอน, การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้, บันทึกหลังสอน

การปรับปรุงรูปแบบฯ **ครั้งที่ 1** เป็นการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนการสอน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาเห็นชอบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอน (ฉบับร่าง) ซึ่งประกอบด้วยหลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน เครื่องมือประเมินผล โดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมหาบัณฑิตและมีประสบการณ์เกี่ยวกับด้านการเรียนการสอน และด้านพุทธธรรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี และสามารถให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและประเมินความสอดคล้อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนฯ **ครั้งที่ 1**

4. การปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สามารถเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เน้นการมีส่วนร่วมในการเรียน ใช้กลวิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขา ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ตามขั้นตอน

การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยออกแบบขึ้น 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

5. การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยศึกษาเทคนิคการประเมินผล การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อให้การประเมินผลสอดคล้องต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้มากที่สุด เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการเรียนรู้ไปแล้ว โดยใช้การประเมินผลตามสภาพจริง ตามหลักภาวะ 4 ได้แก่ ภาวะกาย (Physical Development) ภาวะสังคม (Social Development) ภาวะจิต (Emotional Development) ภาวะปัญญา (Wisdom Development)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน

วัตถุประสงค์ของการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในขั้นนี้เพื่อพิจารณาขั้นตอนกิจกรรม การวัดผลและการประเมินผลการเรียน ปัญหาข้อขัดข้องและอุปสรรค การทดลองหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบแผนการวิจัย One-group pretest-posttest design ดังนี้

$O_1 \times O_2$

เมื่อ O_1	หมายถึง การวัดผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ
O_2	หมายถึง การวัดผู้เรียนหลังการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ
X	หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ กับกลุ่มตัวอย่าง

การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ไปใช้มีขั้นตอนดังนี้

1. การทดลองใช้ในชั้นเรียน

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยจะทดลองใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่ได้ปรับจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว โดยดำเนินการตามกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ได้พัฒนาขึ้นกับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก จังหวัดนครนายก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง จำนวน 3 ครั้ง และแต่ละครั้งได้เปลี่ยนกลุ่มผู้เรียนแบบสุ่มไม่ซ้ำคนเดิม ดังนี้

ครั้งที่ 1 การทดลองหนึ่งต่อหนึ่ง เพื่อพิจารณาความเข้าใจในการสื่อสารตามต้นแบบลำดับขั้นตอนปัญหาข้อขัดข้อง โดยคัดเลือกผู้เรียน จำนวน 3 คน ที่มีระดับผลการเรียนดี ปานกลาง และต่ำ มาทดลองเรียนตามต้นแบบ จากนั้นนำข้อคิดที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงขั้นตอนกิจกรรมระยะเวลาที่ใช้สอนให้เหมาะสม

ครั้งที่ 2 การทดลองกลุ่มย่อย เป็นการทดลองกับนักเรียน จำนวน 15 คน ที่มีผลการเรียน คละกัน เพื่อพิจารณากระบวนการสอน ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่ใช้สอน จากนั้นนำข้อมูลมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ครั้งที่ 3 การทดลองนำร่องภาคสนาม ดำเนินการสอนในชั้นเรียน โดยใช้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มนักเรียน จำนวน 1 ห้องเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา และการลำดับขั้นตอนกิจกรรม การวัดและประเมินผลการเรียน และแบบประเมินต่างๆ ในสภาพจริง

นำข้อมูลที่ได้ มาปรับปรุงรูปแบบฯ **ครั้งที่ 2** โดยเฉพาะปรับปรุงในเรื่องกระบวนการเรียนการสอน เพื่อตรวจสอบวิธีการจัดการเรียนการสอน และการแก้ปัญหาในชั้นเรียน และใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. การปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนตามกระบวนการเรียนการสอน ที่ได้พัฒนาขึ้นในห้องเรียน โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ได้ผ่านกระบวนการสร้าง สอนและปรับแก้ในสถานการณ์ทดลองใช้เบื้องต้น โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ทำหนังสือจาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลนครนายก เพื่อขออนุญาตในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเก็บข้อมูลกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2554 ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ที่ได้วิเคราะห์ในหน่วยบูรณาการตามเนื้อหาสาระที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลนครนายก

2.2 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยศึกษาเกี่ยวกับเพศ ระดับผลการเรียนสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ในภาคเรียนที่ผ่านมา จากฐาน ข้อมูลงานทะเบียนโรงเรียน และศึกษาความคาดหวัง ความต้องการของนักเรียน ตลอดจน สร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนและครูผู้สอน ในการจัดปฐมนิเทศการเรียนรู้

2.3 ผู้วิจัยร่วม ซึ่งเป็นครูผู้สอนทั้ง 8 กลุ่มสาระในโรงเรียนที่ทำการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการอบรมให้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการบันทึกพฤติกรรม การแปลผล และการสรุปผลการบันทึกกิจกรรม และทดลองให้ผู้ช่วยผู้วิจัยฝึกบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มทดลองก่อนดำเนินการทดลอง โดยบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของผู้เรียน ระหว่างการจัดการเรียนการสอน

2.4 ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วม ได้ดำเนินการทดลองระหว่างเดือนมิถุนายน 2554 ถึงเดือนสิงหาคม 2554 โดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้เรียนได้ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามแผนการเรียนรู้ และทำการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนดำเนินการทดลอง ส่วนพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) เก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องทุกครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งบันทึกผลการสอนทุกครั้ง

2.5 หลังจากสอนจบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย คือ ผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา ตรวจสอบการทำงาน ของผู้เรียน จากแฟ้มผลงาน อ่านบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน และบันทึกการสอนของผู้สอน แล้วให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการสอนครั้งต่อไป

2.6 ผู้วิจัย และผู้วิจัยร่วมได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ทุกครั้งที่จัดการเรียนการสอน ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ผู้วิจัยทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในภาพรวม

2.7 การปรับปรุงการเรียนการสอน ได้จากการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล คะแนนร่องรอยการเรียนรู้ที่เป็นผลงานรายบุคคลและผลงานของกลุ่ม แบบสังเกตพฤติกรรม บันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน และแบบบันทึกการสอนของครู

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง

การดำเนินการ ผู้วิจัยได้ประเมินผลรวมของทุกขั้นตอน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ สำหรับนำไปปรับปรุงในส่วนที่ยังบกพร่อง เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1. การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1 นำคะแนนทดสอบจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างหน่วย และก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกายภาวนาศีลภาวนา และจิตตภาวนาของนักเรียน มาหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลจากการป้อนกลับของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ที่สะท้อนผลการปฏิบัติการเรียนการสอนทั้งของผู้เรียนและผู้สอน นำมาวิเคราะห์ห่อภิปรายหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาขั้นตอนการสอน โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมและบรรยากาศการเรียนการสอน ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการเรียนของผู้เรียน การบันทึกการสอนของครู และนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินผลการปฏิบัติและนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน สำหรับการตรวจสอบข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 129-130)

2.1 การตรวจสอบข้อมูล (Data triangulation) โดยพิจารณาตรวจสอบแหล่งข้อมูล เช่น ถ้าข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ หรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้อง

2.2 การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร

2.3 การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology triangulation) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ใช้ 3 วิธี ดังนี้

การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) จำแนกตามลักษณะของข้อมูลแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล

การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) จากข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล

การสร้างข้อสรุป (Analysis induction) การสร้างข้อสรุปนั้น ผู้วิจัยสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่จำแนกประเภท และข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบแล้ว

ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ

ผู้วิจัยเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

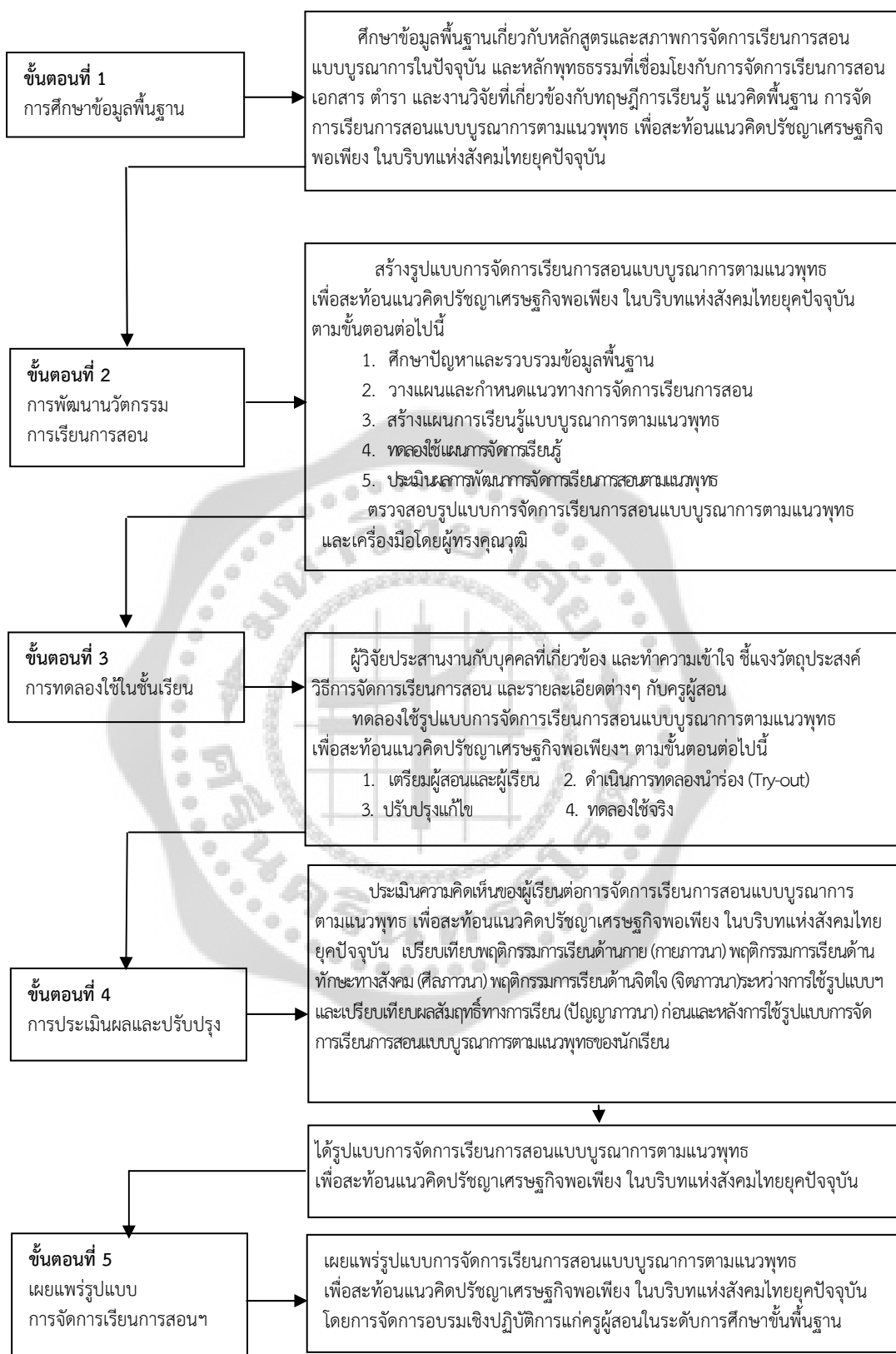
ในขั้นนี้ ดำเนินการโดยการเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพหุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมปฏิบัติการให้แก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 เรื่อง ดังนี้

5.1 การอบรมความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพหุทธ

5.2 การอบรมการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพหุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากรายละเอียดของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพหุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สรุปเป็นภาพประกอบ 19 ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 19 การดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จำแนกเครื่องมือได้ตามลักษณะของการใช้ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เบื้องต้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิได้แก่ **แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบท แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ **แผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน (ภาคผนวก ง)**

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ ได้แก่

3.1 **แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)** มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ซึ่งเป็นพฤติกรรมเลือกสิ่งของที่มีประโยชน์ คุณภาพต่อชีวิต ได้คุณค่าแท้ โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์

3.2 **แบบสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)** มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา สามารถพึ่งตนเองได้ โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์

3.3 **แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)** มีจุดประสงค์ เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านการแสดงความรัก การมีน้ำใจช่วยเหลืองานผู้อื่น การเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์

3.4 **แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา)** มีจุดประสงค์เพื่อใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจเนื้อหาโดยรวม ในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยทำการวัดนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้

3.5 **แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน** มีจุดประสงค์เพื่อให้บันทึกหรือเขียนเพื่อสะท้อนภาพของตนเองในด้านการเรียนทั้งความรู้ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อบทเรียน สภาพการเรียนการสอน ตลอดจนประสบการณ์และความคิดเห็นอื่นๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียน ผู้สอนให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการเรียน ผู้สอนอ่านบันทึกของนักเรียนทุกคนแล้วให้ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้อื่นๆ ในสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์หรือยังเข้าใจคลาดเคลื่อน และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.6 **แบบบันทึกการสอนของผู้สอน** มีจุดประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงข้อบกพร่องในการเรียนการสอนในชั่วโมงต่อไป โดยผู้สอนเป็นผู้บันทึกภายหลังจากการดำเนินการสอนเสร็จสิ้นในแต่ละแผนการเรียนรู้อย่างเป็นข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และบรรยากาศการเรียนการสอนตามที่เกิดขึ้นจริง โดยมุ่งเน้นพฤติกรรมการณ์การเรียนของนักเรียน และพฤติกรรมการณ์การสอนของตนเอง พิจารณาว่า ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เหตุการณ์ต่างๆไปเป็นอย่างไร และเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นมีหรือไม่ อย่างไร แก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

3.7 **แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน** มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้เรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ขั้นตอนการเรียนการสอน ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียน และความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

3.8 **คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน** มีจุดประสงค์ให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอน รายละเอียดของการจัดกิจกรรม และวิธีใช้สื่อต่างๆ ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อควรระวัง สำหรับผู้สอนที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. **แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน** มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 กำหนดจุดประสงค์ของการประเมิน ศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัย เพื่อกำหนดประเด็นการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย แบบการเรียนการสอน จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

1.2 สร้างแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และนำเสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นชอบ

1.3 นำแบบประเมินรูปแบบฯ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของแนวคิด รูปแบบการจัดการเรียนการสอน หลักการของรูปแบบการสอน จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

1.4 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า (IOC: Index of item-objective congruency) ทุกประเด็น แสดงในตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 ค่าดัชนีความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (5 ท่าน)			IOC	รายการปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เหมาะสม		
1. ความเหมาะสมของปัญหาที่นำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	5	0	0	1.00	
2. ความเหมาะสมของข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้ในการกำหนด รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	5	0	0	1.00	
3. ความเหมาะสมของการกำหนดขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	4	1	0	0.80	
3.1 ชั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 3.2 ชั้นที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการสอน 3.3 ชั้นที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน 3.4 ชั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง 3.5 ชั้นที่ 5 เผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ					
4. ความสอดคล้องของขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 4.1 ชั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 4.2 ชั้นที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการสอน 4.3 ชั้นที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน 4.4 ชั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง 4.5 ชั้นที่ 5 เผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ	5	0	0	1.00	

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (5 ท่าน)			IOC	รายการปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เหมาะสม		
<p>5. ความเหมาะสมของการวางแผนและกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>5.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหัตศรียในตัวตน</p> <p>5.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว</p> <p>5.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม</p>	5	0	0	1.00	
<p>6. ความเหมาะสมขององค์ประกอบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>6.1 หน่วยการเรียนรู้/ชื่อแผน</p> <p>6.2 ระยะเวลา</p> <p>6.3 สารสำคัญ</p> <p>6.4 จุดประสงค์การเรียนรู้</p> <p>6.5 สารการเรียนรู้</p> <p>6.6 กิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>6.7 สื่อและแหล่งเรียนรู้</p> <p>6.8 การวัดและประเมินผล</p> <p>6.9 ใบความรู้/ใบกิจกรรมต่างๆ</p> <p>6.10 บันทึกการสอนของครู</p>	5	0	0	1.00	
<p>7. ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>7.1 ศึกษาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร จัดหมวดหมู่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน</p>	5	0	0	1.00	

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (5 ท่าน)			IOC	รายการปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เหมาะสม		
7.2 พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรม ประกอบการเรียนฯ สื่อ การวัดและประเมินผล 7.3 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ					
8. ความเหมาะสมของการกำหนด ขั้นการปฏิบัติ กิจกรรม การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ใน ห้องเรียน 8.1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย 8.2 ขั้นสังเกต 8.3 ขั้นสัมผัส 8.4 ขั้นสำรวจ 8.5 ขั้นสืบค้น 8.6 ขั้นสังสมปัญหา และลงข้อสรุป 8.7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้	5	0	0	1.00	
9. ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการใน ขั้นตอนการประเมินผล การพัฒนาการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่ง สังคมไทยยุคปัจจุบัน 9.1 การประเมินผลด้านกายภาวนา 9.2 การประเมินผลด้านศีลภาวนา 9.3 การประเมินผลด้านจิตตภาวนา 9.4 การประเมินผลด้านปัญญาภาวนา	5	0	0	1.00	

เกณฑ์ในการพิจารณาการประเมิน พิจารณาจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่นำมาแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนน 4.51-5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ช่วงคะแนน 3.51-4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ช่วงคะแนน 2.51-3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ช่วงคะแนน 1.51-2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ช่วงคะแนน 1.00-1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ค่าเฉลี่ยคะแนนของความเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ ถ้าค่าเฉลี่ยคะแนนของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.0 ถือว่ารูปแบบฯ มีความเหมาะสม (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538: 8-11) ได้ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก ซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบัน ดังแสดงในตาราง 5 ดังนี้

2. แผนการเรียนรู้ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา หากความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาหลักพุทธธรรม

2.2 นำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว มาเป็นหลักในการสร้างแผนการจัดการเรียนการสอน ทั้งวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ หากความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเนื้อหาหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล แหล่งวิทยาการเรียนรู้

2.3 สร้างแผนการจัดการเรียนการสอน ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบัน

2.4 นำแผนการจัดการเรียนการสอน (ฉบับร่าง) เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเบื้องต้น เมื่อผ่านการพิจารณาเบื้องต้น และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2.5 นำแผนการจัดการเรียนการสอนเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน และความชัดเจนด้านภาษาในแผนการเรียนรู้ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันพร้อมแบบประเมินและจดหมายเชิญด้วยตนเอง ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่า IOC ของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แสดงในตาราง 6 ดังนี้

ตาราง 6 ค่าดัชนีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันของผู้ทรงคุณวุฒิ

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (5 ท่าน)			IOC	รายการปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม		
1. องค์ประกอบของแผนการสอน					
(ความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล)					
1.1 หัวเรื่อง (Theme)					
1.2 ระดับชั้น					
1.3 ใช้เวลาการจัดกิจกรรมประมาณ					
1.4 ผังวิเคราะห์สาระการเรียนรู้					
1.5 มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด					
1.6 สาระสำคัญ					
1.7 สาระการเรียนรู้					
1.8 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน					
1.9 คุณลักษณะอันพึงประสงค์					
1.10 ชิ้นงาน / ภาระงาน					
1.11 การวัดผลประเมินผลชิ้นงาน					
1.12 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1.13 สื่อการเรียนการสอน					
1.14 การวัดผล/และประเมินผลการเรียนรู้					
1.15 บันทึกหลังสอน					
หน่วยที่ 1 มหัตถจริยในตัวตน	5	0	0	1.00	
หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีงามในครอบครัว	5	0	0	1.00	
หน่วยที่ 3 ล้อมรั้วสังคม	5	0	0	1.00	

ตาราง 6 (ต่อ)

รายการประเมิน	ความคิดเห็น (5 ท่าน)			IOC	รายการปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่แน่ใจ	ไม่เหมาะสม		
2. การพิจารณาแบบประเมินเพื่อตรวจสอบ					
คุณภาพการจัดการเรียนการสอน					
2.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนทางกาย (กายภาวนา)	5	0	0	1.00	
2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)	5	0	0	1.00	
2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)	5	0	0	1.00	
2.4 แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน	5	0	0	1.00	
2.5 แบบบันทึกการสอนของครู	5	0	0	1.00	
2.6 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	5	0	0	1.00	

3. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตและกำหนดกรอบการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) และศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมด้านกาย ตามหลักพุทธธรรม

3.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมเพื่อใช้บันทึกในระหว่างปฏิบัติการเรียนการสอนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

3.3 ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมนำข้อมูลจากการสังเกตมาวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียน วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลและสร้างข้อมูล

สำหรับผู้วิจัยร่วม เป็นครูผู้สอนทั้ง 8 กลุ่มสาระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ผู้วิจัยใช้ทำการวิจัย โดยได้รับการอบรมเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสังเกตพฤติกรรม และฝึกปฏิบัติวิธีการบันทึกพฤติกรรม กับผู้วิจัยอย่างชำนาญ คล่องแคล่ว และเที่ยงตรง เป็นผู้สังเกตพฤติกรรม และบันทึกพฤติกรรม

3.4 นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของแบบประเมิน ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

3.5 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

3.6 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนมาปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมขณะปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง

3.7 นำผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทั้ง 2 ฉบับ ที่ผู้วิจัยร่วม สังเกตและบันทึกพฤติกรรม มาพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสังเกต โดยใช้วิธีการของ William A. Scott. (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 อ้างถึง Scott, n. d.) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรม จะต้องมียุทธศาสตร์ ค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .80 จึงจะเชื่อถือได้ และนำไปใช้ต่อไป ในการสังเกตการวิจัยนี้ได้ค่าความเชื่อมั่น .8030

4. แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมและกำหนดกรอบการสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมตามหลักพุทธธรรม

4.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) เพื่อใช้บันทึกในระหว่างปฏิบัติการเรียนการสอน ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

4.3 ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการบันทึกทักษะทางสังคมมาวิเคราะห์พฤติกรรมทักษะทางสังคม วิพากษ์ วิเคราะห์ข้อมูลและสร้างข้อมูล

4.4 นำแบบสังเกตพฤติกรรมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุง และให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของแบบประเมิน ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

4.5 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

4.6 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนมาปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมขณะปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง โดยมีผู้วิจัยร่วม จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้สังเกตพฤติกรรม และบันทึกพฤติกรรม

4.7 นำผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทั้ง 2 ฉบับ ที่ผู้วิจัยร่วม สังเกตและบันทึกพฤติกรรม มาพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสังเกต โดยใช้วิธีการของ William A. Scott. ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรม จะต้องมียุทธศาสตร์ ค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .80 จึงจะเชื่อถือได้ และนำไปใช้ต่อไป ได้ค่าความเชื่อมั่น .8483

5. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตภาวนา) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

5.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสังเกตและกำหนดกรอบการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมด้านจิตใจ ตามหลักพุทธธรรม

5.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมเพื่อใช้บันทึกในระหว่างปฏิบัติการเรียนการสอน ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

5.3 ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมนำข้อมูลจากการสังเกตมาวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียน วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลและสร้างข้อมูล

5.4 นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของแบบประเมิน ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

5.5 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

5.6 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนมาปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมขณะปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง โดยมีผู้วิจัยร่วม จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้สังเกตพฤติกรรม และบันทึกพฤติกรรม

5.7 นำผลการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทั้ง 2 ฉบับ ที่ผู้วิจัยร่วม สังเกตและบันทึกพฤติกรรม มาพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสังเกต โดยใช้วิธีการของ William A. Scott. ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตพฤติกรรม จะต้องมีค่าความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า .80 จึงจะเชื่อถือได้ และนำไปใช้ต่อไป ได้ค่าความเชื่อมั่น .8483

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

6.1 ศึกษาเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ หลักการ หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

6.2 กำหนดผังการสร้างข้อสอบ เพื่อแสดงน้ำหนักของเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัดลงในตารางวิเคราะห์โครงสร้างของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา)

6.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนด ในตารางวิเคราะห์โครงสร้างของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา)

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าไม่ตอบหรือตอบผิดหรือตอบมากกว่า 1 ข้อ ได้ 0 คะแนน

6.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ที่สร้างเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งวัด แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ที่มีความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความถูกต้องของข้อความคำถาม ตัวเลือกที่เป็นคำตอบที่ถูกต้อง และมีตัวลวงที่ดี ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00

6.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่คัดเลือกไว้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน ที่ผ่านการเรียนเนื้อหาหน่วยบูรณาการ แล้ว เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ฯ คัดเลือกข้อที่มีระดับความยากง่าย ระหว่าง .20 – .80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

6.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ฯ ที่คัดเลือกไว้ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองดังได้กล่าวมาแล้วจำนวน 35 คน นำผลการสอนที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

6.6.1 หน่วยที่ 1 มหัทศจรยในตัวตน	ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.86
6.6.2 หน่วยที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีงามในครอบครัว	ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.84
6.6.3 หน่วยที่ 3 ล้อมรั้วสังคม	ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89

6.7 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จัดทำเป็นฉบับจริง เพื่อนำไปใช้

7. แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

7.1 วิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการประเมินความรู้สึกของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นกรอบในการเขียนแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน

7.2 นำแบบบันทึกการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของข้อคำถาม ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

7.3 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

7.4 นำแบบบันทึกมาปรับปรุงให้สมบูรณ์และทดลองให้นักเรียนทำและนำไปใช้

8. แบบบันทึกการสอนของผู้สอน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

8.1 ศึกษาประเด็นที่ต้องการประเมินเหตุการณ์การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของผู้สอน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามในแบบบันทึกการสอนของผู้สอน

8.2 นำแบบบันทึกผลการสอนที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอน จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของข้อคำถามถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

8.3 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

8.4 นำแบบบันทึกมาปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้

9. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

9.1 ศึกษาการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นแบบต่างๆ เพื่อให้ได้หลักการและแนวทางในการกำหนดจุดประสงค์ คำชี้แจง และวิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

9.2 สร้างแบบสอบถามโดยเขียนข้อคำถามให้ครอบคลุมกับองค์ประกอบการเรียนการสอนในประเด็นความพึงพอใจเกี่ยวกับด้านผู้สอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศทั่วไป โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วเลือกระดับความพึงพอใจที่ตรงกับความรู้สึกของตนเองที่ได้จากการเรียน ซึ่งแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ ควรปรับปรุง และความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในรูปคำถามปลายเปิด

9.3 นำแบบสอบถามความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเห็นชอบเพื่อปรับปรุงและให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนการสอนหรือด้านการศึกษาวัดผลประเมินผล จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความชัดเจนของแบบสอบถามฯ ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น +1 ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0 และผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าไม่เหมาะสม กำหนดคะแนนเป็น -1

9.4 นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปหาค่า IOC ทุกประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

9.5 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไปทดลองใช้กับผู้เรียน จำนวน 35 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในประเด็นที่ถามในแบบสอบถาม

9.6 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนมาปรับปรุงให้สมบูรณ์และนำไปใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เรียน พิจารณาจากค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นของผู้เรียน ที่นำมาแปลความหมาย ดังนี้

ช่วงคะแนน 3.51-4.00 หมายถึง เหมาะสมดีมาก

ช่วงคะแนน 2.51-3.50 หมายถึง เหมาะสมดี

ช่วงคะแนน 1.51-2.50 หมายถึง เหมาะสมพอใช้

ช่วงคะแนน 1.00-1.50 หมายถึง ควรปรับปรุง

10. คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันเพื่อชี้แนะและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ความเชื่อพื้นฐาน หลักการเรียนการสอน จุดมุ่งหมาย พร้อมทั้งแนะนำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ วิธีการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ และข้อเสนอแนะ โดยมีขั้นตอนดังนี้

10.1 ศึกษาแนวทางการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

10.2 สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันซึ่งเป็นเอกสารแนะนำการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การแนะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้แก่ คำนำ ความเชื่อพื้นฐาน หลักการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน บทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน

ตอนที่ 2 การแนะนำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ โครงสร้างเนื้อหา การเชื่อมโยงมโนทัศน์ หลักการ จุดประสงค์การเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ ดังนี้ ชื่อหัวเรื่อง (Theme), ระดับชั้น, ใช้เวลาการจัดกิจกรรมประมาณ, ผังวิเคราะห์สาระการเรียนรู้, มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด, สาระสำคัญ, สาระการเรียนรู้, สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, ชิ้นงาน/ภาระงาน, การวัดผลประเมินผลชิ้นงาน, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, สื่อการเรียนรู้, การวัดผล/และประเมินผลการจัดการเรียนการสอน, บันทึกหลังสอน

ตอนที่ 3 เอกสารสำหรับผู้เรียน ได้แก่ ใบกิจกรรม ใบความรู้ และแบบทดสอบ

10.3 นำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม ความชัดเจน

10.4 นำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มาปรับปรุงให้ สมบูรณ์ เพื่อเป็นคู่มือการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติ พื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของการวัด (Content Validity) ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดกับจุดประสงค์ (Index of item-objective congruency: IOC) และความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR₂₀

1.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย

1.2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันประเมินโดยการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อรูปแบบฯ และความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของผู้เรียนที่ฟัง ประสงค์ที่ประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละ การเปลี่ยนแปลง

1.2.3 เปรียบเทียบทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของผู้เรียนที่ฟังประสงค์ที่ประเมิน ครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง

1.2.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ที่ประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง

1.2.5 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันในภาพรวมโดยทดสอบค่าสถิติ t-test dependence

1.2.6 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การบันทึกและแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.1 ข้อมูลจากการป้อนกลับของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สะท้อนผลการปฏิบัติการเรียนการสอนทั้งของผู้เรียนและผู้สอน นำมาวิเคราะห์อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง พัฒนาขั้นตอนการสอน โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมและบรรยากาศการเรียนการสอน ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการเรียนของผู้เรียน การบันทึกการสอนของครู และนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินผลการปฏิบัติและนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2 สำหรับการตรวจสอบข้อมูล ความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งมีวิธีการดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 129-130)

2.2.1 การตรวจสอบข้อมูล (Data triangulation) โดยพิจารณาตรวจสอบแหล่งข้อมูล เช่น ถ้าข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ หรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้อง

2.2.2 การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร

2.2.3 การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology triangulation) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีเพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ใช้ 3 วิธี ดังนี้

การจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) จำแนกตามลักษณะของข้อมูลแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล

การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) จากข้อมูลที่ ได้ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบเพื่อหาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล

การสร้างข้อสรุป (Analysis induction) การสร้างข้อสรุปนั้น ผู้วิจัยสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่จำแนกประเภท และข้อมูลที่ได้เปรียบเทียบแล้ว

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล ทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ จากการศึกษาข้อมูล การสังเกตพฤติกรรมการจดบันทึก การบันทึกภาคสนาม และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยการพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธฯ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบริบทของโรงเรียน และสภาพห้องเรียนที่ใช้จัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ตอนที่ 3 ผลการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันไปทดลองใช้ และข้อวิจารณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานบริบทของโรงเรียน และสภาพห้องเรียนที่ใช้จัดการเรียนการสอน
ตามแนวพุทธ

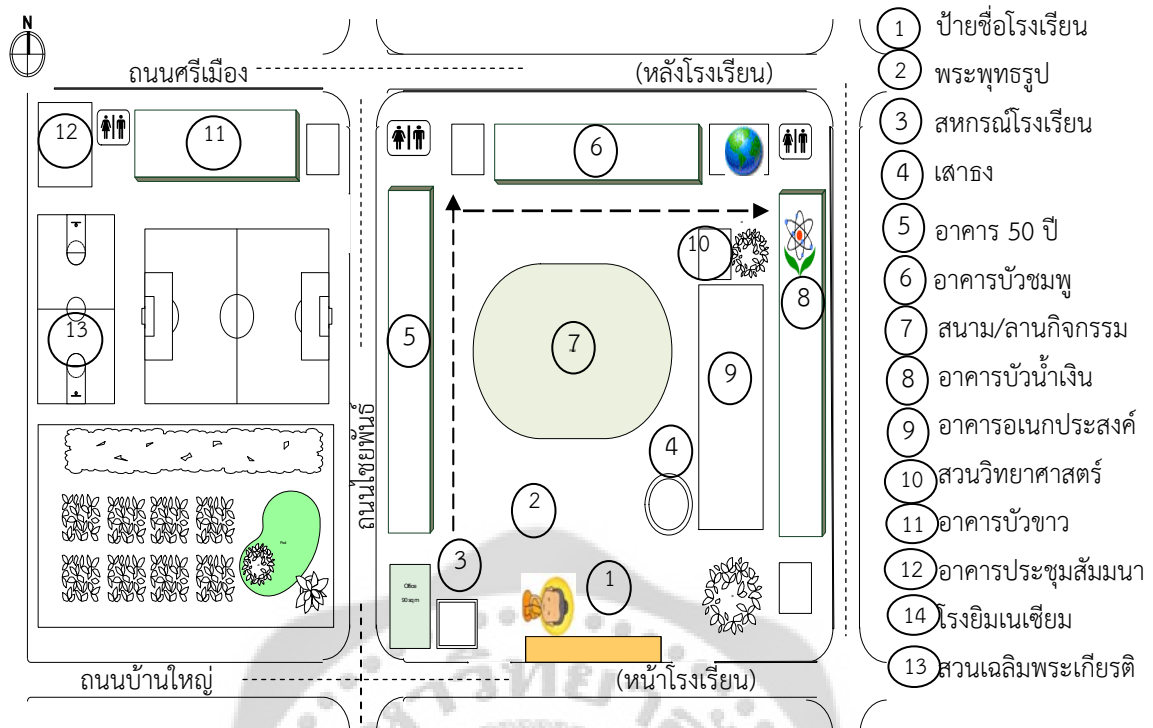
บริบททั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนอนุบาลนครนายก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ปัจจุบันตั้งอยู่ถนนบ้านใหญ่ ตำบลนครนายก อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เปิดทำการสอนนักเรียนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวนนักเรียน 1,906 คน จำนวนครู 79 คน ครูอัตราจ้าง (โครงการสองภาษา) 12 คน ลูกจ้างประจำ 7 คน ลูกจ้างชั่วคราว 14 คน พี่เลี้ยง 12 คน

โรงเรียนอนุบาลนครนายก ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง และมีฐานะค่อนข้างดี ไม่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและรับราชการ บริเวณโรงเรียนมีถนนล้อมรอบ และมีถนนผ่านกลางแบ่งอาคารเรียนออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านอาคารปฐมวัย และประถมศึกษาปีที่ 1 กับด้านอาคารประถมศึกษาปีที่ 2 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านบริเวณรอบๆ โรงเรียนเป็นสถานที่ราชการ ตลาดสด มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 5 ไร่ 1 งาน 33 ตารางวา พื้นที่ไม่เพียงพอกับความต้องการขยายและพัฒนา นอกจากนี้ นักเรียนมีสถานที่ในการออกกำลังกายไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอย่างมาก ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ห้องเรียนก็มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ดังนั้น เพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนจึงต่อเติมและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและห้องเรียนให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตามรายงานคุณภาพทางการศึกษา ปีการศึกษา 2553 เป็นต้นมา

สิ่งที่โรงเรียนภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง คือ การจัดโครงการโรงเรียนสองภาษา (ภาษาอังกฤษ/ภาษาไทย) ซึ่งเปิดโครงการเมื่อปีการศึกษา 2547 ปัจจุบันมีนักเรียน 6 ห้องเรียน โดยโรงเรียนจัดให้มีโครงการภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร โดยให้นักเรียนกับชาวต่างชาติสนทนาภาษาอังกฤษ เพิ่มเติมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง (สำหรับนักเรียนปรกติ) ทำให้นักเรียนพูดภาษาอังกฤษพื้นฐานได้ โรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 ซึ่งเป็นโครงการโรงเรียนทางเลือกให้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ซึ่งเป็นโครงการที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ จากการสอบถามผู้บริหารและครู พบว่านักเรียนทุกคนนับถือพระพุทธศาสนา พื้นฐานครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ทั้งพ่อกับแม่อยู่ด้วยกัน ฐานะทางครอบครัวของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี ผู้ปกครองพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และร่วมกิจกรรมการเรียนของนักเรียน ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พร้อมทั้งมีความคาดหวังให้นักเรียนเป็นคนดี คนมีความรู้ความสามารถ และสามารถในความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ภาพประกอบ 20 แสดงภาพโรงเรียนอนุบาลนครนายก

ที่มา: กิตติชัย สุชาลีโนบล (2553)

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

โรงเรียนอนุบาลนครนายก มุ่งจัดการศึกษาให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร เน้นการใช้คอมพิวเตอร์และนวัตกรรมเป็นสื่อในการแสวงหาความรู้ ใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสาร พัฒนาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อความเป็นเลิศ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและวินัย นักเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ภายในปีการศึกษา 2555

ภารกิจ

การบริหารจัดการ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการจัดองค์กร และโครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา มีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม รักและหวงแหนความเป็นไทย สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รักการทำงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการขององค์กรทางการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้มีวุฒิการศึกษา และตำแหน่งที่สูงขึ้น

เป้าหมาย

1. นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี
2. นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ รักการอ่าน ใช้แหล่งเรียนรู้ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถหาเหตุผล จำแนกข้อมูล เปรียบเทียบและสรุปเป็นองค์ความรู้ได้
3. นักเรียนมีทักษะและกระบวนการในการทำงาน ทำงานด้วยความขยัน อดทน รอบคอบ มีความสุข ผลงานมีประสิทธิภาพ

4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีสุขภาพแข็งแรง และมีจิตใจที่เข้มแข็ง
5. นักเรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านทัศนศิลป์ ดนตรี กีฬา รักและห่วงหา
ในความ เป็นไทย
6. นักเรียนมีศักยภาพประกอบโดดเด่นเป็นรายบุคคล สามารถแข่งขันในระดับสากลได้
7. โรงเรียนมีการบริหารจัดการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมที่หลากหลายอย่างคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ
8. บุคลากร (ครู) ได้รับการพัฒนา มีการทำงานร่วมกัน ทำงานด้วยความรักสามัคคี
มีศักยภาพสูงสุด

นับได้ว่าสภาพพื้นฐานของโรงเรียนอนุบาลนครนายก มีความสมบูรณ์และมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยมีวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนและครูผู้สอนเป็นอย่างดี สามารถปรับเปลี่ยนหรือเคลื่อนย้ายให้เหมาะสมกับกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมรายบุคคล

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การวิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากแบบบันทึกภาคสนาม แบบบันทึกการเรียนรู้อของนักเรียน และบันทึกการสอนของผู้สอน การซักถาม การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถามความคิดเห็น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์เป็น 4 รายการ ประกอบด้วย 1) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2) ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และ 3) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากแบบบันทึกการเรียนรู้อของผู้เรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้นำรูปแบบฯ เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบฯ และข้อเสนอแนะ แล้วนำข้อสรุปที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบฯ ก่อนนำไปทดลองใช้เบื้องต้น (Try-out) ผลการประเมินตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แสดงดังตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ความเหมาะสมของ ปัญหา ที่นำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. ความเหมาะสมของ ข้อมูลพื้นฐาน ที่นำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. ความเหมาะสมของ การกำหนดขั้นตอน ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน			
3.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
3.2 ขั้นที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการสอน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
3.3 ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
3.4 ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
3.5 ขั้นที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
4. ความสอดคล้องของ ขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน			
4.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
4.2 ขั้นที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการสอน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
4.3 ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
4.4 ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
4.5 ขั้นที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
5. ความเหมาะสมของการวางแผนและกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน			
5.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหัตศรรยในตัวตน	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
5.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
5.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
6. ความเหมาะสมขององค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน			
6.1 หน่วยการเรียนรู้/ชื่อแผน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.2 ระยะเวลา	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.3 สารสำคัญ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.4 มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
6.5 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
6.6 จุดประสงค์การเรียนรู้	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
6.7 สารการเรียนรู้	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.8 กิจกรรมการเรียนรู้	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
6.9 สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.10 การวัดและประเมินผล	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.11 ใบความรู้/ใบกิจกรรมต่างๆ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
6.12 บันทึกการสอนของครู	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
7. ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้			
7.1 ศึกษาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรจัดหมวดหมู่ความ สัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
7.2 พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรม ประกอบการเรียนการสอน สื่อ การวัดและประเมินผล	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
7.3 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
7. ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการใน ขั้นตอนการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้			
7.1 ศึกษาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตรจัดหมวดหมู่ความ สัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
7.2 พัฒนาการวัตกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการ จัดการเรียนรู้ กิจกรรม ประกอบการเรียนการสอน สื่อ การวัดและประเมินผล	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
7.3 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
8. ความเหมาะสมของการกำหนดขั้นการปฏิบัติกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบท แห่งสังคมไทยในห้องเรียน			
8.2 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
8.3 ขั้นสังเกต	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
8.3 ขั้นสัมผัส	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
8.4 ขั้นสำรวจ	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
8.5 ขั้นสืบค้น	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
8.6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
8.7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
9. ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอน การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย			
9.1 การประเมินผลด้านกายภาวนา	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
9.2 การประเมินผลด้านศีลภาวนา	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
9.3 การประเมินผลด้านจิตตภาวนา	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
9.4 การประเมินผลด้านปัญญาภาวนา	4.67	0.58	เหมาะสมมากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.71	0.30	เหมาะสมมากที่สุด

จากตาราง 7 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่า 1) ปัญหาที่นำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 2) ข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 3) การกำหนดขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 4) ขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 5) การวางแผนและกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 6) องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยเหมาะสมมากที่สุด 7) การกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เหมาะสมมากที่สุด 8) การกำหนดขั้นการปฏิบัติกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในห้องเรียน เหมาะสมมากที่สุด 9) การกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอนการประเมินผล การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และในภาพรวมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยเหมาะสมมากที่สุด

2. ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน จำนวน 9 แผน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว จำนวน 9 แผน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม จำนวน 9 แผน **รวมทั้งสิ้น 27 แผนการเรียนรู้** ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

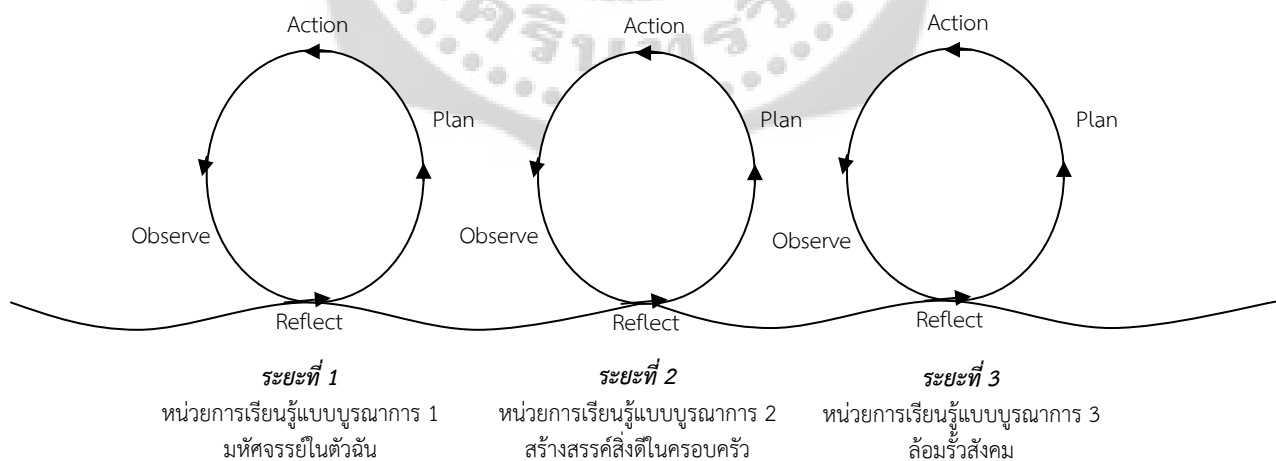
2.1 ขั้นการวางแผน (Plan) ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมดำเนินการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และวางแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยใช้ขั้นตอนการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้

2.2 ขั้นการปฏิบัติ (Action) ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทย โดยปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนการสอน ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วย หลักกัลยาณมิตร หลักพรหมวิหาร 4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ 4 และหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนศึกษา แก้ปัญหา แสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียน (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่นักเรียนได้ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับ ศีล (Morality) หรือความประพฤติหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งสงบสุข ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดี และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิดการแก้ปัญหาที่แบบคาย (โยนิโสมนสิการ) จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 27 แผนการเรียนรู้

2.3 ขั้นการสังเกต (Observe) ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมได้สังเกตพฤติกรรมการเรียนและเก็บข้อมูล โดยการบันทึกหลังสอน การบันทึกภาพ การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสนทนาซักถาม

2.4 ขั้นสะท้อนผลข้อมูล (Reflect) ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียน การบันทึกภาพ การบันทึกหลังสอน การบันทึกภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสนทนาซักถามในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มาวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนผลข้อมูลสำหรับนำไปปรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในหน่วยการเรียนรู้ต่อไป

จากหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถแสดงในภาพประกอบ 9 ดังนี้

ภาพประกอบ 21 แสดงหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทย

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ **รวมทั้งสิ้น 27 แผนการเรียนการสอน** และในขั้นสะท้อนข้อมูลของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สรุปผลของการจัดการเรียนการสอนเพื่อทำการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธในหน่วยต่อไป ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 8 แสดงผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

สัปดาห์ที่	วัน เดือน ปี	หน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)
1	16 พ.ค. 2554	ปฐมนิเทศ	30 นาที
2	23 พ.ค. 2554	ทดสอบก่อนเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ฉบับรวม	80 นาที
3	17-20 มิ.ย. 2554	วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) หน่วยที่ 1	30 นาที
		หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัทศจรยีนในตัวตน { <ul style="list-style-type: none"> แผนการสอนที่ 1 ภาษาไทย แผนการสอนที่ 2 คณิตศาสตร์ แผนการสอนที่ 3 วิทยาศาสตร์ แผนการสอนที่ 4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แผนการสอนที่ 5 ประวัติศาสตร์ แผนการสอนที่ 6 สุขศึกษาและพลศึกษา แผนการสอนที่ 7 ศิลปะ แผนการสอนที่ 8 การงานอาชีพและเทคโนโลยี แผนการสอนที่ 9 ภาษาอังกฤษ }	
4	21 มิ.ย. 2554	ทดสอบหลังเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) หน่วยที่ 1	80 นาที
5	25 มิ.ย. 2554 ถึง 12 ก.ค. 2554	ทดสอบก่อนเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) หน่วยที่ 2	30 นาที
		หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว { <ul style="list-style-type: none"> แผนการสอนที่ 1 ภาษาไทย แผนการสอนที่ 2 คณิตศาสตร์ แผนการสอนที่ 3 วิทยาศาสตร์ แผนการสอนที่ 4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แผนการสอนที่ 5 ประวัติศาสตร์ แผนการสอนที่ 6 สุขศึกษาและพลศึกษา แผนการสอนที่ 7 ศิลปะ แผนการสอนที่ 8 การงานอาชีพและเทคโนโลยี แผนการสอนที่ 9 ภาษาอังกฤษ }	

ตาราง 8 (ต่อ)

ลำดับที่	วัน เดือน ปี	หน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)
6	12 ก.ค. 2554	ทดสอบหลังเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวณา)หน่วยที่ 1	30 นาที
7	25 ก.ค. 2554	ทดสอบก่อนเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวณา) หน่วยที่ 2	30 นาที
หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม			
8	25 -29 ก.ค. 2554	<ul style="list-style-type: none"> แผนการสอนที่ 1 ภาษาไทย แผนการสอนที่ 2 คณิตศาสตร์ แผนการสอนที่ 3 วิทยาศาสตร์ แผนการสอนที่ 4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แผนการสอนที่ 5 ประวัติศาสตร์ แผนการสอนที่ 6 สุขศึกษาและพลศึกษา แผนการสอนที่ 7 ศิลปะ แผนการสอนที่ 8 การงานอาชีพและเทคโนโลยี แผนการสอนที่ 9 ภาษาอังกฤษ 	
9	29 ส.ค. 2554	ทดสอบหลังเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวณา) หน่วยที่ 2	30 นาที
	30 ส.ค.2554	ทดสอบหลังเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวณา) ฉบับรวม	80 นาที

จากตาราง 8 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยภาพรวม และนำผลการบันทึกภาคสนามมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งสะท้อนผลเพื่อพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยในลักษณะที่เป็นความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยใช้หน่วยการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ ปรากฏผลดังนี้

ระยะที่ 1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตถรรยในตัวตน

ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมได้จัดการเรียนการสอนในวันที่ 17 พฤษภาคม 2554 ถึงวันที่ 20 มิถุนายน 2554 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) ที่ดี มีพัฒนาการทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่เหมาะสม มีพัฒนาการทางจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่ดีงาม และสามารถอธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ ในเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตถรรยในตัวตน ซึ่งปรากฏผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. **พฤติกรรมนักเรียน** พบว่า ในครั้งที่แรกและครั้งที่ 2 ของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในระยะที่ 1 พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) อยู่ในระดับปรับปรุงและพอใช้ นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนเพียงระดับพอใช้และควรปรับปรุง ซึ่งได้แก่ ไม่สามารถดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการศึกษาปฏิบัติกิจกรรม ใช้และเก็บอุปกรณ์อย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม ขาดทักษะในการใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมและไม่สามารถดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม นอกจากนี้ นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีมารยาทในการพูดแสดงความคิดเห็นน้อย ไม่มีวินัย และขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมไม่เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด การทำงานมุ่งเน้นการแข่งขันมากเกินไป ขาดคุณภาพจิตที่ดี ในเรื่องของความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น มีสมรรถภาพจิตที่ไม่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ ไม่มีความเพียรพยายาม ไม่กระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม และไม่ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ไม่ค่อยปรกติ แต่เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ในครั้งที่ 2 ถึงสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตถรรยในตัวตน พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนมีพัฒนาการขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในการประเมินพฤติกรรมซึ่งสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. **พฤติกรรมผู้สอน** พบว่า ในการเรียนระยะแรกเหมือนเป็นการทดสอบแนวคิดของผู้วิจัยที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนลงสู่ภาคปฏิบัติสำหรับนักเรียน มีข้อสังเกตที่ควรพิจารณาคือ ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทย นั้น นักเรียนไม่มีประสบการณ์ในการเรียนในลักษณะนี้ จึงส่งผลให้พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนไม่ดีนัก แต่เมื่อมีการทำความเข้าใจในการเรียนและมีข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจนแล้ว ปัญหาในการเรียนการสอนก็หมดไป ซึ่งน่าจะเนื่องมาจาก ผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตรให้กับผู้เรียนในการสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้อง โดยในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะเป็นแบบอย่างในเรื่องของความน่ารัก (ปิโย) น่าเคารพ (ครุ) น่ายกย่อง (ภาวนีโย) รู้จักพูดให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย ชี้แจงเรื่องให้นักเรียนเข้าใจ (วตฺตัจ) อดทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺขโม) อธิบายได้อย่างชัดเจนลึกซึ้ง (คมภีรณฺจ) และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย (โน จฏฐานเณ นโยชเย) ซึ่งน่าจะเป็นพฤติกรรมของผู้สอนที่ทำให้นักเรียนศรัทธา (เชื่ออย่างมีเหตุผล) ที่จะเรียนรู้ และทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

3. กิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ในการจัดกิจกรรมในครั้งแรกๆ นักเรียนจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก จึงทำให้ขาดความสนุกสนาน และการเรียนไม่ค่อยประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากนัก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้สอนและนักเรียนไม่เคยเรียนรู้กันมาก่อน ทำให้นักเรียนไม่ไว้วางใจครู ไม่กล้าแสดงออก แม้ว่าผู้สอนจะเตรียมกิจกรรมมาอย่างดีแล้ว นักเรียนก็ไม่ร่วมกิจกรรม ไม่แสดงความคิดเห็น และไม่สามารถแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติกิจกรรม ขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้สอนต้องเข้าไปพูดคุยกับนักเรียนภายในกลุ่มต่างๆ นักเรียนจึงมีความสนใจมากขึ้น แต่เมื่อผู้สอนจัดกิจกรรมผ่านไปประมาณ 2-3 ครั้ง ผู้สอนพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในการเรียนดีขึ้น มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนมากขึ้นอยู่ในระดับดีมาก มีความกระตือรือร้นในการเรียน อยากมาเรียน ซึ่งเป็นเพราะความเหมาะสมของเนื้อหาและขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม จึงทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนที่วางไว้

4. บรรยากาศโดยทั่วไปในชั้นเรียน พบว่า การจัดตกแต่งห้องเรียนที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนมีผลต่อความกระตือรือร้นในการเรียนของนักเรียนอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนมีความตื่นตาตื่นใจ และสนใจในสิ่งที่จะเรียนในแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศของแหล่งเรียนรู้ บุคลิกภาพ และความเป็นกัลยาณมิตรของครู การสร้างแรงจูงใจ คำสั่งสอนที่เป็นสาระความรู้ที่น่า สนใจ วิธีการสอนที่ดี และสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน จึงทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนส่งเสริมให้นักเรียนอยากเรียนรู้

5. ผลการวิเคราะห์บันทึกผลหลังการสอนของผู้สอน พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนใน ครั้งแรกถึงครั้งที่ 2 บางรายวิชา นักเรียนยังไม่กล้าแสดงออก ไม่มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ยังมีความ สับสนเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษาค้นคว้า และการทดลอง ขาดความรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา นักเรียนส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมาเรียนรู้ตามหน้าที่ แต่เมื่อนักเรียนเข้าใจวิธีการเรียนมากขึ้น ในครั้งที่ 4 จนสิ้นสุดระยะที่ 1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน นักเรียนมีพฤติกรรมใน การเรียนในด้านต่างๆ ดีขึ้นในระดับดีมาก ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของการประเมินพฤติกรรมในครั้งนี้ จากผล การวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้สอนได้บันทึกผลการสอนและการสัมภาษณ์นักเรียนบางรายวิชา ซึ่งยกมาเป็น ส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงในระยะต่อไป ดังนี้

...คุณครูน่าจะให้เราช่วยเตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนร่วมกับคุณครู และอธิบาย วิธีการเรียนล่วงหน้า เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนก่อน และคุณครูน่าจะมีการสรุป คะแนนความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและกลุ่ม เพื่อจะเป็นแรงกระตุ้นใน การเรียนรู้ในครั้งต่อไป... (คณิตศาสตร์)

...คุณครูควรให้นักเรียนทำสมาธิก่อนเรียน พวกเราทุกคนรู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำสมาธิ ห้องเรียนก็สงบดีด้วย มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และควรให้มีการปฏิบัติกิจกรรม เป็นกลุ่ม ซึ่งพวกเราคิดว่าจะทำให้การเรียนสนุกและท้าทายมากขึ้น... (ภาษาไทย)

...พวกเราอยากแบ่งกลุ่มโดยเลือกสมาชิกกลุ่มกันเอง และต้องการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ทุกครั้ง เพราะสนุกดี ได้ปรึกษาร่วมกัน ช่วยกันคิดช่วยกันทำได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ กันภายในกลุ่ม แต่ก็อยากปรับเปลี่ยนกลุ่มบ้าง จะได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนคนอื่นๆ และฝึกการ เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนที่ไม่เคยทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ เวลาก่อนเลิกเรียนในแต่ละเรื่อง

คุณครูมักจะให้เราบอกถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งดีมากครับ...
(วิทยาศาสตร์)

...ผมคิดว่า แนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจครับ นอกจากจะได้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้ว พวกเรายังได้ฝึกการเป็นคนดี พวกเราจะได้มีพฤติกรรมที่ดี มีจิตใจที่ดียิ่งๆ ขึ้นไปครับ ขอให้ครูเอาใจจริงเอาใจกับการดูแลอบรมพวกผมเป็นเด็กดีและเด็กเก่งด้วยครับ ผมขอเอาใจช่วย และปฏิบัติตามคำสอนของคุณครูครับ... (สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)

6. การพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนจากแนวทางที่กำหนดไว้ พบว่า

ผลการปฏิบัติการสอนในแผนการเรียนรู้หน่วยแบบบูรณาการ 1 มหัตถรรยในตัวตน ยังมีข้อจำกัดและเป็นอุปสรรค ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งผู้สอนได้นำข้อมูลไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ดังนี้

ผู้สอนปรับพฤติกรรมการสอนโดยรวม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย โดยการจัดบรรยากาศในการเรียนที่จำลองห้องเรียนให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะสอนโดยตกแต่งห้องเรียนให้น่าสนใจมากขึ้น มาจัดแสดงภายในห้องเรียน และให้นักเรียนทำสมาธิก่อนเรียน พร้อมทั้งบอกคำแนะนำความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางของนักเรียนในการพัฒนาตนเอง เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของผู้สอนให้มีความเป็นกัลยาณมิตรมากขึ้น ได้แก่ การยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเอง ใช้คำถามกระตุ้น ปลุกเร้าให้นักเรียนเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอปัญหาเกณฑ์ในการเรียนเพิ่มขึ้น และให้นักเรียนเลือกว่าในครั้งนี้จะให้นำหนักในกฎเกณฑ์หรือกติกาในข้อใดเป็นพิเศษ พร้อมทั้งให้นักเรียนเปลี่ยนกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรมใหม่ เพื่อให้นักเรียนทำงานกับเพื่อนคนอื่นมากขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น และเข้าไปแนะนำภายในกลุ่มมากขึ้น พร้อมทั้งกระตุ้นการค้นคว้าของนักเรียน โดยใช้สื่อที่หลากหลาย ได้แก่ ใบความรู้ หนังสือ เอกสาร และสื่อ IT

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์ผลงานของตนเองและของกลุ่มมากขึ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนปรับปรุงผลงานของตนเอง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น ในรูปของการดูแลตนเอง และการให้ความรู้กับผู้อื่นในสังคม ได้แก่ การทำแผนพับประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ให้กับผู้อื่นได้ทราบ

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นสั่งสมปัญญา และลงข้อสรุป ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสั่งสมประสบการณ์และปัญญา นำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สรุปและประเมินผลงานโดยกระจายโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมสรุปให้มากที่สุด และจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ระยะที่ 2 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีงามในครอบครัว

ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนในวันที่ 25 มิถุนายน 2554 ถึงวันที่ 12 กรกฎาคม 2554 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) ที่ดี มีพัฒนาการทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่เหมาะสม มีพัฒนาการทางจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่ดีงาม และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ที่สูงขึ้น นักเรียนสามารถอธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ ในเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ซึ่งปรากฏผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. **พฤติกรรมนักเรียน** พบว่า พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) นักเรียนส่วนใหญ่สามารถดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างกระบวนการปฏิบัติกิจกรรม สามารถใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสมและใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม สามารถดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) นักเรียนส่วนใหญ่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กายวาจา ได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) นักเรียนมีคุณภาพจิตที่ดี ได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น มีสมรรถภาพจิตที่เหมาะสม ได้แก่ มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม และมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ ได้แก่ ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี และสงบสุขเสมอ ส่วนในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนสามารถอธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อศึกษาค้นคว้าได้อย่างมีประสิทธิภาพมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีมากซึ่งสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. **พฤติกรรมผู้สอน** พบว่า นอกจากความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับผู้เรียนแล้ว ความเป็นผู้มีพรหมวิหาร 4 หรือหลักความประพฤดีที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ที่มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ เมตตา เป็นความรัก ความปรารถนาดี อยากให้ผู้เรียนมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่นักเรียน กรุณา เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้เรียน มุทิตา เป็นความยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใส ร่าเริง เบิกบานอยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป อุเบกขา เป็นความวางใจเป็นกลาง อัน

จะให้ดำรงอยู่อย่างปกติตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตใจมั่นคง ไม่เอนเอียงด้วยความรัก ความซึ้ง พิจารณาพฤติกรรมที่นักเรียนกระทำอย่างมีเหตุผล และปฏิบัติไปตามเหตุและผล รวมทั้ง รู้จักวางเฉยสงบใจมองดู การกระทำของนักเรียนต่อความรับผิดชอบ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องนำไปใช้ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ในการจัดการเรียนการสอน ในระยะที่ 2 หน่วย การเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สามารถ ที่เชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการเรียนรู้ของนักเรียนโดยมุ่งฝึกฝนอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ดีงามยิ่งขึ้นไป จนบรรลุจุดหมายสูงสุด มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ อธิศีลสิกขา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางด้านความประพฤติ เพื่อให้ดำรงตน ด้วยดีในสังคม รักขาระเบียบ วินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น อธิจิตตสิกขา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตใจ เพื่อให้เกิดคุณธรรม เพื่อให้มีจิตใจเข้มแข็ง (สมาธิ) สงบ ตั้งมั่น แน่วแน่ พร้อมปฏิบัติงานอย่างได้ผล โดยเฉพาะการใช้ปัญญา และ อธิปัญญาสิกขา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ แจ่ม เกิดความรู้ ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

4. บรรยากาศโดยทั่วไปในชั้นเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนต่อจากวิชาพลศึกษาซึ่ง นักเรียนต้องไปทำกิจกรรมที่หนัก มีผลต่อการเรียนในห้องเรียน และความมีสมาธิในการเรียนน้อยลง ดังนั้น ผู้สอนต้องใจเย็น เมตตาต่อนักเรียน และเตรียมความพร้อมก่อนเรียนให้กับนักเรียนมากขึ้น ได้แก่ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พักเล็กน้อยก่อนเรียน นักเรียนที่ร้อนหรือกระหายน้ำก่อนอนุญาตให้นักเรียนไป ดื่มน้ำ ทำความสะอาดตนเองก่อนเข้าห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปด้วยดี และ นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และส่งผลถึงพฤติกรรมในด้านต่างๆดีมาก ส่งผลให้เกิดปัญหาในการ เรียนรู้เป็นอย่างดี

5. ผลการวิเคราะห์บันทึกผลหลังการสอนของผู้สอน พบว่า ในการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุค ปัจจุบันบางรายวิชา ในระยะที่ 2 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ นักเรียนมีพฤติกรรมเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่ดี มีทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) มีจิตใจ ที่ มุ่งมั่น ดีงาม (จิตตภาวนา) และเรียนรู้โดยใช้ปัญญา และกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) สูงขึ้น อย่างเห็นได้ชัด จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้สอนได้บันทึกผลการสอนและการสัมภาษณ์นักเรียน บางรายวิชา ซึ่งยกมาเป็นส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงในระยะต่อไป ดังนี้

...หนูคิดว่า คุณครูน่าจะให้เราไปศึกษานอกสถานที่มากขึ้น เช่น ที่สวนหย่อมหน้า โรงเรียน ที่สวนเฉลิมพระเกียรติ น่าจะมีความสุขไปอีกรูปแบบหนึ่งคะ นอกจากนี้ยังรู้สึก ประทับใจคุณครูที่ไม่ใจดีกับนักเรียนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้ตกลงไว้ คอยตักเตือน ไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง ซึ่งความใจดีของครูยังมีเหมือนเดิม แต่นักเรียนจะเกรงใจคุณครู และอยากจะทำตัวเองให้ดีขึ้นในการเรียนแต่ละครั้งกับคุณครู... (สุขศึกษาและพลศึกษา)

...ความประทับใจในการเรียนหน่วยนี้ ผมได้เรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ในเนื้อหาที่น่าสนใจ ประกอบกับมีสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอ ไม่ต้องแย่งกันใช้ รู้สึกไม่กดดันในการเรียน... (วิทยาศาสตร์)

...อยากให้คุณครูขออนุญาตกับคุณครูพลศึกษาให้แลกชั่วโมงกับคุณครูในช่วงบ่าย เพราะจะได้ไม่เหนื่อยมากก่อนมาเรียน... (ศิลปะ)

...ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ให้เราฝึกแก้ปัญหาให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้เราปรับปรุงชิ้นงานและผลงานต่างๆ นอกเวลาเรียนและนำมาส่งกับคุณครูในภายหลังจะได้มีเวลาทำงานมากขึ้น... (การงานอาชีพและเทคโนโลยี)

6. การพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนจากแนวทางที่กำหนดไว้ พบว่า ผลการปฏิบัติการสอนในแผนการเรียนรู้นักเรียนแบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ยังมีข้อจำกัดต่อการเรียนของนักเรียน ซึ่งผู้สอนได้นำข้อมูลในภาพรวมของสาระการเรียนรู้ต่างๆ ไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้นักเรียนแบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ดังนี้

ผู้สอนปรับพฤติกรรมการสอนโดยรวม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ผู้สอนทบทวนคะแนนความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและกลุ่มให้นักเรียนทราบ โดยเน้นการพูดในเชิงบวกที่เน้นการพัฒนาตนเองมากกว่าการแข่งขัน นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสในการจัดกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมนอกสถานที่ในหน่วยต่อไป โดยการสำรวจสถานที่ที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า และนัดหมายสถานที่เรียนอย่างชัดเจนให้กับนักเรียนได้ทราบล่วงหน้า พร้อมทั้งดูแลพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียนให้ชัดเจนให้สิทธิในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ และกระตุ้นให้นักเรียนมีความอดทน มุ่งมั่นในการเรียนอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนปรับเปลี่ยนการทำสมาธิโดยใช้เพลงบรรเลง เป็นการใช้นิตยสาร 9 ช่อง เพราะเป็นการกำหนดสติโดยการย่างก้าวเป็นจังหวะออกแบบการก้าวย่าง ปรับตามสถานการณ์ที่ควรเป็นให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ซึ่งคล้ายกับการเดินจงกรมในการทำสมาธิรูปแบบหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนออุปสรรคในการเรียนเพิ่มขึ้น และจัดรูปแบบการนำเสนอแผนภูมิในลักษณะ Mind map ที่นักเรียนได้เห็นชัดเจนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ผู้สอนจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนคิดแก้ปัญหามากขึ้น โดยเอากระบวนการเรียนรู้โดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นขั้นตอนให้นักเรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและค้นหาคำตอบในการเรียนมากขึ้น ซึ่งมีกระบวนการดังนี้ ทุกข์ (เป็นการกำหนดปัญหา หรือข้อมูลสภาพประกอบไม่พึงพอใจ หรือสภาพประกอบคับข้องใจ สภาพประกอบทนได้ยากทั้งกายและใจ อันได้แก่ ปัญหาต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ภาวะบีบคั้น ชัดแย้ง มีความอึดอัดใจ ไม่สามารถหาทางออกให้กับตนเองได้ สมุทัย เป็นการกำหนดปัญหา หรือข้อมูลหรือเป็นการเกิดขึ้นของทุกข์ หรือเหตุแห่งทุกข์ เหตุที่ทำให้ชีวิตต้องถูกบีบคั้นด้วยความเร่าร้อน กระวนกระวาย ความหวงแหน ความเกลียดชัง ความ

หวาดระแวง ความเบื่อหน่าย อันเนื่องมาจากความยากจน ความเจ็บ ความโง่เขลา นิโรธ เป็นการดับทุกข์อย่างมีเป้าหมายหรือเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์ เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ และมรรค เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล หรือเป็นการดับทุกข์ ซึ่งหมายถึง อริยมรรค ซึ่งเป็นทางอันประเสริฐ เป็นวิถีทางแห่งความดับทุกข์

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในผลงานของตนเอง และของกลุ่มมากขึ้น และเปิดโอกาสให้นักเรียนปรับปรุงผลงานของตนเอง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น ในรูปของการดูแลตนเอง และการให้ความรู้กับผู้อื่นในสังคม โดยการทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ให้กับผู้อื่นได้ทราบ

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหา และลงข้อสรุป ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสังสมประสบการณ์และปัญหา นำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สรุปและประเมินผลงานโดยกระจายโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมสรุปให้มากที่สุด และจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เวลาพักกลางวันเพื่อให้เพื่อนห้องอื่นและนักเรียนที่สนใจได้ชื่นชมมากขึ้น

ระยะที่ 3 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

ผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนในวันที่ 23 กรกฎาคม 2550 ถึงวันที่ 29 สิงหาคม 2550 โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) ที่ดี มีพัฒนาการทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่เหมาะสม มีพัฒนาการทางจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่ดีงาม และสามารถอธิบาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม ซึ่งปรากฏผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. **พฤติกรรมนักเรียน** พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเรียนคงที่อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของการประเมินพฤติกรรมในครั้งนี้อย่างทุกคน ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ โดยผู้วิจัยได้สังเกตเห็นนักเรียนกลุ่มนี้ มีพฤติกรรมเรียนที่พึงประสงค์ที่ส่งผลต่อการเรียนรายวิชาต่างๆ ด้วย ทุกคนเต็มใจที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นเด็กดี และมีปัญหา ซึ่งเป็นผลของความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อสิ่งที่เรียนว่ามีประโยชน์และจำเป็นสำหรับตนเองและผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุขสงบเย็น และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงซึ่งสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. พฤติกรรมผู้สอน พบว่า ผู้สอนถ้าปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรที่ดี มีเมตตา กรุณาปรารถนาดี ต่อนักเรียน และมีความอดทนอดกลั้น ทุ่มเทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความเต็มใจ เต็มกำลัง เต็มเวลา และปฏิบัติตนให้เป็นปรกติเช่นนี้ จะได้ใจนักเรียน นักเรียนอยากเข้าใกล้ อยากขอคำปรึกษาใกล้ชิด และสิ่งสำคัญที่สุดคือได้รับความศรัทธาของลูกศิษย์ (นักเรียน) ในการเรียนอย่างมาก

3. กิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า กิจกรรมที่ทำหลาย หลากหลาย มีทั้งเกม เพลง การถามคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียน การแก้ปัญหา และการสำรวจสิ่งแวดล้อมนอกสถานที่ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน นักเรียนจะไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ซึ่งผลที่ได้รับ จะส่งผลที่เห็นได้จากผลงานที่นักเรียนที่สร้างสรรค์ ระหว่างการเรียนรู้อ และส่งผลถึงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรม การเรียนที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพประกอบเป็นจริง

4. บรรยากาศโดยทั่วไปในชั้นเรียน พบว่า ปัจจัยภายในซึ่งได้แก่กิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนคิดอย่างแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) และปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่ ความเป็นกัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อมภายนอก บุคลิกภาพของครู บรรยากาศในขณะที่เรียนที่สงบสุข มีกลิ่นอายของคุณธรรม จริยธรรม ความเมตตา แรงจูงใจ ความรู้ และวิธีการสั่งสอนของครู มีผลต่อบรรยากาศในการเรียนที่ดีของนักเรียนอย่างชัดเจน

5. ผลการวิเคราะห์บันทึกผลหลังการสอนของผู้สอน พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันบางรายวิชา ในระยะที่ 3 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งเป็นระดับที่คงที่สูงสุดไม่เปลี่ยนแปลง สามารถเป็นข้อมูลสะท้อนกลับให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ได้เป็นอย่างดี และจากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้สอนได้บันทึกผลการสอนและการสัมภาษณ์นักเรียนบางรายวิชา ซึ่งยกมาเป็นส่วนประกอบของการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงในระยะต่อไป ดังนี้

...คุณครูควรมีการตั้งคำถาม และเว้นระยะให้นักเรียนตอบถาม โดยมีเวลาคิดหาคำตอบให้มากขึ้นเพื่อโยนไปสู่ข้อสรุปด้วยตัวของนักเรียนให้มากที่สุด และเพิ่มเวลาในการเรียนให้มากขึ้น เพราะผมมีความรู้สึกว่าการเรียนรู้อวิชชาศรัทธากับคุณครูแล้วมีความสุข... (ประวัติศาสตร์)

...ผู้สอนเห็นว่า การได้รับความศรัทธาจากนักเรียน เป็นสิ่งสำคัญมากในการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน ถ้าครูผู้สอนได้รับศรัทธาแล้ว นักเรียนจะเชื่อฟัง และเชื่อมั่นในคุณค่าของสิ่งที่ผู้สอนนำมาให้ และจะตั้งใจเรียนรู้สิ่งที่ครูบอก อธิบายแนะนำ ชี้แนะเป็นอย่างดี... (วิทยาศาสตร์)

...การเรียนรู้ในหน่วยนี้ พวกเรามีความสุขมากในการเรียนรู้ ได้เรียนรู้ในหลากหลายวิธีการ มีการสำรวจ มีการทดลอง มีการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเรารู้สึกตื่นเต้น และอยากเรียนรู้ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งรู้สึกประทับใจมากสำหรับการเรียนในครั้งนี้... (ศิลปะ)

...คุณครูควรที่จะให้นักเรียนฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ให้มากกว่านี้ และมีการสรุป ความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่นักเรียนสรุปไม่ครบ เพื่อให้ความรู้ที่ควรได้รับไม่ขาดหายไป และควร ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันให้มากกว่านี้... (ภาษาอังกฤษ)

...ถ้ามีการทักทาย สนทนา ซักถามนักเรียนทั่วๆไปก่อน และจึงให้นักเรียนฝึกสมาธิ น่าจะ ทำให้จิตใจของพวกเขาสงบยิ่งขึ้นและพร้อมที่จะเรียน นอกจากนี้คุณครูน่าจะให้นักเรียน ทำสมาธิก่อนเริ่มกิจกรรมทบทวนคะแนนการเรียน เพราะพวกเขาจะได้มีความพร้อม ในการเรียน จิตใจจะได้ไม่วอกแวกต่อการเรียน... (สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)

6. การพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนจากแนวทางที่กำหนดไว้ พบว่า ผลการ ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในแผนการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 ล้อมรั้วสังคม มีข้อที่ควรปรับปรุงในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนน้อยมาก ซึ่งผู้สอนได้นำข้อมูลในภาพรวมของสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการไปปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอน โดยสรุป สำหรับใช้เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ดังนี้

ผู้สอนปรับปรุงพฤติกรรมการสอนโดยรวม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัด กิจกรรมจากการทบทวนคะแนนให้นักเรียนก่อน โดยการให้นักเรียนทำสมาธิก่อนเรียน แล้วจึงทำ กิจกรรมอื่นๆ ต่อไป และจะเพิ่มความชัดเจนของอากัปกริยาในการทักทายนักเรียนที่มองเห็นถึงความ ยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงความเป็นกัลยาณมิตร สอบถามทุกข์สุขต่างๆ ด้วยความเมตตาปรารถนาดี และ จริงใจต่อนักเรียน นอกจากนี้ จะพิจารณาในการเลือกคำถามเพื่อกระตุ้นและเชื่อมโยงถึงความสำคัญ ของเนื้อหาที่จะเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้สอนเพิ่มเติมการสวดมนต์เป็นเพลงให้ผู้เรียนกำหนด สติ และเริ่มนำสมาธิแสงสว่างเข้ามาใช้ โดยให้นักเรียนได้ซึมซับคำพูด และคุณงามความดีที่ควรปฏิบัติ ผ่านคำพูดและเพลงบรรเลงในสมาธิแสงสว่าง

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ผู้สอนจะแนะนำให้ผู้เรียนปฏิบัติตนให้รัดกุมและพัฒนาให้ดีขึ้นใน ประเด็นต่างๆ ที่ได้กำหนดเป็นข้อตกลงของกลุ่มให้คงทนและยั่งยืนในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ผู้สอนจะจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการ และวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การประยุกต์กระบวนการเรียนรู้แบบ Discovery Learning Process (DLP) ที่เริ่มกระบวนการที่เกิดจากข้อสงสัย สังเกต สัมผัส สืบค้น สังสม และสรุปผลการปฏิบัติ กิจกรรม นอกจากนี้จะเน้นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้สืบเสาะหาความรู้ให้มากขึ้น โดยใช้ทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในการปฏิบัติกิจกรรมการทดลอง

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ผู้สอนจะเน้นในเรื่องของการวิเคราะห์งาน การระดมสมองในการหา แนวทางแก้ไขปัญหาในการเรียนโดยเน้นการแก้ไขปัญหาการทำงานกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ และเป็น วิธีการนำเสนอผลงานในเชิงบวกในแง่มุมมองของความดีงาม

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การจดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสังสมประสบการณ์และปัญญา นำไปสู่การสรุปองค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงงานเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ผู้สอนจะใช้คำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนสรุปและประเมินผลการเรียนให้มากขึ้น โดยสอดแทรกข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ตรงกับการดำรงชีวิตในปัจจุบันของนักเรียน

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณค่าสามารถพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง สิ่งสำคัญคือ ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ในเนื้อหา และใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ผู้สอนต้องมีความสมบูรณ์ในตนเองก่อน และความเป็นแบบอย่างที่ดีก็จะตามมา จะทำให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ ประกอบกับขั้นตอนการสอนทั้ง 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญาและลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นตอนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะและระดับพัฒนาการของนักเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในแต่ละขั้นตอนในภาพรวม ดังตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 สรุปวิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	วิธีการจัดกิจกรรม	ข้อเสนอแนะในการใช้
<p>ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา และเสนอปัญหาข้อสงสัย</p>	<p>จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสมกับเรื่องที่สอน สวดมนต์ไหว้พระ ทำสมาธิก่อนเรียนในลักษณะต่างๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพลงบรรเลง “ทางเดินที่เที่ยงแท้ของหัวใจ” ผู้ประพันธ์: จำรัส เศวตาภรณ์ - สมาธิแสงสว่าง ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา - ตาราง 9 ช่อง ของ รศ. เจริญ กระบวนรัตน์ <p>ในลักษณะกายเคลื่อนไหวใจหยุดนิ่ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - บอกคะแนนความก้าวหน้าในการเรียน - ทบทวนคะแนนความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรม (เน้นการพูดเชิงบวก) - สสำรวจสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน - จัดการเรียนรู้นอกสถานที่ - แสดงอาการปฏิกิริยาในการท้าทายนักเรียนโดยการยิ้มแย้มแจ่มใส - แสดงความเป็นกัลยาณมิตร - สอบถามทุกข์สุขต่างๆ ด้วยความเมตตาปรารถนาดีและจริงใจ - ถามคำถามเพื่อกระตุ้นและเชื่อมโยงกับความสำคัญของเนื้อหาที่เรียน 	<p>ในการจัดบรรยากาศให้เหมาะสมนั้นอาจทำได้โดยการนำภาพ หุ่นจำลอง หรือของจริงมาจัดให้นักเรียนเห็นในห้องเรียนจะเพิ่มบรรยากาศให้น่าสนใจ การทำสมาธิก่อนเรียน ครูผู้สอนควรจัดให้นักเรียนนั่งให้เรียบร้อยแล้วจึงเริ่มปฏิบัติกิจกรรมเป็นแรงเสริมให้นักเรียนเกิดความพร้อมในการเรียนการบอกคะแนนความก้าวหน้าในการเรียนจะเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความมุ่งมั่นในการเรียนและอาจจะพัฒนาตนเองให้ได้มาตรฐาน แต่ต้องเน้นย้ำในเชิงสร้างสรรค์ หลีกเลี่ยงการตำหนินักเรียน</p>
<p>ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต</p>	<p>เปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอกฎเกณฑ์ในการเรียน แบ่งกลุ่มนักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ปรับเปลี่ยนกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่ม นำเสนอข้อมูลกฎเกณฑ์การเรียนในลักษณะ Mind map ยืนยันข้อตกลงในการเรียน ทบทวนกฎเกณฑ์และข้อกำหนดในการเรียน</p>	<p>ผู้สอนควรแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมประมาณ 3-5 นาที เพื่อให้นักเรียนได้เลือก และทบทวน หรือเพิ่มเติมกฎเกณฑ์ในการเรียน จะนำให้นักเรียนไม่อึดอัดในการเรียน และตั้งใจเรียนมากกว่า จะเป็นการบังคับให้นักเรียนทำตามครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์เช่นเดียวกับนักเรียน ในลักษณะ ทำให้ดู</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	วิธีการจัดกิจกรรม	ข้อเสนอแนะในการใช้
ขั้นที่ 3 ขั้นสัมพัส	<p>ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ ใบความรู้ หนังสือ เอกสารตำรา สื่อ IT อินเทอร์เน็ต</p> <p>เรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการเรียนรู้ตามแนวรอยสัก4 - กระบวนการคิดแก้ปัญหา - กระบวนการคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ - กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ - กระบวนการทดลอง - ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ - กระบวนการเรียนรู้แบบ7ส (Discovery Learning Process)-DLP - กระบวนการกลุ่ม - นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ - นำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ - เตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เพียงพอให้กับผู้เรียน 	<p>อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏ งดงาม ด้วยการกระทำอย่างแท้จริง จะทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธาต่อตัวครูผู้สอนเพิ่มมากขึ้น</p> <p>การกำหนดระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าให้ชัดเจน เป็นการฝึกการบริหารเวลาในการเรียนรู้</p> <p>การเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่หลากหลายภายใต้การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ ครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับนักเรียนในกระบวนการไตรสิกขา ในเรื่อง ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ทุกขั้นตอนของกิจกรรม</p>
ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ	<p>นักเรียนแสดงความคิดเห็น</p> <p>วิเคราะห์ผลงานของตนเองและของกลุ่ม</p> <p>ปรับปรุงผลงาน</p> <p>ประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้ในการเรียนโดยเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน</p> <p>วิเคราะห์กระบวนการทำงาน</p> <p>ระดมสมองในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการเรียนและการทำงานกลุ่มอย่างสร้างสรรค์</p> <p>ทำโครงงานนอกเวลาเรียน</p> <p>ครูผู้สอนอธิบายวิเคราะห์งาน การกำหนดอุปสรรคในการทำงาน และการแก้ไขปัญหาปัญหา</p>	<p>ในการแสดงความคิดเห็น ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายให้ทั่วถึง ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งตอบคำถามแต่ผู้เดียว โดยให้นักเรียนอธิบายปัญหาวิธีการแก้ไขให้ชัดเจน</p>

ตาราง 9 (ต่อ)

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	วิธีการจัดกิจกรรม	ข้อเสนอแนะในการใช้
ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น	ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้กระบวนการคิด โดยแบบคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนา ผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึก ข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การ เรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงาน ที่เกิดจากการทำกิจกรรม	ครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้สืบค้นเป็นรายบุคคลและเป็น กลุ่ม จัดเตรียมสื่อสำหรับการสืบค้น ให้เหมาะสมกับนักเรียน และ เพียงพอกับนักเรียนในชั้น นอกจากนี้ ครูผู้สอนต้องใช้ กระบวนการไตรสิกขา ในการฝึกให้ นักเรียนมีความประพฤตินี้ถูกต้อง จิตใจที่ตั้งงาม และใช้สติปัญญาใน การสืบค้นข้อมูลทุกขณะที่ปฏิบัติ กิจกรรม
ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป	นักเรียนประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึก แบบทดสอบ หรือจัดเก็บผลงานใน แฟ้มสะสมงาน และปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อนำ ความรู้และประสบการณ์ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง หรือชีวิตจริง สู่อำนาจสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม กระตือรือร้น จิตใจจดจ่อ และใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ	ครูผู้สอนควรใช้เทคนิคการตั้ง คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนนำ ประสบการณ์ความรู้ที่ได้จากการ สืบค้นมาแก้ไขปัญหาจาก ประสบการณ์ใหม่ หรือฝึก ประสบการณ์ให้ชำนาญ และเข้าใจ ลึกซึ้ง พร้อมทั้งสรุปสิ่งที่ตนเอง ปฏิบัติให้ชัดเจน
ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้	สรุปผลงาน และประเมินผลงาน จัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนสรุปและประเมินผล สอดแทรกข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ตรงกับ การดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน สรุปเนื้อหาที่เรียนเปรียบเทียบในเชิงพุทธศาสนา พยายามที่จะกระตุ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	คำถามของครู จะเป็นเครื่อง กระตุ้นให้นักเรียนสรุปและ ประเมินผลการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี หลีกเลี่ยงการบอกข้อสรุปให้กับ นักเรียนโดยตรง การเปรียบเทียบ ข้อสรุปในทางวิทยาศาสตร์ กับพุทธ ศาสนา จะสามารถทำให้นักเรียน เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับชีวิตประจำวัน ได้อย่างลงตัว นอกจากนี้ ครูผู้สอน ต้องเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจทั้ง วิทยาศาสตร์และพุทธศาสตร์อย่าง ลึกซึ้งมากพอสมควร จะช่วยให้ สามารถยกตัวอย่างเปรียบเทียบได้ อย่างเหมาะสม

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในด้านกายภาวนา, ศิลภาวนา, จิตตภาวนา และปัญญาภาวนาของนักเรียน และข้อวิจารณ์

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศิลปภาวนา) และแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบฯ และนำคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนของนักเรียนมาเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างก่อนและหลังเรียนของแต่ละหน่วยการเรียน และก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ โดยนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์คะแนนเป็นร้อยละ และการแปลความหมายของคะแนน แบ่งเป็น 8 ระดับ ดังตาราง 10 ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 13)

ตาราง 10 เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์คะแนนเป็นร้อยละ และการแปลความหมายของคะแนน

ช่วงคะแนน	ร้อยละ	ระดับคะแนน	ความหมายระดับคะแนน
28-30	80-100	4	ผลการเรียนดีเยี่ยม
26-27	75-79	3.5	ผลการเรียนดีมาก
24-25	70-74	3	ผลการเรียนดี
22-23	65-69	2.5	ผลการเรียนค่อนข้างดี
20-21	60-64	2	ผลการเรียนพอใช้
18-19	55-59	1.5	ผลการเรียนค่อนข้างพอใช้
16-17	50-54	1	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
0-15	ต่ำกว่า 50	0	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ โดยใช้สถิติ t-test (dependent) ดังรายละเอียด ดังนี้

1. พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)

การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นมี 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ดูแลสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม 2) ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม 3) ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และ 4) ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม ในแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน คะแนนการประเมินได้จากผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 1 ท่าน ทำการสังเกตพฤติกรรมการเรียนและประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน จำนวน 9

ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว จำนวน 9 ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม จำนวน 9 ครั้ง โดยแบ่งระยะเวลาประเมินเป็น 3 ระยะ ตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง 3 หน่วย ซึ่งผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมแยกวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละการประเมินแต่ละครั้ง ในแต่ละพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการพัฒนารายพฤติกรรมในแต่ละด้าน เพื่อนำคะแนนรวมเฉลี่ยระหว่างครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มาหาค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน การแปลความหมายช่วงคะแนนแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

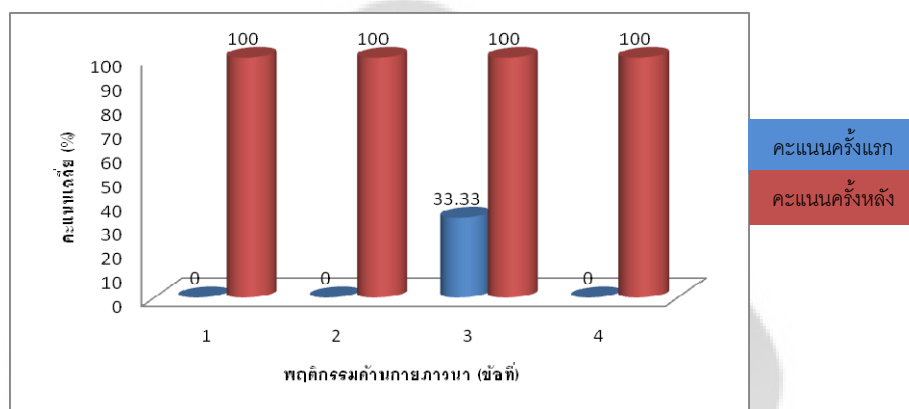
ช่วงคะแนน	การแสดงระดับการปฏิบัติ
10-12	ดีมาก
7-9	ดี
4-6	พอใช้
0-3	ปรับปรุง

จากการประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) โดยผู้ช่วยผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมเป็นผู้ประเมินนั้น ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการพัฒนาพฤติกรรมเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังปรากฏผลดังแสดงในตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มหัทศจรยีนในตัวฉัน

รายการพฤติกรรมเรียน ด้านกาย (กายภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่าง ปฏิบัติกิจกรรม	3	100	0	0.00	3	100
2. ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่าง เหมาะสม	3	100	0	0.00	3	100
3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการ สังเกต และปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	3	100	1	33.33	2	66.67
4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและ แต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติ กิจกรรม	3	100	0	0.00	3	100
รวม 4 ข้อ 12 คะแนน	12	100	4	33.33	2	66.67

จากตาราง 11 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรรย์ในตัวฉัน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 33.33 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมเรียนที่พึงประสงค์ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่สูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงในภาพประกอบ 22 ดังนี้

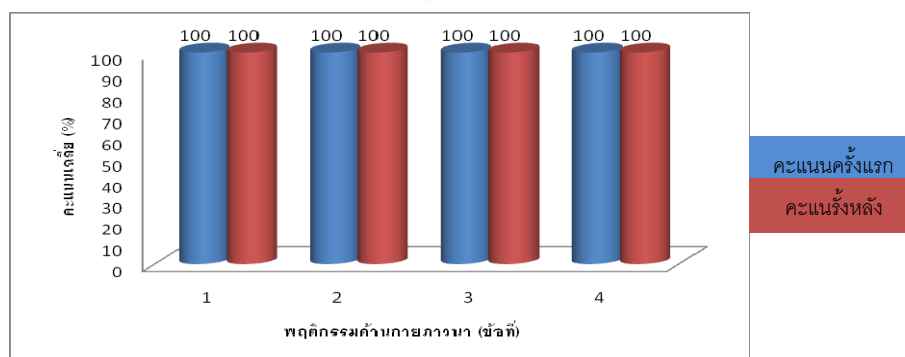
ภาพประกอบ 22 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรรย์ในตัวฉัน

จากภาพประกอบ 10 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 4 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก อย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 4 รายการ คือ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนสามารถดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม, ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม, ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและ แต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

ตาราง 12 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

รายการพฤติกรรมการเรียน ด้านกาย (กายภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างกร ปฏิบัติกิจกรรม	3	100	3	100	-	-
2. ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่าง เหมาะสม	3	100	3	100	-	-
3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการ สังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่าง เหมาะสม	3	100	3	100	-	-
4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและ แต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติ กิจกรรม	3	100	3	100	-	-
รวม 4 ข้อ 12 คะแนน	12	100	12	100	-	-

จากตาราง 12 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัย ได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงใน ภาพประกอบ 23 ดังนี้

ภาพประกอบที่ 23 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

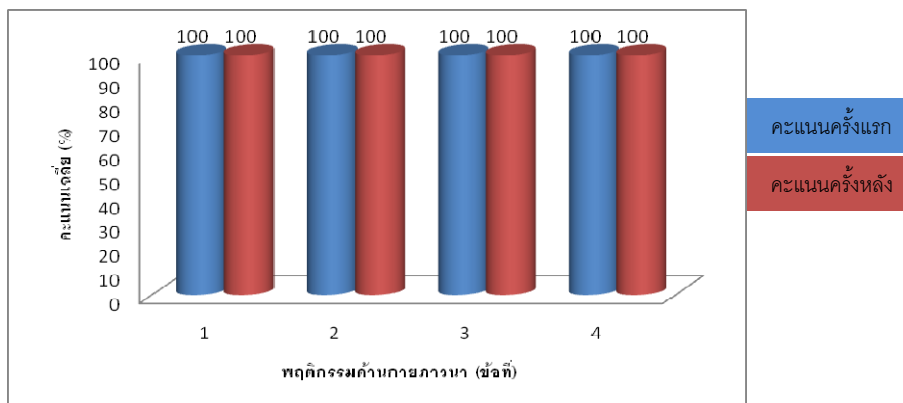
จากภาพประกอบ 23 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 4 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก อย่างชัดเจน โดยมีคะแนนพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 4 รายการ คือ ดูแลรักษาสีแวตล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนสามารถดูแลรักษาสีแวตล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม, ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม, ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และ ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

ตาราง 13 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม

รายการพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ดูแลรักษาสีแวตล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม	3	100	3	100	-	-
2. ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม	3	100	3	100	-	-
3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	3	100	3	100	-	-
4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม	3	100	3	100	-	-
รวม 4 ข้อ 12 คะแนน	12	100	12	100	-	-

จากตาราง 13 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมเรียนรู้ที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบท

แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนน การพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงในภาพประกอบ 24 ดังนี้

ภาพประกอบ 24 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

จากภาพประกอบ 12 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 4 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครึ่งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก อย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 4 รายการ คือ ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ร้อยละ 100 ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นักเรียนสามารถดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม, ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม, ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

2. พฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)

การเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ 2) มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3) ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ในแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน คะแนนการประเมินได้

จากผู้ช่วยผู้วิจัย จำนวน 1 ท่าน ทำการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศจรรย์ในตัวฉัน จำนวน 9 ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบ บูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว จำนวน 9 ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้ว สังคม จำนวน 9 ครั้ง โดยแบ่งระยะเวลาประเมินเป็น 3 ระยะ ตามหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 หน่วยการ เรียน ซึ่งผู้วิจัยแยกวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละการประเมินแต่ละครั้ง ในแต่ละพฤติกรรม การเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการพัฒนารายพฤติกรรมในแต่ละด้านเพื่อนำคะแนนเฉลี่ย ระหว่างครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มาหาค่าร้อยละเพื่อเปรียบเทียบผลการ พัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน การแปลความหมายช่วงคะแนนแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ช่วงคะแนน	การแสดงระดับการปฏิบัติ
8-9	ดีมาก
6-7	ดี
4-5	พอใช้
0-3	ปรับปรุง

จากการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) โดยผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินนั้น ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการพัฒนาพฤติกรรม การเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้แบบ บูรณาการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังปรากฏผลดังแสดงในตาราง 14 ดังนี้

ตาราง 14 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรยย์ในตัวฉัน

รายการพฤติกรรมการเรียน ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นช่วยเหลือเกื้อกูล กันและใช้กายวาจาได้อย่าง สร้างสรรค์	3	100	1	33.33	2	66.67
2. มีวินัย และความรับผิดชอบในการ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3	100	0	0.00	3	100
3. ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลา ที่กำหนด	3	100	0	0.00	3	100
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	3	33.33	6	66.67

จากตาราง 14 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรยย์ในตัวฉัน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 33.33 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอยู่ระหว่างร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่สูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงในภาพประกอบ 25 ดังนี้

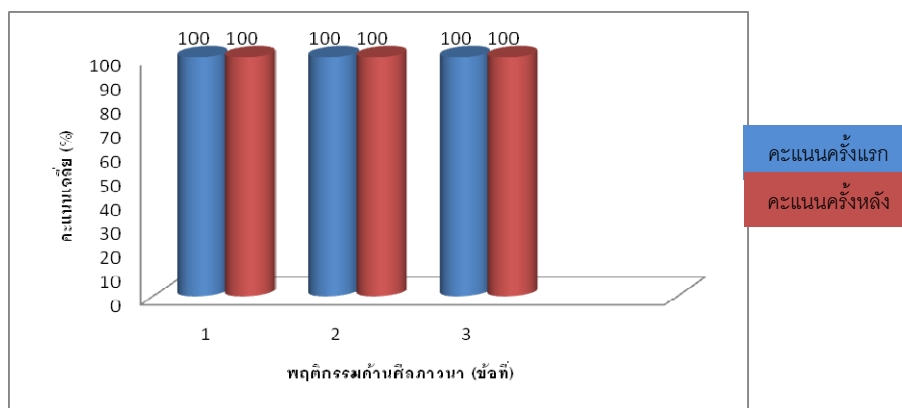
ภาพประกอบ 25 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรยย์ในตัวฉัน

จากภาพประกอบ 25 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครึ่งสุดท้ายสูงกว่าครึ่งแรกอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 3 รายการ คือ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ ร้อยละ 100 มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 100 ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนได้เป็น อย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

ตาราง 15 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

รายการพฤติกรรมการเรียน ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์	3	100	3	100	-	-
2. มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3	100	3	100	-	-
3. ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	3	100	3	100	-	-
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	9	100	-	-

จากตาราง 15 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรกการพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายชื่อแสดงในภาพประกอบ 26 ดังนี้

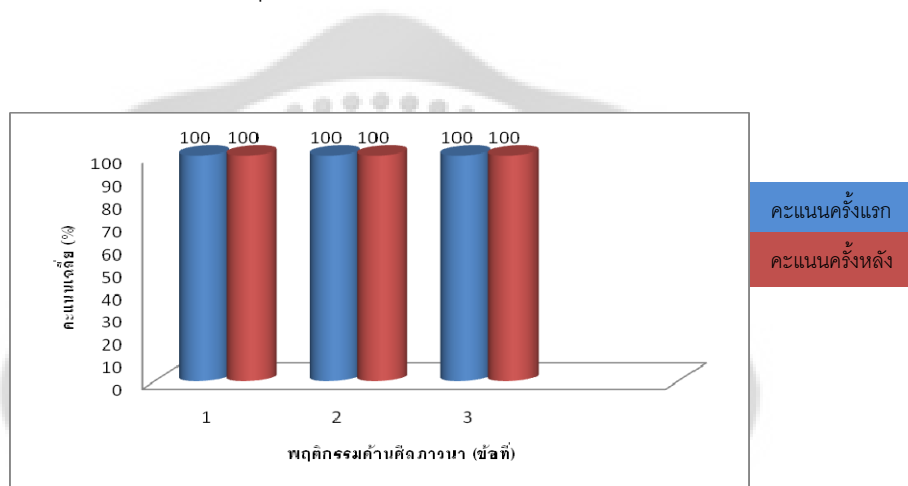
ภาพประกอบ 26 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

จากภาพประกอบ 26 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครึ่งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 3 รายการ คือ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ ร้อยละ 100 มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 100 ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทย สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

ตาราง 16 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม

รายการพฤติกรรมเรียนรู้ ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์	3	100	3	100	-	-
2. มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	3	100	3	100	-	-
3. ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	3	100	3	100	-	-
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	9	100	-	-

จากตาราง 16 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงในภาพประกอบ 18 ดังนี้

ภาพประกอบ 27 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

จากภาพประกอบ 27 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก อย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 3 รายการ คือ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ ร้อยละ 100 มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร้อยละ 100 ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

3. พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

การเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วย 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น 2) มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม 3) ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ ในแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 3 คะแนน คะแนน การประเมินได้จากผู้ร่วมวิจัยที่เป็นครูผู้สอนทำการสังเกตพฤติกรรมการเรียนและประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนวพุทธ ในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวตน จำนวน 9 ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว จำนวน 9 ครั้ง หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม จำนวน 9 ครั้ง โดยแบ่งระยะเวลาการประเมินเป็น 3 ระยะ ตามหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยแยกวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละการประเมินแต่ละครั้ง ในแต่ละพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการพัฒนารายพฤติกรรมในแต่ละด้านเพื่อนำคะแนนรวมเฉลี่ยระหว่างครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มาหาค่าร้อยละเพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน การแปลความหมายช่วงคะแนนแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

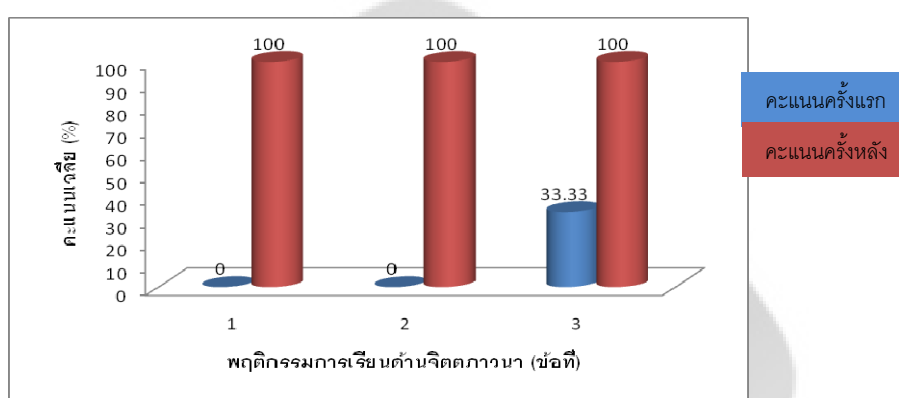
ช่วงคะแนน	การแสดงระดับการปฏิบัติ
8-9	ดีมาก
6-7	ดี
4-5	พอใช้
0-3	ปรับปรุง

จากการประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) โดยผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้ประเมินนั้น ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของแต่ละหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังปรากฏผลดังแสดงในตาราง 17 ดังนี้

ตาราง 17 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวตน

รายการพฤติกรรมการเรียน ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน สิ่งของให้กับผู้อื่น	3	100	0	0.00	3	100
2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติ กิจกรรม	3	100	0	0.00	3	100
3. ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ	3	100	1	33.33	2	66.67
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	3	33.33	6	66.67

จากตาราง 17 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรยในตัวตน แสดงให้เห็นว่านักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 33.33 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอยู่ระหว่างร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่สูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายข้อแสดงในภาพประกอบ 28 ดังนี้

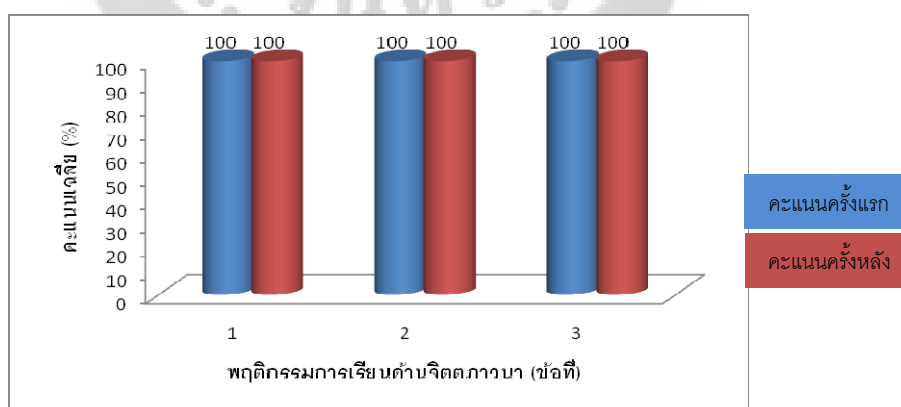
ภาพประกอบ 28 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศรยในตัวตน

จากภาพประกอบ 28 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครึ่งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 3 รายการ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ร้อยละ 100 มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ไร่เรียงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติตามกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

ตาราง 18 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

รายการพฤติกรรมการเรียน ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน สิ่งของให้กับผู้อื่น	3	100	3	100	-	-
2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติ กิจกรรม	3	100	3	100	-	-
3. ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ	3	100	3	100	-	-
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	9	100	-	-

จากตาราง 18 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนมาเปรียบเทียบเป็นรายชื่อแสดงในภาพประกอบ 29 ดังนี้

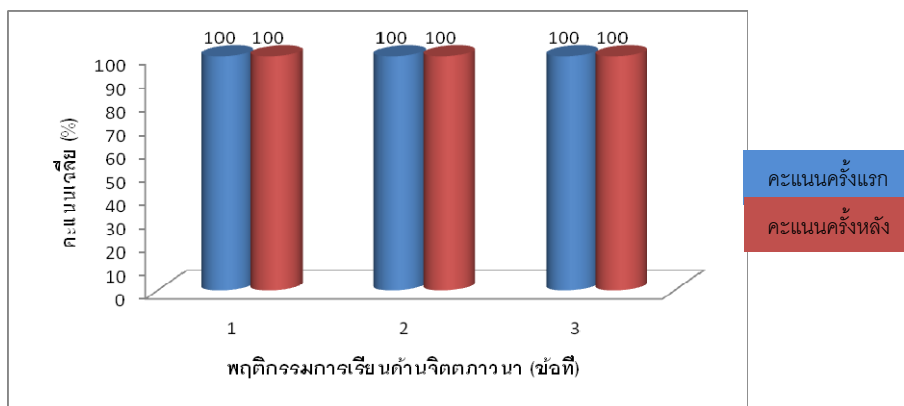
ภาพประกอบ 29 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายชื่อการพัฒนาจิตตภาวนา (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

จากภาพประกอบ 29 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่านักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนพัฒนาในระดับดีมาก ทั้ง 3 รายการ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ร้อยละ 100 มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

ตาราง 19 คะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

รายการพฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)	คะแนนครั้งสุดท้าย		คะแนนครั้งแรก		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน สิ่งของให้กับผู้อื่น	3	100	3	100	-	-
2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติ กิจกรรม	3	100	3	100	-	-
3. ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ	3	100	3	100	-	-
รวม 3 ข้อ 9 คะแนน	9	100	9	100	-	-

จากตาราง 19 การประเมินโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม แสดงให้เห็นว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนเฉลี่ยในครั้งแรก ร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายร้อยละ 100 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก การพิจารณาเปรียบเทียบระดับของพฤติกรรมตามรายการพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมเรียนรู้ที่พึงประสงค์ครั้งแรกและครั้งสุดท้ายคงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) คงที่ในระดับดีมาก ร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้มาเปรียบเทียบเป็นรายชื่อแสดงในภาพประกอบ 30 ดังนี้

ภาพประกอบ 30 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนรายข้อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนครั้งแรกและครั้งสุดท้าย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

จากภาพประกอบ 30 แสดงผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 3 รายการ พบว่านักเรียนกลุ่มนี้ มีคะแนนการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่พึงประสงค์ ครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรกอย่างชัดเจน โดยมีคะแนนการพัฒนาในระดับดีมากที่สุดทั้ง 3 รายการ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ร้อยละ 100 มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ร้อยละ 100 ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี เสมอ ร้อยละ 100 จึงสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเสริมสร้างและพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี คือ นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์ มีวินัย และยอมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลา ที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ฯ พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียนใช้รูปแบบ ฯ โดยใช้สถิติ t-test (dependent) ปรากฏผลในตาราง 20 ดังนี้

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน และค่าร้อยละของการพัฒนา
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของหน่วยการเรียนรู้
แบบบูรณาการ 1 มหัตศวรรษในตัวตน (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

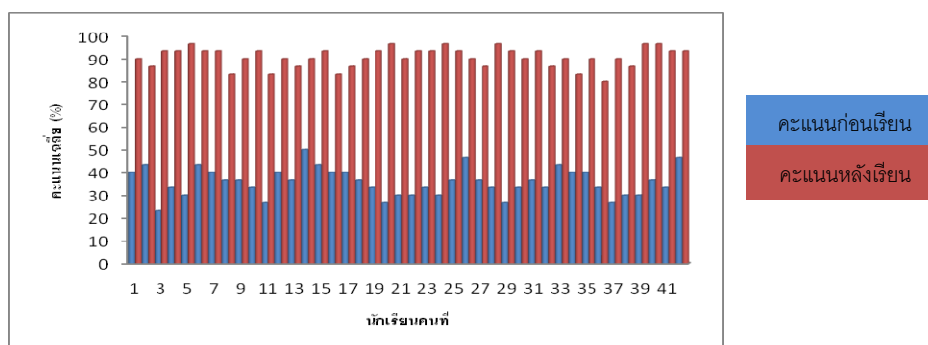
นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	27	90.00	12	40.00	15	50.00
2	26	86.67	13	43.33	13	43.33
3	28	93.33	7	23.33	21	70.00
4	28	93.33	10	33.33	18	60.00
5	29	96.67	9	30.00	20	66.67
6	28	93.33	13	43.33	15	50.00
7	28	93.33	12	40.00	16	53.33
8	25	83.33	11	36.67	14	46.67
9	27	90.00	11	36.67	16	53.33
10	28	93.33	10	33.33	18	60.00
11	25	83.33	8	26.67	17	56.67
12	27	90.00	12	40.00	15	50.00
13	26	86.67	11	36.67	15	50.00
14	27	90.00	15	50.00	12	40.00
15	28	93.33	13	43.33	15	50.00
16	25	83.33	12	40.00	13	43.33
17	26	86.67	12	40.00	14	46.67
18	27	90.00	11	36.67	16	53.33
19	28	93.33	10	33.33	18	60.00
20	29	96.67	8	26.67	21	70.00
21	27	90.00	9	30.00	18	60.00
22	28	93.33	9	30.00	19	63.33
23	28	93.33	10	33.33	18	60.00
24	29	96.67	9	30.00	20	66.67
25	28	93.33	11	36.67	17	56.67
26	27	90.00	14	46.67	13	43.33
27	26	86.67	11	36.67	15	50.00
28	29	96.67	10	33.33	19	63.33
29	28	93.33	8	26.67	20	66.67
30	27	90.00	10	33.33	17	56.67

ตาราง 20 (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
31	28	93.33	11	36.67	17	56.67
32	26	86.67	10	33.33	16	53.33
33	27	90.00	13	43.33	14	46.67
34	25	83.33	12	40.00	13	43.33
35	27	90.00	12	40.00	15	50.00
36	24	80.00	10	33.33	14	46.67
37	27	90.00	8	26.67	19	63.33
38	26	86.67	9	30.00	17	56.67
39	29	96.67	9	30.00	20	66.67
40	29	96.67	11	36.67	18	60.00
41	28	93.33	10	33.33	18	60.00
42	28	93.33	14	46.67	14	46.67
คะแนนเฉลี่ยรวม (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)	20.93	90.00	53.16	36.67	17	56.67

จากตาราง 20 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของนักเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศวรรษในตัวตน พบว่า การประเมินก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนน ระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 0-49) จำนวน 42 คน ในการประเมินหลังเรียน นักเรียนคะแนนระดับผลการเรียนดีเยี่ยม (ร้อยละ 80-100) จำนวน 42 คน

เมื่อพิจารณาคะแนนสอบจะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนสอบครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก โดยมีคะแนนเฉลี่ยครั้งแรก ร้อยละ 36.67 และคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้าย ร้อยละ 90.00 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 56.67 ของคะแนนครั้งแรก ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) มาเปรียบเทียบและจำแนกเป็นรายบุคคล ดังแสดงในภาพประกอบ 31 ดังนี้

ภาพประกอบ 31 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฯ ตามแนวพุทธ ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศวรรษในตัวตน

จากภาพประกอบ 31 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแนวพุทธ จำนวน 42 คน จากการเปรียบเทียบคะแนนการสอนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการสอบของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนกลุ่มนี้ ก่อนเรียนนักเรียนมีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100 และหลังเรียนนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นในระดับผลการเรียนดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 100 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศจรรย์ในตัวฉัน สามารถพัฒนาและเสริมสร้างให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) ของตนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตาราง 31 ดังนี้

ตาราง 21 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียน และหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตศจรรย์ในตัวฉัน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	27.21	1.28	41	-43.969**	.000
ก่อนเรียน	42	10.71	1.84	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 21 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) หลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน และค่าร้อยละของการพัฒนา
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ปัญญากาชา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน
ของหน่วยการเรียนรู้ แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว
(คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

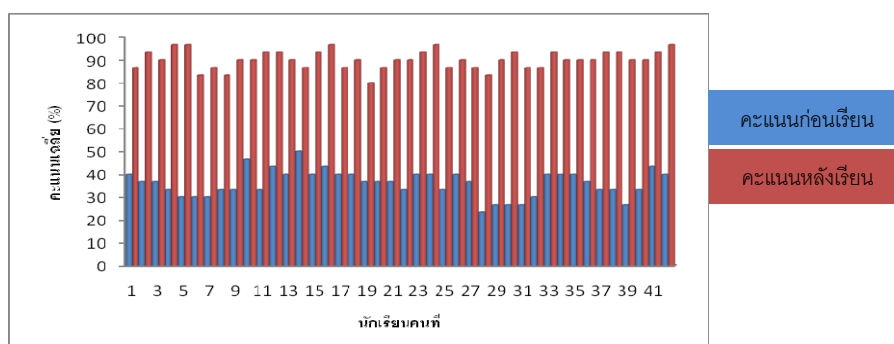
นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	26	86.67	12	40.00	14	46.67
2	28	93.33	11	36.67	17	56.67
3	27	90.00	11	36.67	16	53.33
4	29	96.67	10	33.33	19	63.33
5	29	96.67	9	30.00	20	66.67
6	25	83.33	9	30.00	16	53.33
7	26	86.67	9	30.00	17	56.67
8	25	83.33	10	33.33	15	50.00
9	27	90.00	10	33.33	17	56.67
10	27	90.00	14	46.67	13	43.33
11	28	93.33	10	33.33	18	60.00
12	28	93.33	13	43.33	15	50.00
13	27	90.00	12	40.00	15	50.00
14	26	86.67	15	50.00	11	36.67
15	28	93.33	12	40.00	16	53.33
16	29	96.67	13	43.33	16	53.33
17	26	86.67	12	40.00	14	46.67
18	27	90.00	12	40.00	15	50.00
19	24	80.00	11	36.67	13	43.33
20	26	86.67	11	36.67	15	50.00
21	27	90.00	11	36.67	16	53.33
22	27	90.00	10	33.33	17	56.67
23	28	93.33	12	40.00	16	53.33
24	29	96.67	12	40.00	17	56.67
25	26	86.67	10	33.33	16	53.33
26	27	90.00	12	40.00	15	50.00
27	26	86.67	11	36.67	15	50.00
28	25	83.33	7	23.33	18	60.00
29	27	90.00	8	26.67	19	63.33
30	28	93.33	8	26.67	20	66.67

ตาราง 22 (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
31	26	86.67	8	26.67	18	60.00
32	26	86.67	9	30.00	17	56.67
33	28	93.33	12	40.00	16	53.33
34	27	90.00	12	40.00	15	50.00
35	27	90.00	12	40.00	15	50.00
36	27	90.00	11	36.67	16	53.33
37	28	93.33	10	33.33	18	60.00
38	28	93.33	10	33.33	18	60.00
39	27	90.00	8	26.67	19	63.33
40	27	90.00	10	33.33	17	56.67
41	28	93.33	13	43.33	15	50.00
42	29	96.67	12	40.00	17	56.67
คะแนนเฉลี่ยรวม (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)	27	36.67	11	36.67	16	53.33

จากตาราง 22 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว พบว่า การประเมินก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนนระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 0-49) จำนวน 42 คน ในการประเมินหลังเรียน นักเรียนคะแนนระดับผลการเรียนดีเยี่ยม (ร้อยละ 80-100) จำนวน 42 คน

เมื่อพิจารณาคะแนนสอบจะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ร้อยละ 36.67 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 36.67 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.33 ของคะแนนก่อนเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) มาเปรียบเทียบและจำแนกเป็นรายบุคคล ดังแสดงในภาพประกอบ 32 ดังนี้

ภาพประกอบ 32 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

จากภาพประกอบ 32 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 42 คน จากการเปรียบเทียบคะแนนการสอนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการสอบของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนกลุ่มนี้ ก่อนเรียนนักเรียนมีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 100 และหลังเรียนนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นในระดับผลการเรียนดีเยี่ยมคิดเป็นร้อยละ 100 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว สามารถพัฒนาและเสริมสร้างให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของตนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตาราง 23 ดังนี้

ตาราง 23 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	27.81	1.21	41	-55.840**	.000
ก่อนเรียน	42	10.81	1.74	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 23 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ตาราง 24 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

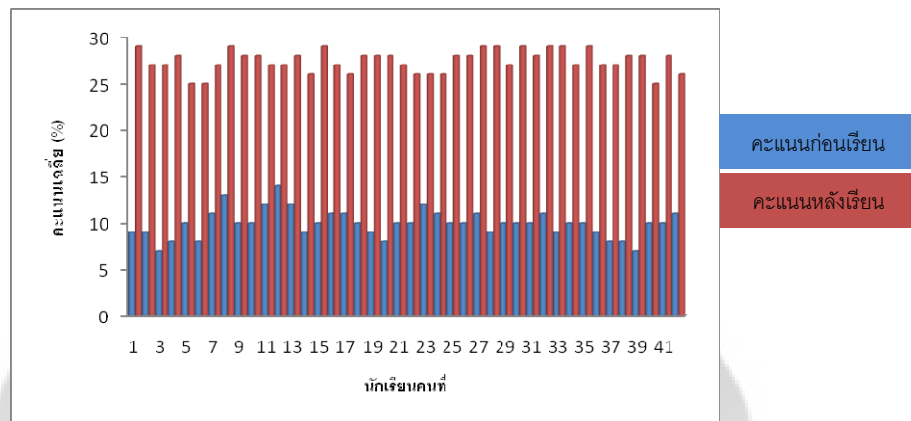
นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	29	96.67	9	30.00	20	66.67
2	27	90.00	9	30.00	18	60.00
3	27	90.00	7	23.33	20	66.67
4	28	93.33	8	26.67	20	66.67
5	25	83.33	10	33.33	15	50.00

ตาราง 24 (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
6	25	83.33	8	26.67	17	56.67
7	27	90.00	11	36.67	16	53.33
8	29	96.67	13	43.33	16	53.33
9	28	93.33	10	33.33	18	60.00
10	28	93.33	10	33.33	18	60.00
11	27	90.00	12	40.00	15	50.00
12	27	90.00	14	46.67	13	43.33
13	28	93.33	12	40.00	16	53.33
14	26	86.67	9	30.00	17	56.67
23	26	86.67	12	40.00	14	46.67
24	26	86.67	11	36.67	15	50.00
25	28	93.33	10	33.33	18	60.00
26	28	93.33	10	33.33	18	60.00
27	29	96.67	11	36.67	18	60.00
28	29	96.67	9	30.00	20	66.67
29	27	90.00	10	33.33	17	56.67
30	29	96.67	10	33.33	19	63.33
31	28	93.33	10	33.33	18	60.00
32	29	96.67	11	36.67	18	60.00
33	29	96.67	9	30.00	20	66.67
34	27	90.00	10	33.33	17	56.67
35	29	96.67	10	33.33	19	63.33
36	27	90.00	9	30.00	18	60.00
37	27	90.00	8	26.67	19	63.33
38	28	93.33	8	26.67	20	66.67
39	28	93.33	7	23.33	21	70.00
40	25	83.33	10	33.33	15	50.00
41	28	93.33	10	33.33	18	60.00
42	26	86.67	11	36.67	15	50.00
คะแนนเฉลี่ยรวม (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)	27	90.00	10	33.33	18	60.00

จากตาราง 24 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ล้อมรั้วสังคม พบว่า การประเมินก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนนระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 0-49) จำนวน 42 คน ในการประเมินหลังเรียน นักเรียนมีคะแนนระดับผลการเรียนดีเยี่ยม (ร้อยละ 80-100) จำนวน 42 คน

เมื่อพิจารณาคะแนนสอบจะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ร้อยละ 33.33 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 90.00 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 60.00 ของคะแนนก่อนเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) มาเปรียบเทียบและจำแนกเป็นรายบุคคล ดังแสดงในภาพประกอบ 33 ดังนี้

ภาพประกอบ 33 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

จากภาพประกอบ 33 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(ปัญหาภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 42 คน จากการเปรียบเทียบคะแนนการสอนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านปัญญา (ปัญหาภาวนา) จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการสอบของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนกลุ่มนี้ ก่อนเรียนนักเรียนมีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100 และหลังเรียนนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นในระดับผล การเรียนดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 100 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม สามารถพัฒนาและเสริมสร้างให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของตนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียนใช้รูปแบบฯ หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตาราง 25 ดังนี้

ตาราง 25 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	27.45	1.19	41	-58.890	.000
ก่อนเรียน	42	9.93	1.47	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 25 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ตาราง 26 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนและค่าร้อยละของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของฉบับรวม (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)

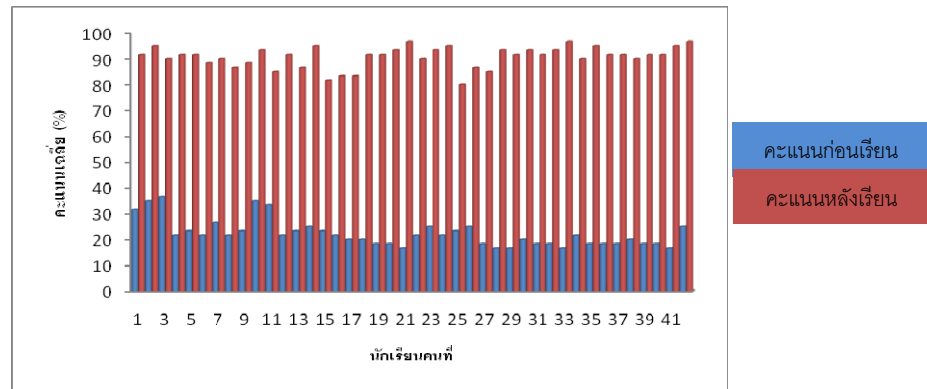
นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
1	55	91.67	19	31.67	36	60.00
2	57	95.00	21	35.00	36	60.00
3	54	90.00	22	36.67	32	53.33
4	55	91.67	13	21.67	42	70.00
5	55	91.67	14	23.33	41	68.33
6	53	88.33	13	21.67	40	66.67
7	54	90.00	16	26.67	38	63.33
8	52	86.67	13	21.67	39	65.00
9	53	88.33	14	23.33	39	65.00
10	56	93.33	21	35.00	35	58.33
11	51	85.00	20	33.33	31	51.67
12	55	91.67	13	21.67	42	70.00
13	52	86.67	14	23.33	38	63.33
14	57	95.00	15	25.00	42	70.00
15	49	81.67	14	23.33	35	58.33
16	50	83.33	13	21.67	37	61.67
17	50	83.33	12	20.00	38	63.33
18	55	91.67	12	20.00	43	71.67

ตาราง 26 (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนหลังเรียน		คะแนนก่อนเรียน		ผลการพัฒนา	
	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ	คะแนน	ร้อยละ
19	55	91.67	11	18.33	44	73.33
20	56	93.33	11	18.33	45	75.00
21	58	96.67	10	16.67	48	80.00
22	54	90.00	13	21.67	41	68.33
23	56	93.33	15	25.00	41	68.33
24	57	95.00	13	21.67	44	73.33
25	48	80.00	14	23.33	34	56.67
26	52	86.67	15	25.00	37	61.67
27	51	85.00	11	18.33	40	66.67
28	56	93.33	10	16.67	46	76.67
29	55	91.67	10	16.67	45	70.00
30	56	93.33	12	20.00	44	73.33
31	55	91.67	11	18.33	44	73.33
32	56	93.33	11	18.33	45	75.00
33	58	96.67	10	16.67	48	80.00
34	54	90.00	13	21.67	41	68.33
35	57	95.00	11	18.33	46	76.67
36	55	91.67	11	18.33	44	73.33
37	55	91.67	11	18.33	44	73.33
38	54	90.00	12	20.00	42	70.00
39	55	91.67	11	18.33	44	73.33
40	55	91.67	11	18.33	44	73.33
41	57	95.00	10	16.67	47	78.33
42	58	96.67	15	25.00	43	71.67
คะแนนเฉลี่ยรวม (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)	54	90.00	13	21.67	41	68.33

จากตาราง 26 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ฉบับรวม พบว่าการประเมินก่อนเรียนนักเรียนมีคะแนนระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 0-49) จำนวน 42 คน ในการประเมินหลังเรียน นักเรียนคะแนนระดับผลการเรียนดีเยี่ยม (ร้อยละ 80-100) จำนวน 42 คน

เมื่อพิจารณาคะแนนสอบจะเห็นว่า นักเรียนมีคะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ร้อยละ 21.67 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 90.00 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 68.33 ของคะแนนก่อนเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหา ภาวนา) มาเปรียบเทียบและจำแนกเป็นรายบุคคล ดังแสดงในภาพประกอบ 34 ดังนี้

ภาพประกอบ 34 เปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของนักเรียนรายบุคคลก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับรวม

จากภาพประกอบ 34 แสดงให้เห็นว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของนักเรียน จำนวน 42 คน จากการเปรียบเทียบคะแนนการสอบโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านปัญญา (ปัญหาภาวนา) จะเห็นว่า คะแนนเฉลี่ยการสอบของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนกลุ่มนี้ ก่อนเรียนนักเรียนมีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100 และหลังเรียนนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น ในระดับผลการเรียนดีเยี่ยม คิดเป็นร้อยละ 100 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอนฉบับรวม สามารถพัฒนาและเสริมสร้างให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ของตนให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับรวม ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตาราง 27 ดังนี้

ตาราง 27 วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) ก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับรวม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	42	54.43	2.45	41	-62.789**	.000
ก่อนเรียน	42	13.36	3.15	41		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 27 พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญหาภาวนา) หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ข้อวิจารณ์

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดที่สนับสนุนการวิจัยประกอบด้วย ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้จะเน้นการจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อต่อการพัฒนานักเรียนรอบด้าน การจัดการเรียนรู้ตามวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดลักษณะของปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนานักเรียนโดยเน้นการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมแบบองค์รวม ผ่านกระบวนการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ส่งเสริมศักยภาพในการคิดแก้ปัญหาที่แยกกาย ตามหลักโยนิโสมนสิการ และการเรียนรู้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังคำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาตามแนวอริยสัจ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างเสริมความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ตลอดจนแนวคิดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมการวัดและประเมินผลตามหลักภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ซึ่งมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องรอบด้าน คือ พัฒนาการด้านกายภาวนา (Physical Development) พัฒนาการด้านศีลภาวนา (Social Development) พัฒนาการด้านจิตตภาวนา (Emotional Development) และพัฒนาการด้านปัญญาภาวนา (Wisdom Development) ส่งผลให้ได้รูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่มีประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับมุมมองที่สำคัญ โดยแบ่งหัวข้อวิจารณ์ออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2) ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 3) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดของผลการวิจารณ์ ดังนี้

1. ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลวิจารณ์ใน 6 ประเด็น คือ สารระความรู้ บรรยาภา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน พฤติกรรมทางการเรียน (ภาวนา4) ตามลำดับดังนี้

1.1 สารระความรู้ ผู้วิจัยพบว่า ผลการพัฒนาสารระความรู้ในวิชาต่างๆ ของนักเรียนในเชิงบูรณาการนั้น สามารถสะท้อนผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอนได้จากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภานา) ของนักเรียน ที่มีคะแนนเฉลี่ยครั้งสุดท้ายสูงกว่าครั้งแรก อาจเนื่องมาจากผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนที่นำเนื้อหาสาระที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรมาเชื่อมโยงบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันกับหลักไตรสิกขา ที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่คำนึงถึงเรื่องความประพฤติและวินัยในการเรียน (ศีล) คำนึงถึงคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี (จิตตภาวนา) และส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ การคิด และการปฏิบัติในการเรียนของนักเรียน จึงช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง และได้ปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุผลดังกล่าว นักเรียนจึงมีการพัฒนาตนเองในเชิงสารระความรู้ อย่างรอบด้านทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภานา)

1.2 บรรยากาศการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่า การที่นักเรียนได้เรียนรู้โดยมีบรรยากาศการเรียนที่อบอุ่น ผู้สอนเป็นผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับนักเรียนทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีสภาวะของการเรียนที่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่เหมาะสมกับเนื้อหา มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวก มีความเป็นกันเอง จึงทำให้ผลลัพธ์การเรียนการสอนเป็นไปอย่างน่าประทับใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Hammomd and Collins (1994) ที่ได้กล่าวว่า บรรยากาศการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นกันเองจะเป็นการ “ลดช่องว่างระหว่างนักเรียนกับผู้สอน” ไม่ให้เกิดความรู้สึกว่า ผู้สอนเป็นผู้นำและนักเรียนเป็นผู้ตาม จึงพอสรุปได้ว่า บรรยากาศการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น จะเป็นบรรยากาศที่ให้ “อิสระทางความคิด” และ “การให้เหตุผลในการให้คำแนะนำตักเตือน” จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับนักเรียนคนกลุ่มหนึ่งที่ได้ความเห็นว่

...การที่มีการจัดห้องเรียนให้เข้ากับเนื้อหาในการเรียน เป็นบรรยากาศที่น่าเรียนรู้
อย่างมาก มีความตื่นตาตื่นใจที่จะเรียนรู้ และการที่ผู้สอนให้ความเป็นกันเอง เมตตา
กรุณาต่อนักเรียน ทำให้บรรยากาศในการเรียนสบายๆ สนุกสนาน แต่ได้ความรู้
อย่างมาก ซึ่งทำให้อยากเรียนมากขึ้น...

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมผลลัพธ์การเรียนรู้อให้กับนักเรียนที่พึงประสงค์ สามารถสร้างเสริมพฤติกรรมด้านกาย (กายภาวนา) ที่ดีงาม นักเรียนมีพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่เหมาะสม มีพฤติกรรมด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่สงบเย็น และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภานา) เป็นอย่างดี และสามารถสะท้อนถึงการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ การที่พฤติกรรมทางกายและทักษะทางสังคมที่ดีของนักเรียนจะส่งผลต่อการมีความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันในตนเอง การมีจิตใจที่สงบเย็นและเป็นประโยชน์ของนักเรียนจะเป็นเงื่อนไขที่ดีงามในทางคุณธรรม และส่งผลไปสู่การมีปัญญาคือเงื่อนไขทางด้านความรู้ ซึ่งทั้งหมดเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการบูรณาการแนวพุทธและการสะท้อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

1.3 สื่อการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่า การใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายมีผลต่อผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะสื่อที่เป็นของจริง สื่อ IT ที่ทันสมัยแปลกใหม่ จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพฤติกรรมกรรมการเรียนที่ดีทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และพฤติกรรมด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่พึงประสงค์ ตลอดจนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ที่สูงขึ้น ในการจัดการเรียนการสอน ตามแนวพุทธ ได้นำสื่อที่เป็นเพลง บรรเลง ที่ส่งผลกระทบต่อสมาธิของนักเรียนมาช่วยในการกำหนดสติในชั้นสร้างศรัทธา ทำให้ผู้เรียนมีจิตใจจดจ่อต่อการเรียนอย่างมาก นอกจากนี้นักเรียนเห็นว่า สื่อที่เป็นบุคคลเป็นสื่อที่สนับสนุนให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งนักเรียนสามารถซักถาม พุดคุยได้ ทั้งยังให้ข้อมูลความรู้อย่างรวดเร็ว นักเรียนกลุ่มหนึ่งได้กล่าวว่า “ครูผู้สอนมีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ การที่ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง มีการสัมผัสกับสื่อการเรียนรูที่เป็นของจริง ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และคงทน” ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน การใช้สื่อในการเรียนการสอนที่เหมาะสมสามารถพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเรียนที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี และสื่อการเรียนรูที่หลากหลาย สามารถกระตุ้น ปลุกเร้าให้นักเรียนสนใจในบทเรียน และทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการนำแนวคิดทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี คือ สามารถใช้สื่อการเรียนรู้อย่างพอประมาณ มีเหตุผลที่ดีในการใช้ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการเลือกใช้สื่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมเงื่อนไขคุณธรรม และสามารถช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางความรู้ในระบบเงื่อนไขความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เชื่อมโยงกับหลักไตรสิกขาตามแนวพุทธ ได้อย่างกลมกลืน

1.4 การวัดและประเมินผลการเรียน ผู้วิจัยพบว่า การใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลายมีผลต่อผลลัพธ์การเรียนการสอน จะทำให้ผู้สอนได้ค้นพบความสามารถของนักเรียนแต่ละคนอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้นักเรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน นี้ มีวัตถุประสงค์ ในการวัดพัฒนาการของนักเรียนอย่างรอบด้านโดยแบ่งเป็น 4 ด้าน เรียกว่า “ภาวนา 4” ซึ่งประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมด้านกาย (กายภาวนา) แบบสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) แบบสังเกตพฤติกรรมด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (2550) ที่เห็นว่า การวัดผลประเมินผลต้องวัดให้รอบด้าน ทั้งพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม ทั้งสองเรื่องนี้เป็นเรื่องของศีล พัฒนาการทางจิตใจ เป็นเรื่องของสมาธิ และพัฒนาการทางสติปัญญา เป็นเรื่องของปัญญา ซึ่งเมื่อรวมแล้ว ก็เข้ามาสู่กระบวนการไตรสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ และสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวก็เป็นเรื่องของสามห่วงในแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตรงกับเรื่องของศีลในแนวพุทธ การมีเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งตรงกับเรื่องของจิตใจ คือ สมาธิ และเงื่อนไขความรู้ ซึ่งเงื่อนไขความรู้เป็นส่วนหนึ่งของปัญญา โดยสามารถประยุกต์ใช้วิธีการวัดผลประเมินผลโดยแยกเป็น 4 ด้าน คือภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว สามารถวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมพัฒนาการทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้ การประเมินผลงาน และบันทึกการเรียนรู้ต่างๆ จะช่วยส่งเสริมในการตัดสินใจการเรียนรู้ของ

นักเรียนไม่ให้เกิดความผิดพลาด ซึ่งเป็นการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง และเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน ดังนั้นนักเรียน 2-3 คนที่กล่าวว่า

“พวกเราคิดว่าจะได้รับคามยุติธรรมในการตัดสินผลการเรียนจากครูอย่างแท้จริง เพราะคุณครูกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า”

“การที่คุณครูมีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง และได้แสดงความรู้สึกเพิ่มเติม รู้สึกได้ว่าคุณครูมีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียน และรู้สึกสบายใจในการเรียน”

“การวัดผลของครูทำให้นักเรียนรู้จุดบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงตนเอง ตลอดจนส่งเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ของพวกเขาเพิ่มมากขึ้น”

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน จะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาและปรับปรุงตนเองในการเรียนรู้ ตามแนวพุทธมีค่าและมีความหมายต่อทุกฝ่ายมากขึ้น

1.5 พฤติกรรมทางการเรียน (ภาวนา 4) ที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ผลการวิจัยพบว่า หลังจากที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเรียนที่พึงประสงค์ ในด้านพฤติกรรม การเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พฤติกรรม การเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ได้อย่างดีเยี่ยม ดังนี้

1.5.1 พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) พบว่า พฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์ ทั้ง 4 รายการ ได้แก่ 1) ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม 2) ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม 3) ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และ 4) ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม สามารถสรุปพฤติกรรมการเรียนด้านกายในรายสมรรถภาพย่อย ดังนี้

1) ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุเหลือใช้ลงบนพื้น ทำความสะอาดอุปกรณ์ และสถานที่ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง

2) ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถใช้อุปกรณ์การทดลองได้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ปฏิบัติ เช่น การใช้อุปกรณ์ประกอบการเรียนรู้ และเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนเก็บอุปกรณ์เข้าที่อย่างเรียบร้อย

3) ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ในการสังเกตการทดลอง

และการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทดสอบกลิ่นโดยการใช้งมูกดมโดยตรง ควรใช้มือในการปิดกลิ่นผ่านจมูก เป็นต้น

4) ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับการเรียน ได้แก่ ในขณะที่สำรวจนอกสถานที่ ผู้เรียนใส่หมวกกันแดด ในขณะที่ปฏิบัติทดลอง ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อย และในขณะที่ทาสารเคมี นักเรียนใส่แว่นตาป้องกันสารเข้าตา

1.5.2 พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พบว่า ทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ ทั้ง 3 รายการ ได้แก่ 1) ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กาย วาจา ได้อย่างสร้างสรรค์ 2) มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และ 3) ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด สามารถสรุปพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคมในรายสมรรถภาพย่อย ดังนี้

1) การทำงานร่วมกับผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กาย วาจา ได้อย่างสร้างสรรค์ ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยไม่พูดแทรกขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด ถ้าต้องการแสดงความคิดเห็นให้ยกมือก่อนและพูดเมื่อได้รับอนุญาต ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ Rivard and Straw (2000); Wahyudi and Tregust (2001) ที่เห็นว่า กิจกรรมที่มีการพูด การอภิปรายในชั้นเรียน วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญมากที่สามารถส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของตนให้รู้จักแบ่งปันความรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เคารพผู้อื่นและรับฟังผู้อื่น ส่งเสริมทักษะทางสังคม

2) การมีวินัย และมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง และปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย มีการกำหนดภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานกลุ่มให้กับสมาชิก มีการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรม กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม และปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนที่เหมาะสม มีการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อตกลงของห้องและส่วนรวม

3) การปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวพุทธ นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งส่งงานภายในเวลาที่กำหนด เข้าเรียนตรงเวลา และเลิกเรียนตรงเวลา

1.5.3 พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์ ทั้ง 3 รายการ ได้แก่ 1) มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น 2) มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม และ 3) ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีสงบ เย็นเสมอ สามารถสรุปพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจในรายสมรรถภาพย่อย ดังนี้

1) การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนช่วยเหลืองานของกลุ่ม มีการอภิปราย แนะนำ ทำความเข้าใจสมาชิกภายในกลุ่มในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการทดลอง การจดบันทึกข้อมูล การนำเสนอข้อมูล พร้อมทั้งแบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกันทั้งภายในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่ม ไม่แย่งกันหยิบอุปกรณ์ ไม่หยิบอุปกรณ์เกินความจำเป็น รู้จักความประมาธ และความพอเพียง

2) การมีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่น และตั้งใจทำงาน และเรียนรู้ ไม่เหม่อลอย ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ อดทนในการรอคอยผลการทดลองหรือผลการปฏิบัติกิจกรรม ขยันหมั่นเพียรในการเรียน การศึกษาค้นคว้าการสำรวจตรวจสอบ และทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามข้อตกลง ไม่ย่อท้อต่อการเรียนและการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Bonwell & Eison (1991) ที่เห็นว่า การเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เป็นสภาพการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ ความคิดกับประสบการณ์ โดยผู้สอนมีส่วนในการกระตุ้น และจูงใจให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยความสุข

3) ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีสงบเย็นเสมอ ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม แสดงความชื่นชมต่อผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรม ที่ดี โดยการปรบมือ หรือกล่าวแสดงความยินดีเมื่อเห็นเพื่อนปฏิบัติกิจกรรมได้ดี หรือรู้จักชมเชย ชื่นชมผู้อื่นอย่างจริงใจ

1.5.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) สูงขึ้นทุกหน่วยการเรียนรู้ และในภาพรวมทั้งหมด นักเรียนเรียนรู้ได้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และเป็นไปตามที่มาตรฐานการศึกษาของชาติได้กำหนดไว้

2. ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักที่สำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จ 4 ประการ คือ ความศรัทธาของครูและนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดี ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอน และการมีหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนี้

2.1 ความศรัทธาของครูและนักเรียนกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนในศาสนาพุทธ ซึ่งว่าด้วยเรื่องของความจริง ความดี ความงาม ผู้ที่ได้พบและได้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมที่ติงามแล้ว ก่อให้เกิดความศรัทธาที่เกิดจากปัญญาของตนเอง ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เมื่อครูผู้สอนมีความเชื่อและศรัทธาในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จะนำพานักเรียนไปสู่ความดีงาม มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันในตัว ปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมในตน มีคุณภาพจิตที่ดี สมรรถภาพจิตที่คงทน และมีสุขภาพจิตดี เสริมเสริมปัญญาในเรื่องเงื่อนไขความรู้ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมที่เชื่อมต่อกับพลโลก นอกจากนี้ การที่นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะปฏิบัติสิ่งที่ดี

ปฏิบัติชอบ เพื่อค้นพบแนวทางในการค้นหาความเป็นจริงตามธรรมชาติที่เหมาะสม ถูกจริตของตนเอง จะส่งผลให้เกิดความคิดเห็นที่ถูกต้องดีงาม เกิดความเข้าใจและปฏิบัติตามจนเห็นจริงเนื่องจากเกิดผลแก่ตน

ความศรัทธาทำให้นักเรียนเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่างๆ ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้และวิถีชีวิตของนักเรียนแต่ละบุคคลในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ มีความระมัดระวังตนเองขณะเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรม มีความกระตือรือร้น มีความตั้งใจในการเรียนรู้ และมีการพิจารณาใคร่ครวญสิ่งที่เรียนรู้ ดังนั้น นักเรียนจึงประสบความสำเร็จในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2.2 การเป็นแบบอย่างที่ดี

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน นั้น ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครูผู้สอนมีความสำคัญที่ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะในเรื่องของความเป็นกัลยาณมิตร และความเป็นพรหมของครูผู้สอนที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอน ตามแนวพุทธให้กับนักเรียน ต้องมีความเด่นชัดในการประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องมีคุณลักษณะเป็นกัลยาณมิตรใกล้ชิดนักเรียน ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นนักปฏิบัติธรรมที่ถือว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงหลักไตรสิกขาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ ในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนเป็นหลัก เนื้อหาความรู้และกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัตินั้น ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติและปฏิบัติได้แล้วในสิ่งที่ตนพร่ำสอน ชัดกลานนักเรียน การทำให้ดูเป็นตัวอย่างจึงมีความสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ พฤติกรรมและกิจกรรมที่ครูผู้สอนปฏิบัติเป็นสื่อการสอนที่เป็นตัวบุคคลอย่างดี นักเรียนจะได้สังเกตพฤติกรรมและซึมซับพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของครูผู้สอนที่ตรงกับสิ่งที่ครูบอกกล่าวอย่างชื่นชมและศรัทธา เช่น สอนให้นักเรียนเป็นตรงต่อเวลา ครูผู้สอนก็ต้องตรงต่อเวลาในการจัดการเรียนการสอน เข้าสอนตรงเวลา เลิกเรียนตรงเวลา ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนตั้งใจเรียน ครูผู้สอนก็ต้องตั้งใจสอน เตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เข้าใจและสามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนของนักเรียน และสามารถสะท้อนแบบอย่างที่ดีนักเรียนเห็นสิ่งที่ครูผู้สอนปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทของสังคมไทยที่ควรเป็นในเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมและเงื่อนไขความรู้ที่สมบูรณ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น คุณธรรมเหล่านี้ที่ครูผู้สอนแสดงให้นักเรียนได้เห็นจริงจากความประพฤติที่เป็นปรกติจากชีวิตประจำวันของครูผู้สอน ทำให้นักเรียนมั่นใจในความประพฤติที่ดีงาม พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ เป็นลักษณะที่ครูผู้สอน ทำให้อู อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏ งดงามด้วยกิริยามารยาทที่ดีงาม เนื่องจากครูผู้สอนและนักเรียนใช้ชีวิตร่วมกันเป็นระยะเวลาในการศึกษาเรียนรู้ ทำให้เห็นความเป็นตัวตน และความประพฤติของนักเรียนที่พัฒนาในทางที่ดีงามอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน มีบรรยากาศของการปฏิบัติกิจกรรมทดลอง การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ จึงเป็นปัจจัยของการเป็นแบบอย่างที่ดี ที่ส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ และครูผู้สอนการสอนประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

เนื่องจากการที่ครูผู้สอนที่สามารถเป็นแบบอย่างทั้งด้านความประพฤติที่ถูกต้อง (ศีล) จิตใจที่ดีงาม มั่นคง ตั้งมั่น ควรแก่การใช้งาน (สมาธิ) ตลอดจนความมีเหตุผล สามารถกระตุ้นกระบวนการคิดที่แยกคาย นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียน (ปัญญา) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “ปัจจัยสำคัญคือ ตัวครูผู้สอนต้องเข้าใจหลักธรรมในเรื่องของความเป็นกัลยาณมิตร และหลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลนำไปสู่ปัจจัยภายใน คือกระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ของนักเรียน ทำให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน”

2.3 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอน

ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยพบว่า สอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ที่จัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และสะท้อนความเข้าใจต่อกระบวนการและธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ต่างๆ อย่างพอประมาณ มีเหตุผลในการปฏิบัติกิจกรรม มีคุณธรรมที่เป็นเงื่อนไขของความดีงามในจิตใจของตน มีกระบวนการทางปัญญาที่เป็นเงื่อนไขความรู้ผ่านกิจกรรมที่ได้ทำ เช่น การทำกิจกรรมคิดและปฏิบัติ (Hand-on Mind-on activities and Practical work) ซึ่งนักเรียนทุกคนที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบฯ มีการพัฒนาการเกี่ยวกับพฤติกรรมกรเรียนทั้ง 4 ด้าน (ภาวนา 4) อย่างดีเยี่ยม ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนนี้ ประกอบด้วยขั้นตอน และกิจกรรมต่างๆ สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนของนักเรียนที่เป็นแนวพุทธที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบันได้ ดังนี้

2.3.1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย เป็นขั้นที่เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกศรัทธาต่อสิ่งที่จะเรียนว่ามีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มั่นใจว่าเป็นไปได้มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้โดยใช้วิธีการและกระบวนการต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้อันส่งเสริมทักษะการสังเกต การคิดวิเคราะห์ การทดลองจนประจักษ์ ความรู้จริงด้วยตนเอง กิจกรรมการสนทนาซักถาม การอภิปรายเพื่อนำเข้าสู่บทเรียน พร้อมทั้ง เตรียมบุคลิกภาพครูที่เป็นกัลยาณมิตรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยการแสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจต่อนักเรียน ใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวล ไพเราะอ่อนหวาน ถามคำถามกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนจนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่เรียนเพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

(ปรโตโฆสะ) ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นสร้างศรัทธา และเสนอปัญหาข้อสงสัย ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการ โดยการจัดสิ่งแวดล้อม และจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม เช่น ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และแสดงความเป็นกัลยาณมิตรโดยการยิ้มแย้มแจ่มใส กล่าวทักทายนักเรียน สอบถามทุกข์สุขต่างๆ ด้วยความเมตตาและจริงใจต่อผู้เรียน นำบอร์ดการให้คะแนนการปฏิบัติกิจกรรมมาติดแสดงหน้าชั้น(เพื่อให้นักเรียนสำรวจความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเอง) นำรูปภาพโปสเตอร์มาจัดที่ป้ายนิเทศหน้าชั้นเรียน จัดโต๊ะเรียนเป็นกลุ่ม บางเนื้อหาอาจนำกิจกรรม วัสดุทัศน เพลง เกม หรือการแสดงสถานการณ์จำลองมาให้ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเพื่อกระตุ้น และสร้างความสนใจในการเรียน พร้อมทั้งอภิปราย และถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและศรัทธาต่อความสำคัญของสิ่งที่เรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยให้นักเรียน ฝึกสมาธิก่อนเรียน และ จัดสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนโดยนำบอร์ดการให้คะแนนการปฏิบัติกิจกรรมมาติดแสดงหน้าชั้น (เพื่อให้นักเรียนสรุปและทบทวนความ ก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองหลังจากเรียนหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 จบ) ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และแสดงความเป็นกัลยาณมิตรโดยการยิ้มแย้มแจ่มใส กล่าวทักทายนักเรียน สอบถามทุกข์สุขต่างๆ ด้วยความเมตตาและจริงใจต่อผู้เรียน พร้อมทั้งเล่นเกมต่อภาพ ยกตัวอย่างสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่ออภิปรายถึงลักษณะต่างๆ และถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน โดยนำรูปภาพโปสเตอร์เกี่ยวกับสิ่งที่เรียนที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะต่างๆ มาจัดที่ป้ายนิเทศ สสำรวจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว เล่นเกม และสร้างบรรยากาศ ในชั้นเรียนโดยผู้วิจัยสรุปคะแนนจากการปฏิบัติกิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อประเมินความ ก้าวหน้าของตนเอง และให้นักเรียนฝึกสมาธิก่อนเรียน นอกจากนี้ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และแสดงความเป็นกัลยาณมิตรโดยการยิ้มแย้มแจ่มใส กล่าวทักทายนักเรียน สอบถามทุกข์สุข ด้วยความเมตตาและจริงใจต่อผู้เรียน และนำนักเรียนออกไปสำรวจสิ่งแวดล้อม และถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและศรัทธาต่อความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

2.3.2 ชั้นที่ 2 ชั้นสังเกต เป็นชั้นที่ครูอธิบายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียนเตรียมกิจกรรมการเรียนหรือให้นักเรียนร่วมกันเสนอหลักการ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ตนเองจะปฏิบัติ ในระหว่างการเรียนรู้ พร้อมทั้งแบ่งกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนรู้อย่างเหมาะสมเพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นสังเกต ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการ โดยนักเรียนแบ่งกลุ่ม โดยใช้เพลง นักเรียนร่วมกันเสนอหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนเขียนข้อเสนอต่างๆในการเรียน ในลักษณะ Mind mapping

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนแบ่งกลุ่มโดยใช้การจับไม้ไอศกรีมที่ติดรูปสัตว์แต่ละชนิด นักเรียนร่วมกันเสนอหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน นักเรียนเขียนข้อเสนอต่างๆในการเรียน ในลักษณะ Mind mapping

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนแบ่งกลุ่ม โดยให้นักเรียนยืนล้อมวงกัน และนับ 1,2,3,4,5,6 ใครนับเลขอะไรก็ให้มาอยู่กลุ่มเดียวกัน นักเรียนร่วมกันให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและเพิ่มเติมตามความเหมาะสม โดยครูเป็นผู้ช่วยนักเรียนเขียนข้อเสนอต่างๆในการเรียน ในลักษณะ Mind mapping

2.3.3 ชั้นที่ 3 ชั้นสัมผัส เป็นชั้นที่ใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุข สงบเย็น พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ และข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม โดยสนับสนุนให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่อชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำโมเดล “อวัยวะภายในของมนุษย์” มาแสดงให้เห็นนักเรียนดู และให้นักเรียนอภิปราย ค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ฯ ตามความสนใจ ใช้ศูนย์การเรียนรู้ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลต่อชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนชมวีดิทัศน์ และสังเกต อภิปราย ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลจากการจัดบันทึก

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงาน สืบเสาะหาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรมตามใบบันทึกกิจกรรม อภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม

2.3.4 ชั้นที่ 4 ชั้นสำรวจ เป็นชั้นที่ใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุข สงบเย็น พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ และข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม โดยสนับสนุนให้

นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่อชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนการสอนแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำโมเดล “อวัยวะภายในของมนุษย์” มาแสดงให้นักเรียนดู และให้นักเรียนอภิปราย ค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ฯ ตามความสนใจ ใช้ศูนย์การเรียนรู้ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลต่อชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนชมวีดิทัศน์ และสังเกต อภิปราย ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลจากการจดบันทึก

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงาน สืบหา ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรมตามใบบันทึกกิจกรรม อภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม

2.3.5 ชั้นที่ 5 ชั้นสืบค้น เป็นชั้นที่ใช้กระบวนการคิดโดยแยกกาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุข สงบเย็น พร้อมทั้งส่งเสริมกิจกรรมอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ และข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม โดยสนับสนุนให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรมต่อชั้นเรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำโมเดล “อวัยวะภายในของมนุษย์” มาแสดงให้นักเรียนดู และให้นักเรียนอภิปราย ค้นคว้าหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ฯ ตามความสนใจ ใช้ศูนย์การเรียนรู้ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลต่อชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนชมวีดิทัศน์ และสังเกต อภิปราย ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงานข้อมูลจากการจดบันทึก

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แก่ หนังสือเรียน, ใบความรู้, CD, อินเทอร์เน็ต ตามความสนใจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรม พร้อมทั้ง

ทั้งบันทึกข้อมูลลงในใบบันทึกกิจกรรม และนำเสนอผลงาน สํารวจ ระดมสมอง วิเคราะห์วิจารณ์หาเหตุผล และปฏิบัติกิจกรรมตามใบบันทึกกิจกรรม อภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม

2.3.6 ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุปเป็นขั้นที่นักเรียนปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองหรือชีวิตจริง สู่อำนาจสำเร็จในการเรียนหรือการปฏิบัติกิจกรรม มีความพอใจ ความเพียรพยายาม มีความกระตือรือร้น มีจิตใจจดจ่อและใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญสิ่งที่ได้เรียนรู้อย่างรอบคอบ และนำเสนอองค์ความรู้ในลักษณะที่สร้างสรรค์ ในรูปของการจัดทำเป็นแผ่นพับ Mind map หรือโครงงาน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ (Improvement and Implementation) ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์งาน และปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ ด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง ประยุกต์ใช้ความรู้ โดยจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ในแง่มุมต่างๆ โดยนำเสนอผลงานตามความสนใจ เช่น ทำแผ่นพับ สมุดภาพ ฯลฯ และนำผลงานมาจัดแสดง โดยการจัดป้ายนิเทศหน้าชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์งาน และปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ ด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง ประยุกต์ใช้ความรู้ โดยจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ในแง่มุมต่างๆ โดยนำเสนอผลงานตามความสนใจ เช่น ทำแผ่นพับ สมุดภาพ ฯลฯ และนำผลงานมาจัดแสดง โดยการจัดป้ายนิเทศ หรือนิทรรศการหน้าชั้นเรียน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์งาน และปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ ด้วยความคิดเห็นที่ถูกต้อง ประยุกต์ใช้ความรู้ โดยจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ เขียนป้ายประชาสัมพันธ์ จัดทำป้ายรณรงค์ให้ประชาชนทุกคนใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และนำผลงานมาจัดแสดง โดยการจัดนิทรรศการภายในบริเวณโรงเรียน

2.3.7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้นักเรียนสรุปความรู้ และประเมินผลงานของตนเองหรือกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน ในรูปของป้ายนิเทศ นิทรรศการที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันหรือให้นักเรียนร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป ประเมินชิ้นงาน ทำแบบทดสอบ และจัดเก็บผลงานในแฟ้มสะสมงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่เรียนและความเหมาะสม ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นสรุปและประเมินผล (Conclusion and Evaluation) ที่ผู้วิจัยใช้ในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย มีดังนี้

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียน ทำแบบฝึก และประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่น ประเมินผลโครงงาน พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

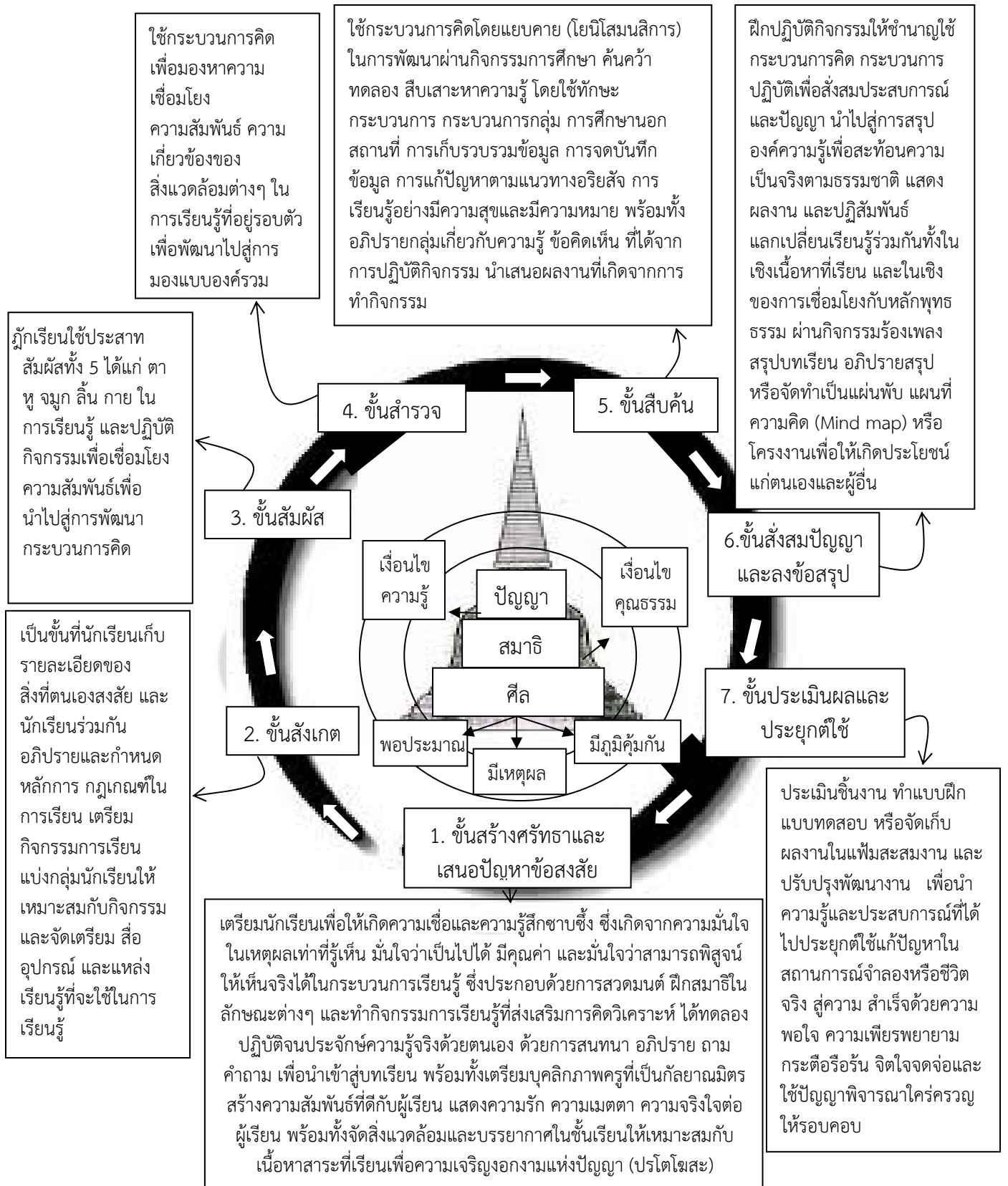
หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว ผู้วิจัยดำเนินการโดยนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียน ทำแบบฝึกหัด ประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม ผู้วิจัยดำเนินการโดย
 นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียน ทำแบบฝึกหัด ประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่น
 พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิด
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันตามแผนการจัดการเรียนการสอนที่
 พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ **ขั้นที่ 1** ขั้นสร้างศรัทธา
 และเสนอปัญหาข้อสงสัย **ขั้นที่ 2** ขั้นสังเกต **ขั้นที่ 3** ขั้นสัมผัส **ขั้นที่ 4** ขั้นสำรวจ **ขั้นที่ 5** ขั้นสืบค้น
ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป และ**ขั้นที่ 7** ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้

ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยจัดให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพในแผนการ
 จัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ภาพประกอบ 35 รายละเอียดการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทย ยุคปัจจุบันในแต่ละขั้นตอน

2.4 การมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและการดำเนินชีวิต

โรงเรียนอนุบาลนครนายก นักเรียนทุกคนเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้ซึมซับความดีงาม คุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เข้าไปในตนเอง ตลอดระยะเวลาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนวพุทธ นักเรียนสามารถถ่ายโอนความประพฤติที่ถูกต้อง (ศีล) จิตใจที่สนใจ ตั้งมั่นในการเรียน (สมาธิ) และสามารถเรียนรู้ มีความเข้าใจ และใช้กระบวนการคิด (ปัญญา) ในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นการใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ถือได้ว่า เป็นกระบวนการฝึกฝน ปลูกฝัง และกล่อมเกลาคคุณธรรม จริยธรรมให้กับตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งนับเป็นก้าวแรกที่เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงและสะท้อนไปสู่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยเป็นเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีของการใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีจิตใจที่เข้มแข็ง ภายใต้อุปนิสัยที่เฉียบแหลมในเชิงของเงื่อนไขความรู้ที่กำกับเงื่อนไขคุณธรรม นำไปสู่ความประพฤติที่ดีของนักเรียนในบริบทของสังคมไทยที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและการดำเนินชีวิต

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จึงเป็นแนวทางที่ทำให้ นักเรียนมีความคิดเห็นที่ถูกต้อง ที่เป็นสัมมาทิฐิ เนื่องจากจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีศีล รู้จักตรวจสอบความประพฤติของตนเอง ฝึกการลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ความเป็นผู้มี ความอดทน อดกลั้น มีวินัยในตนเอง ขยัน เสียสละ และสามารถฝึกตนเองให้เป็นผู้มี ความอดทน อดกลั้น มีวินัยในตนเอง ขยัน เสียสละ และสามารถฝึกตนเองได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ สิ่งสำคัญเป็นพื้นฐานในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และสามารถทำให้นักเรียนดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข รู้เท่าทัน และเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติ ผ่านการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้

2.5 นักเรียน

ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งส่วนมากเป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 10-12 ปี สามารถเรียนรู้และควบคุมความประพฤติของตนเองในเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัว แยกแยะคุณธรรมที่ดีงาม และสามารถเชื่อมโยงความรู้ในการตัดสินใจในสิ่งที่เรียนรู้และการทำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจท์ที่ว่า นักเรียนที่มีอายุระหว่าง 10-12 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางความคิดอยู่ในตอนปลายขั้นที่ 3 และตอนต้นขั้นที่ 4 ตามแนว นักเรียนสามารถอธิบายสิ่งที่ป็นนามธรรม คิดวิเคราะห์ กำหนดสมมติฐาน ระบุตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ทดสอบสมมติฐานตีความหมายข้อมูลได้ นักเรียนสามารถเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สามารถวิเคราะห์สิ่งเร้าใหม่ให้เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนได้ โดยผ่านกระบวนการดูดซับให้เข้ากับโครงสร้างความคิด (Assimilation) หรือผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Accommodation) จากประสบการณ์เดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ จนเข้าสู่สมดุลและเกิดการเรียนรู้ (Carin, 1997: 38-40 citing Piaget, 1960) ด้วยเหตุผลข้างต้น เมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธแล้ว พบว่า มีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเข้ากับวัยของ

นักเรียนที่เป็นวัยที่กำลังกล้าแสดงออก ชอบค้นหาตนเอง และชอบเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ และสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2548) ที่เห็นว่า ถ้านักเรียนใฝ่ดี ทำดี มีศรัทธา โดยเชื่ออย่างมีเหตุผล ปฏิบัติตนโดยมีอิทธิบาท 4 คือมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เจริญด้วยปัญญา ก็จะทำให้ให้นักเรียนมีความเจริญครบทุกส่วน และงอกงามในตน ซึ่งสอดคล้องกับนักเรียนบางคนทีกล่าวถึงความประทับใจในการเรียนไว้ว่า “การที่ครูเปิดโอกาสให้แสดงออกในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ยิ้มแย้มแจ่มใส และให้กำลังใจ ทำให้อยากเรียนรู้มากขึ้น ทำให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมกระบวนการคิดที่ดีให้กับนักเรียนอย่างเหมาะสม”

2.6 ผู้สอน

ผู้วิจัยพบว่า การแสดงตนเองในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนมีค่ามากกว่าคำสอน เป็นคำพูดที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธได้เป็นอย่างดี ดังนั้นความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ โดยผู้สอนประพฤติตนให้ได้ชื่อว่ามีคุณประพฤตินี้ดี (ศีล) มีจิตใจที่มั่นคง (สมาธิ) และมีภูมิรู้ที่เพียงพอในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน (ปัญญา) นักเรียนจะสามารถซึมซับความเป็นผู้มีเมตตา และปรารถนาดีไปใช้กับตนเองและแผ่ไปยังผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2547) ที่เห็นว่าถ้าครูผู้สอนรู้หลักและเข้าใจกลวิธีการสอนที่ดี ก็จะสั่งสอนให้ศิษย์ (นักเรียน) มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และยังสอดคล้องกับ พระพุทธทาสภิกขุ (2535) ที่เห็นว่าถ้าผู้สอนยึดหลักการสอนตามแนวพุทธซึ่งมี 3 ส่วน คือ สอนให้เกิดความเข้าใจ ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเชื่อและเลื่อมใส มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำ ก็จะนำพาให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นต้นแบบของนักเรียน โดยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏงดงามด้วยความดีงาม ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่า เกิดศรัทธาในตัวผู้สอน และทำให้เป็นศิษย์ที่อ่านอนสอนง่าย ไม่ก้าวร้าว แต่กลับเสริมสร้างกำลังใจในการเรียนให้กับนักเรียน นอกจากนี้ การที่ครูอธิบายอย่างแจ่มชัด จัดการเรียนรู้อะไรหลายหลาย นักเรียนจึงเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น ผู้สอนจึงถือเป็นส่วนสำคัญในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ของการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวพุทธในครั้งนี้

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า มีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน 5 ประเด็นใหญ่ๆ คือ การบริหารจัดการภายในโรงเรียน การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และการเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษามีความสำคัญมาก โดยบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องสร้าง

ความตระหนักและศรัทธาในการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนและผู้บริหารต้องพยายามสนับสนุน และปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในเรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว ใช้เงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขความรู้ในการบริหารจัดการ และดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ โรงเรียนต้องวิเคราะห์จุดเน้น ให้สอดคล้องกับบริบทของการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ โดยเชื่อมโยงหลักไตรสิกขาในกระบวนการเรียนการสอน เน้นประยุกต์ให้เข้ากับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันให้มากที่สุด ซึ่งถ้าไม่เข้าใจ และไม่สามารถนำไปปฏิบัติในห้องเรียนได้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนอย่างมาก

3.2 การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนการสอน

ภาพงามของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นภาพประกอบสะท้อนการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนานักเรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน นักเรียนทุกคนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดียิ่งขึ้น ควบคู่กันไป ซึ่งสามารถสังเกตได้ถึงเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่าซึ่งสามารถเชื่อมโยงและสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันในเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันในตัวภายใต้เงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขความรู้ที่สมบูรณ์ อาทิ

1) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆ อย่างชัดเจน พร้อมกับการพัฒนาปัญญาในการเรียนรู้มีความสุขเป็นเงื่อนไขคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตรงกับเรื่องของจิตใจที่ดีงามหรือสมาธิในแนวพุทธ

2) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ในโรงเรียน และห้องเรียน มีส่วนสำคัญมากในลักษณะเกื้อกูลต่อการพัฒนานักเรียนรอบด้าน ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ครูผู้สอนจึงต้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อนักเรียน ถ้าครูผู้สอนไม่เป็นกัลยาณมิตร จะเป็นอุปสรรคสำคัญกับนักเรียนในการเรียนการสอนตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

3) บุคลากรในโรงเรียนต้องให้ความสำคัญ และมีความเชื่อต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ซึ่งจะส่งผลต่อวิถีการทำงานและวิถีชีวิตทำให้สภาพการทำงาน การปฏิบัติกิจกรรม หรือการทดลองเต็มไปด้วยความสุข มีคุณค่าในตัวนักเรียน เพื่อพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธจะช่วยกล่อมเกลานักเรียนมีพฤติกรรมทางด้านกาย สังคม จิตใจดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ถ้าผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนขาดความเอาใจใส่ และศรัทธาในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.3 กิจกรรมการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม พัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน ซึ่งศีลเป็นเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวของคนนักเรียน จิตใจหรือสมาธิเป็นเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรม และปัญญาเป็นเรื่องของเงื่อนไขความรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปัญญาในแนวพุทธ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งในการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางศาสนา ถ้าครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรม และไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับบทเรียนในเนื้อหาสาระการเรียนรู้ต่างๆ ได้ จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนานักเรียนอย่างมาก และจะไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน ตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

3.4 การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรในโรงเรียน มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียน ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในการเชื่อมโยงกับระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกฝ่าย ต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เป็นลักษณะสำคัญที่สามารถสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน พร้อมทั้งจะช่วยให้ให้นักเรียนพัฒนาการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญนั้น พบว่า การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะเป็นเรื่องของวิถีการดำเนินชีวิตของทุกคน ซึ่งต้องใช้เวลาในการพัฒนาอย่างมาก และมีเงื่อนไขหลายประการ ได้แก่ ความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมวัตถุนิยม การปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดี เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จึงถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

3.5 การเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในเรื่องการเกื้อกูลสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน จะต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนหรือสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรมในบริบทที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันซึ่งอุปสรรคสำคัญในด้านการเกื้อกูลกัน สำหรับพัฒนารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนวพุทธ คือการสร้างบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน และผู้ปกครองในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวดารจัดระดมสรรพกำลัง

ลักษณะต่างๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนานักเรียน โรงเรียนมีความไม่สมบูรณ์ในการบริการทางวิชาการต่อสังคม อาคารสถานที่คับแคบ บุคลากรทุกฝ่ายไม่เข้าใจกระบวนการพัฒนานักเรียนตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจกับบุคลากรทุกฝ่ายให้เข้าใจตรงกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงามต่อไป

3.5 การเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้เผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 เรื่อง คือ การอบรมความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ และการอบรมการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผลการเผยแพร่รูปแบบฯ พบว่า ครูผู้สอนที่เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการมีความพึงพอใจในการอบรมครั้งนี้อย่างมาก และกล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนและบุคคลต่างๆ ในสังคมไทยสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สามารถมองเห็นความชัดเจนในแง่ของอัตลักษณ์ของคนไทยที่กำลังจะก้าวไปสู่สังคมของประชาคมอาเซียนและการเป็นพลเมืองดีในลักษณะพลโลกโดยไม่ถูกกลืนวัฒนธรรมที่ตึงามและความเป็นตนเองมองเห็นถึงความเป็นไทยได้อย่างสมบูรณ์และภาคภูมิใจ

นอกจากนี้ ประโยชน์ของการเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน พบว่า สามารถช่วยให้ครูผู้เข้ารับการอบรมฯ ครั้งนี้ สามารถเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพบว่า เรื่องของศีลมีความกลมกลืนกันในเรื่องของความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งเป็นเรื่องของสามห่วงของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องจิตใจหรือสมาธิมีความกลมกลืนกันในเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรมของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องของปัญญาที่มีความกลมกลืนกันในเรื่องของเงื่อนไขความรู้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งครูผู้สอนที่เข้ารับการอบรมครั้งนี้จึงมีความสุขในการอบรม และเห็นสิ่งที่เป็นการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธกับเรื่องของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเดียวกันที่ไม่สามารถแยกกันได้ และเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมอย่างยิ่งในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง อาจเนื่องมาจากในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนมีพฤติกรรมทางกายที่ดี มีทักษะทางสังคมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นเรื่องของ 3

หวังตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัว มีจิตใจที่สมบูรณ์ **ทั้งคุณภาพจิต** ซึ่งได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น **สมรรถภาพจิต** ซึ่งได้แก่ มีความเพียร พยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม และ**สุขภาพจิต** ซึ่งได้แก่ ไร่เรียงแจ่มใส อารมณ์ดี สงบเย็นเสมอ ซึ่งเป็นเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรม ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น (ปัญญา) ทุกหน่วยการเรียนรู้ และในภาพรวม ซึ่งเป็นเรื่องของ เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. การดำเนินงานเพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
5. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
6. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ
7. สรุปผลการวิจัย
8. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในประเด็น กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 210 คน โดยจัดชั้นเรียนแบบละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 42 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ที่ผู้สอนสามารถติดต่อเพื่อสร้างเครือข่ายกันได้สะดวก ทั้งผู้บริหาร และครูผู้สอนยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ผู้วิจัยสามารถประสานงาน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และรวบรวมผลการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้

การดำเนินงานเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยมีแนวทางดำเนินการเพื่อสร้างกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบท ปรัชญา เป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน และหลักพุทธธรรมที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาเกี่ยวกับปรัชญา เป้าหมายการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพนักเรียน สภาพและปัญหาอุปสรรคการเรียนการสอน เอกสารที่ใช้ประกอบการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดองค์ประกอบ และจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ได้สร้างขึ้น

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากขั้นตอนที่ 1

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันไปทดลองใช้ตั้งแต่วันที่ 30 พฤษภาคม 2554 ถึงวันที่ 15 มกราคม 2555 ปีการศึกษา 2554 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/4 เป็นการทดลองใช้เบื้องต้น เพื่อหาข้อบกพร่องเกี่ยวกับเวลา สถานการณ์ ลักษณะกิจกรรม และเนื้อหาว่ามีความเหมาะสมเพียงใด เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และการทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลและปรับปรุง ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดลองใช้ มาพิจารณาปรับปรุง เพื่อพัฒนาให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน และคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่รูปแบบ

ผู้วิจัยเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในขั้นนี้ ดำเนินการโดยการเผยแพร่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยการจัดการอบรมปฏิบัติการให้แก่ครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 เรื่อง ดังนี้

5.1 การอบรมความรู้พื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ

5.2 การอบรมการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาบูรณาการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จำแนกเครื่องมือได้ตามลักษณะของการใช้ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ 27 แผนการสอน ดังนี้

2.1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน จำนวน 9 แผนการสอน

2.2 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว จำนวน 9 แผนการสอน

2.3 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม จำนวน 9 แผนการสอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ ได้แก่

3.1 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ซึ่งเป็นพฤติกรรมเลือกสิ่งของที่มีประโยชน์ มีคุณภาพต่อชีวิตได้คุณค่าแท้ โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา สามารถพึ่งตนเองได้ โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์

3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) มีจุดประสงค์เพื่อพิจารณาความสามารถของนักเรียนในด้านการแสดงความเคารพ การมีน้ำใจช่วยเหลืองานผู้อื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อุดหนุน ชยันหมั่นเพียร มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน โดยทำการวัดนักเรียนระหว่างการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้ทุกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์

3.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) มีจุดประสงค์เพื่อใช้ทดสอบความรู้ความเข้าใจเนื้อหาโดยรวม ในหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

3.4.1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัศจรรย์ในตัวฉัน

3.4.2 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

3.4.3 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม

โดยทำการวัดนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการนำรูปแบบฯ ไปทดลองใช้

3.5 แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนบันทึกหรือเขียนเพื่อสะท้อนภาพของตนเองในด้านการเรียนทั้งความรู้ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อบทเรียน สภาพการเรียนการสอน ตลอดจนประสบการณ์และความคิดเห็นอื่นๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการเรียน ผู้สอนให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้เมื่อสิ้นสุดการเรียน ผู้สอนอ่านบันทึกของนักเรียนทุกคนแล้วให้ข้อมูล

ป้อนกลับ เพื่อปรับปรุงแก้ไขการเรียนรู้ในสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์หรือยังเข้าใจคลาดเคลื่อน และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.6 แบบบันทึกการสอนของผู้สอน มีจุดประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงข้อบกพร่องในการเรียนการสอนในชั่วโมงต่อไป โดยผู้สอนเป็นผู้บันทึกภายหลังจากการดำเนินการสอนเสร็จสิ้นในแต่ละแผนการเรียนรู้ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์และบรรยากาศการเรียนการสอนตามที่เกิดขึ้นจริง โดยมุ่งเน้นพฤติกรรมกรรมการเรียนของนักเรียน และพฤติกรรมการสอนของตนเอง พิจารณาว่า นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เหตุการณ์ต่างๆไปเป็นอย่างไร และเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นมีหรือไม่ อย่างไร แก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

3.7 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน มีจุดประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ขั้นตอนการเรียนการสอน ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียน และความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ภายหลังจากเสร็จสิ้นการสอน

3.8 คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธ มีจุดประสงค์ให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน รายละเอียดของการจัดกิจกรรม และวิธีใช้สื่อต่างๆ ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อควรระวัง สำหรับผู้สอนที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนการสอน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความแปรปรวน ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของการวัด (Content Validity) ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดกับจุดประสงค์ (Index of item-objective congruency: IOC) และความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR₂₀

2. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประเมินโดยการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อรูปแบบฯ และความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ของนักเรียนที่ฟังประสงค์ที่ประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง

2.3 เปรียบเทียบทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ของนักเรียนที่ฟังประสงค์ที่ประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง

2.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่ฟังประสงค์ที่ประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้าย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินครั้งแรกและครั้งสุดท้ายโดยใช้คะแนนเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบการพัฒนาจากค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง

2.5 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภวานา) ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบฯ โดยทดสอบค่าสถิติ t-test dependence

2.6 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การบันทึกและแบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

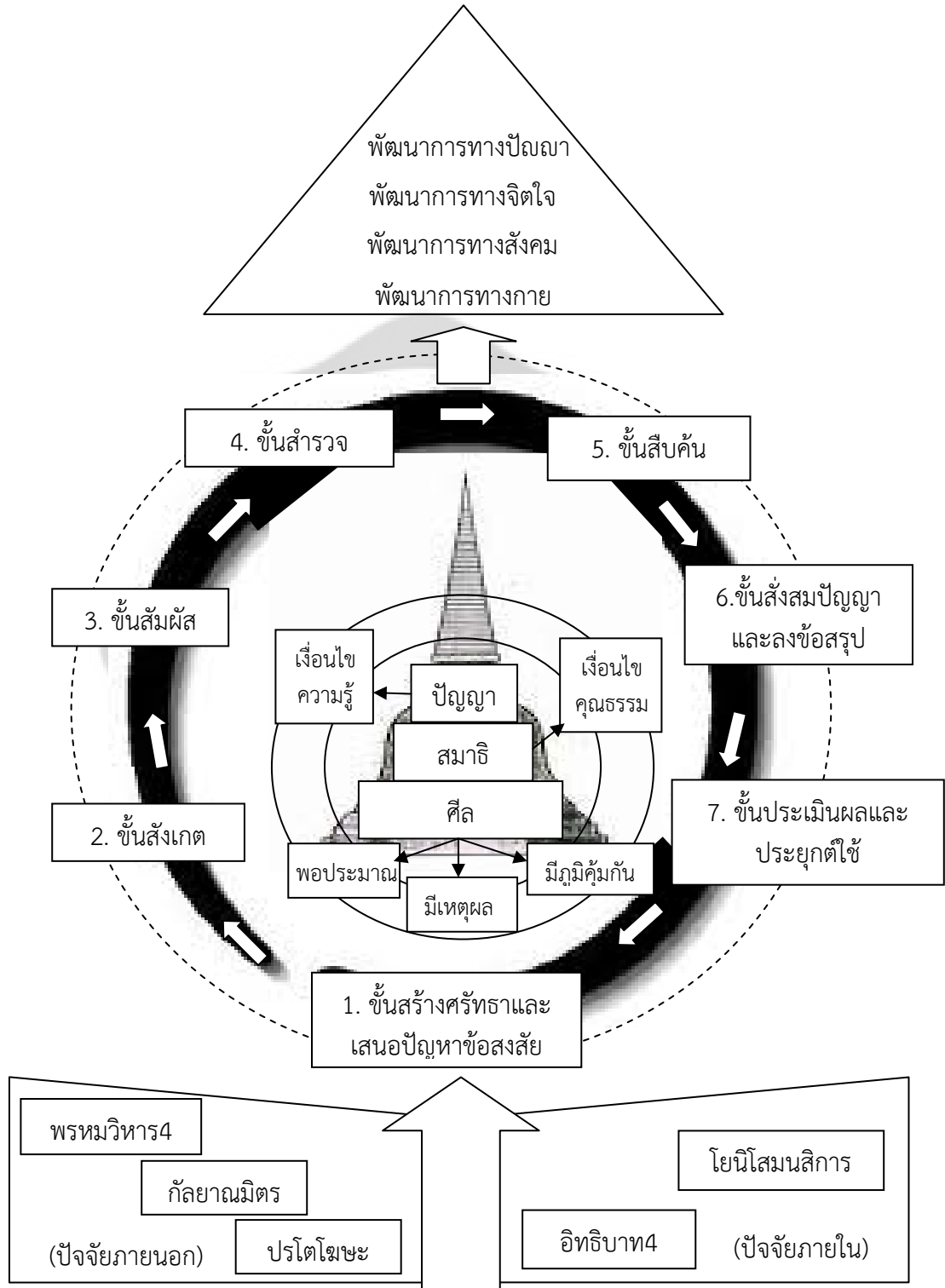
การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยสรุปผลการดำเนินงานในประเด็นของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน; ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขามีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย
- ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต
- ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส
- ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ
- ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น
- ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป
- ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ในรูปของแผนภาพดังภาพประกอบ 36 ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ภาพประกอบ 36 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จากขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วยหลักไตรสิกขา หลักกาลยามมิตร หลักพรหมวิหาร4 หลักโยนิโสมนสิการ หลักอริยสัจ4 และหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วย วิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรมทั้งศีล (Morality) หรือความประพฤติหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม เป็นเรื่องของสามห่วงตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพมีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งสงบสุข ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) เป็นเรื่องของเงื่อนไขความรู้ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีขั้นตอนการเรียนการสอน โดยใช้หลักการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 7 ขั้นตอน สามารถสรุปรายละเอียดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย

เป็นขั้นที่เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อ และความรู้สึกรับซึ่ง ซึ่งเกิดจากความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การสวดมนต์ ฝึกสมาธิในลักษณะต่างๆ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ความจริงด้วยตนเอง ด้วยการสนทนา อภิปราย ถามคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน พร้อมทั้งเตรียมบุคลิกภาพครูที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน แสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจต่อผู้เรียน พร้อมทั้งจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่เรียน เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา (ปรโตโฆสะ)

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต

เป็นขั้นที่นักเรียนเก็บรายละเอียดของสิ่งที่ตนเองสงสัย และนักเรียนร่วมกันอภิปรายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียน เตรียมกิจกรรมการเรียน แบ่งกลุ่มนักเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม และจัดเตรียม สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส

เป็นขั้นที่นักเรียนใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเรียนรู้ และปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการคิด

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ

เป็นขั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดเพื่อมองหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องของสิ่งแวดล้อมต่างๆในการเรียนรู้ที่อยู่รอบตัวเพื่อพัฒนาไปสู่การมองแบบองค์รวม

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น

เป็นขั้นที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สืบเสาะหาความรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ

กระบวนการกลุ่ม การศึกษานอกสถานที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดบันทึกข้อมูล การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็น ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป

เป็นขั้นที่นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้ชำนาญใช้กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติเพื่อสังสมประสบการณ์และปัญญา นำไปสู่การสรุป องค์ความรู้เพื่อสะท้อนความเป็นจริงตามธรรมชาติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในเชิงเนื้อหาที่เรียน และในเชิงของการเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม ผ่านกิจกรรมร้องเพลงสรุปบทเรียน อภิปรายสรุป หรือจัดทำเป็นแผ่นพับ แผนที่ความคิด (Mind map) หรือโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

เป็นขั้นที่นักเรียนประเมินชิ้นงาน ทำแบบฝึก แบบทดสอบ หรือจัดเก็บผลงานในแฟ้มสะสมงาน และปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองหรือชีวิตจริง สู่วิถีความสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายาม กระตือรือร้น จิตใจจดจ่อและใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ

นอกจากนี้ สำหรับการวัดผลประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตามแนวพุทธประกอบด้วยผลที่ได้จากการพัฒนานักเรียนด้านกายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือวัตถุ ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์ ได้แก่

- 1.1 ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการทำปฏิบัติกิจกรรม
- 1.2 ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม
- 1.3 ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม
- 1.4 ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม

2. พฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียน ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ในการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ ได้แก่

- 2.1 ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กายวาจาได้อย่างสร้างสรรค์
- 2.2 มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 2.3 ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

3. พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ ในการพัฒนาด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์ใน 3 ด้าน ได้แก่

3.1 ด้านคุณภาพจิต ได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

3.2 ด้านสมรรถภาพจิต ได้แก่ มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม

3.3 ด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ไร้เร็งแจ่มใส อารมณ์ดี และสงบสุขเสมอ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) เป็นความสามารถของนักเรียนในการเรียนรู้ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา)

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก ส่วนนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนว่า กิจกรรมการเรียนการสอนและขั้นตอนการเรียนการสอนมีความเหมาะสม ดังนี้

2.1 ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์ จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก

2.2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียน ก่อนเรียน และหลังเรียนในแต่ละหน่วย และก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบฯ มีดังนี้

2.2.1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัตถจริยในตัวตน หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม หน่วยการเรียนรู้ที่ ตามแนวพุทธ หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

2.2.2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ฉบับรวม) พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามแนวพุทธ หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

3. ผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีดังนี้

3.1 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 1 มหัทศจรยย์ในตัวฉัน พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 รายการ พบว่า ในรายการ**ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีใน 2 เรื่อง ประกอบด้วย ระดับความยากง่ายของกิจกรรม (ร้อยละ 74) ปริมาณของกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียน (ร้อยละ 71) นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมากใน 2 เรื่อง ประกอบด้วย การจัดเรียนลำดับกิจกรรม (ร้อยละ 74) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม (ร้อยละ 67) ในรายการ**ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 4 เรื่อง คือ การนำเข้าสู่บทเรียน (ร้อยละ 52) ลำดับขั้นตอนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา (ร้อยละ 69) การใช้การประเมินผลอย่างหลากหลาย มีการสังเกตการซักถาม การทดสอบ และการตรวจผลงาน การตรวจงานของผู้สอน (ร้อยละ 55) มีการเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานของนักเรียน (ร้อยละ 71) และความคิดเห็นในระดับดี 3 เรื่อง ประกอบด้วย การอธิบายและการยกตัวอย่างของผู้สอนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดี (ร้อยละ 60) การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (ร้อยละ 50) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (ร้อยละ 55) ในรายการ**ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 4 เรื่อง คือ ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (ร้อยละ 50) นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง (ร้อยละ 67) นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (ร้อยละ 52) นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญาที่ดี (ร้อยละ 48)

3.2 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2 สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 รายการ พบว่า ในรายการ**ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมากใน 4 เรื่อง ประกอบด้วย การจัดเรียนลำดับกิจกรรม (ร้อยละ 55) ระดับความยากง่ายของกิจกรรม (ร้อยละ 57) ปริมาณของกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียน (ร้อยละ 62) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม (ร้อยละ 57) ในรายการ**ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 7 เรื่อง คือ การนำเข้าสู่บทเรียน (ร้อยละ 60) ลำดับขั้นตอนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา (ร้อยละ 60) การอธิบายและการยกตัวอย่างของผู้สอนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดี (ร้อยละ 60) การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (ร้อยละ 67) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (ร้อยละ 60) การใช้การประเมินผลอย่างหลากหลาย มีการสังเกตการซักถาม การทดสอบ และการตรวจผลงาน (ร้อยละ 52) การตรวจงานของผู้สอน มีการเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานของนักเรียน (ร้อยละ 67) ในรายการ**ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 4 เรื่อง คือ ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (ร้อยละ 71) นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง (ร้อยละ 57) นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (ร้อยละ 55) นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญาที่ดี (ร้อยละ 62)

3.3 หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ 3 ล้อมรั้วสังคม พบว่า ผลการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 รายการ พบว่า ในรายการ**ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีใน 4 เรื่อง ประกอบด้วย การจัดเรียงลำดับกิจกรรม (ร้อยละ 57) ระดับความยากง่ายของกิจกรรม (ร้อยละ 67) ปริมาณของกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียน (ร้อยละ 67) ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม (ร้อยละ 57) ในรายการ**ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนการสอน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 7 เรื่อง คือ การนำเข้าสู่บทเรียน (ร้อยละ 62) ลำดับขั้นตอนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา (ร้อยละ 71) การอธิบายและการยกตัวอย่างของผู้สอนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดี (ร้อยละ 52) การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม (ร้อยละ 55) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย (ร้อยละ 55) การใช้การประเมินผลอย่างหลากหลาย มีการสังเกต การซักถาม การทดสอบและการตรวจผลงาน (ร้อยละ 52) การตรวจงานของผู้สอน มีการเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานของนักเรียน (ร้อยละ 57) ในรายการ**ผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียน** นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดีมาก 4 เรื่อง คือ ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (ร้อยละ 69) นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง (ร้อยละ 64) นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (ร้อยละ 67) นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญาที่ดี (ร้อยละ 57)

จากผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังตาราง 28 ดังนี้

ตาราง 28 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

รายการประเมิน	หน่วยการเรียนรู้ที่		
	1	2	3
1. ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน			
1.1 การจัดเรียงลำดับกิจกรรม.....	ดีมาก	ดีมาก	ดี
1.2 ระดับความยากง่ายของกิจกรรม.....	ดี	ดี	ดี
1.3 ปริมาณของกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียน.....	ดี	ดี	ดี
1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
2. ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนการสอน			
2.1 การนำเข้าสู่บทเรียน.....	ดีมาก	ดี	ดีมาก
2.2 ลำดับขั้นตอนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา.	ดีมาก	ดี	ดี

ตาราง 28 (ต่อ)

รายการประเมิน	หน่วยการเรียนรู้ที่		
	1	2	3
2.3 การอธิบายและการยกตัวอย่างของผู้สอนทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจได้ดี.....	ดี	ดีมาก	ดีมาก
2.4 การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	ดี	ดีมาก	ดีมาก
2.5 การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย.....	ดี	ดีมาก	ดีมาก
2.6 การใช้การประเมินผลอย่างหลากหลาย มีการสังเกต การซักถาม การทดสอบ และการตรวจผลงาน.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
2.7 การตรวจงานของผู้สอน มีการเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงงานของนักเรียน.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
3. ผลที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียน			
3.1 ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
3.2 นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง.	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
3.3 นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก
3.4 นักเรียนมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญาที่ดี.....	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก

อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยมี ประเด็น ในการ อภิปราย ผลการวิจัย 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ประเด็นประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ประเด็นผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ จิตใจ และ ปัญญาของนักเรียน และประเด็นอื่นๆ ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1.1 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก

อาจเนื่องมาจาก การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดปรัชญาการศึกษาในแนวของการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของนักเรียนอย่างเป็นทางการและใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ อย่างมีความหมายต่อผู้เรียน ที่สามารถทำให้นักเรียนสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้และสามารถนำ ความรู้ดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ Beane. (1991: 9) ที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการว่า เป็นการสร้างความรู้และประสบการณ์ ขึ้นใหม่ในลักษณะของการผสมผสานเนื้อหาที่จำเป็นในชีวิตจริงของนักเรียนเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของนักเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของ นักเรียนเรียนเป็นสำคัญ (Teavess & Revore. 1990: 9)

นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ซึ่งถือเป็นกระบวนการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวมรอบด้านสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ โดยฝึกกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงเรื่องความ ประพฤติที่ถูกต้องในการเรียน จิตใจที่มั่นคง มุ่งมั่น และใช้สติปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองอยู่ เสมอ เป็นกระบวนการที่ใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาตนเองของนักเรียน จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการ เรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบท แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือมีคะแนนเฉลี่ย 4.71 ซึ่งถือว่า เหมาะสมมาก สามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนได้จริง

2. ประเด็นผลการเรียนรู้ในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญา) ของนักเรียน มีดังนี้

2.1 ผลการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์ จากการประเมินครั้งแรก นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 33.33 และการประเมินครั้งสุดท้าย นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ 100 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.67 ของการประเมินครั้งแรก อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่ง สังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ ที่ส่งเสริมการนำหลักพุทธ ธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาให้นักเรียนสามารถใช้ปัญญาให้เกิด ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชีวิต โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็น กัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนา นักเรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือ วินัยในการดำเนินชีวิตที่ดำรงสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตรสำคัญที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนานักเรียนอย่างดีที่สุดด้วยความเพียรพยายาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 12-13) จึงทำ ให้ผลการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้าน

จิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (2549: 11-14) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาและการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา 3 ประการเป็นวิธีการที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาของอารยชน (นักเรียน) เป็นฐาน ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาแบบอารยชนนี้ เรียกตามคำบาลีว่า **อริยมรรค** แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอารยชน หรือเป็นวิธีการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ

นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น ยังเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นเพื่อวางเงื่อนไข และเตรียมสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่คุณสอนกำหนด เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปใช้สอน เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ข้อมูลความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม วิธีคิด และแสดงออกถึงความสามารถที่จะเรียนรู้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้โดยง่าย และมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Joyce and Weil, 1996: 7; Regolith, 1983: 4) จึงส่งผลให้ผลการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของนักเรียนที่พึงประสงค์ จากการประเมินสูงขึ้นตามมาตรฐานที่กำหนด

2.2 ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของนักเรียนหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งในภาพรวมและรายพฤติกรรม แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น อาจเนื่องมาจาก รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีลักษณะเด่นคือใช้กระบวนการที่ดำเนินการโดยใช้ไตรสิกขาในการดำเนินกิจกรรมผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวได้นำแนวคิด ทฤษฎี หลักการตามแนวพุทธ และแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ที่เป็นสากลมาเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ของ เพียร์เจ (Carin, 1997: 38-40 citing Piaget, 1960) การเรียนรู้โดยการค้นพบของ บรูเนอร์ (Bruner, 1960: 33) ที่กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจอย่างจริงจังได้ไม่ว่าผู้เรียนจะมีวุฒิภาวะใด โดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน ทำเนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป และวิธีสอนที่มุ่งให้นักเรียนค้นพบด้วยตนเองทำให้นักเรียนมีความรู้คงทน ถ้าย่อยงการเรียนรู้ได้ดี การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่พฤติกรรมระดับสูง ของ บลูม (Bloom) ที่กล่าวว่า ผู้สอนควรจำแนกพฤติกรรมเป็นทักษะย่อยๆ ให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และค่อยๆ พัฒนาไปสู่พฤติกรรมระดับสูง โดยเรียงลำดับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน จากน้อยไปสู่ที่ซับซ้อนมากขึ้น และสอดคล้องกับ การวิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะเป็นพื้นฐานสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ของ กาเย (Romiszowski, 1987: 168-171; citing Gagne's, 1974) ที่กล่าวว่า การสอนจะต้องมีการเรียงลำดับทักษะเบื้องต้น โดยผู้สอนควรวิเคราะห์กิจกรรมที่สอนว่าผู้เรียน จะต้องมี

ทักษะใดเป็นพื้นฐานมาบ้างจนกระทั่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทฤษฎี การสร้างเสริมความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ของ Vygotsky (Nicholl, 1998 ; citing Vygotsky) ที่กล่าวว่า ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ในฐานะเป็นเครื่องมือสำหรับ พัฒนาการทางสมองเน้นพัฒนาการที่เหนือความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนที่เรียกว่าเขตการพัฒนา ใกล้ชิด (Zone of proximal development) โดยใช้สถานการณ์ที่เลยขีดความสามารถปัจจุบันของผู้เรียนแต่อยู่ในขอบเขตของศักยภาพที่เด็กจะทำได้ด้วยการช่วย เหลือจากเพื่อน และผู้สอน และการ เรียนรู้จะมีความหมายแก่นักเรียนถ้านักเรียนสามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อน ซึ่ง กระบวนการเหล่านี้สามารถพัฒนานักเรียนไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ปัญญาภาวนา) ของตนเองได้สูงขึ้น (วีรยุทธ วิเชียรโชติ, 2548; กิตติชัย สุธาสิโนบล. 2553)

3. ประเด็นอื่นๆ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จากการวิเคราะห์ความ เชื่อมโยงระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวมีลักษณะแนวคิดที่ผสมผสานกัน ได้ อย่างกลมกลืนโดยเฉพาะระบบการพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธ คือ ระบบ ไตรสิกขา กับหลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทย มีความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันได้อย่างน่า มหัศจรรย์ กล่าวคือ เรื่องของศีล สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของสามห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องของสมาธิ สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของเงื่อนไขคุณธรรมของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องของ ปัญญาตามแนวพุทธ สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องของเงื่อนไขความรู้ ได้แก่ ของแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ เมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนจึงทำให้เกิดการบูรณาการผสมผสานกันได้อย่างลงตัว และมีประสิทธิภาพในบริบทแห่ง สังคมไทยยุคปัจจุบันที่เป็นสังคมที่ต้องผสมสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในชาติและต้องรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว นักเรียนจะมีความพร้อมกับการดำเนินชีวิตในบริบทสังคมไทยยุคปัจจุบันที่เป็น สาธารณในประชาคมอาเซียนได้อย่างมีความสุขดำรงรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทยให้ยั่งยืนใน อนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุค ปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการวิจัยในทุกขั้นตอนสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียน การสอน ตามแนวพุทธ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และส่งผลต่อนักเรียนให้บรรลุเป้าหมายหรือ จุดประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้

1.1 การสร้างศรัทธาโดยครูผู้สอน จะต้องเป็นโปรโตโฆสที่ตี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ที่มีความหมาย ถ้าหากไม่สามารถทำได้ จะไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเท่าที่ควร ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องกระตุ้น ปลุกเร้า และสร้างศรัทธาที่ดั่งามให้กับนักเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร และจะต้องคงความเป็นกัลยาณมิตรด้วยความจริงใจตลอดเวลาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่านักเรียนทุกคนมีความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันในการแสดงออกด้านกัลยาณมิตรของครูต่อนักเรียน นอกจากนี้ การจัดชั้นเรียนควรมีโต๊ะหมู่บูชาหรืออาจมีสัญลักษณ์อื่นที่แสดงถึงความสงบเย็น ที่สามารถนำนักเรียนไปสู่การแสวงหาปัญญา และความประพฤติกฎที่ถูกต้องดั่งาม ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกที่ดีผ่านสัญลักษณ์ที่ดี

1.2 ในการนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ตามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้นั้น ครูผู้สอนที่จะนำไปใช้ ต้องทำการศึกษาและทำความเข้าใจ มองให้เห็นความสัมพันธ์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเนื้อหาทางพุทธศาสตร์ตามแนวพุทธ และเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธ คือ การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา กับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากศีล และสมาธิ เป็นรากฐานที่ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ ดังนั้น มีความพร้อมที่จะใช้พลังงานของจิตให้เป็นประโยชน์ ในขณะเดียวกัน ปัญญาซึ่งก็คือการรู้จักคิด ไตร่ตรอง ก็ช่วยเสริมให้ศีลและสมาธิมีความเข้มแข็งขึ้นเช่นกัน จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันได้ผลดีที่สุด

1.3 การให้เกียรติและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ รวมทั้งเห็นคุณค่าและความน่ารักในตัวนักเรียนในการเรียนรู้แบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะช่วยให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น และที่สำคัญก็คือ กล้าที่จะตั้งเป้าหมายในชีวิตที่เป็นเป้าหมายที่เกื้อกูลทั้งตนเอง ผู้อื่น และสังคมในอนาคต

1.4 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญหาและลงข้อสรุป และขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการค้นหาสัจธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งพุทธกาล ที่ต้องใช้เวลาในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องมีการจัดการเรื่องเวลาให้เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมการทดลอง การสำรวจนอกสถานที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลามาก ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเพื่อเวลาสำหรับกิจกรรมเหล่านี้ และให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนจะช่วยลดช่องว่างระหว่างนักเรียนกับผู้สอนที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเห็นคุณค่าของตนเอง

1.5 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน นี้ ผู้สอนจะต้องสร้างศรัทธากับนักเรียน โดยจะต้องจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่ดี ด้วยการเป็นกัลยาณมิตร ด้วยการกำหนดปัจจัยภายนอกที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวลในขณะที่สั่งสอนเรื่องความดีงาม ใช้น้ำเสียงที่เอาจริงเอาจังหรือเน้นย้ำ เมื่อถึงตอนอธิบายกฎเกณฑ์กติกา ในการสั่งสอนแนะนำ บอกเล่าข่าวสารการเรียนรู้ที่ถูกต้องดีงาม เป็นต้น พร้อมทั้งดูแลบุคลิกภาพ และความเป็นกัลยาณมิตรของครูให้สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดี ประกอบกับเลือกเนื้อหาสาระความรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ โดยใช้กิจกรรมการสอนที่หลากหลาย และใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยสร้างเสริมวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา (โยนิโสมนสิการ) กำหนดแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความคิดการปฏิบัติที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง ตามธรรมชาติ ตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (ภาวนา 4) ซึ่งนำไปสู่ความเป็นผู้มีปัญญา

1.6 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน นี้ ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ไปใช้ ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอนให้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนานักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน ตลอดจนต้องฝึกปฏิบัติตนเองในการเชื่อมโยงหลักไตรสิกขา ได้แก่ ด้านความประพฤติ (ศีลสิกขา) ด้านจิตใจ (สมาธิสิกขา) โดยฝึกในเรื่องของคุณภาพจิต ได้แก่ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น สมรรถภาพจิต ได้แก่ มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม และสุขภาพจิต ได้แก่ ว่างแจ่มใส อารมณ์ดี และสงบสุขเสมอ ให้สมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนต่อไป

1.7 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ในเรื่องของการจัดเวลาเรียนที่ต้องใช้เวลามากกว่า 1 ชั่วโมง ในบางกิจกรรม เช่น การศึกษานอกสถานที่ การทดลองที่ต้อง ใช้เวลารอผลการทดลองนานในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้สอนอาจปรับเวลาโดยขอปรับเปลี่ยนเวลาเรียนกับคุณครูวิชาอื่น เพื่อให้การจัดกิจกรรมราบรื่น ไม่ขาดตอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันต่อไป

1.8 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน นี้ ในการจัดกิจกรรมที่ต้องเน้นความสงบเย็น และสมาธิ ในกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นศรัทธา ผู้สอนจะต้องขอความร่วมมือ และทำความเข้าใจ กับคุณครูห้องข้างเคียงที่จะเตรียมสถานที่ บรรยากาศในการเรียนที่เป็นสัปปายะ ซึ่งเป็นที่สบาย เอื้ออำนวย และช่วยเกื้อกูลแก่การเรียนรู้ และประคับประคองรักษาสมาธิในการเรียน

1.9 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ควรมีการฝึกซ้อมผู้วิจัยร่วมที่เป็นครูผู้สอนในการสังเกตพฤติกรรมทางกาย ทางสังคม และทางจิตใจ โดยศึกษาตัวบ่งชี้พฤติกรรมให้เข้าใจชัดเจน และฝึกคู่กับผู้วิจัย ซึ่งตรวจสอบความสอดคล้องเที่ยงตรงในการบันทึกกิจกรรม และเกิดความเข้าใจและความชำนาญ จึงเริ่มสังเกตพฤติกรรมนักเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันที่พัฒนาขึ้น จุดสำคัญอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีลสิกขา สมาธิสิกขา ปัญญาสิกขา) ซึ่งมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรทำการวิจัยเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นไทยของนักเรียน เพื่อการเข้าสู่ความเป็นสากลภายใต้ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกต่อไป

2.2 ควรศึกษาวิจัยโดยนำความเป็นพุทธะและบริบทความเป็นสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตไปขยายผลสู่ประชาชนชาวไทย ประชาคมอาเซียน และประชาคมโลกให้เกิดความยั่งยืน

2.3 ควรศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและนักเรียน ในการพัฒนาการจัดการศึกษา

2.4 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาในโครงการวิจัยแสวงหาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาในท้องถิ่นเดียวกันจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2547). พิมพ์ครั้งที่ 3. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- กาญจนา ญาติมิ. (2552). **การออกแบบและพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและสหกรณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2553). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก**. ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) กศ.ด. (หลักสูตรและการสอน) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม วัฒนชัย. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา**. (Online). Available: <http://www.eschool.su.ac.th/admin/articleadm.php?no=40&code=y.html>, 9 มีนาคม 2550.
- กนกกาญจน์ ฉวีวงศ์ (2552). **การศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตภาษีเจริญ สังกัดกรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. (2546). **เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: เกษตรบลูพรีน့်.

- จิรภัทร กীরตดำเกิงสกุล. (2552). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2549). ปลูกมหาลัย “ไทยวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง” (Online). Available: <http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?id=285>, 9 มีนาคม 2550.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2549). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างบัณฑิตอุดมคติไทยสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิพวัลย์ คำคง. (2552). การจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตอโคก. ปริญญาศึกษาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต กศ.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทิตนา แชมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระชัย ปุณณโชติ. (2544). “การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ,” ในการประชุมวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วทศ.9) เรื่องนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. หน้า 1-13, กรุงเทพฯ: สมาคมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีศึกษาไทยกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. วันที่ 20-21 มกราคม 2544.
- นฤมล พึ่งแก้ว. (2551). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภสินธุ์ เสือดี. (2551). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ สำหรับนักเรียนปฐมวัย กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านหนองขามอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นุชจรรย์ ม่วงอยู่. (2550). การจัดประสบการณ์แบบโครงการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเด็กปฐมวัย. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บำรุง แสงณรงค์ (2550). การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน
 ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.
 (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประเวศ วะสี. (2548). “ศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง.” มติชน (8 ตุลาคม 2548): 9

ประเวศ วะสี. (2547). ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพมหานคร:
 โรงพิมพ์มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

_____. (2546). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

_____. (2540). ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความงาม ความดี.
 พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรีน-ปัญญาญาณ.

ปิ่นมณี ศรีนวล. (2552). การศึกษาและการสร้างโปรแกรมพัฒนาการปฏิบัติตนตามแนวทางความ
 เป็นอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
 (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2549). การศึกษายุคใหม่ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง. ม.ป.ท. (อัสสัมชัญ)

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2538). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 มหาคุหลาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พิมพ์ครั้งที่ 3. จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร (พุทธศาสตร์กับการพัฒนามนุษย์).
 กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

_____. (2540). พิมพ์ครั้งที่ 10. พัฒนาปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ).
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

_____. (2543). พิมพ์ครั้งที่ 2. ความคิดแหล่งสำคัญของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์พุทธธรรม.

_____. (2545). รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2546). พิมพ์ครั้งที่ 6. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). **โรงเรียนต้องช่วยสังคมไทยอนุรักษ์ความเจริญทางจิตใจ และก้าวไปในปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2547). พิมพ์ครั้งที่ 2. **รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2547). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- _____. (2548). พิมพ์ครั้งที่ 6. **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2550). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2550). พิมพ์ครั้งที่ 14. **สุขภาพองค์กรรวมแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- _____. (2552). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา (แก้วเกาะสะบ้า). (2553). **ผลของการฝึกสำรวมสติและการฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการต่อปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน ศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ ฯ**. ปริญญาโท วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). “**การปฏิรูปการศึกษาไทย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**,” ใน ปฏิรูปการศึกษาแนวคิดและหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. หน้า 35-57. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. (2542). **การออกแบบและพัฒนาการสอน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). **พลังการเรียนรู้ในกระบวนทัศน์ใหม่**. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ ปริ้นติ้ง.
- วีรยุทธ วิเชียรโชติ. (2548). **เทคนิคการเรียนการสอนแบบอารยวิถี ในกระบวนวิธีสืบสวน-สอบสวน เพื่อการพัฒนา “เบญจลักษณ์” ในแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: VJ Printing.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **ทฤษฎีหลักสูตร**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาโรช บัวศรี. (2515). **“วิธีสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ” ศาสตราจารย์ ดร. สาโรช บัวศรีรำลึก**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2549). **แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุริยา กำธร. (2553). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน วัดนาคนิมิตร**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรีพร วงศ์สวัสดิ์สุข. (2551). **การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนราชวินิตมัธยม**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2544). **หลักสูตรทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2547). **หลักสูตร(ทำ)ตามรอยพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ด่านสุทธาการพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). **การบรรยายพิเศษ เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง”**. (Online). Available: http://www.nesac.go.th/NESAC_LIVE/suff_eco/. 9 มีนาคม 2550.
- สุรยุทธ์ จุลานนท์. (2549). **สรุปปาฐกถาพิเศษในการประชุมชี้แจงแนวทางการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**. ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล, (24 พฤศจิกายน 2549)

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). กรอบวิสัยทัศน์ และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549ข). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนา นโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค
- อภากาศ ไชยประสิทธิ์. (2551). การศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธ: กรณีศึกษา โรงเรียนทอสี. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอกพงษ์ ดิษแสง. (2551). ผลการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Beane, J. (1991, October). "The Middle School: The Natural Home of integrated Curriculum," Educational Leadership. 49(2): 9-13.
- Bloom Benjamin S. (1976). Taxonomy of Education Objective Handbook I: Cognitive Domain. New York: David Mackey Company, Inc.
- Bruner, J.S. (1960). Studies in Cognitive Growth. New York : John Wiley & Sons, Inc.
- Carin, A.A. (1997). Teaching Modern Science. 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Fogarty, R. (1999). How to Integrate the Curricula. USA.: IRI/Skylight Publishing.

- Fogarty, R. (2002). **How to Integrate the Curricula**. 2nd ed. University of Massachusetts: Corwin Press. Gemmell, A. E. 2001. **Instructional Systems Design Model** (Online). Available: <http://www.ceo.cudenver.edu/~amie-gemimell/idmodel.html>, April 10, 2008.
- Fraze, B.M. & Rudnitski, R.A. (1995). **Integrated Teaching Methods: Theory, Classroom Applications, and Field-based Connections**. Aldany, New York: Delmar Publishers.
- Gemmell, A.E. (2001). Instructional Systems Design Model. (Online). Available: <http://www.ceo.cudenver.edu/~amie-gemimell/idmodel.html>
- Goleman, D. (1995). **Emotional Intelligences**. New York: Bantam Books.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Henson, P. W. (2004). **The Skills Training Outdoor-Relational Model for Adolescents with Conduct Problems: A Synthesis of Wilderness Therapy, Ecopsychology and Social Competence Training** (Online). Available: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/3114086>, January 17, 2007.
- Jacobs, G. M. 2001. **Learning Cooperative Learning Via Cooperative Learning. A Sourcebook of Lesson Plans for Teacher Education on Cooperative Learning**. (Reprinted). Singapore: SEAMEO.
- Joyce, B & Weil, M. (1996). **Models of Teaching**. Boston: Allyn & Bacon.
- Joyce, B & Weil, M. and Calhoun. (2004). **Models of Teaching**. 7th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Kold, D. (1984). **Experiential Learning**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Lardizabal, S.A. et al. (1970). **Methods and Principles of Teaching**. Quezon City: Alemar-Phoenix.
- Nicholl, T. (1998). **Vygotsky**. (Online). Available: <http://www.massey.ac.nz/~alock/virtual/trishvyg.htm>

- Parson, J. S. (2004). **A Comparative Study of the Effects of Differentiated Instruction Model on the Reading Achievement of Third-Grade Students** (Online). Available: <http://www.lib.umi.com/dissertations/fullcit/311338>, January 17, 2005.
- Piaget, J. 1965. **The Moral Judgment of the Child**. New York: The Free Press.
- Reigeluth, C.M. (1983). **Instructional-Design Theories and Models: An Overview of their Current Status**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Romiszowski, A.J. (1987). **Designing Instructional Systems: Decision Making in Course Planning and Curriculum Design**. London: Kagan.
- Saylor, J.G. et al. (1981). **Curriculum Planning for Better Teaching and Learning**. 4th ed. New York.: Holt, Rinehart and Winstorn.
- Slavin, R. E. (1995). **Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice**. Boston: Allyn and Bacon.
- Travess, D.P. & Revore, R.W. (1990). **Foundations of Educations: Becorning a Teacher**. 2nd ed. Englewood Cliffs. N.I.: Prentice-Hall.
- UNDP, (1997). **Concept and Theories of His Majesty The King on Development**. In Commemoration of the 50th Anniversary of King Bhumibol Adulyadej's Accession to the Throne. United Nations Development Programme, Bangkok: Keen Publishing.
- UNESCO. (1981). **"Integrating Subject Areas in Primary Education Curriculum,"** in Report Finalization Meeting 9-15 December 1981. Bangkok.

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และผู้วิจัยร่วม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รศ.ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ผศ.ดร.ทิพวัลย์ คำคง คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี
3. ดร. ชวนพิศ ชุมคง หัวหน้าภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
4. ดร. กนกนุช ขำภักตร์ หัวหน้าภาควิชาการพยาบาลสูติศาสตร์และการผดุงครรภ์
วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ
5. ดร.บรรเจิดพร สู่แสนสุข รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา
สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ.

รายชื่อครูผู้วิจัยร่วม

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

1. คุณครูเพียงเพ็ญ จันทสุข ครูผู้สอนคณิตศาสตร์
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
2. คุณครูนิตย์ วรวัชรพินธุ์ ครูผู้สอนภาษาไทย
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
3. คุณครูนนท์ฉัตร เตี้ยยะกุล ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
4. คุณครูสายสุนีย์ พิทักษ์วีระกุล ครูผู้สอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
5. คุณครูสมบัติ วังเวชช์ ครูผู้สอนประวัติศาสตร์
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
6. คุณครูบุษบง ศรีรุ่งเรือง ครูผู้สอนสุขศึกษาและพลศึกษา
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
7. คุณครูรำพึง แคมไค้ง ครูผู้สอนศิลปะ
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
8. คุณครูปรียานุช ทาริมุกข์ ครูผู้สอนการงานและเทคโนโลยี
โรงเรียนอนุบาลนครนายก
9. คุณครูปราโมทย์ บัวสุข ครูผู้สอนภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)
โรงเรียนอนุบาลนครนายก

ข้อที่	รายการประเมิน	เกณฑ์ระดับน้ำหนักความ คิดเห็น					เหตุผล เพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
4	<p>ความสอดคล้องของขั้นตอนต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>4.1 ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน.....</p> <p>4.2 ขั้นที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมการสอน.....</p> <p>4.3 ขั้นที่ 3 การทดลองใช้ในชั้นเรียน.....</p> <p>4.4 ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง.....</p>	
5	<p>ความเหมาะสมของการวางแผนและกำหนดแนวการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>5.1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ร่างกายมนุษย์.....</p> <p>5.2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ร่างกายสัตว์.....</p> <p>5.3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม.....</p> <p>5.4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สารในชีวิตประจำวัน.....</p> <p>5.5 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 วงจรไฟฟ้า.....</p> <p>5.6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ปรากฏการณ์ของโลกและเทคโนโลยีอวกาศ.....</p>	
6	<p>ความเหมาะสมขององค์ประกอบการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p> <p>6.1 หน่วยการเรียนรู้/ชื่อแผน.....</p> <p>6.2 ระยะเวลา.....</p> <p>6.3 สารสำคัญ.....</p> <p>6.4 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง.....</p> <p>6.5 จุดประสงค์การเรียนรู้.....</p> <p>6.6 สารการเรียนรู้.....</p> <p>6.7 กิจกรรมการเรียนรู้.....</p> <p>6.8 สื่อและแหล่งเรียนรู้.....</p>	

ข้อที่	รายการประเมิน	เกณฑ์ระดับน้ำหนักความ คิดเห็น					เหตุผล เพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
	6.9 การวัดและประเมินผล..... 6.10 ใ้ความรู้/ใ้กิจกรรมต่างๆ..... 6.11 บั้ที่กการสอนของครู.....	
7	ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอน การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้ 7.1 ศึกษาหลักสูตร วิเคราะห์หลักสูตร จัดหมวดหมู่ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน.. 7.2 พัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการ จัดการเรียนรู้ กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน สื่อ การวัดและประเมินผล..... 7.3 ตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนฯ.....	
8	ความเหมาะสมของการกำหนดขั้นการปฏิบัติกิจกรรม การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบท แห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันในห้องเรียน 8.1 ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา 8.2 ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต 8.3 ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส 8.4 ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ 8.5 ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น 8.6 ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป 8.7 ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผล และประยุกต์ใช้	

ข้อที่	รายการประเมิน	เกณฑ์ระดับน้ำหนักความ คิดเห็น					เหตุผล เพิ่มเติม
		5	4	3	2	1	
9	ความเหมาะสมของการกำหนดวิธีดำเนินการในขั้นตอน การประเมินผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน 9.1 การประเมินผลด้านกายภาพ..... 9.2 การประเมินผลด้านศีลภาพ..... 9.3 การประเมินผลด้านจิตภาพ..... 9.4 การประเมินผลด้านปัญญาภาพ.....	

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....
(.....)

ผู้ประเมิน

รหัส	พฤติกรรมการณ์เรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่พึงประสงค์													รวม ทั้งหมด	ระดับ คุณภาพ			
	ดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม ระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม				ใช้และเก็บ อุปกรณ์การ เรียนได้อย่าง เหมาะสม				ใช้ประสาท สัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกต และปฏิบัติ กิจกรรมได้ อย่างเหมาะสม				ดูแลรักษา ความสะอาด ร่างกายและ แต่งกาย เหมาะสมกับ การปฏิบัติ กิจกรรม					
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3	0			1	2	3
24																		
25																		
26																		
27																		
28																		
29																		
30																		
31																		
32																		
33																		
34																		
35																		
36																		
37																		
38																		
39																		
40																		
41																		
42																		
รวม ทั้งหมด																		
ค่าเฉลี่ย																		
ระดับ คุณภาพ																		

คำอธิบาย											
วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก											
<p>คำชี้แจง: แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา) ฉบับนี้ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ขณะปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือวัตถุ ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกายที่พึงประสงค์ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม 2. ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม 3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม 											
<p>คำอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกาย (กายภาวนา)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>พฤติกรรมประเมิน</th> <th>คำอธิบายลักษณะพฤติกรรม</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม</td> <td>ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุเหลือใช้ลงบนพื้น ทำความสะอาดอุปกรณ์ และ/หรือสถานที่ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง</td> </tr> <tr> <td>2. ใช้และเก็บอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเหมาะสม</td> <td>ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ ผู้เรียนสามารถใช้อุปกรณ์การเรียน การทดลองได้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ปฏิบัติ และเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่อย่างเรียบร้อย</td> </tr> <tr> <td>3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม</td> <td>ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ในการสังเกตการทดลอง และการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทดสอบกลิ่นโดยการใช้จมูกดมโดยตรง ควรใช้มือในการปิดกลิ่นผ่านจมูก เป็นต้น</td> </tr> <tr> <td>4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม</td> <td> <p>ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับการเรียน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 4.1 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย 4.2 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียนนักเรียนใส่หมวกหรือกางร่มขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มีแสงแดดจัด หรือฝนตก 4.3 ในขณะเลิกกิจกรรม ต้องทำความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า และทำให้ร่างกายสะอาดสดชื่น พร้อมทั้งจะเรียนต่อไป </td> </tr> </tbody> </table>		พฤติกรรมประเมิน	คำอธิบายลักษณะพฤติกรรม	1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุเหลือใช้ลงบนพื้น ทำความสะอาดอุปกรณ์ และ/หรือสถานที่ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง	2. ใช้และเก็บอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ ผู้เรียนสามารถใช้อุปกรณ์การเรียน การทดลองได้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ปฏิบัติ และเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่อย่างเรียบร้อย	3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ในการสังเกตการทดลอง และการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทดสอบกลิ่นโดยการใช้จมูกดมโดยตรง ควรใช้มือในการปิดกลิ่นผ่านจมูก เป็นต้น	4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม	<p>ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับการเรียน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 4.1 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย 4.2 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียนนักเรียนใส่หมวกหรือกางร่มขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มีแสงแดดจัด หรือฝนตก 4.3 ในขณะเลิกกิจกรรม ต้องทำความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า และทำให้ร่างกายสะอาดสดชื่น พร้อมทั้งจะเรียนต่อไป
พฤติกรรมประเมิน	คำอธิบายลักษณะพฤติกรรม										
1. ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุเหลือใช้ลงบนพื้น ทำความสะอาดอุปกรณ์ และ/หรือสถานที่ในการจัดกิจกรรมทุกครั้ง										
2. ใช้และเก็บอุปกรณ์การเรียนได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาต่างๆ ผู้เรียนสามารถใช้อุปกรณ์การเรียน การทดลองได้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ปฏิบัติ และเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ผู้เรียนจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์เข้าที่อย่างเรียบร้อย										
3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ในการสังเกตการทดลอง และการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทดสอบกลิ่นโดยการใช้จมูกดมโดยตรง ควรใช้มือในการปิดกลิ่นผ่านจมูก เป็นต้น										
4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม	<p>ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับการเรียน ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 4.1 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย 4.2 ในขณะปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียนนักเรียนใส่หมวกหรือกางร่มขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มีแสงแดดจัด หรือฝนตก 4.3 ในขณะเลิกกิจกรรม ต้องทำความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า และทำให้ร่างกายสะอาดสดชื่น พร้อมทั้งจะเรียนต่อไป 										

คำอธิบาย					
วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)					
สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ					
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน					
พฤติกรรมการ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1. ดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม ระหว่าง การปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>ทำลาย</u> <u>สิ่งแวดล้อม</u> เช่น เต็ด ใบไม้ ทิ้งเศษวัสดุ เหลือใช้ ลงบนพื้น ไม่ทำความสะอาด อุปกรณ์ และไม่ทำความสะอาด สถานที่ ในการจัด กิจกรรม ทุกครั้ง	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>ทำลาย</u> <u>สิ่งแวดล้อม</u> เป็นบางครั้ง เช่น เต็ด ใบไม้ ทิ้งเศษวัสดุ เหลือใช้ ลงบนพื้น ทำความสะอาด อุปกรณ์ ทุกครั้ง แต่ไม่ ทำความสะอาด สถานที่ ในการจัด กิจกรรม ทุกครั้ง	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>ทำลาย</u> <u>สิ่งแวดล้อม</u> เช่น ไม่ เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุ เหลือใช้ ลงบนพื้น ทำความสะอาด อุปกรณ์ ทุกครั้ง และสถานที่ ในการจัด กิจกรรม เป็นบางครั้ง	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>ทำลาย</u> <u>สิ่งแวดล้อม</u> เช่น ไม่ เด็ดใบไม้ ไม่ทิ้งเศษวัสดุ เหลือใช้ ลงบนพื้น ทำความสะอาด อุปกรณ์ และสถานที่ ในการจัด กิจกรรม ทุกครั้ง	3
2. ใช้และเก็บ อุปกรณ์ได้ อย่างเหมาะสม	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>สามารถ</u> <u>ใช้</u> <u>อุปกรณ์</u> <u>การ</u> <u>ทดลอง</u> ได้อย่าง เหมาะสม กับ กิจกรรม ที่ ปฏิบัติ และ เมื่อ เสร็จ สิ้น การ ปฏิบัติ กิจกรรม แล้ว ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>จัดเก็บ</u> <u>วัสดุ</u>	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>สามารถ</u> <u>ใช้</u> <u>อุปกรณ์</u> <u>การ</u> <u>ทดลอง</u> บาง ชิ้น ได้ เหมาะสม กับ กิจกรรม ที่ ปฏิบัติ แต่เมื่อ เสร็จ สิ้น การ ปฏิบัติ กิจกรรม แล้ว ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>จัดเก็บ</u> <u>วัสดุ</u> <u>การ</u>	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>สามารถ</u> <u>ใช้</u> <u>อุปกรณ์</u> <u>การ</u> <u>เรียน</u> ทุก ชิ้น ได้ เหมาะสม กับ กิจกรรม ที่ ปฏิบัติ และ เมื่อ เสร็จ สิ้น การ ปฏิบัติ กิจกรรม แล้ว ผู้เรียน <u>จัดเก็บ</u> <u>วัสดุ</u> <u>การ</u>	ในระหว่าง การปฏิบัติ กิจกรรม ผู้เรียน <u>สามารถ</u> <u>ใช้</u> <u>อุปกรณ์</u> <u>การ</u> <u>เรียน</u> ได้ เหมาะสม กับ กิจกรรม ที่ ปฏิบัติ และ เมื่อ เสร็จ สิ้น การ ปฏิบัติ กิจกรรม แล้ว ผู้เรียน <u>จัดเก็บ</u> <u>วัสดุ</u> <u>การ</u>	3

	<u>อุปกรณ์การ</u> <u>เรียนเข้าที่อย่าง</u> <u>เรียบร้อย</u>	<u>เรียนเข้าที่อย่าง</u> <u>เรียบร้อย</u>	<u>เรียนเข้าที่แต่</u> <u>ไม่เรียบร้อย</u>	<u>เรียนเข้าที่อย่าง</u> <u>เรียบร้อย</u>	
3. ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการสังเกต และปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียน <u>ไม่ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส</u> ในการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างไม่เหมาะสม	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียน <u>ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส</u> ในการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เช่น ไม่ทดสอบกลิ่น โดยการใช้จมูกดมโดยตรง มีการใช้มือในการปิดกลิ่นผ่านจมูก เป็นต้น	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียน <u>ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส</u> ในการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมเกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียน <u>ใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส</u> ในการสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมทุกครั้ง	3
4. ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกาย <u>ไม่</u> เรียบร้อยและ <u>ไม่</u> เหมาะสมกับการเรียน ได้แก่ 4.1 ในขณะที่สำรวจนอกสถานที่ ผู้เรียน <u>ไม่</u> ใส่หมวกกันแดด 4.2 ในขณะที่ปฏิบัติการ ทดลอง ผู้เรียนแต่งกาย <u>ไม่</u> เรียบร้อย 4.3 ในขณะที่	ในระหว่างการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย เหมาะสมกับการเรียน ได้แก่ 4.1 ในขณะที่สำรวจนอกสถานที่ ผู้เรียนใส่หมวกกันแดด <u>บางครั้ง</u> 4.2 ในขณะที่ปฏิบัติการ ทดลอง ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย	ในระหว่างการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย เหมาะสมกับการเรียน <u>เกือบ</u> <u>ทุกครั้ง</u> ได้แก่ 4.1 ในขณะที่สำรวจนอกสถานที่ ผู้เรียนใส่หมวกกันแดด <u>เกือบทุกครั้ง</u> 4.2 ในขณะที่ปฏิบัติการ ทดลอง ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย <u>เกือบ</u>	ในระหว่างการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย เหมาะสมกับการเรียน <u>ทุก</u> <u>ครั้ง</u> ได้แก่ 4.1 ในขณะที่สำรวจนอกสถานที่ ผู้เรียนใส่หมวกกันแดด <u>ทุกครั้ง</u> 4.2 ในขณะที่ปฏิบัติการ ทดลอง ผู้เรียนแต่งกาย เรียบร้อย <u>ทุก</u>	3

	สารเคมีนักเรียน	บางครั้ง	ทุกครั้ง	ครึ่ง
	ไม่ระมัดระวัง เช่น ไม้ใส่ แว่นตาป้องกัน สารเข้าตา	4.3 ในขณะเท สารเคมี นักเรียน ระมัดระวัง เช่น ใส่แว่นตา ป้องกันสารเข้า ตา บางครั้ง	4.3 ในขณะเท สารเคมี นักเรียน ระมัดระวัง เช่น ใส่แว่นตา ป้องกันสารเข้า ตา เกือบทุกครั้ง	4.3 ในขณะเท สารเคมี นักเรียน ระมัดระวัง เช่น ใส่แว่นตา ป้องกันสารเข้า ตา ทุกครั้ง

ระดับคุณภาพ

การประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)

คะแนน 10-12	เท่ากับ	3	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน 7-9	เท่ากับ	2	หมายถึง	ดี
คะแนน 4-6	เท่ากับ	1	หมายถึง	พอใช้
คะแนน 0-3	เท่ากับ	0	หมายถึง	ปรับปรุง

วิธีการสังเกต บันทึก และประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)

1. ให้ผู้สังเกต สังเกตพฤติกรรมขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ในครั้งนี้ ถ้าสังเกตเห็นว่าผู้เรียนแสดงพฤติกรรมใดก็ตามที่กำหนดไว้ในแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ให้บันทึกระดับคะแนนลงในตารางการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ให้ตรงกับความเป็นจริง
3. เมื่อสังเกตพฤติกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนการเกิดพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) และประเมินพฤติกรรมของการเกิดพฤติกรรมตามความเป็นจริง
4. ให้ผู้สังเกตเขียนความคิดเห็นของผู้สังเกตทุกครั้งในการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ในช่องความคิดเห็นของผู้สังเกต

ประเมินผลรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)

1. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ฉบับนี้ แบ่งเป็น พฤติกรรมการเรียนด้านกายที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 4 พฤติกรรมย่อย
2. การรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ให้ผู้สังเกตปฏิบัติดังนี้

2.2 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่สังเกตได้ของแต่ละบุคคลของส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บันทึกไว้ในช่องรวมทางขวามือของพฤติกรรมแต่ละส่วน

2.2 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ที่สังเกตได้ทั้งหมดของชั้นเรียน ทั้งที่เป็นพฤติกรรมย่อย และผลรวมของพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา) ทั้งหมด บันทึกไว้ในช่องรวมทั้งหมดทางด้านล่างของแบบสังเกตพฤติกรรม

3. หาค่าเฉลี่ย และประเมินระดับคุณภาพ

รหัส	พฤติกรรมกรเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่พึงประสงค์												รวมทั้งหมด	ระดับคุณภาพ	
	ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้กาย วาจา ได้ อย่างสร้างสรรค์				มีวินัย และความรับผิดชอบในการ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย				ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่ กำหนด						
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3			9
25															
26															
27															
28															
29															
30															
31															
32															
33															
34															
35															
36															
37															
38															
39															
40															
41															
42															
รวมทั้งหมด															
ค่าเฉลี่ย															
ระดับคุณภาพ															

คำอธิบาย	
วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	
<p>คำชี้แจง: แบบสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ฉบับนี้ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันขณะปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งวัดได้จากแบบสังเกตทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กาย วาจา ได้อย่างสร้างสรรค์ 2. มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3. ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด 	
คำอธิบายพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)	
พฤติกรรม	คำอธิบายลักษณะพฤติกรรม
1. ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันใช้กาย วาจา ได้อย่างสร้างสรรค์	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่พูดแทรก ขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด ถ้าต้องการแสดงความคิดเห็นให้ยกมือก่อนและพูดเมื่อได้รับอนุญาต
2. มีวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อตกลง และปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย มีการกำหนดภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานกลุ่มให้กับสมาชิก มีการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรม กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนที่เหมาะสม มีการปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อตกลงของห้องและส่วนรวม
3. ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด พร้อมทั้งส่งงานภายในเวลาที่กำหนด เข้าเรียนตรงเวลา และเลิกเรียนตรงเวลา

คำอธิบาย วิธีการสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศัลภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน					
พฤติกรรม การประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1. ทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือ เกื้อกูลกันใช้ กาย วาจา ได้อย่าง สร้างสรรค์	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนไม่มี ส่วนร่วมใน การปฏิบัติ กิจกรรมการ เรียนรู้ พุด แทรกขณะที่ ผู้อื่นกำลังพูด ถ้าต้องการ แสดงความ คิดเห็น ไม่ยก มือก่อนและ พูดเมื่อได้รับ อนุญาต	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ บางครั้ง ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในการ ปฏิบัติ กิจกรรมการ เรียนรู้ บางครั้ง รับฟังความ คิดเห็นของ ผู้อื่นบางครั้ง ไม่พูดแทรก ขณะที่ผู้อื่น กำลังพูด บางครั้ง ถ้าต้องการ แสดงความ คิดเห็น ยก มือบางครั้ง ก่อนและพูด เมื่อได้รับ อนุญาต	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ เกือบ ทุกครั้ง ผู้เรียนมีส่วน ร่วมในการ ปฏิบัติ กิจกรรมการ เรียนรู้เกือบ ทุกครั้ง รับฟังความ คิดเห็นของ ผู้อื่นเกือบทุก ครั้ง ไม่พูด แทรกขณะที่ ผู้อื่นกำลังพูด เกือบทุกครั้ง ถ้าต้องการ แสดงความ คิดเห็นเกือบ ทุกครั้ง ยก มือก่อนและ พูดเมื่อได้รับ อนุญาต	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ทุก ครั้ง ผู้เรียนมี ส่วนร่วมใน การปฏิบัติ กิจกรรมการ เรียนรู้ทุก ครั้ง รับฟังความ คิดเห็นของ ผู้อื่นทุกครั้ง ไม่พูดแทรก ขณะที่ผู้อื่น กำลังพูด ถ้า ต้องการ แสดงความ คิดเห็นทุก ครั้ง ยกมือก่อน และพูดเมื่อ ได้รับ อนุญาต	3
2. มีวินัย และความ รับผิดชอบใน การปฏิบัติ หน้าที่ที่ได้รับ	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนไม่	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ	3

3. ปฏิบัติ กิจกรรม เสร็จทันตาม เวลาที่ กำหนด	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรม ไม่ เสร็จทันตาม เวลาที่ กำหนด พร้อมทั้ง ไม่ ส่งงานภายใน เวลาที่ กำหนด ไม่ เข้าเรียนตรง เวลา และเลิก เรียน ไม่ ตรง เวลา	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรม เสร็จ ทันตามเวลา ที่ บางครั้ง พร้อมทั้งส่ง งานภายใน เวลาที่ กำหนด บางครั้ง เข้าเรียนตรง เวลา และเลิก เรียนตรง เวลา บางครั้ง	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรม เสร็จ ทันตามเวลา ที่ เกือบทุกครั้ง พร้อมทั้งส่ง งานภายใน เวลาที่ กำหนด เกือบ ทุกครั้ง เข้า เรียนตรง เวลา และเลิก เรียนตรง เวลา เกือบทุก ครั้ง	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรม เสร็จทันตาม เวลาที่ กำหนด ทุก ครั้ง พร้อม ทั้งส่งงาน ภายในเวลา ที่กำหนด ทุก ครั้ง เข้าเรียนตรง เวลา และ เลิกเรียนตรง เวลา ทุกครั้ง	3
--	--	--	--	--	----------

ระดับคุณภาพ

การประเมินพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)

คะแนน 8-9

หมายถึง

ดีมาก

คะแนน 6-7

หมายถึง

ดี

คะแนน 4-5

หมายถึง

พอใช้

คะแนน 0-3

หมายถึง

ปรับปรุง

วิธีการสังเกต บันทึก และประเมินพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)

1. ให้ผู้สังเกต สังเกตพฤติกรรมขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. การสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ในครั้งนี้ ถ้าสังเกตเห็นว่าผู้เรียนแสดงพฤติกรรมใดก็ตามที่กำหนดไว้ในแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ให้บันทึกระดับคะแนนลงในตารางการสังเกตพฤติกรรมการเรียนทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ให้ตรงกับความเป็นจริง

3. เมื่อสังเกตพฤติกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนการเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) และประเมินพฤติกรรมของการเกิดพฤติกรรมตามความเป็นจริง
4. ให้ผู้สังเกตเขียนความคิดเห็นของผู้สังเกตทุกครั้งในการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ในช่องความคิดเห็นของผู้สังเกต

ประเมินผลรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)

1. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ฉบับนี้ แบ่งเป็นพฤติกรรม การเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมย่อย
2. การรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ให้ผู้สังเกต ปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่สังเกตได้ ของแต่ละบุคคลของส่วน ที่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บันทึกไว้ในช่องรวมทางขวามือ ของพฤติกรรมแต่ละส่วน
 - 2.2 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ที่สังเกตได้ ทั้งหมด ของชั้นเรียน ทั้งที่เป็นพฤติกรรมย่อย และผลรวมของพฤติกรรม การเรียนรู้ ทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) ทั้งหมดบันทึกไว้ในช่องรวมทั้งหมดทางด้านล่างของแบบ สังเกตพฤติกรรม
3. หาค่าเฉลี่ย และประเมินระดับคุณภาพ

รหัส	พฤติกรรมการณ์เรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่พึงประสงค์												รวม ทั้งหมด	ระดับ คุณภาพ	
	(คุณภาพจิต) มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับ ผู้อื่น				(สมรรถภาพจิต) มีความเพียร พยายาม มีเหตุมีผล และ กระตือรือร้น ในการปฏิบัติ กิจกรรม				(สุขภาพจิต) ร่าเริงแจ่มใส และ อารมณ์ดี สงบสุข เสมอ						
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3			9
24															
25															
26															
27															
28															
29															
30															
311															
32															
33															
34															
35															
36															
37															
38															
39															
40															
41															
42															
รวม ทั้งหมด															
ค่าเฉลี่ย															
ระดับ คุณภาพ															

คำอธิบายวิธีการสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน	
<p>คำชี้แจง: แบบสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ฉบับนี้ เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมของ นักเรียนในการเรียนสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันขณะปฏิบัติกิจกรรมในการพัฒนาจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึก และมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ ที่พึงประสงค์ ได้แก่</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น 2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม 3. ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดีเสมอ 	
คำอธิบายพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)	
พฤติกรรมประเมิน	คำอธิบายลักษณะพฤติกรรม
1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนช่วยเหลืองานของกลุ่ม มีการอภิปราย แนะนำทำความเข้าใจสมาชิกภายในกลุ่มในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมการทดลอง การจดบันทึก ข้อมูล การนำเสนอข้อมูล พร้อมทั้งแบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกันทั้งภายในกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่ม ไม่แย่งกันหยิบอุปกรณ์ ไม่หยิบอุปกรณ์เกินความจำเป็นที่ต้องใช้ รู้จักความประมาณและความพอเพียง
2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่น และตั้งใจทำงาน และเรียนรู้ ไม่เหม่อลอย ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ อดทนในการรอคอยผลการทดลองหรือผลการปฏิบัติกิจกรรม ชยันหมั่นเพียรในการเรียน การศึกษาค้นคว้า การสำรวจตรวจสอบ และทำงานเสร็จสมบูรณ์ตามข้อตกลง ไม่ย่อท้อต่อการเรียนและการทำงาน
3. ร่าเริงแจ่มใส และอารมณ์ดี สงบสุขเสมอ	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม แสดงความชื่นชมต่อผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรม ที่ดี โดยการปรบมือ หรือกล่าวแสดงความยินดีเมื่อเห็นเพื่อนปฏิบัติกิจกรรมได้ดี หรือรู้จักชมเชย ชื่นชมผู้อื่นอย่างจริงใจ

คำอธิบายวิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน					
พฤติกรรม การ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1. มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อ แผ่ แบ่งปัน สิ่งของให้กับ ผู้อื่น	ในระหว่างการทำกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียน <u>ไม่</u> <u>ช่วยเหลือ</u> งาน ของกลุ่ม <u>ไม่มี</u> การอภิปราย แนะนำ <u>ไม่</u> <u>ทำความเข้าใจ</u> สมาชิก ภายในกลุ่มใน เรื่องเกี่ยวกับ กิจกรรมการ ทดลอง การ จัดบันทึก ข้อมูล การ นำเสนอข้อมูล พร้อมทั้ง <u>ไม่</u> <u>แบ่งปัน</u> สิ่งของ ซึ่งกันและกัน ทั้งภายในกลุ่ม หรือระหว่าง กลุ่ม <u>แย่งกัน</u> หยิบอุปกรณ์ หยิบอุปกรณ์ เกินความ จำเป็นที่ต้อง ใช้ <u>ไม่รู้จัก</u>	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ช่วยเหลืองาน ของกลุ่ม <u>ไม่มี</u> ของ <u>บางครั้ง</u> มี การอภิปราย แนะนำ <u>ทำ</u> ความ เข้าใจสมาชิก ภายในกลุ่มใน เรื่องเกี่ยวกับ กิจกรรมการ ทดลอง <u>บางครั้ง</u> มีการจด บันทึกข้อมูล การนำเสนอ ข้อมูล พร้อม ทั้งแบ่งปัน สิ่งของซึ่งกัน และกันทั้ง ภายในกลุ่ม หรือระหว่าง กลุ่ม <u>บางครั้ง</u> เกินความ จำเป็นที่ต้อง ใช้ <u>ไม่รู้จัก</u>	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ช่วยเหลืองาน ของกลุ่ม <u>เกือบ</u> <u>ทุกครั้ง</u> มี การ อภิปราย แนะนำ <u>ทำ</u> ความ เข้าใจสมาชิกภายใน กลุ่มในเรื่อง เกี่ยวกับ กิจกรรมการ ทดลอง <u>เกือบ</u> <u>ทุกครั้ง</u> มีการ จดบันทึก ข้อมูล การ นำเสนอ ข้อมูล พร้อม ทั้งแบ่งปัน สิ่งของซึ่งกัน และกันทั้ง ภายในกลุ่ม หรือระหว่าง กลุ่ม <u>เกือบทุก</u> หรือระหว่าง กลุ่ม <u>เกือบทุก</u> ครั้ง <u>ไม่แย่ง</u>	ในระหว่าง การทำ กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ช่วยเหลืองาน ของกลุ่ม <u>ทุก</u> <u>ครั้ง</u> มีการ อภิปราย แนะนำ <u>ทำ</u> ความ เข้าใจสมาชิกภายใน กลุ่มในเรื่อง เกี่ยวกับ กิจกรรมการ ทดลอง <u>ทุก</u> <u>ครั้ง</u> มีการจด บันทึกข้อมูล การนำเสนอ ข้อมูล พร้อม ทั้งแบ่งปัน สิ่งของซึ่งกัน และกันทั้ง ภายในกลุ่ม หรือระหว่าง กลุ่ม <u>ทุกครั้ง</u> ไม่แย่งกัน หยิบอุปกรณ์ ไม่หยิบ	3

		ความประมาทและไม่ความพอเพียง	ไม่หยาบ อุปกรณ์เกิน ความจำเป็นที่ ต้องใช้ <u>บางครั้ง</u> รู้จัก ความ ประมาท และความ พอเพียง <u>บางครั้ง</u>	กันหยาบ อุปกรณ์ ไม่ หยาบอุปกรณ์ เกินความ จำเป็นที่ต้อง ใช้ <u>เกือบทุก</u> <u>ครั้ง</u> รู้จัก ความ ประมาท และความ พอเพียง <u>เกือบ</u> <u>ทุกครั้ง</u>	อุปกรณ์เกิน ความจำเป็นที่ ต้องใช้ <u>ทุกครั้ง</u> รู้จักความ ประมาท และความ พอเพียง <u>ทุก</u> <u>ครั้ง</u>	
2. มีความเพียรพยายาม มีเหตุมีผล และกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียน <u>ไม่มีความกระตือรือร้น</u> <u>ไม่มุ่งมั่น</u> และ <u>ไม่ตั้งใจ</u> ทำงาน และเรียนรู้ <u>ไม่</u> เต็มอรรถ ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ <u>ไม่</u> <u>ขยันหมั่นเพียร</u> ในการเรียน การศึกษา <u>ไม่</u> <u>ค้นคว้า</u> <u>ไม่</u> <u>มีการ</u> <u>ตรวจสอบ</u> และ <u>ทำงานไม่เสร็จ</u>	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความ <u>กระตือรือร้น</u> <u>มุ่งมั่น</u> และ <u>ตั้งใจ</u> ทำงาน และเรียนรู้ <u>บางครั้ง</u> ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ <u>ไม่</u> <u>ขยันหมั่นเพียร</u> ในการเรียน การศึกษา <u>ไม่</u> <u>ค้นคว้า</u> <u>ไม่</u> <u>มีการ</u> <u>ตรวจสอบ</u> และ <u>ทำงานไม่เสร็จ</u>	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความ <u>กระตือรือร้น</u> <u>มุ่งมั่น</u> และ <u>ตั้งใจ</u> ทำงาน และเรียนรู้ <u>เกือบทุกครั้ง</u> ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ <u>ไม่</u> <u>ขยันหมั่นเพียร</u> ในการเรียน การศึกษา <u>ไม่</u> <u>ค้นคว้า</u> <u>ไม่</u> <u>มีการ</u> <u>ตรวจสอบ</u> และ <u>ทำงานไม่เสร็จ</u>	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความ <u>กระตือรือร้น</u> <u>มุ่งมั่น</u> และ <u>ตั้งใจ</u> ทำงาน และเรียนรู้ <u>ทุกครั้ง</u> ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ <u>ไม่</u> <u>ขยันหมั่นเพียร</u> ในการเรียน การศึกษา <u>ไม่</u> <u>ค้นคว้า</u> <u>ไม่</u> <u>มีการ</u> <u>ตรวจสอบ</u> และ <u>ทำงานไม่เสร็จ</u>	3	

	สมบูรณ์ตาม ข้อตกลง ย่อ ต่อการเรียน และ ไม่ทำงาน	ตรวจสอบ และทำงาน เสร็จสมบูรณ์ ตามข้อตกลง บางครั้ง ไม่ย่อ ต่อการ เรียนและการ ทำงาน บางครั้ง	สำรวจ ตรวจสอบ และทำงาน เสร็จสมบูรณ์ ตามข้อตกลง เกือบทุกครั้ง ไม่ย่อต่อ การเรียนและ การทำงาน เกือบทุกครั้ง	ตรวจสอบ และทำงาน เสร็จสมบูรณ์ ตามข้อตกลง ทุกครั้ง ไม่ย่อ ต่อการ เรียนและการ ทำงาน ทุกครั้ง	
3. ร่าเริง แจ่มใส และ อารมณ์ดี สงบสุขเสมอ	ในระหว่างการทำกิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ไม่ร่าเริง แจ่มใส แสดง กิริยาที่ไม่ เหมาะสม ไม่ แสดงความชื่น ชมต่อผู้ที่ ปฏิบัติกิจกรรม ที่ดี โดย ไม่ ปรบมือ หรือ ไม่ กล่าว แสดงความ ยินดีเมื่อเห็น เพื่อนปฏิบัติ กิจกรรมได้ดี หรือ ไม่รู้จัก ชมเชย ชื่นชม ผู้อื่นอย่าง จริงใจ	กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ร่าเริงแจ่มใส บางครั้ง มีการ แสดงกิริยาที่ ไม่เหมาะสม บางครั้ง แสดง ความชื่นชมต่อ ผู้ที่ปฏิบัติ กิจกรรมที่ดี บางครั้ง โดย การปรบมือ หรือกล่าว แสดงความ ยินดีเมื่อเห็น เพื่อนปฏิบัติ กิจกรรมได้ดี หรือรู้จัก ชมเชย ชื่นชม ผู้อื่นอย่าง จริงใจ	กิจกรรมการ เรียนรู้ ผู้เรียน ร่าเริงแจ่มใส เกือบทุกครั้ง ไม่แสดงกิริยา ที่ไม่เหมาะสม เกือบทุกครั้ง แสดงความชื่น ชมต่อผู้ที่ ปฏิบัติ กิจกรรมที่ดี เกือบทุกครั้ง โดยการ ปรบมือ หรือ กล่าวแสดง ความยินดีเมื่อ เห็นเพื่อน ปฏิบัติ กิจกรรมได้ดี หรือรู้จัก ชมเชย ชื่นชม ผู้อื่นอย่าง จริงใจ	ในระหว่างการทำกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนร่าเริง แจ่มใส ทุกครั้ง ไม่แสดงกิริยา ที่ไม่เหมาะสม ทุกครั้ง แสดง ความชื่นชมต่อ ผู้ที่ปฏิบัติ กิจกรรมที่ดี ทุกครั้ง โดย การปรบมือ หรือกล่าว แสดงความ ยินดีเมื่อเห็น เพื่อนปฏิบัติ กิจกรรมได้ดี หรือรู้จัก ชมเชย ชื่นชม ผู้อื่นอย่าง จริงใจ	3

ระดับคุณภาพ

การประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

คะแนน 8-9	หมายถึง	ดีมาก
คะแนน 6-7	หมายถึง	ดี
คะแนน 4-5	หมายถึง	พอใช้
คะแนน 0-3	หมายถึง	ปรับปรุง

วิธีการสังเกต บันทึก และประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

1. ให้ผู้สังเกต สังเกตพฤติกรรมขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ในครั้งนี้ ถ้าสังเกตเห็นว่าผู้เรียนแสดงพฤติกรรมใดก็ตามที่กำหนดไว้ในแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ให้บันทึกระดับคะแนนลงในตารางการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ให้ตรงกับความเป็นจริง
2. เมื่อสังเกตพฤติกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนการเกิดพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และประเมินพฤติกรรมของการเกิดพฤติกรรมตามความเป็นจริง
3. ให้ผู้สังเกตเขียนความคิดเห็นของผู้สังเกตทุกครั้งในการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ในช่องความคิดเห็นของผู้สังเกต

การประเมินผลรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

1. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ฉบับนี้ แบ่งเป็น พฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์ ซึ่งแต่ละส่วนจะมีกิจกรรมย่อยๆ ส่วนละ 3 พฤติกรรม
2. การรวมคะแนนการสังเกตพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ให้ผู้สังเกตปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่สังเกตได้ของแต่ละบุคคลของส่วน ที่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บันทึกไว้ในช่องรวมทางซ้ายมือของพฤติกรรมแต่ละส่วน
 - 2.2 ให้ผู้สังเกตรวมคะแนนพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ที่สังเกตได้ทั้งหมดของชั้นเรียน ทั้งที่เป็นพฤติกรรมย่อย และผลรวมของพฤติกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ทั้งหมด บันทึกไว้ในช่องรวมทั้งหมดทางด้านล่างของแบบสังเกตพฤติกรรม
3. หาค่าเฉลี่ย และประเมินระดับคุณภาพ

	<p style="text-align: right;">แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน</p> <p style="text-align: center;">สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน</p>
ชื่อ-สกุล.....	เลขที่.....
เรื่องที่เรียน.....	วันที่.....
<div style="text-align: center; opacity: 0.5;"> </div> <ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งที่คุณได้เรียนรู้ในวันนี้ 2. กิจกรรมที่คุณชอบมากที่สุดคือ..... เพราะ..... 3. ปัญหาที่คุณพบระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. สิ่งที่คุณต้องการให้คุณครูช่วยเหลือ 5. สิ่งที่คุณอยากให้มีการปรับปรุงแก้ไขในการสอนวันนี้ 6. สิ่งที่เป็นความในใจที่คุณต้องการบอกให้คุณครูรับรู้ 	

แบบบันทึกการสอนของครู สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เรื่องที่สอน..... วันที่สอน.....	
1. พัฒนาการทางกายของผู้เรียน (กายภาวนา/Physical Development)
2. พัฒนาการทางสังคมของผู้เรียน (ศีลภาวนา/Social Development)
3. พัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียน (จิตตภาวนา/Emotional Development)
4. พัฒนาการทางปัญญาของผู้เรียน (ปัญญาภาวนา/Wisdom Development)
5. สิ่งประทับใจที่ได้รับในวันนี้
6. ปัญหา อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ในวันนี้
7. ความคิดเห็นอื่นๆ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อปรับปรุงแผนในหัวข้อต่อไป

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน
เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

คำชี้แจง: แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ครูขอความร่วมมือจากนักเรียนให้แสดงความคิดเห็น โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของนักเรียนให้มากที่สุด
3. ในการประเมินการจัดการเรียนการสอน ตามแนววิถีพุทธ ครูจะแจกแบบสอบถามความคิดเห็นให้นักเรียนก่อนเริ่มหน่วยการเรียนรู้ และจะเก็บแบบสอบถามคืน หลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอนในหน่วยนั้นๆ แล้ว
4. ในขณะที่เรียนหน่วยหนึ่งๆ นักเรียนสามารถประเมินการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธเพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันของครูผู้สอนเป็นระยะๆ ตามความคิดเห็นของนักเรียน
5. ความคิดเห็นของนักเรียนครั้งนี้ ไม่มีผลต่อคะแนนของนักเรียนทั้งสิ้น

หน่วยการเรียนรู้ที่ เรื่อง ครั้งที่.....

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอน				
1.1 การจัดเรียงลำดับกิจกรรม.....
1.2 ระดับความยากง่ายของกิจกรรม.....
1.3 ปริมาณของกิจกรรมที่จัดในชั้นเรียน.....
1.4 ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม.....
2. ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนการสอน				
2.1 การนำเข้าสู่บทเรียน.....
2.2 ลำดับขั้นตอนการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา.....
2.3 การอธิบายและการยกตัวอย่างของผู้สอนทำให้ผู้เรียน เกิดความเข้าใจได้ดี.....
2.4 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม.....
2.5 การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย.....
2.6 การใช้การประเมินผลอย่างหลากหลาย มีการสังเกต การซักถาม การทดสอบ และการตรวจผลงาน.....
2.7 การตรวจงานของผู้สอน มีการเสนอแนะสิ่งที่เป็น ประโยชน์ในการปรับปรุงงานของผู้เรียน.....
3. ผลที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียน				
3.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น.....
3.2 ผู้เรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง.....
3.3 ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วย ตนเอง.....
3.4 ผู้เรียนมีพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคม ปัญญาที่ดี.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผู้ประเมิน

ภาคผนวก ค

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
และตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนฯ

คู่มือ

การใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

จัดทำโดย

นายกิตติชัย สุธาสิโนบล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

คู่มือการใช้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางให้กับครูผู้สอนและผู้สนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ใน 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ (จิตตภาวนา) และพัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)

สาระสำคัญของคู่มือการใช้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย ส่วนประกอบ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเชื่อพื้นฐาน หลักการของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 แผนการเรียนรู้

ตอนที่ 3 เอกสารสำหรับผู้เรียน

ผู้วิจัยหวังว่า **คู่มือ** การใช้การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ฉบับนี้ จะเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

กิตติชัย สุธาสิโนบล

คำแนะนำสำหรับผู้สอน

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หมายถึง เอกสารประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันซึ่งประกอบด้วย

ตอนที่ 1 การแนะนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ได้แก่ คำนำ ความเชื่อพื้นฐาน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน จุดมุ่งหมายการจัดการเรียน การสอน

ตอนที่ 2 การแนะนำตัวอย่างแผนการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ ได้แก่ ฝั่งวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มสาระการเรียนรู้ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ ชื่อแผน ระดับชั้น ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมกระบวนการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง บทบาทครูและนักเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแนววิถีพุทธ

ตอนที่ 3 เอกสารสำหรับผู้เรียน ได้แก่ ใบกิจกรรม ใบความรู้ และแบบทดสอบ

เพื่อนครูทุกท่านต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างเคร่งครัดนะครับ เพื่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ..เริ่มได้เลยครับ

ตอนที่ 1

การแนะนำ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ความเชื่อพื้นฐาน

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าการจัดการศึกษานั้นมีสองแบบคือ การศึกษาแบบตามสนองสังคมกับการศึกษาแบบนำทางสังคม การศึกษาที่แท้จริงต้องเป็นการศึกษาที่นำทางสังคม ไม่ใช่การศึกษาที่ตามสนองสังคม ซึ่งปัจจุบันนี้การศึกษาเป็นไปในลักษณะการตามสนองสังคมมาก ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า ไม่ใช่เนื้อหาของการศึกษาที่ควรจะเป็นในบริบทของสังคมไทย

ดังนั้นการศึกษาที่แท้จริงเป็นความเชื่อพื้นฐานของผู้วิจัยว่า ไม่ใช่เป็นเพียงการศึกษาเพื่อตามสนองสังคมเท่านั้น แต่การศึกษาที่แท้จริงนั้นควรจะเป็นตัวการพัฒนาสังคม เป็นตัวแก้ไขปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาสังคม และเป็นผู้นำทางให้แก่สังคม ซึ่งปัจจุบันสิ่งที่ครอบงำสังคมก็คือและเทคโนโลยี ที่มุ่งเน้นแต่เพียงการเอาชนะธรรมชาติ เบียดเบียน เอารอดเอาเปรียบ แข่งขันซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่มีถูกหลงลืมไป สิ่งนั้นก็คือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในเชิงจิตใจ ที่ช่วยแก้ปัญหาของระบบการแข่งขัน การเอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน สามารถพัฒนาคนให้มีความสามารถในการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเกื้อกูลกัน และสมดุล ยังประโยชน์แก่ชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม มิใช่อยู่ในภาวะขัดแย้งกัน ดังที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

การพัฒนาการศึกษาที่ถูกต้อง ก็คือจะอย่างไรให้พระพุทธศาสนากับมาประสานสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน อย่างน้อยก็ให้มาควบคุมกัน กล่าวคือ เมื่อและเทคโนโลยีเจริญไป เราก็มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องควบคุมจิตใจไม่ให้เหลว ไม่ให้พลัดไป ถ้าหากสองฝ่ายนี้มาประสานเกื้อกูลกันได้ ก็จะเป็นความสำเร็จในการศึกษาและการพัฒนา

จากความเชื่อพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบันขึ้น เพื่อให้พุทธศาสนา สามารถบูรณาการเป็นสิ่งเกื้อกูลกัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมด้วยกาย สังคม จิตใจ และปัญญา อย่างแท้จริง

หลักการ ทฤษฎี แนวคิด

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน หมายถึง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นผ่านสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยการนำความรู้ความเข้าใจ ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม และแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย **หลักกัลยาณมิตร พรหมวิหาร4หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาท4** มาเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขา ที่นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติ อบรมทั้งศีล (Morality) หรือพฤติกรรม หรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม สมาธิ (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ)

จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามประเด็นต่อไปนี้

1. กายภาวนา (Physical Development) ของนักเรียน
2. ศิลภาวนา (Social Development) ของนักเรียน
3. จิตตภาวนา (Emotional Development) ของนักเรียน
4. ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) ของนักเรียน

นอกจากนี้ ยังมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้ความเข้าใจ และทักษะกระบวนการ สามารถมองสิ่งต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม เรียนรู้จากกิจกรรมที่หลากหลาย อย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสนสัมผัสสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น รับผิดชอบในการทำงาน รักการทำงาน เข้าใจในธรรมชาติตามความเป็นจริง โดยใช้ศีล สมาธิ และปัญญา ในการพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุและผล

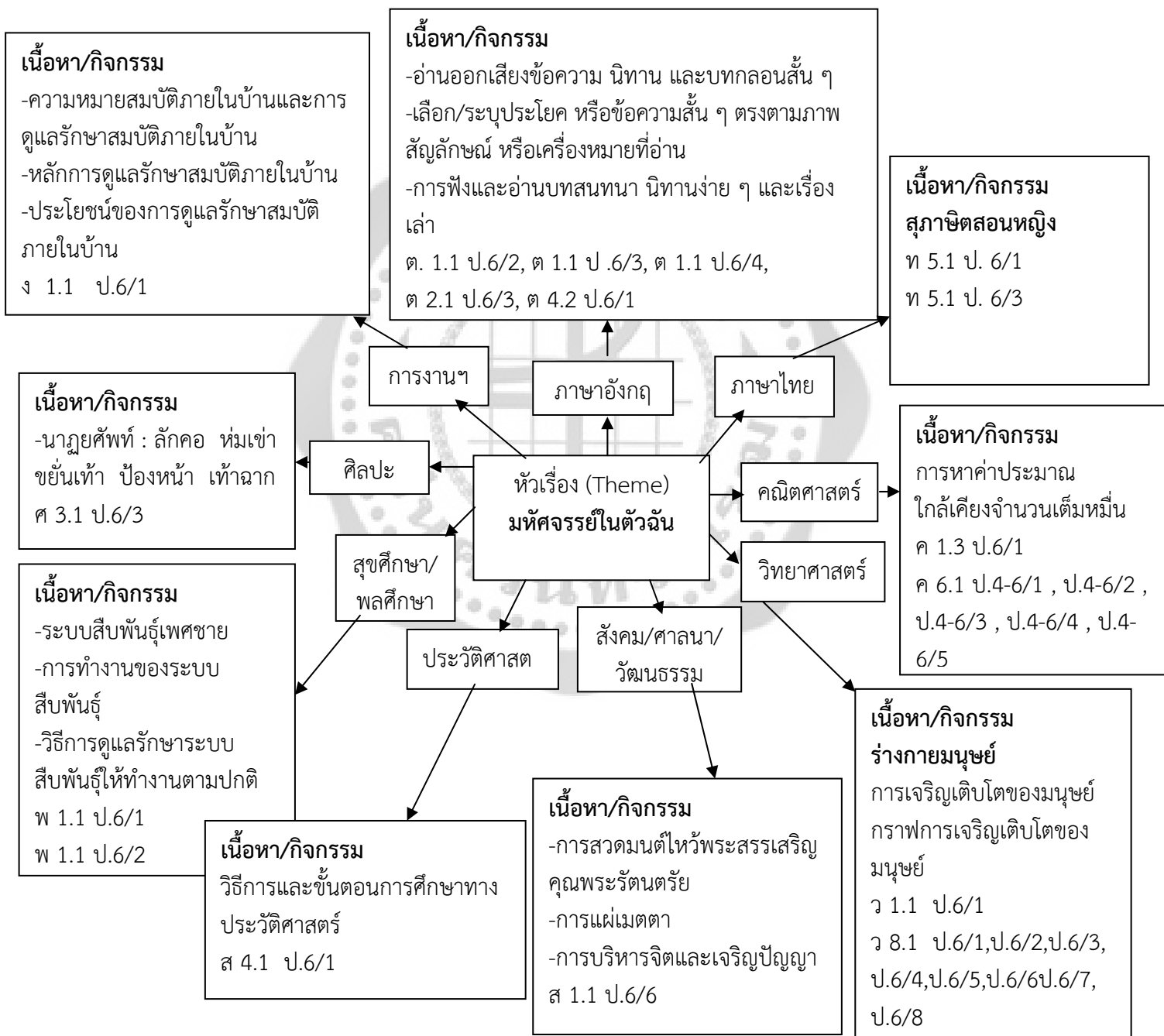

ตอนที่ 2

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอน

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
 หัวเรื่อง (Theme) **มหัศจรรย์ในตัวฉัน** ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชั่วโมง ผู้สอน:

หัวข้อเรื่อง (Theme) : มหัทศจรรยในตัวตน

รายวิชาภาษาไทย

เรื่อง สุภาชิตสอนหญิง

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ตัวชี้วัด

มฐ. ท 5.1 ป. 6/1 แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ป. 6/3 อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2. สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด

สุภาชิตสอนหญิงเป็นวรรณคดีคำสอนสำหรับสตรี กล่าวถึงข้อคิดเตือนใจและหลักในการประพฤติตนแก่สตรีในเรื่องต่าง ๆ ตามมารยาทและประเพณีไทยในยุคสมัยนั้นซึ่งยังใช้ได้ดีถึงปัจจุบัน

3. สาระการเรียนรู้

สุภาชิตสอนหญิง

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย

6. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. สืบค้น และอธิบายเกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง
2. ใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการในการเรียนรู้
3. มีความประพฤติที่ถูกต้อง มีจิตใจที่ดีงาม และมีปัญญาที่เฉียบแหลมในการเรียนรู้
4. นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้
(พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความรู้ และมีคุณธรรม)

7. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้าน...	ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏ	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านศีล/ Morality (ความประพฤติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนทำความสะอาดอุปกรณ์และสถานที่หลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรม 2. นักเรียนใช้อุปกรณ์โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้ 3. นักเรียนสังเกตผลการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง 4. นักเรียนแต่งกายได้เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม 5. นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่พูดแทรกขณะผู้อื่นพูด 6. นักเรียนกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 7. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด 	<p>ความพอประมาณ</p> <p>ความมีเหตุผล</p> <p>ความมีภูมิคุ้มกัน</p>
ด้านสมาธิ/ Concentration (จิตใจ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น 2. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างตรงไปตรงมา 3. นักเรียนร่าเริงแจ่มใส ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม สงบเยือกเย็น 	<p>เงื่อนไขคุณธรรม</p>
ด้านปัญญา/ Wisdom (ความรู้ความคิด การปฏิบัติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนสืบค้น และนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง 2. นักเรียนจัดนิทรรศการ แนะนำความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง 3. นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางภาษาในการแสวงหาความรู้ 4. นักเรียนใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ มุ่งสู่ความคิดเห็นถูกต้อง 	<p>เงื่อนไขความรู้</p>

8. ชิ้นงาน / ภาระงาน

- ❖ ใบงานเรื่อง ข้อคิดจากรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิง
- ❖ ใบงานเรื่อง การนำสุภาชิตสอนหญิงมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบัน

9. การวัดและประเมินผล / ประเด็นประเมินผล

ใบงาน เรื่อง ข้อคิดจากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิง

ระดับคะแนน เกณฑ์การประเมิน	4 (10 คะแนน)	3 (9 คะแนน)	2 (7-8 คะแนน)	1 (5-6 คะแนน)
อธิบายเกี่ยวกับความรู้หรือข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิง และยกตัวอย่างประกอบ	อธิบายเกี่ยวกับความรู้หรือข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิงและยกตัวอย่างประกอบได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับตนเองและผู้อื่น	อธิบายเกี่ยวกับความรู้หรือข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิงและยกตัวอย่างประกอบได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง แต่เชื่อมโยงให้เห็นเฉพาะตนเอง	อธิบายเกี่ยวกับความรู้หรือข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิงและยกตัวอย่างประกอบได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง แต่มีการตัดแปลงให้แตกต่าง	อธิบายเกี่ยวกับความรู้หรือข้อคิดที่ได้จากวรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิงและยกตัวอย่างประกอบได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง

ใบงาน เรื่อง การนำสุภาชิตสอนหญิงมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบัน

ระดับคะแนน เกณฑ์การประเมิน	4 (10 คะแนน)	3 (9 คะแนน)	2 (7-8 คะแนน)	1 (5-6 คะแนน)
อธิบายและยกตัวอย่างเกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตสอนหญิงที่สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบัน	อธิบายและยกตัวอย่างเกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตสอนหญิงที่สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบันได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับตนเองและผู้อื่น	อธิบายและยกตัวอย่างเกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตสอนหญิงที่สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบันได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง แต่เชื่อมโยงให้เห็นเฉพาะตนเอง	อธิบายและยกตัวอย่างเกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตสอนหญิงที่สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบันได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง แต่มีการตัดแปลงให้แตกต่าง	อธิบายและยกตัวอย่างเกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตสอนหญิงที่สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบันได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง

10. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย

1. นักเรียนสวดมนต์เพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์ (สวดมนต์เป็นเพลง) ฝึกสมาธิก่อนเรียน
2. ถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและศรัทธาต่อการเรียนรู้เรื่องราว

เกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต

3. นักเรียนดูภาพและสังเกตภาพผู้หญิงที่แต่งกายเรียบร้อยและแต่งกายไม่เรียบร้อย จากนั้นสนทนาเกี่ยวกับความเหมาะสมของการแต่งกายของผู้หญิง

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มสัมผัสสบทกลอน โดยการอ่านสุภาชิตสอนหญิงเรื่อง คุณค่าของสตรี กิริยามารยาทต่าง ๆ การพูด การรู้จักเก็บออมและความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา และการรู้จักรักษาวลสงวนตัว แล้วแสดง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดที่ได้และอธิบายโดยยกตัวอย่างประกอบ ออกมานำเสนอผลงาน

5. ครูอธิบายเพิ่มเติม และนำข้อมูลที่ได้จากแต่ละกลุ่มมาสรุปเป็นแผนภาพความคิด

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ

6. นักเรียนสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง จากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น

7. นักเรียนสืบค้นความเป็นมาเกี่ยวกับสุภาชิตสอนหญิง พร้อมทั้งจดบันทึก

ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป

8. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มแสดงบทบาทสมมุติ เรื่อง การรู้จักเก็บออม และความกตัญญูรู้จักรับผิดบาปมารดา กลุ่มละ 1 เรื่อง แล้วออกมาแสดงที่ละกลุ่มโดยครูช่วยสรุปเพิ่มเติม

9. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ข้อคิดที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

10. นักเรียนทำแบบทดสอบ

11. นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนเรื่องสุภาชิตสอนหญิง และประยุกต์ใช้ความรู้ โดยจัดทำป้ายสุภาชิตสอนหญิง ติดไว้ในลานนิทรรศการเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเพื่อนๆ ในการทำ ความดีงามให้กับตนเองตามวัฒนธรรมไทย

11. สื่อการเรียนการสอน

- ❖ บัตรภาพ และบัตรคำ
- ❖ กระดาษ A4
- ❖ การแสดงบทบาทสมมุติ
- ❖ ใบงานเรื่อง ข้อคิดจากรรณคดีเรื่อง สุภาชิตสอนหญิง
- ❖ ใบงานเรื่อง การนำสุภาชิตสอนหญิงมาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบัน

12. การวัดผล/ประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัดผลประเมินผล ด้าน...		วิธีการ	เครื่องมือ
กายภาวนา (Physical Development)	ความ พอประมาณ	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมกรเรียนด้านกาย (กายภาวนา)
ศีลภาวนา (Social Development)	ความมีเหตุผล ความมี ภูมิคุ้มกัน	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)
จิตตภาวนา (Emotional Development)	เงื่อนไขคุณธรรม	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมกรเรียนด้าน จิตใจ (จิตตภาวนา)
ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)	เงื่อนไขความรู้	การตรวจผลงาน	ผลงานนักเรียนด้านปัญญา (ปัญญา ภาวนา) ได้แก่ ❖ ใบงานเรื่อง ข้อคิดจากวรรณคดีเรื่อง สุภาจิตสอนหญิง ❖ ใบงานเรื่อง การนำสุภาจิตสอนหญิง มาเป็นหลักปฏิบัติในสมัยปัจจุบัน

13. บันทึกหลังสอน

(1) ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่นักเรียนได้รับ

.....

(2) เงื่อนไขคุณธรรมที่นักเรียนได้รับ

.....

(3) เงื่อนไขความรู้ที่นักเรียนได้รับ

.....

(4) ปัญหา อุปสรรค และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

.....

(6) ปัญหาที่ทำการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน (วิจัยในชั้นเรียน)

.....

ลงชื่อ.....

ตำแหน่ง.....: ผู้บันทึก

แบบทดสอบ

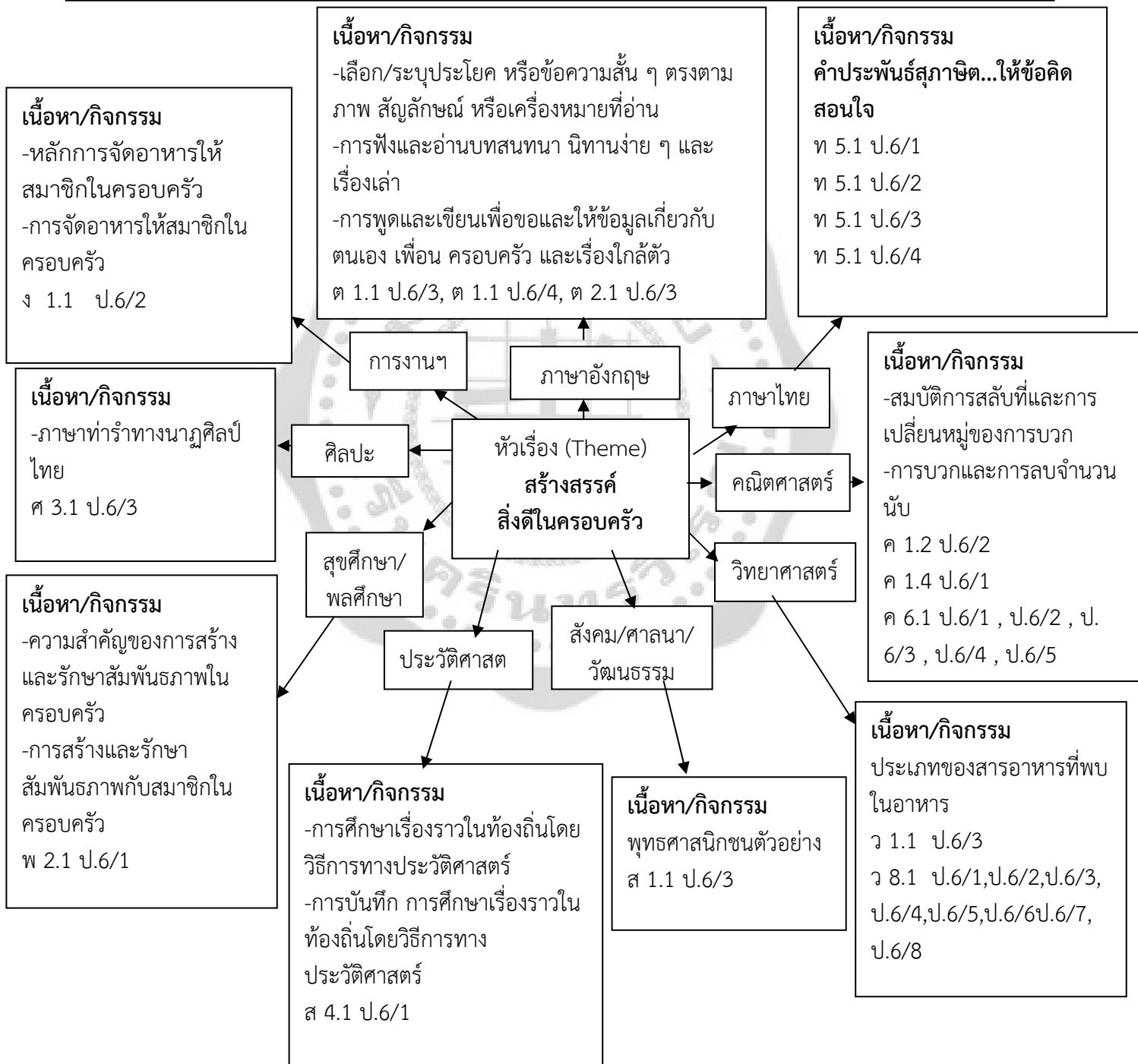
คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกหมายเลขหน้าข้อความทางขวามือเติมในช่องว่างหน้าข้อความทางซ้ายมือที่มีใจความสัมพันธ์กัน (ข้อละ 1 คะแนน)

_____	อย่างนุ่งผ้าพอกใหญ่ได้สะอาด เขาจะลือว่าเล่นไม่เห็นควร	1. ความกตัญญูรู้คุณ 2. การพูด 3. การแต่งกาย 4. การทำงาน 5. การใช้จ่าย 6. การเดิน 7. การค้าขาย 8. การเก็บออม 9. ผลแห่งการทำ ทำความดี 10. คุณค่าของสตรี ในวัยสาว
_____	เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดระทดใจ	
_____	ไม่ควรซื้อก็อย่าไปไฟโรซื้อ ให้เป็นมือเป็นครวทั้งคาวหวาน	
_____	เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโหยหิวเพราะชีวหา	
_____	เป็นสาวแสร้งสวยสะอาด ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า	
_____	มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์	
_____	อย่าไกวแขนสุดแขนเขาห้ามปราม เสียดงามสงวนไว้แต่ในที่	
_____	ถ้ามันทำอะไรให้ตลอด อย่าทิ้งทอดเทียวไปไม่เป็นผล	
_____	ถ้าเราดีมีจิตอุปถัมภ์ กุศลล้ำเลิศเท่าภูเขาหลวง จะปรากฏยศยิ่งสิ่งทั้งปวง กว่าจะล่วงลือถึงซึ่งพิมาน	
_____	แม้จะเรียนวิชาทางค้าขาย อย่าปากร้ายพูดจาอหังสา จึงซื้อขายขายดีมีกำไร ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิดระอา	

เฉลย แบบทดสอบ

1. 3 2. 1 3. 5 4. 2 5. 10 6. 8 7. 6 8. 4 9. 9 10. 7

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
หัวเรื่อง (Theme) สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**
ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชั่วโมง **ผู้สอน:**

หัวเรื่อง (Theme) : สร้างสรรค์สิ่งดีในครอบครัว

รายวิชาภาษาไทย

เรื่อง คำประพันธ์สุภาพิต...ให้ข้อคิดสอนใจ

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ตัวชี้วัด

มฐ. ท 5.1 ป.6/1 แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ป.6/2 เล่านิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเองและนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น

มฐ. ท 5.1 ป.6/3 อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

มฐ. ท 5.1 ป.6/4 ท่องจำอาข्यानตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ

2. สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด

บทร้อยกรอง “เป็นมนุษย์หรือเป็นคน” เตือนใจให้คนทั้งหลายเป็นคนดีของสังคม ส่วนบทร้อยกรอง “ผู้ชนะ” ให้ข้อคิดและแนวทางในการดำเนินชีวิตไปสู่ความสำเร็จ การอ่านอย่างเข้าใจความหมายทำให้สามารถนำข้อคิดไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. สาระการเรียนรู้

คำประพันธ์สุภาพิต

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ใฝ่เรียนรู้
2. มุ่งมั่นในการทำงาน
3. รักความเป็นไทย

6. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. สืบค้นเกี่ยวกับคำประพันธ์สุภาพิต...ให้ข้อคิดสอนใจ
2. ใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการในการเรียนรู้
3. มีความประพฤติที่ถูกต้อง มีจิตใจที่ดีงาม และมีปัญญาที่เฉียบแหลมในการเรียนรู้
4. นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้

(พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความรู้ และมีคุณธรรม)

7. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้าน...	ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏ	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านศีล/ Morality (ความประพฤติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนทำความสะอาดอุปกรณ์และสถานที่หลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรม 2. นักเรียนใช้อุปกรณ์โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้ 3. นักเรียนสังเกตผลการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง 4. นักเรียนแต่งกายได้เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม 5. นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่พูดแทรกขณะผู้อื่นพูด 6. นักเรียนกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 7. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด 	<p>ความพอประมาณ</p> <p>ความมีเหตุผล</p> <p>ความมีภูมิคุ้มกัน</p>
ด้านสมาธิ/ Concentration (จิตใจ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น 2. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างตรงไปตรงมา 3. นักเรียนร่าเริงแจ่มใส ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม สงบเยือกเย็น 	<p>เงื่อนไขคุณธรรม</p>
ด้านปัญญา/ Wisdom (ความรู้ความคิด การปฏิบัติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนสืบค้น และนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับคำประพันธ์สุภาษิต...ให้ข้อคิดสอนใจ 2. นักเรียนเสนอข้อมูลแนะนำความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับคำประพันธ์สุภาษิต...ให้ข้อคิดสอนใจ ในลักษณะต่างๆ 3. นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางภาษาในการแสวงหาความรู้ 4. นักเรียนใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ มุ่งสู่ความคิดเห็นถูกต้อง 	<p>เงื่อนไขความรู้</p>

8. ชิ้นงาน / ภาระงาน

ใบบันทึกกิจกรรมเรื่อง การท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้อง

9. การวัดและประเมินผล / ประเด็นประเมินผล

กิจกรรมท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้อง

ระดับคะแนน	4 (10 คะแนน)	3 (9 คะแนน)	2 (7-8 คะแนน)	1 (5-6 คะแนน)
เกณฑ์การประเมิน	ท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้องร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถแก้ปัญหาในระหว่างปฏิบัติและสามารถให้คำแนะนำผู้อื่นได้	ท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้องร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถแก้ปัญหาในระหว่างปฏิบัติ แต่ไม่สามารถให้คำแนะนำผู้อื่นได้	ท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้องร่วมกับผู้อื่นได้โดยมีครูหรือผู้อื่นให้คำแนะนำบ้าง	ท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้องร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีครูหรือผู้อื่นให้คำแนะนำเท่านั้น

10. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย

1. นักเรียนสวดมนต์เพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ (สวดมนต์เป็นเพลง) ฝึกสมาธิก่อนเรียน
2. ถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและศรัทธาต่อการเรียนรู้เรื่องราว

เกี่ยวกับ

คำประพันธ์สุภาชิต...ให้ข้อคิดสอนใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกต

3. นักเรียนอ่านบัตรคำ “เป็นมนุษย์หรือเป็นคน” พร้อมทั้งสังเกต แล้วร่วมกันสนทนาว่าตนเองเป็นมนุษย์หรือเป็นคน

ขั้นที่ 3 ขั้นสัมผัส

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันอ่านและฝึกท่องจำบทร้อยกรองเป็นมนุษย์หรือเป็นคน ออกมาอ่านหน้าชั้นเรียน ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นสำรวจ

6. นักเรียนสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับคำประพันธ์สุภาชิต...ให้ข้อคิดสอนใจ จากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ขั้นสืบค้น

7. นักเรียนสืบค้นความเป็นมาเกี่ยวกับคำประพันธ์สุภาชิต...ให้ข้อคิดสอนใจ พร้อมทั้งจดบันทึก

ขั้นที่ 6 ขั้นสังสมปัญญา และลงข้อสรุป

8. นักเรียนแบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์ความแตกต่างของมนุษย์และคน และข้อคิดที่ได้รับ ออกมานำเสนอผลงาน ครูอธิบายเพิ่มเติม

9. นักเรียนอ่านข่าวปัญหาสังคมที่ครูนำมาแล้วร่วมกันวิเคราะห์การนำข้อคิดจากบท ร้อยกรองเป็นมนุษย์หรือเป็นคนมาแก้ปัญหา

10. นักเรียนอ่านบัตรคำ “ผู้ชนะ” แล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับคำว่าผู้ชนะในความคิด ของนักเรียน

11. นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันอ่านและฝึกท่องจำบทร้อยกรองผู้ชนะอธิบายความหมายลง ในแผนภาพ จากนั้นออกมานำเสนอผลงาน ครูและนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง

12. นักเรียนแบ่งกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะคำประพันธ์ ความหมายของคำ ว่าผู้ชนะ และข้อคิดที่ได้รับ ออกมานำเสนอผลงาน ครูอธิบายเพิ่มเติม

13. นักเรียนอ่านข่าวปัญหาสังคมที่ครูนำมาแล้วร่วมกันวิเคราะห์การนำข้อคิดจากบท ร้อยกรองผู้ชนะมาแก้ปัญหา

14. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ ข้อคิดที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 7 ขั้นประเมินผลและประยุกต์ใช้

15. นักเรียนทำแบบทดสอบ

16. นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนเรื่องคำประพันธ์สุภาพ...ให้ข้อคิดสอนใจ และ ประยุกต์ใช้ความรู้ โดยจัดทำป้ายคำประพันธ์สุภาพ...ให้ข้อคิดสอนใจ ติดไว้ในลานนิทรรศการเพื่อเป็น เครื่องเตือนใจเพื่อนๆ ในการทำความดีงามให้กับตนเองตามวัฒนธรรมไทย

11. สื่อการเรียนการสอน

- ❖ บัตรคำ / กระดาษ A4
- ❖ คำประพันธ์สุภาพ เป็นมนุษย์หรือเป็นคน
- ❖ ข่าวปัญหาสังคม / แผนภูมิบทร้อยกรองผู้ชนะ
- ❖ แบบทดสอบ
- ❖ ใบบันทึกกิจกรรมเรื่อง การท่องจำบทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้อง
- ❖ ฯลฯ

12. การวัดผล/ประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัดผลประเมินผล ด้าน...		วิธีการ	เครื่องมือ
กายภาวนา (Physical Development)	ความ พอประมาณ	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมการณ์เรียนด้านกาย (กายภาวนา)
ศีลภาวนา (Social Development)	ความมีเหตุผล ความมี ภูมิคุ้มกัน	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)
จิตตภาวนา (Emotional Development)	เงื่อนไขคุณธรรม	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมการณ์เรียนด้าน จิตใจ (จิตตภาวนา)
ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)	เงื่อนไขความรู้	การตรวจผลงาน	ผลงานนักเรียนด้านปัญญา (ปัญญา ภาวนา) ได้แก่ ❖ แบบทดสอบ ❖ ใบบันทึกกิจกรรมเรื่อง การท่องจำ บทร้อยกรองตามจังหวะที่ถูกต้อง

13. บันทึกหลังสอน

(1) ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่นักเรียนได้รับ

.....

(2) เงื่อนไขคุณธรรมที่นักเรียนได้รับ

.....

(3) เงื่อนไขความรู้ที่นักเรียนได้รับ

.....

(4) ปัญหา อุปสรรค และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

.....

(6) ปัญหาที่ทำการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน (วิจัยในชั้นเรียน)

.....

ลงชื่อ.....

ตำแหน่ง.....: ผู้บันทึก

แบบทดสอบ

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเติมคำประพันธ์ของบทร้อยกรองในช่องว่างให้ถูกต้อง (ที่ละ 1 คะแนน)

เป็นมนุษย์หรือเป็นคน

เป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง	(1.) _____
(2.) _____	ย่อมเสียที่ที่ตนได้เกิดมา
(3.) _____	ถ้ามีครบควรเรียกมนุษย์
(4.) _____	เปรมปรีดาคืนวันสุขสันต์จริง
(5.) _____	ใครมีเข้าควรเรียกว่าผีสิง
(6.) _____	แต่ในสิ่งนำตัวกลัววบาย
คิดดูเถิดถ้าใครไม่ยอมตก	(7.) _____
(8.) _____	ก็สมหมายที่เกิดมาอย่าเชื่อนอ

ผู้ชนะ

บุญเสริม แก้วพรหม

เมื่อทำการสิ่งใดด้วยใจรัก	(9.) _____
(10.) _____	ให้มุ่งมั่นฟันถึงซึ่งปลายทาง
(11.) _____	ไม่ไหวหวั่นอุปสรรคเป็นขวากขวาง
ถึงเหนื่อยยากพากเพียรไม่ละวาง	(12.) _____
(13.) _____	คอยเติมต่อตั้งจิตไม่คิดขาม
(14.) _____	บังเกิดผลออกงามตามต้องการ
(15.) _____	เห็นถูกผิดแก้ไขให้พ้นผ่าน
(16.) _____	(17.) _____
(18.) _____	จะว่าไกลฤกษ์มีอยู่ให้เห็น
(19.) _____	(20.) _____

เฉลย แบบทดสอบ

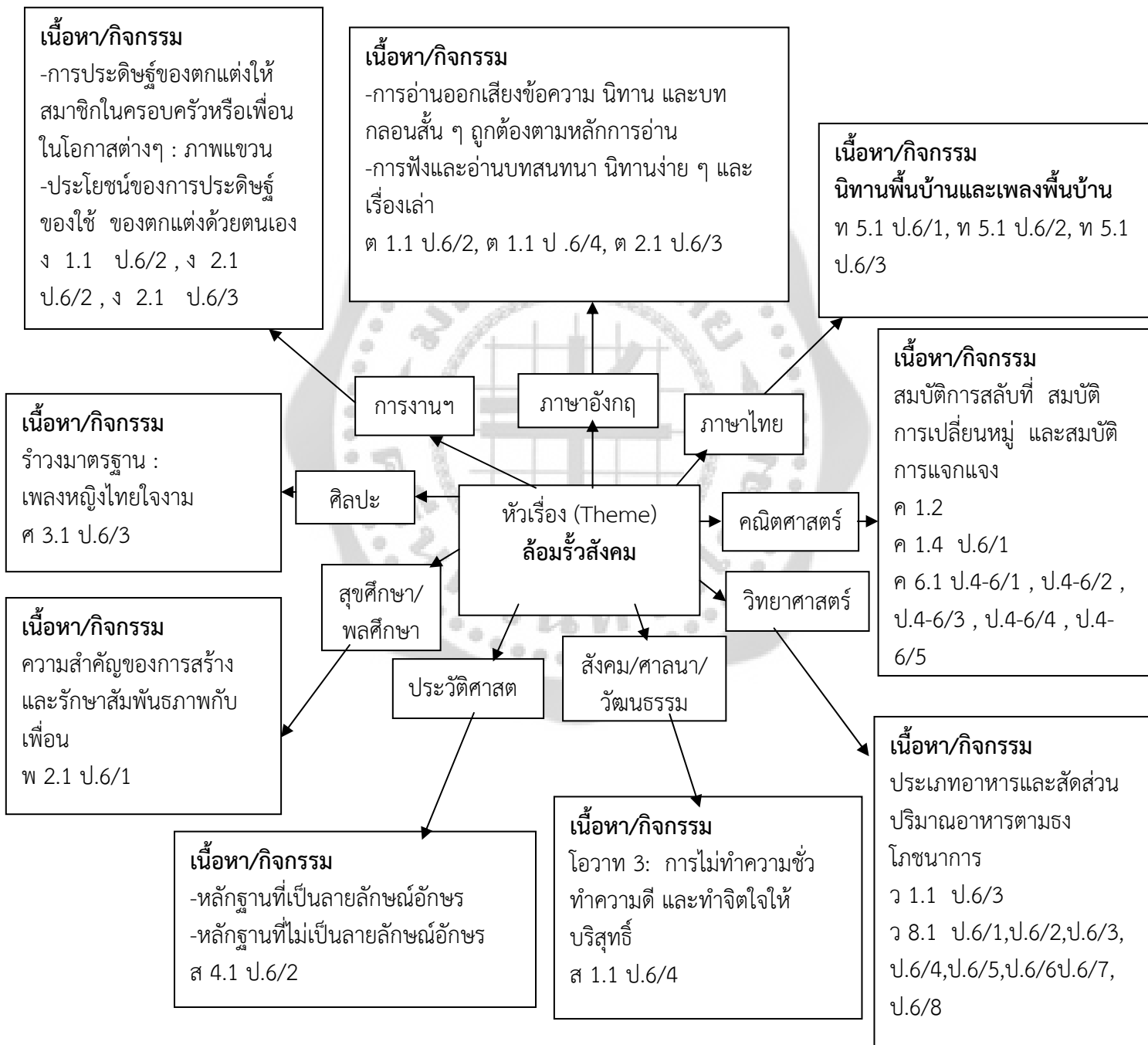
เป็นมนุษย์หรือเป็นคน

1. เหมือนหนึ่งยังมีดีที่แหวขน
2. ถ้าใจต่ำเป็นได้แต่เพียงคน
3. ใจสะอาด ใจสว่าง ในสงบ
4. เพราะทำถูกพูดถูกทุกเวลา
5. ใจสกปรกมีดมัวและร้อนร่า
6. เพราะพูดผิดทำผิดจิตประวิง
7. จงรีบยกใจตนรีบชวนขวย
8. ให้ใจสูงเสียได้ก่อนตัวตาย

ผู้ชนะ

9. ถึงงานหนักก็เบาลงแล้วครึ่งหนึ่ง
10. ด้วยใจรักเป็นแรงที่เร้าริง
11. เมื่อทำการสิ่งใดใจบากบั่น
12. งานทุกอย่างเสร็จเพราะกล้าพยายาม
13. เมื่อทำการสิ่งใดใจจดจ่อ
14. ทำด้วยใจเป็นชีวิตคอยติดตาม
15. เมื่อทำการสิ่งใดใคร่ครวญคิด
16. ใช้สมองตรองตริตพิจารณา
17. ปรากฏงานก้าวไกลไม่ลำเค็ญ
18. ความสำเร็จจะว่าใกล้ก็ใช่ที่
19. ถ้าจริงจังตั้งใจไม่ยากเย็น
20. และจะเป็นผู้ชนะตลอดกาล

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ
เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน
หัวเรื่อง (Theme) ล้อมรั้วสังคม **ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**
ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ชั่วโมง **ผู้สอน:**

หัวข้อเรื่อง (Theme) : ล้อมรั้วสังคม

รายวิชาภาษาไทย

เรื่อง นิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ตัวชี้วัด

มฐ. ท 5.1 ป.6/1 แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน

มฐ. ท 5.1 ป.6/2 เล่านิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเองและนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น

มฐ. ท 5.1 ป.6/3 อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2. สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด

นิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาทางภาษา สอดแทรกข้อคิดและเน้นความสนุกสนาน ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

3. สาระการเรียนรู้

นิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ใฝ่เรียนรู้
2. มุ่งมั่นในการทำงาน
3. รักความเป็นไทย

6. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. สืบค้นเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน
2. ใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการในการเรียนรู้
3. มีความประพฤติที่ถูกต้อง มีจิตใจที่ดีงาม และมีปัญญาที่เฉียบแหลมในการเรียนรู้
4. นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้

(พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีความรู้ และมีคุณธรรม)

7. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้ด้าน...	ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏ	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านศีล/ Morality (ความประพฤติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนทำความสะอาดอุปกรณ์และสถานที่หลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรม 2. นักเรียนใช้อุปกรณ์โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผลในการใช้ 3. นักเรียนสังเกตผลการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง 4. นักเรียนแต่งกายได้เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรม 5. นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่พูดแทรกขณะผู้อื่นพูด 6. นักเรียนกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม 7. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด 	<p>ความพอประมาณ</p> <p>ความมีเหตุผล</p> <p>ความมีภูมิคุ้มกัน</p>
ด้านสมาธิ/ Concentration (จิตใจ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น 2. นักเรียนกระตือรือร้นในการเรียน บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างตรงไปตรงมา 3. นักเรียนร่าเริงแจ่มใส ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม สงบเย็นเสมอ 	เงื่อนไขคุณธรรม
ด้านปัญญา/ Wisdom (ความรู้ความคิด การปฏิบัติ)	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนสืบค้น และนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน 2. นักเรียนจัดนิทรรศการ แนะนำความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน. 3. นักเรียนใช้ทักษะกระบวนการทางภาษาในการแสวงหาความรู้ 4. นักเรียนใช้กระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ มุ่งสู่ความคิดเห็นถูกต้อง 	เงื่อนไขความรู้

8. ชิ้นงาน / ภาระงาน (หลักฐาน ร่องรอยแสดงความรู้)

1. ใบงาน เรื่อง การแสดงความคิดเห็นจากการศึกษาเพลงระบำฝัดข้าว
2. ใบงาน เรื่อง เพลงพื้นบ้านในท้องถิ่น

9. การวัดและประเมินผล / ประเด็นประเมินผล

ใบงาน เรื่อง การแสดงความคิดเห็นจากการศึกษาเพลงระบำฟัดข้าว

ระดับคะแนน	4 (10 คะแนน)	3 (9 คะแนน)	2 (7-8 คะแนน)	1 (5-6 คะแนน)
เกณฑ์การประเมิน				
การแสดงความคิดเห็นจากการศึกษาเพลงระบำฟัดข้าว	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ลอะเอียดชัดเจน มีเหตุผลน่าสนใจ เชื่อมโยงกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ลอะเอียดชัดเจน มีเหตุผลน่าสนใจ	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ลอะเอียดชัดเจน ค่อนข้างละเอียดมีเหตุผลประกอบ	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ลอะเอียดชัดเจน แต่ไม่ละเอียด

ใบงาน เรื่อง เพลงพื้นบ้านในท้องถิ่น

ระดับคะแนน	4 (10 คะแนน)	3 (9 คะแนน)	2 (7-8 คะแนน)	1 (5-6 คะแนน)
เกณฑ์การประเมิน				
ยกตัวอย่างและอธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน	ยกตัวอย่างและอธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนด และแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง มีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับตนเองและผู้อื่น	ยกตัวอย่างและอธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดและแตกต่างจากที่ครูยกตัวอย่าง แต่เชื่อมโยงให้เห็นเฉพาะตน	ยกตัวอย่างและอธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนด ตามที่ครูยกตัวอย่าง แต่มีการดัดแปลงให้แตกต่าง	ยกตัวอย่างและอธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนได้สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำหนดตามที่ครูยกตัวอย่าง

10. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธาและเสนอปัญหาข้อสงสัย

- นักเรียนสวดมนต์เพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ (สวดมนต์เป็นเพลง) ฝึกสมาธิก่อนเรียน
- ถามคำถามนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความตระหนักและศรัทธาต่อการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและเพลงพื้นบ้าน

ชั้นที่ 2 ชั้นสังเกต

3. นักเรียนอ่านบัตรคำ “นิทานพื้นบ้าน” แล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่น
ของนักเรียน

4. ให้นักเรียนศึกษาความรู้เรื่อง นิทานพื้นบ้าน

ชั้นที่ 3 ชั้นสัมผัส

5. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเล่านิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเองหรือเล่านิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นอื่น
พร้อมแสดงบทบาทสมมุติ ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผลงาน

ชั้นที่ 4 ชั้นสำรวจ

6. นักเรียนและครูร่วมกันสำรวจข้อมูลเพลงพื้นบ้าน และรวบรวมความรู้เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

ชั้นที่ 5 ชั้นสืบค้น

7. ให้นักเรียนอ่านบัตรคำ “เพลงพื้นบ้าน” แล้วร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

8. ให้นักเรียนศึกษาความรู้เรื่อง “เพลงพื้นบ้าน”

ชั้นที่ 6 ชั้นสังสมปัญหา และลงข้อสรุป

9. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มศึกษาเนื้อเพลงระบำผัดข้าว แล้วร่วมกันอธิบายเรื่องการใช้คำสื่อ
ความหมายและการใช้คำสัมผัสคล้องจอง ออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน ครูอธิบายเพิ่มเติม

10. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มยกตัวอย่างเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเอง 1 เพลง แล้วเขียนอธิบาย
ตามหัวข้อที่ครูกำหนด ออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน ครูอธิบายเพิ่มเติม

11. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ข้อคิดที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ชั้นที่ 7 ชั้นประเมินผลและระยุกต์ใช้

12. นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนและนำข้อคิดที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

13. นักเรียนทำแบบทดสอบ

11. สื่อการเรียนการสอน

1. บัตรคำ
2. เพลงพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น
3. ใบงาน เรื่อง การแสดงความคิดเห็นจากการศึกษาเพลงระบำผัดข้าว
4. ใบงาน เรื่อง เพลงพื้นบ้านในท้องถิ่น

12. การวัดผล/ประเมินผล

สิ่งที่ต้องการวัดผลประเมินผล ด้าน...		วิธีการ	เครื่องมือ
กายภาวนา (Physical Development)	ความ พอประมาณ	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้านกาย (กายภาวนา)
ศีลภาวนา (Social Development)	ความมีเหตุผล ความมี ภูมิคุ้มกัน	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)
จิตตภาวนา (Emotional Development)	เงื่อนไขคุณธรรม	การสังเกต พฤติกรรม	แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนด้าน จิตใจ (จิตตภาวนา)
ปัญญาภาวนา (Wisdom Development)	เงื่อนไขความรู้	การตรวจผลงาน	ผลงานนักเรียนด้านปัญญา (ปัญญา ภาวนา) ได้แก่ 1. ใบงาน เรื่อง การแสดงความคิดเห็น จากการศึกษาเพลงระบำฝัดข้าว 2. ใบงาน เรื่อง เพลงพื้นบ้านในท้องถิ่น

13. บันทึกหลังสอน

(1) ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันที่นักเรียนได้รับ

.....

(2) เงื่อนไขคุณธรรมที่นักเรียนได้รับ

.....

(3) เงื่อนไขความรู้ที่นักเรียนได้รับ

.....

(4) ปัญหา อุปสรรค และพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

.....

(6) ปัญหาที่ทำการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน (วิจัยในชั้นเรียน)

.....

ลงชื่อ.....

ตำแหน่ง.....: ผู้บันทึก

แบบทดสอบ

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้อง

1. ข้อใดเป็นเพลงพื้นบ้าน

ก. เพลงไทยเดิม	ข. เพลงโคราช
ค. เพลงไทยลูกทุ่ง	ง. เพลงไทยสากล
2. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของเพลงพื้นบ้าน

ก. ใช้ภาษาเรียบง่าย	
ข. ใช้ทำนองง่าย ๆ ร้องเล่นได้ไม่ยาก	
ค. ใช้ปฏิภาณไหวพริบของผู้เล่นในการร้อง	
ง. ใช้เนื้อร้องที่มีแต่เดิมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้	
3. เพลงพื้นบ้านใดใช้เล่นเพื่อประกอบพิธีกรรม

ก. เพลงเซิ้ง	ข. เพลงฉ่อย
ค. เพลงบอก	ง. เพลงเดินกำรำเคียว
4. ข้อใดไม่ใช่ความนิยมในการเล่นเพลงพื้นบ้าน

ก. ใช้เล่นในการทำงาน	ข. ใช้เล่นประกอบพิธีกรรม
ค. ใช้เล่นเพื่อปลุกใจ	ง. ใช้เล่นเพื่อความบันเทิง
5. เครื่องดนตรีข้อใดนิยมใช้ประกอบการเล่นเพลงพื้นบ้านมากที่สุด

ก. ฉิ่ง กรับ กลอง	ข. ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง
ค. ฉิ่ง ซอ ขลุ่ย	ง. ฉิ่ง ระนาด โปงลาง
6. เพลงพื้นบ้านในข้อใดเป็นเพลงพื้นบ้านในภาคกลางทั้งหมด

ก. เพลงฉ่อย เพลงค่าว เพลงเรือ	
ข. เพลงลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว	
ค. เพลงค่าว เพลงเรือ เพลงลำตัด	
ง. เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงบอก	
7. เพลงพื้นบ้านเพลงใดใช้เล่นในโอกาสเช่นเดียวกับเพลงเกี่ยวข้าว

ก. เพลงนา	ข. เพลงซอ
ค. เพลงเรือ	ง. เพลงรอกไม้
8. “หมอลำ” เป็นเพลงพื้นบ้านในภาคใด

ก. ภาคเหนือ	ข. ภาคอีสาน
ค. ภาคกลาง	ง. ภาคใต้

9. การกระทำของผู้ใดเป็นการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านได้มากที่สุด
- เพริศทำรายงานเรื่องเพลงพื้นบ้าน
 - พริ้วสามารถร้องเพลงพื้นบ้านได้หลายเพลง
 - แพรวชมการแสดงเพลงพื้นบ้านทางโทรทัศน์
 - พราวเป็นผู้แสดงคนหนึ่งในการเล่นเพลงพื้นบ้าน
10. นักเรียนคิดว่าเพลงพื้นบ้านมีคุณค่าในข้อใดมากที่สุด
- เป็นศิลปะอย่างแท้จริง
 - เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน
 - เป็นมรดกทางวรรณกรรม
 - เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

เฉลย แบบทดสอบ

1. ข	2. ง	3. ก	4. ค	5. ก
6. ข	7. ง	8. ข	9. ง	10. ค

บทบาทผู้สอน

บทบาทผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวพุทธ เพื่อสะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. จัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญาผ่านระบบไตรสิกขา เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา (ปรโตโฆสะ)

2. เตรียมนักเรียนเพื่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง ซึ่งเกิดจากความมั่นใจ ในเหตุผลเท่าที่รู้เห็น มั่นใจว่าเป็นไปได้ มีคุณค่า และมั่นใจว่าสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยการสวดมนต์ ฝึกสมาธิในลักษณะต่างๆ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ได้ทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ความรู้จริงด้วยตนเอง ด้วยการสนทนา อภิปรายถามคำถาม เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน

3. เตรียมบุคลิกภาพที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน แสดงความรัก ความเมตตา ความจริงใจต่อนักเรียน โดยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้ปรากฏ ให้นักเรียนเห็นเป็นแบบอย่างที่ดี

ตอนที่ 3

เอกสารสำหรับผู้เรียน

เอกสารสำหรับผู้เรียน

1. **ใบกิจกรรม** คือใบบันทึกกิจกรรมหรือใบงานที่ให้ผู้เรียนบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ ซึ่งจะมีทั้งใบกิจกรรมที่บันทึกเป็นรายบุคคล หรือบันทึกเป็นกลุ่ม ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม
2. **ใบความรู้** คือใบความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่องที่คุณครูสอนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน
3. **แบบทดสอบ** คือเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยแบบเลือกตอบ ข้อสอบแบบเติมคำ ข้อสอบแบบถูกผิด ฯลฯ หรือข้อสอบแบบอัตนัย เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ การฝึกทักษะ และกระบวนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

คุณครูทุกท่าน เข้าใจแล้วใช่ไหมครับ

ถ้ายังไม่แน่ใจประเด็นไหน ย้อนกลับไปศึกษาใหม่
ได้นะครับ..ผมเอาใจช่วยครับ..

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

การประชุมชี้แจงโครงการวิจัย และฝึกปฏิบัติการสร้างเครื่องมือการวิจัย

กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการเผยแพร่ผลงานวิจัยฯ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นายกิตติชัย สุธาสิโนบล
วัน เดือน ปี ที่เกิด	4 สิงหาคม 2512
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2534	สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต (การประถมศึกษา) วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2541	สำเร็จการศึกษาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2545	สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิต (การมัธยมศึกษา-การสอนวิทยาศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2553	สำเร็จการศึกษาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	หัวหน้าสาขาวิชาการประถมศึกษา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตย เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110
ผลงานดีเด่นและ/หรือรางวัลทางวิชาการ	ได้รับคัดเลือกเป็นผู้มีผลงานวิจัยดีเด่น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2541 ข้าราชการพลเรือนดีเด่น รางวัลครูทองคำ ประจำปี 2546 ได้รับรางวัลชมเชยจากผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาเอก กลุ่มวิทยาศาสตร์สังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปี 2552